

Д-р Ристо Ивановски

ЕВРОПСКАТА ИСТОРИЈА НЕ Е МАКЕДОНСКА

Битола, Р.Македонија
2019 година

Д-р Ристо Ивановски, ЕВРОПСКАТА ИСТОРИЈА НЕ Е МАКЕДОНСКА

ИВАНОВСКИ, Ристо

Европската историја не е македонска / Ристо
Ивановски. - Битола : Ивановски Р., 2019. - 158 стр; 29 см.

а) Историја на македонскиот народ.

МАКЕДОНИЈА ВО ПРАИСТОРИСКО ВРЕМЕ¹

„На територијата на Македонија е евидентиран активен живот уште од најраните етапи на човечката праисторија. Климата, геоморфологијата и другите природни фактори на целата територија на Македонија предусловиле организирано живеење и создавање различни култури, чија еволуција се одвивала континуирано од првите земјоделски заедници до крајот на железното време. Археолошко- антрополошките истражувања на артефактите од првите населби во Македонија претставуваат базични сознанија без кои не може да се објаснат потеклото на подоцнежните популации ниту, пак, историско- културните влијанија и движења.

Територијата на Македонија се наоѓа во средиштето на балканските природни сообраќајници и ги поврзува двете големи културни сфери: егејската и анатолиската, со внатрешен дел на Балканот и со Средна Европа. Посебна улога во тој поглед имаат природните патишта по должината на речните долини; долината на Вардар, која се надоврзува на долината на Морава, овозможува контакти помеѓу егејскиот свет и Панонија, а Струмешница, преку долниот тек на Струма, ги поврзува југоисточна Тракија со предниот дел на Мала Азија, додека долината на Дрим со јужното јадранско крајбрежје. Големо влијание имаат патиштата на планинските превои на масивите околу Охридско-преспанскиот регион, кои го поврзуваат овој регион со културите во Албанија, и Малешевските и Осоговските Планини кои, пак, ја поврзуваат Македонија со средниот тек на Струма и со централна Бугарија.

Палеолошките истражувања ги откриваат податоците за животот во **палеолитот и мезолитот**, посебно во Пелагонија, и околината на Велес, во пештерата Макаровец во кањонот на реката Бабуна и во Штипскиот регион, каде што се откриени материјални наоди на првите оружја и орудија од коски и од камен (орудија од камен во облик на клин на човекот-ловец; во гробниот наод во Штипско, пронајден е скелет на човек, чија старост се датира околу 9.000 г. пред н.е.). Артефактите од мезолитскиот период (меѓу 10.000 и 5.000 г. пред н.е.)- секири, чекани, кремени ножиња, камења за точење, чукала, авани, игли, коскени и рогови длета сведочат за првите земјоделско- сточарски заедници.

Картата на археолошките наоѓалишта покажува постоење на околу 160 **неолитски наоѓалишта** (во периодот од околу 5.300-3.200 г. пред н.е.), главно населби сместени во плодните полиња, во речните долини и на планинските подножја на Пелагонската, Скопската, Кумановската, Струмичката, Радовишката и Полошката Котлина, како и во Овчеполско-брегалничкиот регион и во Охридскиот басен. Во источна Македонија е карактеристична т.н. Анзбегово- вршничката група, според епонимните населби и доцнеолитската култура наречена Ангелци- Зелениково. Во повеќеслојните населби се домувало во дрвени живеалишта со четвртаста или правоаголна основа, со двоводен покрив, премачкани со кал и бојадисани со бела или со црвена боја, понекогаш украсувани со пластични орнаменти; во секоја куќа имало печка, огниште, поретко и култен објект (Тумба Маџари). Податоците од Тумба Маџари (Скопска Котлина) укажуваат на густо изградени куќи, групирани околу заедничко светилиште и со подеднаква ориентација. Во Охридскиот регион населбите имаат поинаков изглед; имено наколни живеалишта, кои се аналогии на културите од Јадранската зона.

¹ Институт за национална историја, Историја на македонскиот народ, ИНИ- Скопје, 2008.

Се претпоставува дека живеалите на преддревна Македонија се занимавале со земјоделство (одгледување жита и мешункасти растенија), со сточарство (овци, кози, свињи и говеда), но и со лов и риболов. Изработката на керамички садови веќе не била само за домашни секојдневна употреба (во раниот неолит тоа се грубо изработени садови, монохромни или во црвена боја, украсени со орнаменти и геометриски мотиви во бела боја- амфори и заоблени длабоки паници) туку се обрнувало внимание и на ликовно- естетскиот израз (облиците стануваат поразновидни, со поголеми димензии, врчви, купќиња, амфори, пехари на висока конусна ногарка, сликани керамики со темнокафеасти геометриски фигури), а култната керамика се изработувала во занаетчиски работилници. Меѓу религиско- култните артефакти доминантно божеството е божицата на плодноста- Големата Мајка, претставена во теракотна скулптура на женско тело, кое во долниот дел преминува во облик на куќа; оваа единствена среднонеолитска претстава на божеството од Скопската Котлина е заштитник на домот и семејството; се почитувале и култот на огнот, домашните животни, култот на умрениот, сите поврзани со разни релугиозни обреди во свети-лиштата.

Доцниот неолит е време кога започнале крупни општествени промени, предизвикана од демографските раздвижувања на популациите од соседните области.

Преминот од камено во метално доба, познат како **енеолит** (од крајот на IV милениум пред н.е.) е поврзан со големите миграции, предизвикани од движењата на степско- номадските индоевропски народи, кои се населувале на Балканскиот Полуостров и се асимилирале со автохтоното население, што довело до нови праисториски етно-културни целини со специфична материјална култура, за кои има голем број археолошки потврди. Поради интезивното користење и обработката на бакарот, овој период е познат како бакарно време. Од бакарот се изработувале нажит, оружје и орудие, со што се развила трговијата. Луѓето од овој период се занимавале со земјоделство, сточарство и лов. Карактеристична е регионалната културна група Шуплевец- Бакарно Гумно од Пелагонија, поврзано со локалитетите во Кумановската Котлина (Нагоричане) и во Источнобрегалничката Долина; регистрирани се енеолитски населби на Скопско Кале, во Пелагонија, во Охридско-преспанскиот басен и во Кочанскиот регион. Населбите биле градени претежно на повисоки платоа- тумби, природно заштитени; исклучок се наколните живеалишта на Охридското Езеро.

Откриените артефакти на ситна пластика говорат за богатата духовност на оваа културна група и во религиозна смисла: зооморфни фигури, женски и машки претстави од Бурличево, мала керамичка фигура на машко торзо во седечка положба од Говрлево (крај Скопје), позната како 'Адам од Македонија', женска статуетка во седечка форма од Црнобуки и од Бакарно Гумно, камен скиптар од Шуплевец (потврда за индоевропско потекло на населението), бакарни секири со сечиво и кружен отвор (Враништа, Кравари, Прилепско); тука спаѓа и накитот изработен од школки, моделирани белегии и печати, што укажува на комуникациите со народите на Медитеранот.

Бронзено доба во Егејот и во Македонија започнало порано отколку во областите северно од нив. Податоците од овој период има најмногу во Пелагонската Котлина (пред и до 1900 г. пред н.е.), изразени преку културната група наречена Арменохори. Археолошките наоди од оваа културна група се слични со наодите од

повеќе наоѓалишта во Егејска Македонија, а посебно со оние пронајдени во долината на Вардар и во околината на Солун. Посебна сличност на овие наоди, преку облиците на пехарите со две и на чашите со една држалка, се открива со наодите во Албанија. Овие групи ги поврзува и грубата сива керамика, како и начинот на нејзиното украсување. Според наодите на орудијата и оружјата, луѓето се занимавале со земјоделство, сточарство, лов, но и занаетчиство (грнчарство, предење, ткаење). Населбите биле поголеми, изградени врз претходните енеолитски населби; откриени се и траги од некрополи со изгорени покојници, а во Варош кај Прилеп има некропола надвор од населбата, со гробови-цисти, оградени и покриени со камени плочи. (Албанија на Кавказ- Арбанија во Епир=е пир- Пир македонски крал, Р.И.)

Од раното бронзено време во Македонија е пронајдена мегалитска опсервација, наречена Кокино (кај Старо Нагоричане, Кумановско); опсерваторијата, создадена од вулкански карпи, ги означува местата од каде изгреваат Сонцето и Месечината во периодите на краткодневница, рамнодневница и долгодневница. Кокино претставува светилиште од кое се следеле движењата на небесните тела за да се создаде религиозен календар за одредување на деновите за ритуални обреди; опсерваторијата ги определувала и деновите за извршување на сезонските работи во земјоделството и сточарството.

Посебно место во овој период има обработката на бронзата, т.н. ‘македонска бронза’ (фибула, гердани, бразлетни, висулки, бронзени сатчиња во форма на бокал со рачка), пронајдени во археолошките локалитети во селото Пателе кај Островското Езеро, Вардино во долниот тек на Вардар, во Радање, во некроплата Сува Река кај Гевгелија, во Пелагонија и во Охридскиот регион.

За овој период се карактеристични трговските врски со микенскиот свет и со југот воопшто, на трасата Тесалија- Халијакмон (Бистрица)- Пелагонија- Полог-Ибар, или патот Плетвар- Вардар; за тоа сведочи и пронајдениот микенски меч во Тетово. На југозападниот дел од централниот Балкански Полуостров, од бронзениот период до железното време, постои континуитет на една значајно етничка популација- Бриги. Старите автори сметаат дека Бригите се најстариот народ на светот. Според археолошките, ономастичките, лингвистичките и историските истражувања, Бригите мигрирале и се населиле во Мала Азија под името Фриги (првите миграциони бранови се околу 1500/1504 г. пред н.е. и траат до 800/700 г. пред н.е.); помалите етнички групи што останале на територијата на Македонија, во античкиот период се асимилирале со античките Македонци, Пајонците, Дасаретите, Едоните, Мигдонците и со другите етноси.

Индоевропскиот начин на погребување под могила и, воопшто, материјалната култура (карактеристични садови- бокали со две држалки) укажуваат на присуство на бригиска популација во Охридскиот регион, во Пелагонија, источно од долниот тек на Вардар, потоа во северозападна денешна Грција, во Епир, како и во централна, југоисточна и јужна Албанија. Но, според интердисциплинарните истражувања, во бронзениот период имало општа поврзаност на културите од Карпатите до Јадранот и до Пелагонија; во овој широк географски ареал влегуваат и областите на централниот Балкан, од Поморавјето и од Повардарието.

Археолошките истражувања на бронзеното па сè до железното време откриваат некрополи на територијата што била населена од пајонска популација; Пајонците, како стара популација, претставуваат алка што го поврзува Балканско-долно-

подунавскиот комплекс со Долна Македонија. Во Скопскиот регион (Долно Соња) и на локалитетот Болница- Прилеп се откриени гробови- цисти со скелетно погребување во згрчена положба, со грбни наоди на керамички садови и камени јаболчици од бронзен меч. Оваа етничка заедница го населувала јужниот дел од централниот Балкан: Хомер пее за ‘криволаките Пајонци’ од ‘широкиот Аксиј’, а според Херодот, овие племиња биле населени во близината на Пангеј, реката Стримон и Прасијадското Езеро; Тукидид, пак, нив ги лоцира во областа западно од Пела, сè до морето.

Во XIII век пред н.е. Балканскиот Полуостров бил зафатен со нови бранови немири и преселувања (т.н. ‘егејска преселба’), кои со себе носеле нови културни елементи, со што започнало **железната епоха**. За овој период е значајно влијанието на културите што настанувале на Медитеранот, но и културата од карпатско- подунавскиот простор каде што, пред крајот на IX век пред н.е., започнала да се распаѓа културата на жарните полиња. Како потврда за пристигнувањето на овие номадски или полуномадски племиња од руските степи, кои во бранови се движеле кон Балканот, се артефактите во керамика со жигосани орнаменти и со инкрустација; овие наоди се поврзуваат и со наодите од Понт, како и со формирањето на стилот басараби што го опфаќа просторот од Црно Море до Војводина, со големо влијание на запад и во Македонија. Интересна е појавата на коњска опрема и на новиот вид оружје (секира, лабриса, копја, стрели и нови форми на меч од железо, штитови). Во некрополата кај Требениште (Охридско) се пронајдени голем број наоди (од VII век пред н.е., се до крајот на IV век пред н.е.). Според луксузните материјални наоди (златни погребни маски, златни сандали, нараквици, златен и сребрен накит, масивни бронзени кратери, бронзени пехари и ритони, бронзени шлемови и други културни поредмети), овие гробови се наречени ‘кнежевни гробови’, зашто очигледно им припаѓаат на покојници од племенската аристократија; вакви наоди има во некрополата Синдос, близу Солун и во халкидичко-долноповардарскиот простор.

Овој период завршува во VIII век пред н.е. со формирањето на посебните етнички заедници со специфичен историско- културен развој. Со интензивна примена на железото за изработка на орудије и оружја настанала промена на материјалната култура која, пак, повлекла промени во општествената структура; имено, социјалната и економската положба се променила, а со стекнувањето богатство на еден дел старото железно време се создале првите родовски и племенски заедници во кои, со концентracијата на економската и политичката моќ кај племенската аристократија, се создале владетелска класа, државите и државните уредувања и настанале наследните монархии и династии на античка Македонија.

МАКЕДОНИЈА ВО СТАРИОТ СВЕТ

1. Историско- географските граници на античка Македонија (најстари записи за Македонија)

Првите записи за историјата на Македонија е епот на Хомер Илијада, во која се пее за ‘криволаките Пајонци’ од ‘широкиот Аксиј’ и за најстарите топоними Перија и Ематија (Emathos). Името Ематија е потиснато од името Македонија, чие постаро име било Макета и Македонија, забележано кај поетот Хесиод, кој во Теогонија го определува Македон како син на Зевс и на Тија. Етимологијата на името

Македонија, најверојатно, потекнува од супстратниот слој на изумрените балкански јазици од индоевропско потекло.

Според географските карактеристики, античките Македонци го опфаќала североисточниот дел од Балканскиот Полуостров; античките автори ја опишуваат како планинска земја со голем број реки, богати полиња, шуми, езера и рудни богатства. Скоро сите македонски реки (Вардар, Струма) се вливаат во Егејското Море. По долините и реките има голем број езера: Болбе, Лудија, Костурско Езеро, Мало и Големо Преспанско Езеро. Плодните полиња овозможувале развој на земјоделството, градинарството и лозарството; надалеку биле познати смоквите, лозјата и маслинките. Богатството од густе шуми во Македонија го овозможувало да стане главен извозник на најквалитетно дрво и смола за изградба на кораби на Медите-ранот. Рудното богатство придонесувале за брзо економско јакнење на државата; наоѓалишта на злато и сребро имало источно од Аксиј, во близината на Стримон на планината Пангај, кај езерото Прасијада и кај местото Датон. Сето ова овозможувало Македонија да стекне стопанска независност.

Географската, етничката и јазичната граница помеѓу македонската и хеленската територија на југ ја исцртувале планините Олимп, реката Пенеј (Пенејос, Пенча) и брегот на Егејското Море; на југозапад границата се движела до планината Пинд- тремеѓа помеѓу планините од Шарпланинскиот масив (Јабланица, Кораб, Дешат), сè до планината Скард (Шар Планина)- тремеѓа меѓу Македонија, Илирија и Дарданија; северната граница се спуштала по падините на планината Јакупица, поминувала меѓу денешните градови Скопје и Велес и по реката Пчиња излетувала на Осоговските Планини, сè до планината Рила; на исток границата одела од планината Пирин до устието на реката Нест (ден. Места) во Егејското Море.

Јадрот на македонската држава од каде се ширеле државните граници, според Херодот, била областа Лудија (помеѓу реките Лудија и Аксиј). Античките автори проморска Македонија ја нарекуваат Долна Македонија, а внатрешниот планински дел на Македонија и се простирала меѓу реките Халијакмон (Бистрица) и Аксиј (Вардар), како и по Алмопија, Амфаксотида, Мигдонија, Анатемунт, Ботика, Крусида, Бисалтија, Крестонија, Пиерија, Едонида и Еордаја. Горна Македонија го опфаќала внатрешниот дел, претежно планинските предели со областите: Тимфаја, Параваја, Елимеја, Дасаретида, Орестида, Линкестида, Пелагонија, Дериоп, Пајонија, Парорбелија, Синтика и Одомантика. Македонските владетели ги споиле овие области во единствена македонска држава.

Оваа поделба ги претставува географско- етничките и историските содржини на територијата на античка Македонија, но воедно ја претставува и политичката граница на античката македонска држава. Кај античките автори, историографи, географи, логографи, биографи, со векови се посочува на овие географско- топографски и историско- етнички определби, кои стануваат дел од античката држава Македонија.

2. Етногенезата на античките Македонци

Античките Македонци се палеобалканска популација од индоевропско потекло. Како посебен етнос се формирале во VIII век пр. н.е., од популации кои уште во III милениум го населиле централнобалканскиот простор. Кон крајот на III и во почетокот на II милениум пр. н.е., кога се случиле најголемите движења и преселби во европazискиот простор, настанал процес на 'европеизација' на популациите на

Балканот. Централнобалканската регија, поточно, нејзиниот југозападен дел бил населен со прастара бригиска етничка заедница (Бригите го населувале просторот од планината Пангеј источно од Аксиј до централниот, југоисточниот и јужниот дел од денешниот албански простор, Епир, Охридскиот регион и Пелагонија). Античките автори ги сметаат за најстар народ во светот (Херодот) и за изумители на голем број вештини (обработка на метали, ковање пари, изум на тркалото, користење жито, сирињска музиката на Марсиј).

Археолошките, историските, ономастичките и лингвистичките истражувања ја покажуваат енографската и јазичната поврзаност на Бригите со античките Македонци. Во етногенезата на Македонците влегле повеќе етноси што живееле во територијата на античка Македонија: Бриги, Пајонци, Пелагонци, Линкести, Енгеланци, Дасарети, Орести, Еордајци, Елимеи, Ботиајци, Пиеријци, Алмопи, Мигдонци, Крестонци, Бисалти, Едонци и други помали етноси.

Од VIII век пр. н.е. започнал процесот на обединување на македонските племиња во единствена држава на античките Македонци под власта на македонските цареви од династијата Аргеади. Државата започнала да се шири од териториите помеѓу р. Аксиј (Вардар), р. Лудија (Могленица) и р. Халијакмон (Бистрица), својот најголем обем го постигнала за време на Филип II (353-336), а за време на Александар III Македонски (336-323) добиле светски размери, не само со воената и економската моќ туку и според цивилизациското значење од историска важност (во глобалистичка смисла до денес).

Античките извори сведочат за посебноста и другоста на античките Македонци наспрема другите соседни етноси - Хелени, Тракијци, Илири, Мези; посебноста и другоста на античките Македонци во однос на Хелените најдобро се согледува во државното уредување (античките политиколози пишуваат за македонската бацилија без која Македонците 'не можат да живеат') - монархија со наследен владетел и со државни институции кои владеат според 'македонските закони'; потоа, забележани се посебни македонски обичаи, обреди (свадебни обреди), свечености посветени на македонските божества (Бахи, клодонки и мимилонки, менади), митови за македонската царска династија (Каран, Темен, Македон, Мида), македонски култови (култ на водата - Беди, култ на сонцето, култ на кучето), култови на македонски божества (Бах, Сабазии, Зеирене, Херакле, Орфеј, Музи), а посведочен е и посебен македонски јазик.

3. Јазикот на античките Македонци

Иако има многубројни потврди кај античките автори за посебниот македонски јазик, досега официјално се објавени околу 150 македонски глоси кои укажуваат дека македонскиот јазик е индоевропски, сроден на бригискиот јазик. На пример, Плутарх (во Александар Македонски) сведочи за постоењето на самосвоен јазик на Македонците: Александар на македонски јазик ги повикува своите штитиносци, или, војниците го поздравуваат на македонски јазик војсководителот Евмен. Употребата на македонскиот јазик е посведочен и со еден запис на египетски папирус, кој се однесува на пратеникот Ксениј, кој зборувал македонски. (Еумен, Р.И.)

За разликите меѓу македонскиот и старогрчкиот јазик и за различните обичаи сведочи и оној дел на историјата на Куртиј Руф во кој Александар прекорно му се обраќа на војсководителот Филота и го прашува дали на судењето пред Македонците ќе им се обрати на македонски јазик; Филота се оправдува дека таму, по-

крај Македонци, присутни се и многу други, кои полесно ќе го разберат јазикот со кој се служи и Александар (тука мисли на старогрчкиот јазик- коине, разбирлив не само за Македонците кои 'се служат' со него иако не им е мајчин јазик туку и за народите во Персија); сепак, Александар го осудува Филота дека се 'гнаси од мајчиниот јазик' и дека е отуѓен и од македонските обичаи и од македонскиот јазик.

Очигледно коине (артифициелен јазик, сличен на античкиот) станал светски книжевен јазик, кој продолжил да се употребува во книжевноста на Римската Република, а подоцна и во Римското и во РOMEјското Царство. Овој јазик се употребувал на македонскиот двор од прагматични причини, за да се олесни трговската, политичката и културната комуникација помеѓу народите на Стариот свет.

Сите хеленски и римски автори, всушност, Македонците ги преставуваат како посебен етнос, различен и туѓ наспрема Хелените, со поинаков менталитет, јазик и обичаи. Најчесто Македонците се претставени како 'барбари' и непријатели на Хелените. И покрај военополитичките судири, меѓу Македонците и хеленските полиси имало богати трговските и културните врски, кои создавале суштински сосема нова епоха со цивилизациски придобивки во светски рамки“.

На Балканот живеел еден народ Пелазги, чиј јазик бил варварски. Варварски јазик бил Хомеровиот. Хомеровиот јазик бил словенски (германски лингвист Пасоф -1815), само славо-македонски (грчкиот лингвист Чулас- 1907) и само македонски (германски лингвисти Киндер и Хилгеман- 2/2 на 20 век), од кого произлегле сите словенски јазици. Хомеровиот јазик не се разбира-л со коине (19 век т.н.старо-грчки), кој бил само Александријски Птолемејов јазик, чија прва граматика и прв речник биле составени само во Александрија, 300-та г.п.н.е. Следи во 3 век п.н.е., само во Александрија биле преведена Илијада од јонски јазик со јонско писмо од Милет на коине. Бидејќи коине произлегол од семитскиот старо-египетски, со коине и неговиот наследни катаревуса од 1868 година не се разбира-л Хомеровиот јазик.

Македонците пишеле со т.н.словенски црти и рецки (руни). Македонскиот крал Архелај го прифатил јонскиот јазик со јонско писмо, кое опстоило и за времето на Александар Македонски. Хеленскиот период бил после смртта на Александар Македонски. Следи коине да биде хеленски јазик- само по Александровата смрт.

„4. Религијата на античките Македонци

Древномакедонските култови и митови ја одразуваат духовната култура на античките Македонци. Древните култови и митови на античките Македонци, како дел од култната митологија на античките народи што ја населувале балканската територија, имале силно влијание и врз хеленската мистериска и религиозна стварност. Во грчките и латинските книжевни записи македонските божества, според своите атрибути, добиваат различни интерпретации; имено, хеленските и римските автори ги предаваат македонските божества со хеленски и латински еквиваленти. Тоа се случува затоа што античките Македонци својата религиозна содржина ја засновале врз колективната меморија и народната традиција така што за да се открие автентичноста на оваа духовност е неопходна методата на налогија и споредба со митологиските претстави на другите индоевропски народи и од индоевропското наследство.

Светиот град на Македонија- Дион во Пиерија претпоставувал центар на верскиот и културниот живот; од времето на Архелај I во Дион се воспоставиле Олимписките игри. Македонците ги славеле божествата Дион, Бах, Сабазии, Дионис;

Баховиот култ го славеле следбеничките на ова божество-бахи, наречени клодонки, мимилонки и менади; овој култ бил поврзан со култот на Орфеј и деветте македонски Музи. Божеството Херакле (на македонска глоса- Аротос/Аретос) е митскиот родоначалник на македонската династија. Посебно се почитувале женските божества Алкидемнос, Гигаја, Зеирене, Бендида, а на божествата на природата жените Пајонки и Тракијки им принесувале дарови завиткани во слама од пченица (Херодот). Култот на Сонцето и сончевата розета се владетелски симболи кај Македонците (божество Ма има соларни обележја); специфичен е култот на ‘прочистување’ на војската, со магискиот ритуал- жртва на куче; погребните златни маски, печелата, афионот и божеството Беда- реката Спасителка се симболи на култните ритуални обреди на Македонците.

5. Македонските цареви од династијата Аргеади

Според античките записи, со името Аргеади се означува првата царска династија во Македонија (Аргеас е епонимниот херој на Македон), која се поврзува со градот Арг во Орестида. Кон крајот на VIII век пр. н.е., под водство на македонските владетели, започнува процес на обединување на долномакедонските и горномакедонските племиња во една држава. Владетелската династија Аргеади е парадигма на организирано владеење со векови, со една единствена цел, Македонија да стане моќна држава. Историскиот период на владеењето на македонските цареви од династијата Аргеади започнува во 707 г.пр. н.е. и трае сè до 310/309 г.пр. н.е. Имињата на македонските цареви по хронолошки ред се: Пердика I, Аргај, Филип, Аероп I, Алкета, Аминта I, Александар I, Пердика II, Архелај I, Орест, Аероп II, Аминта II, Павсаниј, Аминта III, Александар II, Птоломеј Алорски, Пердика III, Филип II, Александар III, Филип III, Александар IV (310/309 г.пр. н.е.). Моќта на македонската држава се должи на способни владетели, устремени кон економско, политичко и социјално јакнење на државата, неповредливост на државните граници, создавање на моќно воено устројство, обезбедување на поволна позиција меѓу државите на Балканот, со хегемонистички претензии кон Хелада. Македонија и Македонците стануваат доминантен чинител на Балканот за време на Филип II Македонски, со идејата за освојување на Светот, реализирана од неговиот син Александар III Македонски. (Павсаниј=Паусаниј, не в туку у; Хелада без х Елада, Р.И.)

Историјата на најстарата македонска династија накусо е забележана во историографиите на Херодот и на Тукидид. Во овие записи има голем број легенди за основање на македонската династија (легендата за трите браќа, Пердика, Аероп и Гаван) и голем број податоци за древните обичаи и митови на Македонците (митолошката претстава на Сонцето, реката). Првиот македонски базилевс **Пердика I** (ок. 707- 659), заповедал да биде погребан во Ајга, првата македонска престолнина, така што не само неговите туку и коските на подоцнежните цареви да бидат таму полагани (според македонската легенда, на овој начин царската власт останувала во семејството). (Не базилевс туку базилеус, а б=в, Р.И.)

За следните владетели **Аргај** (ок. 659-645), **Филип I** (ок. 644-640) и **Аероп I** (ок. 639- 574) има малку податоци, а се однесуваат на нивното војување со Илирите. Аероп војува и со Тракијците, ја јакне македонската воена организација и ја проширува државата.

Поопширни историски записи има за македонскиот цар **Аминта I** и неговиот син Александар I. Во ова време започнува воениот поход на персиската војска на

Балканот (513 г.пр. н.е.) и нејзиното движење преку Македонија кон Хелада. Аминта I (540- 498) во почетокот владее со Пиерија, Ботијаја и Еордаја, но власта ја проширува во областа покрај делтата на Аксиј и западна Мигдонија- областа Анатемунт, сè до северната граница на државата- планината Дисор. Аминта воспоставува добри политички и трговски врски со Пизистратите од Атина. По походот на Дариј против Скитија, Македонија е принудена да ја признае персиската власт.

Следниот владетел е **Александар I** (498-454), во хеленистичко време наречен Филхелен (љубител на Хелените), постар син на Аминта I. Владее во Долна Македонија, од Олимп па сè до реката Стримон (Струма), како и во дел од Горна Македонија (Линкестида, Орестида, Елимеја).

Во првите години од владеењето на **Александар I** територијата на Македонија е под контрола на огромна војска на персискиот цар Ксеркс во која влегуваат војски од сите освоени етноси на Балканот; и македонската војска учествува во Грчко-персиската војна на страна на Персијците. Според Херодот, Александар испраќа гласници до хеленската војска, сместена во Темпе (480 г.пр. н.е.), премин од Долна Македонија кон Тесалија, за да ги предупреди Хелените на опасноста и големината на персиската војска; истовремено, Александар е испратен од Ксерксовиот војсководител Мардониј во Атина за да им порача на атињаните да влезат во сојуз со Персија; а пред битката кај Платеја, *‘Александар Македонецот’* тајно излегува од логорот на персиската војска за да им пренесе на атињаните планот на Мардониј.

Се чини дека сите овие епизоди од Грчко-персиската војна Херодот ги раскажува за да ги оправда наклоноста и пријателските односи на Атина кон македонскиот цар, кој е прогласен за проксен и евергет (добročинител и пријател) на Атина, а по Грчко-персиската војна му е поставена златна статуа во Делфи. Најверојатно наклоноста се должи и на постојаните трговски врски помеѓу овие две држави, посебно во испораката на дрвен материјал од Македонија, неопходен за атинската флота.

Од друга страна, повторно според Херодот, Александар сака да се натпреварува на Олимписките игри на Хелените, но Хелените не му допуштаат, зашто *‘натпреварот не е на барбари, туку на Хелени’*; поради ова Александар е принуден да го докажува своето хеленско потекло, користејќи ја хомонимијата меѓу Арг во Орестида и Арг на Пелопонез. Освен овој книжевен податок, победата на Александар на Олимписките игри не е забележан во зачуваните списоци на олимписките победници.

По Грчко-персиската војна, со приклучување на новите територии на Едонците на исток до реката Стримон, Александар I економски ја зајакнува државата со експлоатација на рудникот за сребро на планината Дисор, со што започнува монетовањето на македонските владетели. По смртта на Александар I власта е поделена помеѓу неговите синови: Пердика ја добива врховната власт во Аја, Филип во Амфакситида, за Алкета не е познато кој дел од Царството му е даден, а Аминта и Менелај остануваат анонимни како владетели.

Пердика II (454/413-414/413) ја следи основната цел на претходните македонски владетели- создавање моќна македонска држава, а за таа цел користи сложени дипломатски игри, тактики и стратегии. Пердика II владее за време на Пелопонеската војна (Тукидид) и го користи непријателството на најголемите хеленски полиси Атина и Спарта; македонскиот цар го поттикнува антагонизмот помеѓу нив

и дипломатски, според интересите на својата држава, се приклучува кон едниот или другиот полис.

Во ова време односно помеѓу Македонија и Атина се судираат на северниот брег на Егејското Море, во басенот на реката Стримон, каде се формира атинската колонија Амфипол (437/436 г. пр. н.е.). Овој град има неверојатно значајна стратеска положба, зашто е сместен во област што е посебно значајна во трговијата со дрвен материјал, неопходен за корабоградбата, но и област која на Атина ѝ овозможува контрола над копнениот пат на житото од Крим.

Македонија е двапати нападната од атинската војска кај Пидна и, благодарение на коринтската војска, која им се спротиставува на атињаните во битката за Потидеја (432 г. пр. н.е.), запираат битките кај Пинда.

Воениот судир се обновува кога Пердика склучува договор за воена помош со Спарта, а Атина, заедно со одринскиот владетел Ситалк, се подготвува да ја нападне Македонија. Многубројната војска на Ситалк, преку Струмичката Котлина и Добер (Валандово), навлегува во Амфакситада и ги пустоши Мигдонија, Крестонија и Анатемунт. По едномесечно војување, Ситалк не ја добива ветената помош од Атина и тракиската војска се повлекува. Пердика склучува мировен договор со Ситалк и ја мажи својата сестра Стратоника за идниот одрински наследник.

Загрозени од атински напади, Македонија и халкидичките градови бараат помош од Спарта. Како помош во Македонија пристигнува спартанската војска на чело со војсководителот Брасида, кој успешно војува и го зазема Амфипол. Според договорот, Брасида со голема војска му помага на Пердика (424/423 г. пр. н.е.) да завојува против линкеститскиот владетел Арабеј, кој се противи на централната македонска власт; во спартанско-македонскиот сојуз е раскинат зашто спартанците остануваат сами да се борат со илирската војска, која војува на страна на Арабеј. Овој воен поход на спартанците завршува по битката кај Амфипол, каде што загинаа спартанскиот војсководител Брасида и атинскиот Клеон.

Во 417/416 г. пр. н.е. македонскиот цар е прогласен за атински непријател, зашто во битката за освојување на Амфипол не им испраќа воена помош на атињаните и се приклучува повторно кон Спарта. Атина испраќа војска на македонскиот брег кај Метона за да ја пустоши земјата. Но, и по овие настани, историчарот Тукидид запишува дека Пердика повторно војува заедно со атињаните кај Амфипол (414 г. пр. н.е.).

Во овој историски период, набиен со воени судири и силни политички влијанија на моќните полиси Атина и Спарта, Пердика успева да ја зајакне македонската држава и да се погрижи за културното издигање на Македонија преку постојаните културни контакти со хеленскиот свет. На дворот на македонскиот владетел се присутни многу учени Хелени (на пример, познатиот лекар Хиперт и дитирамбискиот поет Меланипид).

Идејата за политички, воени и културно моќна Македонија ја следи и наредниот цар **Архелај I** (413-399), син на Пердика II. Во ова време констелацијата на воените и политичките настани во хеленскиот свет создава нов однос на Атина спрема Македонија; за време на Пелопонеската војна атинската воена и економска моќ е уништена, а Македонија добива големо значење со испораката на дрвена граѓа за потребите на флотата на атинската демократска странка. Поради заемниот интерес се воспоставуваат подобри трговски и пријателски односи помеѓу Архелај и

Атина; така, Архелај ја добива почесната атинска титула проксен; сепак, според Трасимах, Архелај е ‘барбарин’ наспрема Хелените и затоа не може да стане член на Пелопонескиот сојуз. (Барбарин=варварин, Р.И.)

Новите политички односи му овозможуваат на македонскиот цар да ја зацврсти и да ја прошири државата со спроведување воени и монетарни реформи. Архелај воено и политички им ја наметнува својата власт на горномакедонските области во кои владееле Арабај (Линкестид) и Сира. Според Тукидид, Архелај гради голем број тврдини, рамни патишта, организира сè што е потребно за војување: коњи, оружје и друга опрема, поуспешно од сите други цареви што владееле пред него.

Најверојатно од геостратегиски и економски причини, Архелај ја пренесува престолнината од Ајга во Пела, која во време на Филип II се издига до вистинска престолнина. Централната позиција на новиот политички и административен центар на Царството- Пела овозможува да се контролира целата територија на државата: на запад, до планината Пинд, на исток до реката Стримон, на север- патот по долината на Аксиј, а на југ- морето со пристаништето на езерото Лудија- Факос.

Архелај економски ја зајакнува својата држава со спроведување ‘монетарни реформи’, т.е. промена на монетарниот систем во лидиско-персиски; од негово време има голем број нови монети, кои се користеле долго време и на многу широка територија.

Архелај I воспоставува македонски Олимписки игри (гимнастички, музички и драмски натпревари во чест на Диос и Музите) во светиот град Дион. Македонскиот цар станува ‘мецена’ на уметноста, а Пела-културен центар на Балканот, град-домаќин на видни мажи: историчарот Тукидид, трагичарот Агатон, епскиот поет Хојрил од Самос, китаристот Тимотеј од Милет, зографот Зевскиј, кој го исликал дворецот во Пела и ја основал македонската сликарска школа; трагичарот Еврипид последните години од животот ги поминува на македонскиот двор, каде што ги пишува драмата Архелај (посветена на владетелот) и трагедиите Бахии и Ифигенија во Авлида. Еврипид починал во Македонија (408 г. пр. н.е.), а погребан е во градот Аретуса; надгробниот епитаф го составува македонскиот поет Адај. Има податок дека Атина ги побарала посмртните останки на Еврипид, но Македонското народно собрание го одбило ова барање. (Еврипид=Еуропид; Авлида=Аулида, Р.И.)

Пред крајот на животот Архелај војува со линкестискиот владетел Арабај и со Сира за превласт во Македонија. Македонскиот владетел е убиен за време на лов.

6. Борбите за македонскиот престол

Во периодот по убиството на Архелај до владеењето на Филип II, во Македонија шест години се водат династички борби кои ја ослабуваат моќта на македонската држава. Првите три години владее Аероп II (ок. 396-393) како регент на малолетниот Орест, син на Пердика II. Во овој, релативно мирен период за Македонија, Аероп воспоставува внатрешна стабилност со поддршка од македонските благородници.

По неговата смрт, престолот го наследува неговиот син Павсаниј. Според ковањето на монетите од 394/393 г. пр. н.е., Павсаниј извесно време владее со Аминта II, наречен Малиот, а по една година на власт доаѓа Аминта III, синот на Аридај.

Аминта III (393/392- 370/369) се жени со Евридика (ќерката на Сира, благородник од Пелагонија), со кој има три деца, идните македонски цареви: Александар II, Пердика III и Филип II.

Во овој период западната граница на Македонија е на удар на илирските племиња кои, под водство на Бардилис, навлегуваат и ги ограбуваат горномакедонските области.

Македонските владетели имаат постојани врски со тесалските аристократи и воено им помагаат со намера да ја прошират својата територија. Така, во еден период, Аминта успева голем дел од северна Тесалија да постави под свој протекторат, а кога тиранот Јасон од Фера ја освоил Тесалија, Аминта со него склучува политички договор.

Во ова време Аминта склучува воен и економски сојуз со Халкидичкиот сојуз на педесет години, но договорот набрзо е раскинат затоа што Халкидичкиот сојуз не само што не ѝ помага на Македонија кога е нападна од Илирите туку и ја напаѓа, па дури и навлегува во Пела. Аминта бара помош од спартанските хоплити, кои го напаѓаат Олинт (382 г. пр. н.е.), зашто овој најмоќен халкидички град влегува во сојуз со Теба и со Атина и претставува опасност не само за Македонија туку и за Спарта. Спартанците, заедно со коњаниците на Аминта и на Дерда од Елимеја војуваат сè до 379 г. пр. н.е., кога Олинт се предава; според мислењето на Исократ, спартанците не водат сметка за панхеленските интереси, туку војуваат и гинат (загинува спартанскиот басилеус и неговиот брат) во полза на македонските владетели.

Со обновувањето на Атинскиот поморски сојуз, Македонија станува главен снабдувач на дрвен материјал за бродоградба, што е причина Атина и Македонија повторно да влезат во сојуз, пред сè да склучат трговски договор. Македонскиот владетел зема учество на општиот собир свикан во Спарта (371 г. пр. н.е.) каде што го признава правото на Атина да владее со Амфипол.

По смртта на Аминта III, македонскиот престол го наследува дваесетгодишниот Александар II, најстариот од трите сина на Аминта и на Евридика. Александар продолжува да води војна во Тесалија и ги освојува градовите Лариса и Кранон. Политички пресврт настанува кога Теба на чело на Пелопида ги истиснува македонските војски од Тесалија. По смртта на Александар II, македонскиот престол го освојува Птоломај од Алор и кој, веројатно, имал подршка и од Евридика. Како гаранција за воениот сојуз, Теба зема триесетина заложници од Македонија, меѓу кои е и Филип II, најмалиот син на Аминта III. Идниот голем цар Филип II Македонски во Теба поминува три години, тука добива хеленско образование и се обучува во славните тебански воени вештини и стратегии.

Птоломај од Алор, како старател на Пердика и на Филип, владее сè до 365 г. пр. н.е., кога на власт доаѓа **Пердика III**, кој го враќа Филип од заложништво. Новиот владетел воспоставува добри односи со Теба, за што е прогласен за проксен и евергет (пријател и добродетел). Пердика има добри односи и со Атина, а учествувал и во воени дејства на страната на Атина за повторно освојување на Амфипол, Потидаја и други градови на Халкидик. По промената на политичките прилики, Пердика III се свртува против Атина и во 359 г. пр. н.е.) го освојува Амфипол. Во исто време Илирите, предводени од стариот војсководител Бардилиј, напаѓаат на Орестида и Пердика загина во битка со четири илјади македонски војници (359 г. пр. н.е.)

Во овие кризни моменти за македонската држава, Македонското собрание за нов македонски цар го прогласува Филип II, најмалиот син на Аминта III.

7. Подемот на македонската држава- Филип II Македонски

Судбиносна точка во развитокот на македонската држава е преземањето на власта од Филип II (359- 336). Филип II ја освојува власта на 23- годишна возраст, но неговата младост не значи неискуство и неукост во водењето на државничките работи. Напротив, Филип, син на Аминта III, како заложник во Теба добива одлично образование во воената стратегија и организација и во воените вештини, а ја изучува и питагорејската филозофија.

Поради ова, во античката историја Филип II е забележан како најголем владетел во Европа (Диодор). Политологот Исократ (во списокот Филип) му се восхићува на Филип зашто *‘се здобил со таква моќ со која не бил ниеден од оние што ја населуваат Европа..., подвизите на Филип се херојски, зашто и други освојувале градови, но ниту еден толку народ’*. Исократ образованието на Филип ќе го искористи како аргумент за да го доближи македонскиот владетел до Хелените, познати ксенофоби; така, Исократ им објаснува на атинските интелектуалци дека Филип, иако е владетел на ‘туѓороден народ’, ‘хеленски’ е образован и може да се придобие затоа што им е близок, не според родовата, туку според духовната сродност (во *Панегирик*).

Како голем владетел, Филип II презема големи градежни зафати: нови градови, светилишта и храмови. Страбон запишува дека Пела, сè до владеењето на Филип, е мало, но, благодарение на Филип, се изградува по должина и станува поголема од Атина; нејзините ѕидини се долги околу 6,5 км; акрополата е сместена на утврден остров, наречен Факос, на езерото Лудија, каде што Филип го сместува своето богатство. Езерото е претворено во широко пристаниште поврзано со Аксиј преку вештачки канал по кој пловидбата е контролирана со порти преку Лудија и без плима. Ова би било прво познато пристаниште на речно устие во Европа; туку можело да се влезе од Термајскиот Залив во кое било време, а влезот можел да биде затворен во случај на опасност (ова пристаниште е модел за Александровите пристаништа на Истокот, на Нил, Еуфрат и Инд).

7.1. Државата на Филип II- парадигма за општествено- политичкото уредување на античките Македонци

Филип II наследува држава, воспоставена наследна монархија (басилеија) според Исократ, Македонците не можат да си го замислат животот без династија, зашто од искони имале династија. Овој тип монархија е карактеристичен за почетниот период на државата, а преставува владеење, како што запишал Аријан, не со сила, туку според законите; владетелот се изменува од Македонското собрание, според правилото на примогенитурата. Значи, покрај власта на басилевсот, има и други институции (Собрание, Совет на тагоси, хетајри...) со советодавна и со судска власт. Александар II воспоставува изменет облик на старото уредување- апсолутна монархија, карактеристична за периодот на дијадосите: волјата на басилевсот е највисок закон. За време на втората македонска династија Антигониди, повторно се враќа старото уредување- традиционална монархија. Всушност, Македонците не се поданици на државата, туку се граѓани на државата. Во античките извори и во официјалните документи (воени сојузи, склучувани помеѓу Македонците и хеленските полиси), овие граѓана се запишани како ‘Македонци’, а името на државата како ‘заедница на Македонците’.

Македонскиот басилевс е врховен војсководител, првосвештеник и судија. Владетелот ја предводи војската и секогаш се бори во првиот боен ред; за сигнала-

лизација во битките користи бело, пурпурно и црвено знаме. Александар III, пак, како знак за борба користел црвено знаме распнато на врвот од сариса.

Владелските инсигнии, еднакви за сите македонски владетели, се: бела лента, каусија, дијадема, пурпурна облека, жезол, печат. Белата лента се носела на главата, имала два краја заврзани на тилот (на ваков начин е претставен ликот на октодрахмата на Александар I Филхелен и на тетрадрахмата на Филип II). Лентата се врзувала и околу позната македонска капа каусија, која имала улога на круна. Македонските владетели носеле и метална дијадема (според материјалните наоди во Вергија и во Берија). Најпозната е златната дијадема, за која се претпоставува дека му припаѓа на Филип II, но и претходните базилеви се кителе со дијадеми (ликовите на Александар I и Филип II на монети). Константин VII Порфирогенит запишал дека македонските владетели се овенчуваат со кожа од лав што ја имаат како круна и украс (монетата на Александар Македонски). За време на последниот македонски базилав Персеј се говори за пурпурната облека и оружјето на Македонците, однесена како плен во Рим. Македонскиот владетел запечатува документи со прстен-печат (според Диодор и Плутарх, шеснаесетгодишниот Александар е чувар на царскиот печат, додека татко му го опсадува Бизантиј; според Аријан, Александар испраќа жито за војската на Неарх и го запечатува со прстенот; Диодор, Јустин и К. Руф запишале дека Александар му го предал својот прстен на Пердика). Македонските владетели носат и свечено оружје со кое се закопуваат во царските гробници-могила (пример е могилата во Вергина). (Историски без Вергина, Р.И.)

Базилавот-свештеник пред секое политичко дејствување или на почетокот на гозбите за време на верските празници принесува жртви во името на народот-простасија, а кога доаѓа во некој град е дочекуван со гуала (вид на чаша) за да направи жртва леанка-либатио. Ловот на диви животни, посебно лавови (симболот лав, присуство на монетите и фреските) има и религиско-магиско значење.

Македонскиот цар е врховен судија и го води судењето пред Македонското собрание во улога на јавен обвинител, а Собранието донесува одлука за смртна пресуда. Македонското собрание, кое најчесто го претставуваат Македонци под оружје, има голем број државнички компетенции, меѓу кои најзначајно е прогласувањето на новиот владетел.

Во смисла на јакнење на државата, Филип спроведува воени реформи што имаат големо социјално и политичко значење, имено, ја создава прочуената македонска фаланга и ја опремува со бојно оружје. Главна цел на воените реформи е да се создаде професионална војска, преку градење висока свест за меѓусебната поврзаност, почит, другарство и, се разбира, пред сè безусловна послушност. Историчарите (Помпеј Трог, Полибиј, К. Руф) забележуваат дека такво воено устројство немала ниту една држава во тоа историско време. Јадрото на македонската фаланга го сочинуваат вооружените пешадијци. Фалангата се разликувала од хеленскиот боен ред според големата длабочина и оружјето, а тоа се македонските сариси, долги копја што се простираат преку неколку воени редови. Фалангата е тешко пробојна поради здружените, згуснати бојни редови, 'шума' од збиени копја. Така, организирана како компактна целина, македонската војска навлегувала како клин во непријателскиот боен ред. (1-2 книги на К. Руф фалсификат на Френсхајм 17 в., Р.И.)

Војската на Македонците имала и благородничка коњица (во антиката коњот е симбол на високо благородие, богатство и моќ), опремена со шлемови, панцири

и вооружена со мечеви и копја. Меѓу овие ударни ескадрони на прво место стои царската агема- личната гарда на царот или прочуените хетајри- царските придружници (другари). Овие придружници на базиленсот се од благородничко потекло и имаат задача на советници, пратеници, преговарачи, војсководители.

Меѓу коњицата и фалангата дејствуваат хипасписти кои можат да се движат полесно од фалангистите и наемниците-војници, подготвувани за брз поход и напад

Филиповата држава особено зајакнува кога во нејзиниот состав влегуваат одделни 'кнежевства' и племиња: Елимеја, Орестида и Линкестида. Сведоштво за нивно вклучување се називите во одделни воени одреди, наречени според имињата на племињата: Линкестиди, Орестиди, Елимејци, Тимфаејци, Еордејци.

Промислено и упорно Филип ја јакне воената моќ, а со тоа и политичката сила на македонската држава, зашто има војска која во секој момент е подготвена за борба, а царот- војсководител е постојано меѓу војската, поттикнува и храбри со ветувања и награди.

Со првата фаза од амбициозниот план на Филип постигната е внатрешна државна стабилност, преку обезбедување на државните граници и економската самостојност на Македонија и тоа со освојувањето на поморскиот пат, користењето на златото и среброто од Пангејската област и ковањето на сребрените и златни монети (филипики, статер).

7.2. Воените и политичките успеси на Филип II

Пред да тргне на историскиот поход против Хелада, Филип II војува со Илирите и Тракијците за да ги освои териториите западно и источно од неговата држава. Првата успешна битка Филип ја извршува во 358 г. пр. н.е. против илирскиот владетел Бардилис, освојувајќи ја територијата до Лихнидското Езеро.

Следниот чекор е освојувањето на хеленските колонии на македонско-тракискиот брег; најзначајниот напад е освојувањето на најголемиот стратегиски град на овој брег- Амфипол. Диодор раскажува за жестокоста на опсадата, изведена со постојани напади со воени машини до самите градски бедеми. Откако го освојува градот (457 г. пр. н.е.), ги протерува оние што биле непријателски расположени спрема Македонија, а со другите се однесуваат великодушно. Со протерувањето на политичките противници, хеленските колонисти, Филип го придобива автохтоното население, кое било непријателски расположено спрема Атина. Од овој настан, заради кој атињаните се чувствуваат измамани, па сè до 346 г. пр. н.е., Атина војува со Филип.

Во текот на 356/355 г. пр. н.е. Филип го разбива непријателскиот воен сојуз склучен помеѓу тракискиот владетел Кетрипор, илирскиот Граб и пајонскиот Липеј. Истата година додека Филип ја освојува Потидеја, според Плутарх, тој добива три радосни вести Илирите се разбиени од неговиот војсководител Пармениј, неговиот коњ победува на Олимписките игри, а жена му Олимпијада го раѓа идниот цар-Александар Македонски (Филип. 357 г. пр. н.е., се жени со принцезата Олимпијада, ќерка на епирскиот владетел Неоптолем). (Е+Пир=Епир со Нерон по Пир, Р.И.)

Следните воени успеси се случуваат во текот на 353 г. пр. н.е., кога Филип ги освојува градовите Арбдера и Маронеја, атински сојузници, и подготвува напад на тракискиот Херсон. Според Страбон, по овие освојувања е поставена источната граница на Македонија со Тракија- реката Места. Во оваа златоносна област на планината Пангеј тој го основа градот Крениди, подоцна го преименува според сво-

ето име- Филипи, во кого населува многу македонски преселници; златните рудници, кои му носат приходи од повеќе илјади таланти, започнува да ги користи за ковање на златните монети ‘филипики’, познати низ целиот Медитеран, во Египет, во централна Европа и во јужна Русија.

Во таа насока, освојувањата на македонско- пиерскиот брег на Филип му било значајни затоа што преку нив македонската држава излегувала на море: освоена е атинската колонија Пидна (357/356 г. пр. н.е.), а откако ја освојува Метона, во 353 г. пр. н.е. (во битката Филип го губи десното око), градот го населува со Македонци на кои им доделува земја.

Така, Филип (според историските извори) ги направил Македонците господари, а Илирите и ‘многу далечни народи’ ги принудил да им плаќаат данок, ги потчинил Трибалите, ја држел под своја власт Тракија и подарил над многу грчки племиња. Првите големи воени успеани го прават Филип до таа мера моќен што веќе не постои сила која може да ги спречи неговите освојувачки походи на Хеллада. По освојувањата во Тракија, на Халкидик и во Термајскиот Залив, македонскиот владетел се спушта на југ, во Тесалија, од каде е влезот во хеленскиот свет.

7.3. Пробивот кон територијата на хеленските племиња

За реализација на својата политичко- воена програма Филип ги користи неслогата на хеленските полиси во Амфикионскиот сојуз и политичките игри и интриги меѓу полисите, вообичаени за полисните држави. Македонскиот цар се замешува во т.н. ‘Света војна’ за територии околу светилиштето Делфи.

Теманците и Тесалците, плашејќи се некој од нивниот род да не добие преголема власт на територијата на хеленските полиси, го повикуваат Филипа на помош како ‘миротворец’. Во текот на 352 г. пр. н.е. Филип со македонската војска навлегува во Тесалија, се соединува со тесалските војски и тргнува кон Пагаса. По победата над фокискиот тиранин Ономарх кај Кронос Поле, кому му помагаат Атина и Спарта, Филип е избран за доживотен водач на Тесалскиот сојуз и ја добива највисоката почесна титула архонт- врховен војсководител на повторно обновениот Тесалски сојуз. Во многу утврдувања, меѓу кои е и Магнезија, Филип поставува македонска војска а Тесалија, во знак на благородност, му ги отстапуваат приходите од пристаништата и пазарите како отштета за воените расходи и се задолжуваат да му помагаат со војска.

На овој начин Филип успева да излезе на море на три места: кај Амфипол, на Термајскиот Залив (Метона) и кај Пагаса, а со тоа и нанесе голем удар на атинската поморска сила, која дотогаш неограничено владее на Егејското Море.

7.4. Политичките говори на Демостен, Исократ и Ајсхин- историско сведоштво за антагонизмот помеѓу Македонија и хеленските полиси

Автентични и веродостојни историски податоци за владеењето на Филип II се наоѓаат во политичките говори и во други реторички списи на атинските политичари- ретори, современици на македонскиот цар и учесници во сите политички и воени дејства што ги презема Македонецот цар Филип II.

Експанзионистичката политика на Филип директно ја загрозува Атина, која не може да се помири со губењето на освоените територии. Колку што Филип напредува воено толку во Атина се држат жестоки политички говори со кои се подготвуваат атинските граѓани за војна со Филип. Освојувањата на Филип претставуваат причина Демостен да ги напише говорите против Филипики- *Филитики* и *Оли-*

нтики, за Филиповите заземања на Олинт и на другите богати градови на Халкидикиот Полуостров. Со вешти дипломатски игри Филип ја користи немоќта на Атина и го зазема Олинт, го ограбува и го срамнува со земја, а граѓаните ги продава како робови (349 г. пр. н.е.). Другите градови на Халкидик му се предаваат, но Филип се однесува жестоко и кон нив. Меѓу овие градови е и Стагира, родниот град на Аристотел, кој поради почит кон големиот филозоф е возбновен според новите закони.

Со освојување на централната балканска територија Филиповата држава излегува на море, зазема големо обработливо земјиште, има богати шуми и пасишта, бујни реки, рудно богатство и развиени градски центри. Сето ова е причина за брз развој на економијата и трговијата; Македонија гради сопствена флота, која обезбедува нејзин пробив и по морските патишта; Филиповата држава ги стекнува сите услови да стане светска сила; се јавува стремеж за водење завојувачка политика, што најмалку ѝ се допаѓа на Атина, зашто и таа ги има истите хегемонистички тежненија. Воениот зафат на Филип со кој македонскиот владетел зазема територија од 1.000 км. од Термопилите до Пропонтида, ги застрашува атињаните и ги принудува да размислуваат како да му се спротистават на македонскиот басилевс. Овие настани го претвораат Атинското собрание во арена на која говорници водат жестоки битки за докажување на нивните политички ставови. Највлијателна политичка личност и највлијателни политички говорник е Демостен, кој држи бројни говори насочени против Филип: колку што расте силата на Филип на бојното поле толку расте и силата на Демостен како политичар, во сето тоа, парадоксално, на штета и на атињаните и на Демостен; Филип ја извршува својата државничка цел, а Демостен доживува политички и личен пораз; едновремено ваквиот пораз го споделува и Атина. Меѓутоа, без оглед на исходот (среќен за Филип, за Демостен- несреќен), и едниот и другиот се здобиваат со бесмртна слава; во историјата нивните имиња се врзани во ‘дијалектичко единство на спротивности’ !

7.5. Античкиот свет на хеленските полиси поделен помеѓу ‘филипомизи’ и ‘филипофили’

Прочуениот атински политиколог Исократ, со желба да ѝ помогне на Атина, но и на хеленската заедница, која е политички и економски растроена, ја заговара идејата за панхеленизам, според која хеленските полиси би се обединале со една цел- да се спасат од внатрешната криза, но и од опасноста на надворешниот непријател. Ова го поттикнува Исократ да размислува за автократска власт, чија волја и моќ ќе се наметне врз несложените хеленски полиси и ќе ги обедини во панбасилеја. За реализација на оваа идеја Исократ го одбира македонскиот владетел Филип, кој во тоа време излегува на светската политичка сцена како најголемиот монарх-басилевс, моќен, славољубив и самоуверен, а истовремено владетел на држава со која Хелените имале повеќевековни ‘пријателски’ односи. Исократ кај Филип II открива карактеристики и хегемон што е способен да ја понесе ‘големата’ идеја за панбасилеја; стариот ретор ја презема улогата на ‘советодавец’ на македонскиот басилевс, зашто страхува од неговата ‘тиранска’ природа и од тоа колку (не)пријателски ќе се однесува со Хелените, а од друга страна се плаши со колкава доверба ќе ја прифатат Хелените оваа идеја.

Другата политичка програма, за која се залага Демостен, е одбраната на демократијата и демократските полиси од олигархиското и тиранското уредување.

Говорникот смета дека ова е погодна прилика Атина да се покаже како спасителка на сите Хелени од опасноста што им се заканува од олигарсите и барбарите, кои ја загрозуваат слободата на полисите, насочувајќи го Филип, или како што го нарекува ‘чумата македонска’, која уништува сè што е хеленско.

Во *Филипиките* Демостен со жалење им ја посочува на атињаните големата загуба на Пидна, Потидаја, Метона, Термопилите. Херсон, Олинт и на сите околни места, како и многу други градови кои во тој миг биле со Филип, а некогаш биле атински колонии. Имено, Демостен смета дека главни виновници за лошата политичка состојба на Атина се самите тие, нивната зачмаеност и небрежност и дека е крајно време да се заинтересираат за државата и да се направи финансиски и стратегиски план за војување со Филиповата држава. Од друга страна, Демостен смета дека Атина не е во состојба да подготви поголема војска, додека Филип има силна и добро извежбана војска на која атињаните не можат да ѝ се спротистават; поради ова Демостен препорачува да се води ‘герилска’ војна со Филип, војувањето да се сообрази со Филиповата стратегија, да се спречат Филиповите грабежи на ‘неброе-ни пари’, да се спречи одведувањето на нивните граѓани во ропство... Основно, нагласува Демостен, е Атина да сфати дека тој човек (Филип) им е ‘душман’ на Хелените, дека ги лишува од нивното и дека долго време беснее.

Во средината на IV век пр. н.е. во демократска Атина најголема поддршка има опортунистичката политичка програма на државникот Евбул и неговите приврзаници, нагласка на нивната програма е- мировен договор со Филип, кој ќе ѝ користи на државата многу повеќе отколку војната. Атина започнува да води двојна политика, од една страна, фиктивен мир со Филип, а од друга, мир и соработка со хеленските полиси во борба против Филип. Мировните преговори започнуваат во Атина каде што доаѓаат, од една страна, пратеници на Хелените, а од друга, Филиповите пратеници. Во исто време настапува и Исократ, залагајќи се за Филип, па дури и составува послание до македонскиот владетел (*Филип*) во кое му се обраќа како на добротвор кој треба да ги обедини Хелените; воедно го слави како храбар војсководец кој може да тргне во војна против персискиот цар.

Поради опасноста дека Филип ќе навлезе преку Термопилите во средна Хеллада, и тоа како сојузник на Теба, атињаните брзаат да го склучат мировниот договор. По предлогот на Филократ, атињаните одредуваат десет пратеници кои ќе отпатуваат во Пела за да ги разгледаат двете можности за мир и за заедничкиот интерес на атињаните и Филип. Меѓу пратениците се наоѓаат политичарите Филократ, Демостен, Ајсхин и глумецот Аристодем. Политичкото решение на Атина е, без разлика што Филип поставува неповолни услови, мирот и сојузот треба да се прифатат како привремено решение, за да ја отклонат моменталната опасност од Филип. Имено, олигарсите и дел од учените софисти очекуваат економска благосостојба од овие договори; Демостен констатира дека Филип има ‘пријатели’ во многу хеленски градови; некои од нив се официјални претставници, избрани од Филип кои назначени од Македонското собрание; но има и интелектуалци кои од идеолошки причини (како Исократ) го застапуваат Филип и кои од антимакедонската партија се нарекувани ‘предавници’.

Во текот на мировните договори следи Второто пратеништво: од Атина се испратени пратеници во Пела за да добијат потврда од Филип, со што би го завршиле договорот; пратениците патуваат 23 дена до Пела, а потоа 27 дена мирно го

чекаат Филип, кој војува со Керсоблепт и ги освојува сите крепости на тракискиот брег, сè до Пропонтида.

Од ова време Филип станува главна политичка личност на Балканот. Центарот на политичките собитија се префрла од Атина во Пела. Во македонската престолнина пристигнуваат пратеници од цела Хелада, надевајќи се на помош и заштита од Филип.

Македонскиот владетел ја користи оваа своја позиција и подготвува стратегија (подоцна добро познатата империјалистичка тактика дивиде ет импера); прво, како победник во 'Светата војна', Филип им наметнува на хеленските полиси и добива најголемо влијание во одлуките на Амфиктионскиот совет (совет организиран околу светилиштето во Делфи). Во делфинските списоци на храмостроителите Македонците се пратеници на Филип, кои се грижат за градбите и за зачувување на храмот. Наместо, Атина, Филип ја добива предноста при обраќањето на Делфиското светилиште.

По сите овие настани, атињаните се во паничен страв: се евакуира околотото население, се крие подвижниот имот, а бегалците од Бојотија и од Фокида се прифаќаат во градот. Филип на Атина ѝ испраќа ултимативно писмо во кое, дрско и отворено, ги налага условите за мир: атињаните ќе бидат нападнати ако не му се приклонат, а тој нема да чувствува никаква грижа за раскинувањето на мировниот договор.

Од 346 г. пр. н.е. политичката сцена на Атина е поделена меѓу оние што се за Филип: филиписти, плутократи, панхеленисти и поборници за мир, а од другата страна- приврзаниците на Демостеновата политика: радикали, милитантни демократи, т.е. патриоти. Демостен смета дека приврзаниците на Филип се предавници, поткупени од Филип, како на пример Филократ, за кого вели дека од Филип добил злато, сребро и товари дрвена граѓа, а Ајсхин имоти.

Плутократското дејствување добива и идеолошка поддршка во реторските памфлети на Исократ, кој го повикува македонскиот басилевс да ја преземе мировната улога во Хелада за да стане добротинител на сите Хелени и да ги поведе во војна против Персија. Оваа војна би ги решила социјалните и економските проблеми, а со колонизацијата во Мала Азија би се ослободиле Хелените во Азија и би се отворил простор за да се населат бездомниците од хеленските полиси.

7.6. Македонија- доминантен историски фактор на античкиот свет

Додека атињаните интезивно се занимаваат со политички процеси и постојано се водат судски парници, Филип се грижи за зацврстувањето на западната и северната граница и за зајакнувањето на македонската држава; постои сведоштво за еден поход од 344 г. пр. н.е. против Илирите во кој македонскиот владетел освојува многу нови места сè до Јадранското Море; војува и со Дарданците, кои често ја напаѓаат Македонија; дејствува и на море, откако ја засилува својата флота, спроведува колонизација во нови области, во кои населува Македонци, Хелени и Тракијци.

Престолнината на македонската држава, Пела, станува средиште на познати уметници, книжевници и научници. Филип одржува постојани дипломатски и пријателски односи со многу хеленски мажи и политички дејци. Во македонскиот двор како учител на младиот Александар пристига филозофот Аристотел од Стагира, чијшто татко Никомах е лекар и близок на Аминта III.

Воениот поход на македонскиот владетел продолжува кон Пелопонез (Арг, Месена и Мегалополис) и повторно како ‘спасител’ навлегува со својата војска; Аркадијците, како израз на благодарност, му подигаат бронзена статуа на Филип.

Во тој миг Атина заборава на антагонизмот спрема Спарта, на сцена повторно излегува Демостен и страшно говори против Филип, предупредува на опасноста од него, а на Спарта ѝ предлага сојуз против заедничкиот непријател. Демостен започнува да повикува на заедничка одбрана на сите Хелени, зашто сите се загрозуени од македонскиот непријател, кој им готви ‘гибел’.

Во наредниот период на политичката сцена доаѓа до голем пресврт: во политичките игри и настани се вмешува Персија која, имајќи ја предвид неслогата и расцепканоста на хеленските полиси, а страхувајќи од македонскиот владетел, брзо да склучи сојуз со полисите против Филип. За таа цел, големиот цар Артаксеркс Охос испраќа пратеници во хеленските полиси, во Теба и во Арг, да соберат платеници, а на Атина ѝ нуди да ги обноват заедничкото непријателство против Филип. Персискиот цар им ветува голема финансиска поддршка за да започнат војна со Македонецот.

Атињаните повторно ги отфрлаат склучените договори со Филип, заземаат негативен став спрема филипистите, го осудуваат на смрт Филократ за предавство и корумпираност. Демостен ја користи оваа прилика да го нападне Ајсхин како предавник и да го обвините за измамите и за лажните извештаи што ги направил, зашто работи во полза на Филип.

По нарушувањето на мировниот договор помеѓу Филип и Атина, македонскиот цар почнува да дејствува отворено непријателски и тргнува на поход (342/341 г. пр. н.е.) во освојување на целата источна страна на Тракија, ѝ наложува данок (десеток) и обврска да испраќа војска за потребите на Македонија; Тракија е поставена под управа на македонскиот стратег, а хеленските градови, ослободени од тракиската опасност, доброволно влегуваат во сојуз со Филип. На освојената територија Филип заснова македонски колонии со кои ја обезбедува новата територија и ги користи нивните природни богатства. Најважен му е градот Филиппол, потоа Кабиле (или Калибе) на реката Тунца, селото Берое (Стара Загора).

Со овие дејства се загрозуени атинските колонии од големо значење- морските теснеци од Херсонес до Бизантион (Дарданелите и Босфор), извонредно значајни патишта за хеленската трговија. Тогаш Демостен го држи својот најсилен говор против Филип- *Третата филипика*, во која говорникот порачува: конечно да се прифати фактот дека Филип војува со нивната држава и дека тој го крши мирот, па според тоа, единствената задача на Собранието треба да биде што полесно и сигурно да се одбранат од Филип. Говорот има успех, а Демостен е оженет со златен венец. Во текот на 340 г. пр. н.е. Атина започнува воени дејства против Филип: им испраќа воена помош на жителите на Бизантион, склучува сојуз со Теба и ги презема Термопилите. Давајќи му помош на Бизантион, Атина повторно го освојува босфорскиот трговски пат; со ова Атина официјално влегува во војна со Македонија.

Сето ова како да не обеспокојува македонскиот владетел, кој се движи по строго зацртан план; на ред е одбраната на северната македонска граница нападната од Скитите и од Трибалите; тракиската династија е соборена, а владетелите на северните племиња Пајонци, Аркани и Илири се поставени во ‘вазален’ однос.

По овие успеси, Филип го освојува преминот од северна во средна Хелада, од каде само за еден ден може да стигне во Бојотија, а за три во Атина. Атинските пратеници на чело со Демостен одат во Теба за да склучат сојуз. Едновременно во Теба доѓаат и пратениците на Филип со намера да ги разубедат Тебанците од сојузот со Атина, а со предлог заедно да нападнат на Атика или да ги пропуштат македонските војски да поминат непречено преку Бојотија. Дилемата во Тебанското собрание е решено по страсните говори на Демостен, кои будат чувства на патриотизам и честољубие: хеленските полиси; Евбеја, Мегара, Коринт, Левкада, Коркира, Ахаја и Аркарнија влегуваат во сојуз против Филиповата држава; Аркадија, Месенија, Елида и Спарта остануваат настрана од овие настани. (е=о Евбоја=Еубоја, Р.И.)

Војната започнува во Бојотија. Атина и Теба на двапати имаат воен успех кај Паропотами и Филип не успева да навлезе во Бојотија. Овие успеси уште повеќе ја зголемуваат популарноста на политичарот Демостен, кој донесува одлука во Народното собрание со која му се објавува војна на Филип. Како награда за овие политички активности во полза на државата и нејзините граѓани, Демостен повторно е овенчан за златен венец.

Меѓутоа, настаните почнуваат да одат во полза на Филип. Со одлична проценка на состојбата, Филип ги наведува хеленските сојузници да помислат дека се повлекува во Тракија, наводно, за да го задуши тамошното востание. Хеленските војски се повлекуваат кај Хајронеја, а Филип напаѓа на Амфис и на Нафпакт и ги уништува ахајските војски. (Хајронеја=Херонеа, Р.И.)

8. Битката кај Хајронеја- историска пресвртница во Стариот свет

Војната помеѓу Филип Македонски и хеленските полиси започнува и завршува со една битка, водена кај Хајронеја во август 338 г. пр. н.е. Македонската фаланга напаѓа на сојузничките хеленски војски, кои се наоѓаат во хајронејската рамнина. Филип има 30.000 пешадија, приближно колку и хеленската, но со таа разлика што македонските војници се прекалени во многу битки, верни и доследни на нивниот војсководител Филип. Демостен учествува во битката како хоплит. Наспроти атињаните стои Филип со својата фаланга: Филип на десно крило, а младиот Александар на чело на левото крило наспроти тебанците. По долгата исцрпувачка битка, Александар ја разбива пешадијата на тебанците и нивните сојузници, а Филип ја совладува атинската војска; исходот е големи загуби за хеленските полиси. (Фаланга=паланга=паланка со две крила, Р.И.)

Битката кај Хајронеја е еден од позначајните историски настани за античкиот свет затоа што по победата на македонската држава се менуваат историските текови на антиката и започнува нова епоха во која македонските владетели ќе управуваат со целиот тогашен цивилизиран свет и ќе создадат нов сведски поредок.

По славната битка, Филип најсвечено ја празнува својата победа, принесува жртви, ги наградува сите што се одликувале во битката, ги спалува мртвите тела на своите војници, додека загинатите атински војници ги погребува со сите почести.

Како секој голем освојувач, Филип ги уредува политичките работи со поразените: спрема Теба се однесува одмазнички, непријателите се казнети со смрт или со прогонство, сместува македонски војски и поставува олигархиска власт; спрема Атина (која била во страшна паника) се однесува великодушно, сакајќи да ја придобие за натамошните политички и воени дејства; ги предава атинските заробеници без откуп, ги враќа посмртните останки на загинатите борци (за кои

посмртен го-вор држи Демостен). Во Атина Филип испраќа свои претставници, меѓу кои се син му Александар, војсководецот Антипатар и Алкимах, за да им ги соопштат усло-вите за мир. Со овој нов договор Атина ја зачувува својата автономија, својата те-риторија и сферата на доминација на островите Делос, Самос, Скирос, Имброс и Лемнос; најголемата казна за Атина е губењето на Херсон, што значи македонска контрола врз увозот на житото, растурање на Атинскиот поморски сојуз и влегува-ње на Атина во нов поморски сојуз под хегемонија на Филип.

По примерот на Атина и другите хеленски држави склучуваат мир со победникот.Откако ги уредува работите во средна Хелада, Филип тргнува кон Пелопонез. Во многу полиси приврзаниците на Филип ја преземаат власта, Мегара и Коринт се предаваат, а во коринтската тврдина е поставена македонска војска. Ахајските полиси на Пелопонез поединечно склучуваат сојуз со Филип. Војниците на Аркадија, Месенија и Елида,заедно со македонската војска тргнуваат на поход против Спарта, зашто единствено спартанците се спротиставуваат на сојузот со Македонија. Филиповата војска излегува во Лаконија и ја опустошува, но Спарта, и покрај тоа што нема сила да се спритстави, не се предава. Од друга страна, Филип нема намера да ја уништи Спарта, веројатно поради истите прилини како и во случајот со Атина.

По склучувањето на мировниот договор, на македонскиот владетел му се предадени многу почести: Филип и Александар, како пријатели на Атина, добиваат атинско граѓанско право; на Филип му е подигната статуа во име на благородност; Антипатар и Алкимах добиваат почесни титули-проксени на Атина, заштитници на атинските граѓани кои патуваат во Македонија. На Пелопонез во знак на благородност му прават големи почести: во Мегалопол е изграден покриен пазар со колони-ди, наречен ‘Филип’, во Олимпија му посветуваат кружно здание, ‘Филипеијон’, со статуи на Филип, на неговите родители, на Олимпијада и на син му Александар.

Есента 338 г. пр. н.е., откако Филип воспоставува поединечни договори со хеленските полиси, освен со Спарта, ги свикува сите Хелени на собир во Коринт, каде што се донесува т.н. Коринтски сојуз, со одлука за општ мир. Дел од договорот е зачуван на две парчиња од стела на Акропол. Познат е дел од текстот на договорот кој, всушност, претставува заклетва на Хелените пред Филип дека нема да дигнат оружје ни на копно ни на море против оние што ја почитуваат заклетвата; дека нема да посегнат по царската власт на Филип и на неговите наследници ниту, пак, ќе бидат против државните уредби, прифатени од сите (учесници) кои се зако-лнале на мир; дека ќе тргнат на помош и ќе водат војна со оние што го нарушуваат општиот мир, како што ќе им биде порачано и како што ќе заповеда хегемонот... Организиран е општ сојузен совет- Синедрион, со седиште во Коринт, во кој сите хеленски членки испраќаат свои претставници според пропорционален принцип. Синедрион е овластен да презема решение, да издава закони, да пресудува околу расправите помеѓу сојузниците и да се произнесува за кршење на договорот. Филип е избран за хегемон на Сојузот, т.е. за главен војсководител на сојузничките војски. Како заеднички војсководител на македонската и хеленската војска, Филип го планира азискиот поход против заедничкиот непријател, големиот базилевс.

Јасно е дека според овој договор Македонија е апсолутен победник и може да поставува безусловни барања но, сепак, македонскиот владетел тактизира, сакајќи да ја запази формата на мировен договор.

На последната свеченост на Филип во Ајга, есента 336 г. пр. н.е., подготвена во чест на женидбата на ќерка му Клеопатра со братот на Олимпијада, Александар Епирски, а воедно и триумфална свеченост во која македонскиот владетел сакал да ги прослави сите свои победи, поканети се гости од секаде. Пратениците од Атина носат златни венци и многу подароци за Филип и младоженците; организирани се блескави игри, музички натпревари; во свечената процесија, носени се статуите на дванаесетте олимписки божества, а како тринеасетта е статуата на Филип. Денот кога требало да се прикажат театарски претстави, Филип е во придружба на син му Александар и зетот Александар Епирски, а толпа народ е собрана да го види најголемиот владетел во Европа. Тогаш еден млад македонски аристократ Павсаниј, го напаѓа Филип и го прободува со келтски меч. Убиецот е фатен и убиен од Филиповите телохранители Пердика и Леонат. (Епир[=е Пир] го внел Нерон, Р.И.)

Народното собрание на Македонците веднаш го прогласува Александар III за свој цар. Истовремено, без разлика на хеленските политички правила и односи, а според династичкото наследно право на Македонија, Александар III ја презема улогата на хегемон на Коринтскиот сојуз.

9. Политичките дејства на Демостен за време на Александар III Македонски и на Антипатар

Демостен, како жесток непријател на македонските басилевси, продолжува да говори против Александар, еднакво како што говорел против Филип. Во оваа нова антимакедонска кампања се вмешува персискиот цар Дареј III Кодоман, кој страхува од азиски поход и знае дека уништувањето на македонската моќ ќе значи и отклонување на опасноста. Персискиот цар поттикнува антимакедонско востание во Хелада и им нуди парична помош на хеленските полиси. Во овие планови главен помошник е повторно Демостен кој, 335 г. пр. н.е., ги поттикнува хеленските полиси на востание. Теба, со помош на градовите на Пелопонез, се обидува да ја протера македонската посада и да воспостави демократија. Во своите беседи Демостен измислува дека Александар загинал во Тракија, во битката со Трибалите. Но, Александар се враќа и, како главен војсководител на Коринтскиот сојуз, ја срамнува со земја Теба, а жителите ги продава како робови. Атина е повторно во паника, но настаните се повторуваат и Александар, како и Филип, ја поштедува Атина; меѓутоа Александар бара да му се предаде Демостен, заедно со другите противници. Атињанецот Демад го смирува Александар, говорејќи дека на овој начин би се повредиле чувствата на атињаните, кои предавството на своите државници би ги почувствувале како општо предавство.

По овие настани однесувањето на Демостен се менува, како да се исплашил или да се изморил тврдоглавиот ретор, или веќе сфатил дека хеленските полиси не можат да им се спротистават на македонските владетели. Демостен е воздржан, можеби се надева дека Александровиот поход ќе пропадне, па тогаш атињаните ќе добијат можност да се ослободат.

Пред да замине на азискиот поход (пролетта 334 г. пр. н.е.), Александар апелира Хелените да се воздржат од востанија и побуни додека е отсутен. Но, востание

е подигнато на Родос, а Спарта, отфрлајќи ги сите воени и политички договори со Александар, стапува во врска со водачите на персиската флота.

Од друга страна Демостен, повторно осилен, се обидува да ги спречи атинските бродови да тргнат како засилување на војската на Александар, сметајќи дека кога Александар ќе се врати, со нив ќе тргне против Атина.

Додека Александар го освојува Далечниот Исток, на Хелада започнуваат немири, но војководителот Антипатар, кој останува да раководи со Македонија и со Хелада, брзо го задушува востанието на спартанскиот басилевс Агис (330 г. пр. н.е.). Демостен смета дека не е време атињаните да започнат востание и ги спречува да им се придружат на спартанците.

Годините од 330 до 323 пр. н.е. за Атина претставуваат години на глад, незадоволство и огромно нетрпение спрема македонската власт. Ајсхин подига тужба против предлозите Демостен да биде овенчан со златен венец заради заслугите што ги направил за Атина. Всушност, тужбата е критика на политичката дејност на Демостен. Во апологетскиот говор *За венецот*, Демостен ги брани своите политички ставови и смета дека во тие тешки моменти граѓаните на Атина го одбрале најисправното решение, без разлика што крајниот исход е катастрофален за цела Хелада, зашто во времето кога Филип готвел власт и тиранија над Хелените, ним ништо друго не им преостанувало освен да се борат за својата слобода. Сепак, Демостен срамно бега од Атина, зашто е обвинет за голем број грешки и за поткуп.

По смртта на Александар во Вавилон (13 јуни 323 г. пр. н.е.), Демостен се враќа со големи почести. Веста за смртта на Александар претставува можност за ослободување на Хелада од македонската окупација. Така, Атина, Ајтолија и Тесалија поттикнуваат востанија во цела Хелада. Во овие пресудни моменти атињаните повторно му се обратиле на главниот протагонист на нивното ослободување- Демостен. На почетокот на востанието Хелените имаат успех и македонскиот стратег Леостен умира, а феникиско-македонската флота ја поразува атинската. Овој пат условите што ги поставува македонскиот победник Антипатар се тешки паразителни: Атина мора да ја прифати македонската посада во една од тврдините на Пиреј- Мунихиј и мора да се откаже од своето вековно демократско уредување и да воведат еден вид плутократска политеја. Најболна е наредбата да се предадат непријателите на Македонија, Демостен и Хиперид; Хиперид е фатен и сурово казнет, а Демостен бега на малиот остров Калаурија. Неумоливиот Антипатар, немајќи никакво чувство спрема Атина и големиот ретор, го гони Демостен, кој испива отров и умира во храмот на Посејдон.

Смртта на Демостен означува умирање на едно бурно време на жесток антагонизам помеѓу Македонците и Хелените и жестока битка на идеи и идеали на три големи историски личности- Филип, Александар и Демостен; тоа е величествена битка со трагичен крај: трите историски личности од исто историско време, но од различен историски простор, со протиставена историска енергија, умираат согорени од трагичната волја да го изменат светот; поразена е истрошената полисна Хелада, победува Македонија, го презема светот, но и самата бидува преземена од 'светот'. По смртта на двајцата велики Македонци, стариот свет станува поинаков, ни подобар ни полош, но секако сосема различен и многу поирок во рамките на другоста и различноста: се распрснуваат двете древни култури- хеленската и маке-

донската, се обликува една нова култура врз која се засновува речиси целокупната светска цивилизација“.

Хелените и Македонците биле Пелазги (Херодот, Тукидид, Платон...Јустин).
АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ (336-323)
МАКЕДОНИЈА - СВЕТСКА ИМПЕРИЈА

„За да се разбере историјата за Александар Македонски, неговиот светски поход, неговиот светоглед којшто ја менува сликата на човековата историја, потребно е да се знае неговото потекло, посебната бујна природа, неговото воспитување, одлично образование и желбата за слава и моќ. Александар е единствен син на Филип II и на Олимпијада, ќерка на молоскиот владетел Неоптолем; роден е 356 г. пр. н.е. во Пела (ден Постол). Римјаните му го даваат прекарот Магнус, зашто е ‘Великиот’ освојувач на Светот. Од детски години Александар е воспитуван во духот на македонската аристократиска традиција; на 13-годишна возраст е подучуван од филозофот Аристотел во малото место Миеса (близу Бороја); неговото образова-ние опфаќа: поезија, астрономија, геометрија, реторика/еристика, натпревар во ги-мнастички вежби, јавање и лов. Интересот кон природните науки ќе го натера Але-ксандар неговите освојувачки војни на Персија често да ги претвори во истражува-чки експедиции поврзани со разни дисциплини: географија, етнологија, биологија, ботаника, метеорологија. Амбицијата на младиот Александар најдобро ја претста-вува Плутарх (*Александар*), кој раскажува дека Александар не сакал да добие од татко му ниту богатство, ниту раскош, ниту уживање, туку царство што ќе му ово-звозможи војни и дела исполнети со слава и се чест.

На 16-годишна возраст Филип му ја доверува првата политичка задача- да управува со Македонија (340 г. пр. н.е.) додека тој е на поход против Бизантион. Првиот воен поход на Александар е против Мајдите (племе од горниот тек на р. Стримон); оваа битка е и првата негова победа, па тука го засновува и градот Алек-сандрополис. На 18 години Александар учествува во славната битка кај Хајронеја (338 г. пр. н.е.), предводејќи го левото крило на македонската војска против ‘Света-та чета’ на тебанците и, заедно со татко му Филип, ги победува здружените сили на Хелените.

По убиството на Филип (336 г. пр. н.е.) Македонското собрание, според ма-кедонскиот обичај, го прогласува Александар III за владетел на Македонија. Него-вата прва воена акција е насочена кон хеленските полиси, кои се обидуваат да ја от-фрлат македонската власт; македонскиот цар ги принудува да ги признаат одлуките на Коринтскиот договор со кој Александар ја наследува титулата хегемон на Хе-лените. (Хелени=Хелени и Хелада=Хелада, немаат врска со Грци- без Грција, Р.И.)

Во походот против Трибалите ја поминува реката Дунав (335 г. пр. н.е.) и ги поразува и нивните сојузници Гетите; во изворите се спомнуваат и келтските пле-миња од Јадранот, кои Александар ги најмил за одбрана на северната граница на македонската држава. На веста за побуна на Илирите, Александар се враќа и ги ра-збива во бој.

По овие воени успеси, Александар со брз марш се спушта од илирската те-риторија во Хелада,каде повторно избувнува антимакедонско востание (поттикнато од Демостен), а жариштето е во Теба; откако не успева да ги убеди тебанците да се

предадат, ги поразува во битка и носи одлука Теба да се срамни со земја, а населението да биде продадено во ропство (поштедени се само храмовите и куќата на поетот Пиндар). Поради политички причини се однесува великодушно спрема Атина, не ја напаѓа, а градот повторно го прифаќа понудениот мировен договор.

По уредувањето на политичко-воените односи на Балканот, Александар се подготвува за поход против Персија, испланиран уште од Филип II. Војководителот Антипатр останува да управува со Македонија, како 'стратег на Европа', со 12.000 пешадинци и 1.500 хетарји да ја бранат земјата. Александар тргнува на поход (334 г. пр. н.е.) со 40.000 војници, од кои јадрото го сочинува македонската фаланга со хетајрите: 9.000 пешетари, тешко вооружени фалангисти, 3.000 хипасписти, лесно вооружени пешадинци, 1.500 хетајри, 300 коњаници од царската ила. Хеленските полиси (со исклучок на Спарта), обврзани со Коринтскиот договор, испраќаат 7.000 хеленски хоплити, 5.000 наемници и 8.000 лесно вооружени стрелци, фрлачи на копја и праќаши, како и 1.600 воени бродови. Војската на Александар е малкубројна во однос на огромната персиска војска, не чие чело стои персискиот цар Дариј III Кодоман; персиската војска е собрана од голем број држави и народи од територијата на Мала Азија, па сè до Индија, заедно со Египет и Сирија. Походот е забележан од историчарите Калистен и Аристокл кој го следеле, како и многу други учени (дипломати, филозофи, писатели, картографи, биолози).

1. Походот кон Исток

Александровата војска навлегува во Мала Азија преку Хелеспонт кај Сест; првата станица е древниот град Троја, каде во храмот на Атина Александар принесува жртва, посветувајќи ѝ го на божицата своето оружје и земајќи го оружјето од храмот, со светиот штит на божествениот Ахилеј (следејќи ги херојските дела од епот *Илијада*).

Првиот воен судир со персиската војска се случува кај реката Граник на Пропонтида (334 г. пр. н.е.). Војската на Персијците, придружени од хеленските наемници-хоплити, ги зазема позициите на стрмиот десен брег и во возвишенијата околу реката така што лесно го следи движењето на македонската војска. За Александар оваа битка е голем предизвик за да ја покаже силата на македонската војска и да ги истакне сопствените стратешки способности. Тој дава наредби да се прегазат реката и заедно со неговите хетајри напаѓа на најгусто збиените редови на непријателот. Во жестоката борба Александар е ранет во рамо. Персијците имаат илјадници загинати војници и 2.000 заробени од кои наемниците-Хелени Александар ги испраќа во Македонија на принудна работа.

Победата над персиската војска, предводена од малоазиските сатрапи на Лидија, хелеспонтска Фригија, Голема Фригија, Карија му го отвора патот на Александар кон Мала Азија; лидискиот град Сард се предава без борба, како и градовите на Ајолида и на Јонија, меѓу кои е Ефес. Македонскиот цар е дочекан како ослободител од персиското ропство; единствено Милет и Халикарнас, со голема персиска војска, даваат отпор (334 г. пр. н.е.).

По овие освојувања, Александар ја дели војската на два дела: едниот дел на чело со војководителот Парменион да презими во Сард, а другиот тргнува на поход преку Карија, Ликија и Памфилија, освојувајќи ги сите градови и тврдини. Следната 333 година целата војска се собира во Гордион, престолнината на фригиските кралеви (Гордиј и Мида); според една легенда, Александар го пресекува со меч не-

разврзаниот јазол на јаремот на кочијата на кралот Мида, со што го исполнува проштвото дека ќе загосподари со Азија.

Во освоените територии Александар најчесто го задржува постојниот административен систем: сатрапиите се основни административни единици со кои управуваат сатрапи, најчесто Персијци, кои ја имаат цивилната и воената власт (освен во Лидија, каде што е поставен Македонец), додека со финансиската власт раководат Македонци. Македонските војсководители со македонска војска ја контролираат освоената територија.

Првата битка со 'големиот цар' Дареј III се случува кај Ис (333 г. пр. н.е.). Движењејќи се по крајбрежјето на Мала Азија кон Сирија, Александар ги остава болните војници во градот Ис и продолжува да ги гони Персијците. Но, Дареј тргнува со војската кон Киликија, стигнува во Ис и ги убива македонските војници. Александар се враќа и во теснецот кај Ис, помеѓу морето и високите планини, на реката Пинар се одигрува втората голема битка помеѓу Македонците и Персијците. Персиската војска е огромна: тешко вооружени пешадијци, хеленски наемници, коњаници; војската е придружувана од бескраен караван на коли и балдахини со царскиот харем. Дареј не предвидува дека ваква голема војска не може да маневрира во тесниот простор на реката; за разлика од него, генијалниот стратег Александар во од ја постројува војската во нов борбен ред, не дозволувајќи му на Дареј да го нападне од грб. Македонската војска ја прегазува реката и навалува со страшен удар; Александар се нафрла на борната кола на Дареј, тежок е судирот помеѓу македонската фаланга и хеленските наемници, а од друга страна левото крило со македонскиот војсководител Парменион се бори против персиската коњица. Персијците се обесхрабрани кога го гледаат својот цар како бега од бојното поле. Александар не тргнува веднаш во потера по Дареј, туку ѝ помага на својата фаланга, а по завршување на битката го гони царот до доцна во ноќта. Дареј успева да се спаси, но Александар ги заплenuва неговата борна кола, лакот, штитот и наметката и се враќа во персискиот воен логор каде е и запленилото семејство на Дареј, жената и децата; Александар се однесува со достоинство спрема царицата- мајка и нејзините ќерки. Парменион е испратен во Дамаск за да го заплени огромното персиско богатство. Жртвите на персиска страна се огромни, според Птоломај, околу 100.000 војници, а од македонска страна- 300 пешадинци и 150 коњаници. Со оваа битка Александар ги освојува предноазиските земји на Персиското Царство.

Следното освојување е утврдениот град Тир, каде што Александар сака да принесе жртва на врховниот фојнишки бог Мелкарт (Херакле). Градот, сместен на остров, одбива да се предаде, сметајќи на своето одлично утврдување, но војската прави вештачки насип до островот и, по долги опсади, Тир станува македонска тврдина. Истата судбина ја има и градот Газа.

2. Освојувањето на Египет

Од Фојникија Александар тргнува за Египет, каде е дочекан како ослободител на Персиското Царство. Во Мемфис египетските свештеници му ја предаваат двојната круна на египетските фараони. Александар се однесува со посебен почит спрема египетските обичаи и култови и присуствува на сите церемонии на кои се претставува како фараон на Египет, син на Амон-Ра. Патува во Либиската Пустина до оазата Сива, каде е светилиштето на египетско-либискиот бог Амон (култот на Амон во Македонија е посведочен како Зевс-Амон). На устието на Нил го основа

(331 г. пред н.е.) градот Александрија (територијата на градот ја исцртува со брашно од јачмен, според древниот македонски обичај).

3. Александар- цар на Азија

Преку Сирија, Александар навлегува во северна Месопотамија; војската поминува преку реката Еуфрат; на левиот брег на реката Тигар и кај Гавгемала за последен пат се судираат двете големи војски (331 г. пред н.е.). Александар го предводи десното крило, чија главна ударна моќ ја сочинуваат македонските коњаници; на левото крило, со тесалската коњица, командува Парменион, а во средината на борбената линија е фалангата. Челната борбена линија на Персијците е значително подолга од македонската, затоа Александар прави одличен стратешки план со воведување втор борбен ред; за секое крило поставува одреди кои, во случај непријателот да ги нападне од грб или од страна, можат да се свртат и, според потребата, да направат затворен правоаголен ред со главната борбена линија. Главниот удар Александар го насочува кон центарот каде што се наоѓа Дареј, опкружен од неговите елитни војски, Индијци на слонове, бактриската, сириската и скитската коњица, со српоносни коли. Во текот на борбата Александар го јавнува својот стар коњ Букефал и заедно со хетајрите и хипаспиистите се втурнува во центарот на Персијците, ги разбива, а Дареј повторно бега од бојното поле. Александар не го прогонува затоа што останува да им помогне на Македонците од левото крило. На 100 км од Гавгемала запленети се богатството на Дареј, неговата борна кола и оружјето.

По оваа голема битка, која ја менува судбината на Персија. Александар се прогласува за цар на Азија и царски влегува во древниот град Вавилон, главен центар на Персиското Царство, каде ги обновува храмовите разурнати од Ксеркс. Македонската војска ја освојуваат и втората персиска престолнина- Суза, каде се наоѓа најбогатата царска ризница (оттука Александар му испраќа на Антипатр во Македонија 3000 таланти за војна со спартанците). Преку 'Персиската порта', 330 г. пр. н.е., Александар влегува во престолнината на Ахејменидите- Персепол, каде се однесува одмазднички, палејќи ги царските дворци. Во древниот град Егбатана, според Коринтскиот договор, Александар како хегемон на Сојузот ги распушта хеленските војски и ги враќа дома. Освојувачкиот поход на Исток продолжува со македонската војска.

Во новоосвоената персиска престолнина Екбатана го остава стариот војсководител Парменион, запленетото персиско богатство му го доверува на Харпал, а самиот тргнува во потера по Дариј. Познат е брзиот напорен марш на војската која за единаесет ден поминува растојание од 600 км и во Хекакантопил го наоѓа мртвото тело на царот, убиен од персискиот сатрап Бес. Александар му укажува најголема почести на мртвиот персиски цар и го погребува во царската гробница во Пасаргада.

Воениот поход Александар го продолжува како цар во Азија, законски наследник на Персиското Царство, а со прстенот-печат на Дареј ги одобрува сите наредби што се однесуваат на источниот, азискиот дел на Царството.

Македонската војска продолжува да се движи на север кон Хирканија и Партија, областа на југ од Каспиското Море, земја со многу сурова клима и релјеф. Периодот од 330 до 327 г. пр. н.е., кога престојува во Бактрија и во Согдијана се најтешките години во воениот поход, и тоа поради дивата и сировата природа, високите планини и големите пустини; македонската војска е напаѓана од коњичките

одреди на тамошните племиња кои водат герилска војна. Големите напори предизвикуваат незадоволство и бунт на војската; тоа придонесува да се создаде отпор и заговор против Александар. Поради предавството, Александар ги осудува на смрт заговорниците, меѓу кои се и неговите блиски соборци и пријатели Филота, Парменион, а подоцна Клејтос и историчарот Калистен.

Во тек на четири години македонската војска ги освојува сите земји од Средниот Исток. Покрај освојувањата, Александар гради нови градови, наречени Александрии, во Арија, во Бактрија, во Согдијана (Alexandria Eschate- најодалечна, крајна Александрија). Во Бактрија (327 г. пр. н.е.) Александар се жени со една од најубавите жени, Иранката Роксана кој, по неговата смрт, го раѓа синот Александар IV.

Според Плутарх, Александар тргнува на поход во Индија со 120.000 пешадија и 15.000 коњица, но и со долга ‘поворка’ од помошни служби, техничари, бродоградители, трговци, служители, жени и деца на војунците. За време на походот се изградени и нови бродови кои запловуваат по реката Инд, а преку изградениот мост на Инд се префрла другата војска.

На бреговите на реката Хидасп, македонската војска ја води својата четврта и последна голема битка со Пор, кралот на Пенџаб, (326 г. пр. н.е.). По оваа победа Александар ги присоединува и земјите од онаа страна на Инд; на местото на победата царот го основа градот Никаи, а во близина и градот наречен Букефала, во спомен на неговиот славен коњ Букефал со кој ги извојувал сите свои битки. На бреговите на реката Хифаст Александар подигнува дванаесет жртвеници на боговите и столб на кој пишува: ‘Овде застанал Александар’.

Меѓутоа, војската собрана на собрание ги одбива идеите на царот- походот да продолжи во Индија до реката Ганг и источното Море. Враќањето се одвива во два правца: по едниот тргнува Александар со флотата, која плови по реката Инд, а по другиот Кратер, кој предводи друг дел од војската, со фалангата, борните слоновци, дел од стрелците и дел од Македонците кои треба да се вратат во Македонија. Со бродовите камандува војсководителот Неарх. По брегот на Инд Александар основува нова Александрија, презема експедиција за истражување на делтата на Нил, гради пристаништа и бродоградилишта. На брегот на Индискиот Океан војските се делат едниот дел под водство на Александар се движи по копно, другиот под водство на Неарх плови 80 дена по море.

4. Светата свадба во Суза

Во 324 г. пр. н.е. целата македонска војска се собира во Суза, каде што царот приредува ‘Голема света свадба’ на која се венчаваат 10.000 Македонци со Персијки; меѓу нив се и сите хетајри и самиот Александар, кој се жени со две ќерки на Дареј, Брасида и Парисатида, но и со Охос, најмалата ќерка на Артаксес. По свеченоста што трае неколку дена присуствуваат гости од целото царство, меѓу кои се и сатрапите од новоосвоените земји со 30.000 млади Иранци, персиски коњаници, согдиски и скитски стрелци на коњи и извезбани за борба на македонски начин. ‘Светата свадба’ ја симболизира ‘свадбената’ заедница на Стариот свет.

По ова, околу 10.000 ветерани, богато наградени, вратени се во Македонија, а нивните жени и деца остануваат во Азија; за нив треба да се грижи државата, децата да се воспитуваат на македонски начин, а кога ќе пораснат, да бидат вратени во Македонија.

Александар планира натамошни походи кои имаат многу повеќе истражувачки и научен карактер отколку воена цел: се подготвуваат проекти за изградба на патишта и храмови, нови експедиции за истражување на Каспиското Море, за поморско патување околу Арабскиот Полуостров до Картагина и до островите на Херакле(или Мелкарт), најстариот теснец меѓу Европа и Африка(ден. Гибралтар); Александар се подготвува да ги покори Сицилија и Италија, да плови, да плови околу Арабија и да го трасира новиот пат од Атланскиот Океан до Средоземно море.

Овие планови пропаѓаат поради смртта на ‘Великиот’ владетел. По големата тага за смртта на најблискиот другар и соборец Хефајстион, и по последниот воен поход со големи напори против воинствените племиња во Медија и во Сузијана, Александар се враќа во Вавилон и планира градење на пристаниште за илјадници бродови. Меѓутоа, на градбата во Вавилон Александар добива треска и по седум дена, на 13 јуни 323 г. пр. н.е. умира во триесет и три години, по дванаесет години и осум месеци војување и владеење.

3. Идејата за светска империја

Владеењето на македонскиот цар Александар III, неговиот славен поход и освојувањето на Истокот (Персиското Царство) е најзначајниот дел во историјата на човештвото. Епохата во која Александар го променил античкиот свет ќе остане забележана како историја на херојства, слава и моќ, но и почеток на она што е најважно- спојот на многу култури, народи и држави од три континенти- Европа, Африка и Азија.

Во светската историја, но и во легендата на сите народи од Стариот свет, Александар е запишан и запаметен како најголем светски војсководител и непобедлив воин, одличен стратег и мудрец, дури и бог во апотеоза. Во реална историска смисла, Александар е творец на новиот свет, на новата епоха, на новиот напредок- на идејата за глобализација во цивилизациска смисла, која е и денес актуелна. Едно-временно, Александар е голем градител, основал 77 нови Александрии, изградил пристаништа, храмови, мостови, историски споменици, кои ги спојуваат народите на Европа и Азија и во голема мера ги надминуваат етничките, културните и јазичните бариери. Навистина, Александар е митски херој, бог на народите од Африка и од Азија; народите на Азија имаат митски приказни и ликовни претстави во кои Александар е ‘натурализиран’ домашен херој, обожуван заради херојските дела.

Великот Александар Македонски ги урива старите полисни системи и огромното Персиско Царство за да изгради ново светско царство. Во Александровата држава се случува експанзија на финансискиот, трговскиот и стопанскиот живот, интезивен проток на идеи и луѓе, големи научни откритија, зашто секој поход е и експедиција во која научниците ги проучуваат историските, географските и културните обележја на освоените народи, биолозите ја опишуваат природата на земјите и морињата, флората и фауната на морињата и океаните, животинскиот свет на прашумите и пустините, климатски услови на цела Азија. Александар, филозофски образован, знае дека неговиот поход не е само воен туку и научноистражувачки, па затоа со себе води огромен број учени од сите области на науките, кои ги заштитуваат природните и културните феномени, води и голем број уметнички и градежници, кои на новото царство му даваат нов лик.

Преку освојувањето, Александар го изградил новиот светски поредок во кој Македонците се носители на државното уредување- монархија, прилагодена на раз-

лични општествени услови, што зависело од спецификаците на освоените народи. Александровото светско царство имал нов политички облик на уредува и нови космополитска култура.

Огромен е бројот на историографи, хронографи, биографи, научници, планери на воената стратегија и стратегии, многу други учени и поети кои од антиката до денес пишуваат и го анализираат, го толкуваат и го воспеваат Александровиот светски поход. Меѓу овие учени спаѓаат античките историографи, биографи и хронографи: Плутарх, Аријан, Квинт Куртиј Руф, Јустин, Диодор, Полибиј, Страбон. Кои ги преземаат записите од загубените историски списи на Калистен, Аристокбул, Птоломај, современици и придружници на Александар. (Руф-најстар манускрипт 9 в., Р.И.)

ФОРМИРАЊЕТО НА МАКЕДОНСКТЕ ЦАРСТВА ПО СМРТТА НА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ

Оваа епоха започнува со вложување на Александар Македонски (336-323 г. пред н.е.) и неговиот поход на Исток (освојување на Персиското Царство), а завршува со римското освојување (I век пр. н.е.) на македонските монархии основани на територија на Александровото Царство. Имено оваа епоха го содржи исклучителниот историски феномен- македонската панбасилеја, остварување на идејата на Филип и на Александар Македонски за екуменска држава и за едно обединета цивилизација, со која се обединува целиот Стар свет. Значи, творецот на оваа епоха е Александар Македонски, неа ја одржуваат неговите наследници, дијадосите- владетелите на големите држави во Европа, во Африка и во Азија; носителите на оваа цивилизација се научници, мислители, филозофи, образовани луѓе кои се населени во администрацивните, економските и културните центри на Александрија, Антиохија, Пергам, Родос. Во историска смисла, просторната и временската граница е уште поголема оваа епоха, која создава нов начин на поимање на Светот, претставен во симбиоза на многу култури, има големо влијание на Римското и Ромејското Царство и трае сè до крајот на антиката, а повторно е обновена низ италијанскиот хуманизам од XIV до XVI. (Рим=Ром, Римско=Ромејско Царство, Р.И.)

Значи, оваа значајна историска епоха, во цивилизациска смисла, на античките народи од Европа, од Азија и од Африка неправедно се обележува со терминот **хеленизам** (германски- Хеленизъм, термин на историчарот Г. Дројзен од XIX век, според старогрчкиот- ἑλληνισμός- подражување на хеленски начин на живот, прифаќање на хеленската култура и користење на кодифициран старогрчки јазик коине), и покрај тоа што во овој период хеленските полиси влегуваат во зоната на историска и културна провинцијализација, наспроти новите светски центри создадени од: Александар, Птоломај, Пердика, Касандар, Антигон, Деметриј, Лисимах, Селевк, Антиох. Според тоа, во современото изучување на историјата се наметнува нов термин за овој епохален ‘транзициски’ век - **александризам** или **македонизам**, зашто се создава нова културна историја, спроведувајќи ја благородната идеја на Александар Велики за ‘Светската свадба’ меѓу народите. Овој епохален ‘транзициски’ век говори на јазикот на светските мислители, на Платоновитиот и Аристотеловитиот филозофски јазик, присно именуван како ‘заеднички јазик’ (коине глоса); оваа идеја ја апсолвира генијалниот визионер и сестранообразованиот Александар Македонски, кој ја именува потребата од заеднички јазик за размена на мислењата,

идеите, умувањата, запишани на долги свитоци папируси и пергаменти во ‘александриските’ центри“.(Коине го познавал Апостол Павле,но не јазикот на Атина,Р.И)

Па коине бил само Александријски Птоломејов јазик- само од 300-та г.п.н.е.

„Главен историски факт е дека Царството Македонија е онаа историска категорија под чиј притисок се урива полисниот систем и се создава ера на династии и монархии, просветени и просветителски владетели, ера на библиотеки и музеи, ера на собирање духовни реални и на втемелување на многу науки. Македонската династија претставува втемелувач на монархиското уредување не само на Римското и Ромејското Царство туку и на европското монархистичко уредување.

По смртта на Александар Македонски, освоените територии во Хелада, Египет и Персиското Царство ги населуваат македонските војсководители, наречени дијадоси, а подоцна нивните наследници- епигони. Значи, владетели на новите држави се Македонците, најблиските хетајри (војсководците на Александар). Во Македонија и во Хелада владеат Антипатар и Касандар, а при крај владетелите од династијата Антигониди, во Египет владеат Птоломаидите, а на Истокот, по многуте македонски владетели, власта ја презема династијата Селевкиди. Македонските владетели го прилагодувале управувањето со новите држави според општествените прилики и обичаи на народите со кои владееле. (Не Селевк туку Селеук=селе ук, Р.И.)

1. Судбината на Александровото царство по смртта на царот

Судбината на новото царство започнува да се ‘крои’ во персиската престолнина Бабилон, веднаш по смртта на Александар Македонски. Имено, според историските извори, се споменуваат шестмина хетајри пред одарот на македонскиот цар. Меѓу нив највлијателен и најстар е Пердика, кому Александар пред смртта му го остава царскиот прстен- печат, кој треба да се предаде на идниот владетел. Но, според македонскиот обичај, носителот на суверенитетот е македонската војска, која во тоа време не е во целосен состав, зашто дел од војниците на чело со Кратер заминале за Македонија, а дел се во Македонија со Антипатар, ‘стратегот на Европа’,

Значи, решение за владетел требало да донесе македонската војска во Бабилон; македонската фаланга на чело со Мелеагар се определува за полубратот на Александар, Аридеј, незаконски син на Филип, за кого се говорело дека е ментално и физички слаб, па затоа Пердика предлага да се почека породувањето на Роксана, а во меѓувреме да се одредат регенти кои ќе владеат со Царството. Од друга страна, Антигон и Неарх го предлагат Херакле- синот на Александар и пергамската принцеза Барсина, а Птоломај сака да формира заедничка управа од највисоките војсководители. Уште тука започнуваат династичките борби помеѓу македонската аристократија, најблиските соработници на Александар Македонски, а траат за време на целиот овој период. На крајот, Македонците го прифаќаат за цар Аридај под името Филип III, додека се роди Александар IV, синот на Роксана (Филип- Аридеј владее до 317 г. пр. н.е.); по неговата смрт Александар е прогласен за цар, но пред полнолетството, 310/309 г., тој е убиен).

Највисоките државни функции се делат помеѓу највидните Александрови војсководители: Кратер, Антипатар и Пердика; Антипатар, како ‘стратег на Европа’, ја обединува воената и цивилната власт во Македонија и хеленските области и обезбедува испраќање регрути во Азија. Кратер добива висока државна функција како простатес (заштитник, ополномоштеник, повереник) и врховен заповедник на цар-

ската војска, а Пердика како хилијарх (најзначајна политичка функција) и епитроп (намесник, заштитник, чувар) управува со цивилната власт над азискиот дел од Царството и ги подготвува сите државни работи. Птоломај управува со Египет, Либија и граничниот дел на Арабија со Египет. Дел од сатрапијата Сирија на запад од Еуфрат добива Деомедонт, Феникија ги задржува своите домашни владетели, Тир и Газа стануваат колонии на македонските посади, а слична положба има и Кипар. Со сатрапиите Памфилија и Ликија управува Антигон Едноокиот и кои нив, 333 г. пр. н.е., додадена е и Феникија; во текот на десет години овој владетел ја зацврстува власта во Мала Азија; подоцна Антигон ја проширува власта и во Писидија. На југ, сатрапијата Пафлагонија, заедно со Кападокија и Понтската област ја презема Евмен. На западниот дел на Мала Азија трите сатрапии, Карија, Лидија и хелеспонстака Фригија, му се доделени на Леонат, кој е најблискиот соработник на Пердика.

Врховната власт во Европа ја добива Антипатар, кој заедно со Кратер владее во Македонија, Епир, хеленските области, како и со Илирите, Трибалите и Аргијаните. Тракија му припаѓа на Лисимах, кој можеби како и другите владетели е зависен од врховната власт на Пердика во Вавилон.

Централните области на Царството опфаќаат шест сатрапии, кои за време на Александар имаат ирански сатрапи; некои од нив остануваат независни, други под контрола на Пердика. Источните области се под воена контрола на Македонците, кралот Пор владее со Пенџаб, а со сатрапијата Индија владее Пејтон.

Од највидните Александрови војници единствено Селевк останува како заповедник на хертајрите во Вавилон и не добива сатрапија.(=област на персиски,РИ)

1.1. Воените судири помеѓу дијадосите

Судирите помеѓу дијадосите не можеле да се спречат ниту со обидите да се подели Царството и секој да добие достоин дел за владеење, ниту со роднинското поврзување на брачни заедници. Основната нишка што ги поврзувала наследниците на Александар била Македонија; имено, секој од нив, без разлика колкава територија владеел, тежнел да ја освои територијата на Македонија и да се прогласи за цар на Македонците. Значи, најчесто Македонија била причината за нивните меѓусебни судири.

Првиот судир е помеѓу Пердика, од една страна, и Антигон, Птоломај, Кратер и Антипатар, од друга. Една од најголемите кавги помеѓу дијадосите е каде ќе биде погребан Александар Македонски. Во Вавилон било договорено Александар да биде закопан во оазата Сива, како син на Амон-Ра, на своја земја која никој од дијадосите не ја поседува. Две години е поготвувана церемонијата на закопот, специјално е изработен саркофагот и е направена монументална погребна кочија. Величествената погребна поворка, која се движела од Вавилон до Либија следена е од воена придружба, техничари и градители на патишта, луѓе од сите страни на светот му одавале последен почит на Александар Македонски. Но, на патот до оазата, Птоломај ја насочува поворката во Мемфис, за да се погребва Александар во своето царство, со намера да изгради мавзолеј. Тоа го разлутува Пердика, кој имал намера Александровиот гроб да биде во Македонија, во старата престолнина на Аргеадите-Ајга, според македонските обичаи.

Во текот на 321 г. пр. н.е. Пердика, сметајќи го Птоломеј за најголем непријател, со војската навлегува во Египет, но е спречен од најдојдениот Нил. По не-

колку неспешни обиди во поминување на реката, но и поради незадоволството на војската и војководителите, Пердика е убиен во воениот логор. По смртта на Пердика војската преминува на страната на Птоломај.

Две години по смртта на Александар бројот на дијадосите се намалува, а здружените македонски војски влегуваат во нов сојуз. Сега Антипатар, како најстар и највлијателен, станува намесник со неограничена власт и добива задача да изврши реорганизација во државата. Во новата реорганизација најголема моќ добива Антигон, како наследник на Пердика, да заповеда со азиските воени сили. Синот на Антипатар, Касандар, станува заповедник на коњицата. Птоломај добива неограничена власт во Египет, а Антипатар, како стратег- автократор на Европа, се повлекува во Македонија, заедно со македонските цареви.

Антипатар, последниот Филипov соработник, умира на 80- годишна возраст (319 г. пр. н.е.); верен на традициите на Аргеадите, тој успеал да ја зачува и да ја зајакне македонската држава, а истовремено, и покрај многубројните востанија на хеленските полиси (како Ламиската војна) да ја задржи власта во освоените хеленски територии. Новиот претедент на македонскиот престол, Касандар, командант на коњицата на хатајрите, сака да го заземе местото што го имал татко му кој, пак, го определил Полиперхонт за свој наследник, сметајќи дека како постар ќе се грижи за царското семејство. Полиперхонт станува епимелет (заштитник) на македонските цареви, можеби спротивно на македонските закони, без согласност од Македонското собрание. Тоа доведува до нив судир меѓу дијадосите и до нов воен конфликт, сега насочен против Полиперхонт; од една страна е Касандар со војска и флота на Антигон, Лисимах и Птоломај, кои се борат на територијата на Хелада, а на друга Полиперхонт со Евмен се судира со војската на Антигон во Мала Азија; на страна на Полиперхонт е и Олимпијада, мајката на Александар Македонски, на која Полиперхонт ѝ ја доверува грижата за Александровиот син, Александар IV и неговата мајка Роксана.

Како победник Касандар поставува македонска посада во Атина и за свој намесник го определува Деметриј од Фалерон, филозоф и ученик на Аристотел. Оттука се упатува во Македонија, ја презема војската (заедно со слоновите што ги донел Антипатар) и се спушта на Пелопонез. За време на неговото отсуство Олимпијада и Полиперхонт (317 г. пред н.е.) ги ликвидираат Филип-Аридај и жена му Евридика, внука на Филип II, заедно со родовите и пријателите на Касандар. За ова сурова се одмаздува Касандар кој, откако ја освоил Пинда, каде се засолниле Олимпијада, Роксана и малиот Александар, ја заробува Олимпијада и ја предава на суд; чудно е како на мајката на Александар Македонски не ѝ е овозможено да се брани пред македонската војска, туку обвинителите ја убиваат, а Роксана и малолетниот Александар се заробени во Амфипол.

По овие настани, Касандар станува владетел во Македонија (316 г. пред н. е.). Царското семејство, Филип-Аридеј, жена му Евридика и нејзината мајка Кинина свечено се погребани во царската гробница во Ајга. За да стане вистински цар на Македонија, Касандар се жени со Тесалоника, ќерка на Филип II, и во нејзина чест, на Термајскиот Залив го основа градот Тесалоника; новиот владетел основа уште еден град и според своето име го именува Касандреја, на местото на старата Потидеја на Халкидик. За да завладее и со територијата на Хелада, Касандар со војска

навлегува низ Термопилите, ја обновува Теба, ги напаѓа Ајтолците каде е засолнет Полиперехонт и освојува некои градови на Пелопонез.

1.2. Превласт на Антигон и на Деметриј I

Откако ги совладува Евмен, Антигон станува единствен владетел во Азија. Во Вавилон му се укажани царски почести (Селевк како сатрап е сменет од Вавилон и бега кај Птоломај). Со големото богатство од Истокот, Антигон со воена поворка, во која има и каравани од камили, тргнува на нов поход на запад. Сето ова предизвикува страв меѓу другите дијадоси, кои повторно се организираат, сега против Антигон. При опсадата на градот Тир (315 г. пр. н.е.), Антигон ја свикува македонската војска на собрание за да го реши прашањето за највисоката власт; Антигон говори како единствен претставник на македонските цареви, го обвинува Касандар за убиството на Олимпијада и за апсењето на малиот Александар и мајка му Роксана и бара да бидат ослободени.

Во 311 г. пр. н.е. склучен е мирен договор помеѓу дијадосите, но при тоа еднаш се дели Царството: Касандер останува стратег на Европа, до полнолетството на Александар IV; Лисимах е господар на Тракија; Птоломај на Египет; додека на Антигон му е дадена 'цела Азија', освен источниот дел, во кој го владее Селевк.

Очигледно е дека со Царството почнуваат да владеат нови владетели, кои веќе не се грижат за царската фамилија. Од 310/309 или 308/307 г. пр. н.е., кога Касандар тајно во Амфипол ги убива Александар IV и неговата мајка Роксана, завршува владеењето на царската династија Ергеади.

Во периодот од 311 до 301 г. пр. н.е. дијадосите војуваат насекаде, и на територијата на Тракија, и на онаа на Хелада, и во Мала Азија и во источното Средоземје.

Антигон војува со Селевк во Вавилонија, а во текот на 307 г. пр. н.е. му испраќа на својот син Деметриј голема флота од 250 брода и пари за наемници за да влезе во Атина. По победата над македонската војска на Касандар, Деметриј прогласува ослободување на Атина и враќање на нејзината демократска власт. Градот со воодушување ги прогласува Деметриј и Антигон за спасители и добротворители, им подига слатни статуи и им прави уште многу други почести и свечености.

Во познатата опсада кај добро утврдениот град Саламина, Деметриј го добива својот славен прекар Полиоркет, зашто за прв пат ја применува својата вештина на опсадување градови; на подножјето на сидовите гради направи за опсади, меѓу кои е циновската справа хелиополис, висока 44 метри, на девет ката, монтирана на четири тркала, начичкана со овнови (направа за уривање на сидови), катапулти и балисти (направа за врлање камења). Во Саламинското пристаниште се судираат војските на Деметриј и на Птоломај- кој ја губи битката, а делови од неговата војска и коњица преминува на страната на Деметриј.

Антигон и Деметриј загосподаруваат со Егејското Море и со источното Средоземје, и со акламација на војската се прогласуваат за басилевси. По овој пример Птоломај, Лисимах, Касандар и Селевк, во текот на 306/305 г. пр. н.е., се прогласуваат за басилевски- цареви на овој дел од Царството со кој владеат. Со тоа Царството на Александар е поделено на пет дела.

Антигон не се помирува со својата територија и сака да завладее со Египет; слично како и Пердика, и тој е спречен од надојдениот Нил, а еден дел од неговата војска преминува на страната на Птоломај. За да го блокира Египет, Антигон го на-

паѓа Родос, а Деметриј (305/304 г. пр. н.е.) ја организира најголемата опсада во историјата: ангажирана е огромна војска, употребени се бродови, воени направи и циновски машини (повторно хелиополисот, сега монтиран на осум тркала, за чие подвижување биле потребни 3.400 војници). Опсадата трае цела година, граѓаните на Родос очајнички се бранат, а на крај се стасува до преговори. По оваа опсада за Деметриј се говори дека ниту еден град не може да му се спротистави.

По освојување на градовите на Пелопонез, во 302 г. пр. н.е. Деметриј ги повикува Хелените во Коринт за да потпишат договор за сојуз кој со содржината е ист како оној од 337 г. пр. н.е., склучен помеѓу Филип II и хеленските полиси, со таа разлика што Антигон и Деметриј се запишани како басилевси, а не како хегемони. Навистина, Деметриј и се однесува како апсолутист и во Атина неограничено ја изразува својата волја.

Во следниот воен сојуз се здружуваат Касандар, Лисимах и Птолемај, секој со свој интерес, против Антигон и Деметриј. Пресудната битка се случува во Фригија кај Ипс (302 г. пр. н.е.). Причината за поразот можеби е староста на Антигон, кој веќе има осумдесет години. По оваа битка, во која загинава Антигон, азискиот дел на Царството повторно е поделен: Лисимах ја презема Мала Азија до Таврос, Селевк- Ерменија, Кападокија, Месопотамија и Сирија, а Птоломај останува во Египет. (Таврос=Таурос, Р.И.)

2. Деметриј I Полиоркет- новиот цар на Македонија

Сојузништвото и воените конфликти помеѓу дијадосите продолжуваат и во наредниот период. Значајна историска фигура е Деметриј Полиоркет, кој не се откажува од желбата да завладее со целото царство; овој одличен војсководител има најголема флота во источното Средоземје, господари со Морето и има сигурни бази во различни делови на приморјето. По смртта на Касандар (297 г. пр. н.е.), Деметриј навлегува во Македонија, се судира со војските на епирскиот владетел Пир, кој исто така претендира за власт во Македонија.

Во 294 г. пр. н.е. Деметриј успева да го убие Александар, синот на Касандар, и се прогласува за цар на Македонија. И покрај воените успеси и големата освоена територија (Македонија и територијата на Хелада), Деметриј се подготвува за ново освојување на Истокот и за таа цел гради 500 огромни воени брода. Но, по седум години владеење го напаѓаат Пир, Лисимах и Птоломај, а неговата војска преминува на страната на противничкиот сојуз. По овој судир, за македонскиот цар е прогласен Пир (288/287 г. пр. н.е.), а на Лисимах му припаѓа источна Македонија, можеби до Аксиос.

Деметриј се повлекува во Азија и продолжува да се бори, сега со голема војска наемници; но поражен од Селевк, умира како заробеник во Сирија (283 г. пр. н.е.). По неговата смрт Лисимах, еден од верните хетајри на Александар Македонски, станува најмоќниот владетел на евроазискиот простор (на Херсонес го гради својот град Лисимахеја). Тој се прогласува за македонски цар затоа што ги поседува Македонија и Тесалија. Како по некоја традиција, повторно се судираат, но сега двајца дијадоси Лисимах и Селевк. Победникот Селевк повторно го обединува источниот со западниот дел на Царството и се прогласува за цар на Македонија. Но и овој успех завршува трагично, Селевк е убиен од Птолемај Кераун, син на Птоломај Лаг, основачот на династијата на Птолемаидите, кого војската го прогласува за цар (280 г. пр. н.е.).

3. Новата генерација владетели-еписони

Од ова време започнуваат да владеат синовите на дијадосите- генерацијата еписони; така, Птоломеј го наследува Птолемај Филадельф, Селевк- Антиох, а Деметриј- Антигон Гонат (еден од династијата Антигониди, кои владеат во Македонија до нејзиното освојување од Рим).

Имено, македонската династија Селевкиди (312-64 г. пр. н.е.) владее со Сириското Царство во Мала Азија и во Вавилон, сè до Индија; во II век пр. н.е. територијата се сведува на Северна Сирија и Киликија. Позначајни владетели од оваа династија се: Антиох I Сотер (281-261, Антиох II (261-246), Селевк II (246-226/227), Антиох (241- 228). Од 64/63 г. пред н.е., по римските освојувања станува римска провинција (Провинција Сирија).

Македонската династија Птолемаиди (323- 30 г. пр. н.е.) владее со Египет. Основачот Птолемај, син на Лаг, роден во Еордаја, другар и соборец на Александар Македонски, го наследува неговиот син Птолемај II Филадельф (283- 246), во чие владеење Египет прераснува во најмоќна воена и економска сила на Источниот Медитеран. Позначајни владетели на Египет се: Птолемај III (246-221), Птолемај IV Филопатор (221- 205), Птолемај V Епифан (204- 180). Последна наследничка на македонската династија Птолемаиди е Клеопатра VII (51/52- 30). Нејзиниот живот и владеење се поврзани со Римската Република, со Гај Јулиј Цезар и со конзулот Марко Антониј, со кого се бори против Октавијан Август. Последната битка во која се изразени војските на Клеопатра и на Антониј е кај Акциј (31 г. пр. н.е.), по што царицата се самоубива. По нејзината смрт, Египет потпаѓа под римска власт и станува римска провинција. (Август=Аугуст, Р.И.)

Македонската династија Антигониди претставува II македонска династија владетели (277- 168 г. пр. н.е.). Основачи се Антигон Гонат (277- 239) и неговиот син Деметриј II (239- 229), а нив ги наследуваат новата генерација цареви- Антигон Досон (229- 222/221), Филип V (221- 179) и Персеј (179- 168), последниот владетел во Македонија, кој заедно со Филип V ги води Македонско- римските војни.

Антигон II Гонат (277- 239), син на Деметриј II Полиоркет и на Фила, ќерка на Антипатар, го презема македонскиот престол по победата на Келтите кај Лисимахеја. Како добар војсководител и вешт дипломат, војува со епирскиот владетел Пир и ја проширува македонската власт до Коринт. Војува во Хремонидската војна (261- 255 г. пр. н.е.) и како победник ја потврдува доминацијата на Македонија над хеленските полиси. Тој ја зајакнува поморската флота, што му овозможува да ја победи флотата на египетскиот крал Птолемај II (255 г. пр. н.е.) и да воспостави превласт во Егејското Море. Антигон е љубител на философијата и книжевноста, но познат е и како градител: Антигонеја, една од трите негови градови, се споменува како соседен град на Стоби; според Табула Појтингеријана, таа е на 12 римски милји од Стоби на патот за Тесалоника.

Антигон III Досон (229- 221) е третиот владетел од династијата Антигониди, одличен воен стратег и дипломат; во почетокот владее како регент на осумгодишниот син на Антигон Гонат, Филип V. Прогласен е за легитимен владетел откако се жени со мајката на Филип и го посинува младиот цар. Ги зацврстува границите на Македонија, ја обезбедува северната граница, загрошена од Дарданците и повторно воспоставува македонска власт во Тесалија. Политички ја зацврстува државата и ја обновува нејзината доминација на Балканот. Како врховен командант на копне-

ните и морските сојузнички сили, се сојузува со Ахајскиот сојуз против Спарта; во воениот поход на Пелопонез ги освојува Коринт, Арг и други градови и тврдини во Аркадија и во Ајтолија, со што воспоставува повторно доминација на Македонија над хеленските полиси. По победата над Илирите во Горна Македонија заболува од турбекулоза и умира.

4. Воениот судир на Македонија и Рим за време на Филип V (221- 179)

Филип V, син на Антигон Досон, на шеснаесетгодишна возраст е избран за нов цар, со пет регенти кои владеат до неговата полнолетство. И овој македонски цар, како и сите негови претходници, се грижи за моќта на Македонија како најголема сила на Балканот. Води успешни војни против Дарданите на север и со Ајатолскиот сојуз на југ, со што се наметнува нова македонска доминација над хеленските полиси; воедно ги освојува и териториите околу Лихнидското Езеро.

Филип V влегува во сојуз со илирскиот владетел Деметриј Фарски кој, по неуспешните војувања со Римјаните, се подготвува за нови војни заедно со Филип. Со флота од стотина брода Филип тргнува кон Илирија (216 г. пр. н.е.), но Римјаните успеваат да го одбранат градот Аполонија. Воените и политичките интереси на Македонија се судираат со експанзијата на римските држави. Воениот судир доведува до т.н. Први македонско- римска војна (215- 205 г. пр. н.е.), која завршува поволно за Македонија. Во 215 г. пр. н.е. Филип склучува воен сојуз со Ханибал, непријателот на Рим. Оваа стратегија на почетокот е успешна, но кај Аполонија македонската војска е поразена и при повлекувањето Филип е принуден да ја запали македонската флота, блокирана од римските бродови. Затоа, следниот напад Филип го презема по копно и го зазема јадранското пристаниште Лис (212 г. пр. н.е.). Следните години Филип извршува воен поход во Илирија, ги напаѓа Дарданците и војува со Медите. Првата македонско-римска војна завршува со мировен договор со кој Македонија ги задржува Лихнидската област и Скодра, а Рим градовите Епидамен, Аполонија, Орик, Лисос и јужниот дел на Коркира.

За време на петгодишното примирје, со обновената македонска флота и со сојуз со владетелот Прусија, Филип освојува повеќе крајбрежни градови на Хелеспонт, како и островите Самос, Милет и Хиос. Од друга страна Рим, по победата над картагинскиот владетел Ханибал, се подготвува за нова војна со Македонија.

Втората македонско- римска војна (200- 197 г. пр. н.е.) завршува со неуспех за македонската држава. Во оваа војна Римјаните напаѓаат заедно со војската на Илирите, Дарданците и од некои хеленски држави, меѓу кои е Атина, потоа Родос и Пергам. Првите години од оваа војна македонската војска успешно í се спротивставува на римската војска, која напаѓа од Илирија, сè до битката кај Киноскефали (197 г. пр. н.е.), кога македонската фаланга, и покрај почетните успеси, целосно е разбиена: загинаваат 8.000 војници, а 5.000 се заробени; при повлекување во Лариса, Филип V ја запалува царската архива, со документи значајни за Македонија, пред градот да падне в раце на Римјаните. Кај Темпе е склучено четиримесечно примирје и Филип V со војската се повлекува во Македонија.

Филип мора да се откаже од сите освоени територии надвор од Македонија, но за кусо време успева да ја консолидира Македонија и да ја подготви за нова војна со Рим. Имајќи го предвид најуспешниот македонски владетел Филип II, посебно внимание посветува на развојот на градовите, економијата, земјоделието, сточарството и ги обновува старите рудници за злато и сребро.

5. Персеј (179-168), последниот македонски цар од династијата Антигониди

Овој владетел ја продолжува политиката на својот татко, ги обезбедува северните граници на Македонија, води битка со Тракијците, го обновува договорот со Рим за да биде признат за цар на Македонија и ја води Третата македонско-римска војна.

По долги подготовки за војна, Рим ѝ објавува војна на Македонија (171 г. пр. н.е.). Триесетилјадна римска војска се истоварува во Илирија, а им помагаат и војски од хеленските полиси. Персеј, на собирот на Македонското собрание, носи одлука за војна. Собира четириесетилјадна македонска војска и огромни воени резерви за десетгодишен воен период. Во текот на првата година од војната Персеј ги блокира премините од Тесалија во Македонија и го оневозможува пробивот на римската војска. Одбраната на Македонија не е пробиена и со вториот римски напад следната година. Охрабрен, Персеј успешно војува и со Дарданците, а на враќање им нанесува пораз и на Римјаните кај Пенестија и Илирија.

Во текот на 169 г. пр. н.е., конзулот Марк Филип го напаѓа и по море (Тесалоника, Касандреја, Еијон и Антигонија) и по копно (навлегува во Дион). Персеј се повлекува во Пела, но успева да го спречи напредувањето на римската војска. Новиот римски напад започнува под водство на римскиот конзул Емилиј Павел (168 г. пр. н.е.); еден дел од војската навлегува преку северна Тесалија и преминот Темпе, а друг нејзин дел војува со илирскиот владетел Генциј кај Скодра. По освојувањето на Скодра, илирскиот владетел, кој му бил сојузник на Персеј, и целото негово семејство, однесени се како заробеници во Рим. Македонските приморски градови се нападнати од римската флота. Персеј испраќа 10.000 војници да им помогнат на Амфипол, Еијон, Пела, Деметријада и Касандреја, што доведува до македонски пораз кај Петра. Персеј се повлекува кај Пинда. По жестока и куса битка (168 г. пр. н.е.), во која обете страни војуваат со 40.000 војници, македонската фаланга е разбиена, 20.000 Македонци се убиени и 6.000 заробени. По поразот Персеј се повлекува во Амфипол, а римската војска ја пустоши Македонија. Персеј со целото семејство и огромното богатство се засолнува на островот Самотраки, каде е заробен. Потоа Македонија е ставена под римски протекторат.

На крајот треба да се каже дека македонската држава е навистина единствена во тогашна Европа, а силна, богата и достоинствена монархија само во времето на Филип II Македонски. Воедно треба да се признае дека светската империја на Александар III Македонски, која се протегала од Скитија до Индија, претставува виртуелна држава но која, парадоксално, станува реално рамниште за многу монархии од Европа, од Азија и од Европа. Треба да се признае, исто така, дека по смртта на Александар Македонски продолжува историски да суштествува македонската држава, но нејзиното реално суштествување е, најблаго речено, драматично, во секој случај- неурамнотежено, насилно, катаклизмично.

Меѓутоа, токму во оваа историска зона се издига светскиот Александров град- Александрија, кое е ново жариште на светската култура, јадро на повеќето хуманистички, па и егзактни науки; во александриската Библиотека се обединува целокупната умствена енергија на Стариот свет, енергија што силно ја обзема културата на новиот светски господар- Рим, и оттаму ги 'поплавува' и Западното и Источното Царство, пробивајќи се во наредните векови на светската историја. Во ова лежи големата улога на Александровите подвизи, на неговиот митски и историски

хероизам, а со оваа улога и Македонија станува енергетски топос на светската историја. Токму врз овој Александров град- Александрија се втиснува ‘царскиот печат’ на Македонското Царство. (Во Александрија се преведува и пишува на коине, Р.И.)

МАКЕДОНИЈА ЗА ВРЕМЕ НА РИМСКОТО ВЛАДЕЕЊЕ

(од 168 г. пр. н.е.- до крајот на III век)

1. Територијална поделба на Македонија

Римското освојување на Македонија (168 г. пр. н.е.) го означило крајот на Македонското Царство. Дефинирањето на новиот статус на Македонија било санкционирано една година подоцна во Амфипол, каде што конзулот Емилиј Павел, во присуство на царот Персеј и на македонската елита, објавил дека ‘Македонците ќе бидат слободни, во нивен посед ќе бидат градовите и полињата како и дотогаш, ќе ги користат своите закони и обичаи и ќе избираат секоја година свои магистрати’. Притоа, Македонците биле обврзани да му плаќаат ‘данок на римскиот народ’ и тоа ‘половината од оној што им го плаќале на царевите’. Ваквото привидно подарена ‘слобода’ имала формален карактер, бидејќи Македонија истовремено била поделена на четири одделни автономни области (мерици). Првата област, со главен град Амфипол, ги опфаќала областите меѓу реките Стримон и Нест, вклучувајќи ги и областите на исток од Нест до реката Хеброс, додека западно од Стримон влегувала цела Бисалтија, заедно со градот Хераклеја Синтика. Втората област, со седиште во Тесалоника, на исток граничела со Стримон, без Хераклеја Синтика и Бисалтија, додека на запад се протегала до реката Аксиј, вклучувајќи го и регионот источно од реката. Територијата меѓу реките Аксиј на исток и Пенеј на запад, планината Вермиум на север, вклучувајќи ја и Пеонија западно од Аксиј, со градовите Едеса и Берија, влегувајќи во третата област, со Пела како главен град. Четвртата област, со седиште во Пелагоонија, се граничела со Епир, Илирија, Дарданија, како и со независните области Орестида и Дасаретија. Мерките на Рим предизвикале забрана на трговија и воспоставување брачни врски меѓу поделените области, како и прекинување на рудната продукција на злато и на сребро. Исконструираната поделба била насочена кон оневозможување на обединувањето на Македонците и кон спречување на реставрацијата на политичката, воената и економската моќ на Македонија. Најпогубната мерка била присилното одведување во Рим на царот Персеј и неговото семејство, како и на македонската елита, вклучително и на машките деца над 15-годишна возраст. Персеј бил префрлен во заточеништво во Алба, каде што под нејасни околности, меѓу 163 и 161 г. пр. н.е., го завршил својот живот.

2. Востанието на Андриск (149- 148 г. пр. н.е.)

Новото уредување Македонците го сметале за наметнато, а административната поделба на четири области како мерка што го разорила македонското ткиво. Тоа најилустративно го предочува *Ливиј*, кој констатира дека на Македонците ‘им се гледала Македонија така распарчена, како животно раскинато на делови, кои заемно си требаат еден со друг’. Тежненијата на Македонците за реставрација на Царството се одразиле низ широката подршка на лидерството на Андриск, кој се претставувал како син на последниот македонски цар Персеј. Тоа му овозможило на Андриск да биде официјално прогласен во Пела за македонски цар во 149 г. пр. н.е. Под водството на Андриск за кратко време востанијата Македонци ослободиле поголем дел од територијата на Македонија. Употребувајќи ја тактиката на раздор,

Римјаните успеале катастрофално да ги поразат Македонците кај Пидна (148 г. пр. н.е.). Пребегнатиот Андриск бил заробен и ликвидиран, со што пропаднал обидот на Македонците за рестарвација на Македонското Царство.

3. Македонија- прва римска провинција на Балканот

Ликвидирањето на востанието на Андриск било последното со укинувањето на сите форми на привидна внатрешна автономија. Со одлука на Советот во 148 г. пр. н.е. Македонија била претворена во римска провинција. Воведувањето на директна римска административна управа, со постојан римски намесник со седиште во Тесалоника, било проследено со распоредување на постојани римски гарнизони. Кон провинцијата Македонија биле приклучени и Илирија и Епир, со што административната територија ја надминувала географската и етничката и се протегала од Јонското Море на запад до реката Нест на исток, нејзината јужна граница била планината Олимп, а северна горниот тек на реката Аксиј. Римските автори, сепак, правеле јасно разграничување меѓу географско- етничката и провинциската граница на Македонија, идентификувајќи ги Македонците како мнозински жители на македонската територија. Воспоставувањето на новата провинциска организација не било проследено со поголеми промени во законите. Меридите и понатамну биле задржани, меѓутоа, тие го изгубиле своето политичко значење. Заедничкиот синедрион, најверојатно, бил трансформиран во македонски коинон (заедница), како своевидно продолжение на стариот коинон од времето на Македонското Царство. Со цел да го адаптира новото муниципално уредување на претходните градови, Рим дозволил македонските градови да го задржат своето старо уредување. Меѓутоа, тоа не било доволно за да стивнат тендециите на Македонците за реставрирање на Македонското Царство.

4. Новите тенденции на Македонците за реставрирање на државата

Во 142 г. Македонците одново востанале против римската власт, овој пат под лидерството на Александар, кој се повикувал на своето царско потекло како син на Персеј. Иако Македонците успеале да востановат контрола во областа околу реката Нест, навремената интервенција го лишило востанието од помасовен карактер и тоа било брзо локализирано.

Од 141 г. пр. н.е. започнал долгогодишниот период на речиси непрекинати напади на Македонија од страна на среднобалканските племиња Скордисци, Дарданици, Дентелети, Меди и др. За време од таквите судири (112/111 г. пр. н.е.) Македонците повторно се мобилизирале против римската власт. Оваа 'македонска војна' им создавала сериозни проблеми на Римјаните, кои со големи напори ги совладале Македонците во 110 г. пр. н.е.

Мобилизацијата на Македонците била последица и од примената на новата стратегија на Рим, насочена кон искористувањето на геостратегиската позиција на Македонија на Балканскиот Полуостров за реализирање на експанзионистичките планови кон Дунав и кон Мала Азија. Во тој контекст, Рим ја иницирал изградбата на магистралниот пат Виа Егнатија со цел да ја пороби копнената комуникација, што дополнително го истакнало стратегиското значење на Македонија.

Во 88 г. пр. н.е. Македонија одново го манифестирала отвореното незадоволство од римската власт со кревање оружено востание. Користејќи го вмешувањето на понтскиот владетел Митридат на Балканот, Македонците ослободиле поголем дел од територијата на Македонија, прогласувајќи го за свој цар Еуфан. Римјаните

со големи тешкотии ги совладале побунетите Македонци, чијашто тенденција била да се реставрира ‘Царството на Македонците’. Тоа било последното изворно регистрирано востание на Македонците за ослободување на римската власт.

Тенденцијата за обединувањ и обожување на Царството била присутна и на наредниот период, но со изменети методи, што било резултат и на примената на римската политика спрема Македонците. За тоа особено се залагал *Цицерон*, кој сметал дека само чесниот однос спрема Македонците можат да ги осигура интересите на римскиот народ.

5. Македонија- прва христијанска земја во Европа

Кога во 49 г. од н.е. апостолот Павле ја започнал мисијата за пренесување на христијанското учење во Европа, првата земја што ја посетил била Македонија. Во *Библијата* е посведочено дека Павле ја избрал Македонија заради видението во кое Македонците го повикале да дојде во нивната земја за да им помогне. Тој и неговите придружници веднаш се упатиле кон Македонија за да го проповедаат ‘евангелието на тамошниот народ’. Кон крајот на 49 г. Павле пристигнал во македонскиот град Филипи, каде ја одржал и првата христијанска проповед на европска почва. *Климент Александриски* истакнува дека со тоа Павле ‘станал пренесувач на боженствениот глас при обраќањето на Македонците’, основач на првата христијанска заедница во Македонија и воопшто во Европа. По разоткривањето на мисијата, Павле било принуден да го продолжи мисионерското патување кон Тесалоника. Христијанската мисија на Павле наишла на широк прием кај граѓаните, кои ‘во големи маки со радост’ го примиле христијанството. По принудното напуштање на Тесалоника, поради протестот на Евреите, Павле и неговите придружници ја продолжиле христијанската мисија во Берија. Во тамошната еврејска синагога Павле продолжил да го проповеда христијанството, но наскоро бил принуден да ја прекине апостолската мисија поради протестот на граѓаните, поттикнат од Евреите од Тесалоника. Иако оневозможен во целост да ја оствари апостолската мисија во Македонија, Павле ги поставил зачетоците на христијанското организирање во Македонија, а со тоа и во Европа. На тоа упатуваат и посланијата на Павле до црквите во Филипи и во Тесалоника, како и неговото повторно присуство во Македонија (56 и 57 г.)“.

Апостол Павле го познавал само коине, а не и јазикот на Атина (Х.Ц.Велс).

„Меѓу продолжувачите на делото на апостол Павле во Македонија биле неговите придружници Јасон, Аристарх и Секунд, кои подоцна биле прогласени за светци. Македонецот Аристарх, според запишаната црковна традиција, бил првиот епископ на Тесалоника што маченички настрадал за време на императорот Нерон. Прифаќањето на христијанството од Македонија, сепак, се одвивало низ постепен процес, во исто време со широкото почитување на паганските божества.

6. Македонија во периодот на Римските граѓански војни (49-31 г. пр. н.е.)

Од 49 г. пр. н.е. Македонија се нашла во средиштето на Првата римска граѓанска војна, која избувнала по распаѓот на сојузот помеѓу Цезар и Помпеј. По бегството од Рим, Помпеј пристигнал во Македонија во зимата 49 г. пред н.е., концентрирајќи го своето политичко седиште во Тесалоника, каде што бил трансфериран речиси целиот состав на Римскиот сенат. Немоќни за сопствено воено-техничко организирање, Македонците активно се вклучиле во војската на Помпеј, заедно со повеќе народи и племиња. Стратешката мотивација на Помпеј, за што подоцна бил обвинет во Сенатот, била ‘да создаде сопствено царство во Македонија’, што

упатува на обезбедената силна поддршка од Македонците. Во решавачкиот судир со Цезар кај Фарсала во Тесалија (48 г. пр. н.е.), војската на Помпеј била целосно разбиена. Преземајќи ја управата на Македонија, Цезар се вмешал и во династичкиот судир на македонската династија Птолемиди, промовирајќи ја Клеопатра VII за нова египетска царица.

По убиството на Цезар (март 44 г. пр. н.е.) Македонија повторно се нашла во фокусот на интересот на римската политичка елита. По напуштањето на Италија, заговорниците Марк Јуниј Брут и Гај Касиј Лонгин се насочиле кон богатите провинции Македонија и Сирија. Пристигнувањето на Брут во Македонија (кон крајот на 44 г. пр. н.е.) резултирало со брзо обезбедување на поддршката од Македонците, од кои ‘формирал две легии, кои ги обучувал за војна на римски начин’. Дион проценува дека активното учество на Македонците во војската на Брут мило мотивирано од добивањето ‘корист за нивната земја’, што ги илустрира нивните амбициозни очекувања од исходот на граѓанската војна. Меѓутоа, Брут направил стратешка грешка по заминувањето во Сирија, со намера да ги задржи војските со Касиј. Тоа на сојузниците Антониј, Октавијан и Лепид им овозможило да ја преземат контролата над Македонија. Во двете последователни битки кај градот Филипи (есента 42 г. пр. н.е.) Касиј и Брут биле поразени, по што извршиле самоубиство. Македонците и овој пат не ги оствариле планираните цели, иако во завршниот период од граѓанската војна ги поддржувале Антониј и Октавијан, што во извесна мера го одредил и нејзиниот краен исход. Сепак, Тесалоника бил промовиран во слободен град (*civitates liberae*), што дополнително ја истакнало неговата позиција како водечки македонски град. Воедно Римјаните започнале да спроведуваат организирана колонизаторска политика во Македонија, концентрирана во градовите Касандрија, Дион, Филипи, Пела и Скупи.

Преку женидбата со египетската царица Клеопатра VII (37 г. пр. н.е.), која била единствениот претставник на македонската династија Птолемиди, Антониј ги навестува своите империјалистички планови, кои ја вклучуваат и Македонија. Амбициите на Антониј и неговиот сојуз со Клеопатра предизвикале категоричен воен одговор на Октавијан, кој резултирал со крупна победа во клучната поморска битка кај Акциј (31 г. пр. н.е.). Тоа му овозможило на Октавијан мошне брзо да воспостави власт во Македонија и на Балканот. По пресметката со Антониј и со Клеопатра VII, кои си ги одзеле животот, Октавијан го освоил и Египет (30 г. пр. н.е.), а со тоа и ставил крај на последната македонска династија Птолемиди.

7. Македонија во периодот на Pax romana

По 31 г. пред н.е. во Римската Империја настапил период на т.н. Римски мир (*Pax romana*). Фаворизирањето на македонскиот коинон од страна на Октавијан Август продонесувало за постепено смирување на сепаратистичките тенденции на Македонците. Политиката на Рим да се создаде претстава за слободно политичко изразување придонесувале за постепено интегрирање на Македонците во римската заедница, што било проследено со зачувување на етничкиот идентитет и традиции. Тоа мошне илустративно го покажува често што му ја укажале солуѓаните на провинцискиот управник Калпурниј Пизон- Понтифекс со дозволата да ја носи македонската капа *каусија* од времето на Александар затоа што го одбрал градот од Тракијците (11 г. пр. н.е.). Од I век од н.е. единствено Македонија, меѓу другото, било симболизирано и преку главниот македонски град Тесалоника, кој го стекнал

епитетот ‘Мајка на цела Македонија’. На одржувањето на компактоста на Македонците влијаела и тенденцијата на императорските династии во Рим од II и од III век за имитирање на Александар (imitatio Alexandri), која се одразила на нивниот силен интерес за Македонија. Императорот Хадриан (117- 138) лично ја посетил Македонија (132 г.) и престојувал во градот Пела. Почитувањето на Александар Македонски посебно дошло до израз кај династијата Севери (193- 235). Императорот Марк Антониј Каракала (211- 217) поставувал Македонци на високи функции само поради нивното етничко потекло. Тој формирал шеснаесетилјадна фаланга, ‘составена исклучиво од Македонци’, која ја нарекол ‘Александрова фаланга’. Истоветна тенденција споделува и императорот Александар Север (222- 235), кој во Македонија формирал ‘фаланга од 3.000 луѓе, на која ја наредил да се нарекуваат фалангари’. Ваквата римска политика кореспондирала со одржувањето на колективната меморија кај Македонците за нивните цареви Филип и за Александар, што претставувало значаен сегмент во зачувувањето на етничката посебност и културните традиции во периодот на римското владеење“.

Во стариот и новиот век немало етнички народи туку постоел еден ист народ со еден ист Хомеров јазик кој бил словенски (Пасоф-1815), славо-македонски (Чулкас- 1907) и само македонски (Киндер- Хилгеман), наспроти коине- 300 г.п.н.е.

МАКЕДОНИЈА ПОМЕЃУ ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ (IV- V век)

„1. Македонија во периодот на тетрархијата

Периодот на Pax romana бил нарушен во средината на III век кога Готите, за кратко време, се наметнале како сериозна опасност, од чиешто напади директно била засегната управна и економска криза што настапила во Римската Империја била надмината за време на императорот Диоклецијан (284- 305). Неговата иновација со воведувањето на тетрархиското уредување ја истакнала позицијата на цезарот и наследник Максимијан Галериј (293- 311), кому му била доверена во владение провинцијата Македонија, инкопорирани во новоформираната диоцеза Мизија. Тенденцијата на Галериј за поистоветување со Александар Македонски и за придавање тежишна улога на Македонија во амбициозните империјалистички планови била манифестирана низ изборот на Тесалоника за негово главно седиште (298 г.). Со одлука на Галериј, во почетните години од IV век, биле формирани новите провинции Тесалија и Нов Епир, чиешто издвојување од провинцијата Македонија било следено со реформирање на историските граници на Македонија. Меѓутоа, амбицијата на Галериј го довела во директна конфронтација со другите владетели, со што Римската Империја се претворила во арена на жестоки судири. Во екот на воените пресметки, кои довеле до распад на тетрахијата, Галериј ненадејно заболел и починал (311 г.). Непосредно пред смртта, Галериј го објавил едиктот за толеранција спрема христијаните, со што бил навестен почетокот на спроведувањето на новата идеолошка политика на Империјата, во која Македонија добила централна позиција на Балканот.

2. Македонија за време на Константин I(306-337) и неговите наследници

Во воените пресметки помеѓу тетрархиските владетели, како неприкосновени лидери на Западот и Истокот се наметнале Константин I (306- 337) и Лициниј (308- 324). Во текот на 317 г. Константин успеал да ја наметне власта на поголеми-

от дел од Балканот, вклучително и во Македонија. Концепцијата на политичката и воената власт во новото седиште Тесалоника, како и примената на толератната религиска политика, заснована на Миланскиот едикт од 313 г, му обезбедиле на Константин I брзо да ги консолидира позициите во Македонија. Црковните автори го активираат фактот дека Македонците, како и другите народи, можеле слободно да ја почитуваат својата вера, благодарение на Константин I.

Издигнувањето на Константин како неспорен владетел од Империјата, по супериорната победа над Лициниј (324 г.), било проследено со заокружувањето на административните и религиските реформи. Тоа директно се одвратило врз издигнувањето на административниот статус на Македонија и нејзиното промовирање во диоцеза во 325 г. Зголемениот политички статус на Македонија бил проследен и со нејзиното растечко значење во религиската политика, манифестирано преку престижната позиција на македонските епископски центри при утврдувањето на догматското дефинирање на христијанството на Веселенскиот собор во Никеја (325 г.).

Со тенденција да го обезбеди единството во сложениот регион на Балканот, Константин I, непосредно пред смртта, ја инкорпорира Македонија како диоцеза во рамките на новоформираната централна префектура Италија- Илирик- Африка. Меѓутоа, мошне брзо и со сета жестина се пројавила неодрживлоста на единственото на Римската Империја во династичкиот судир помеѓу синовите на Константин, кои ги спротиставиле различните политички и идеолошки концепции на Западот и Истокот. Ваквите тенденции посебно се рефлектирале врз Македонија која, влегувајќи во политичко- идеолошката орбита на Западот, се нашла на самата граница на новите сфери на влијание. Цврсто застапувајќи зад Никејската догма и зад позициите на Западната црква, Македонија не отстапувала од црковната определба ниту во периодот на дојминацијата на аријанството за време на самостојното владеење на императорот Констанциј II (337- 361), ниту при краткотрајниот обид на императорот Јулиан (361- 363) да го реставрира паганството. По краткотрајното владеење на императорот Јовијан (363- 364), одбележано со реставрирањето на позициите на христијанството, од 364 г. Македонија повторно влегла во политичката сфера на западните императори.

3. Теодосиј I (379- 395) и Македонија

Инфилтрирањето на Готите во Тракија, по крупната победа против источниот император Валенс кај Андијапол (378 г.), значително ја променило констелацијата на Балканот. Во функција на поефективно менаџирање на готскиот проблем, западниот император Грацијан (363- 383) за нов источен император го назначил Теодосиј I (379- 395). За таа цел, покрај источниот дел од Империјата, на Теодосиј привремено му била доверена и формалната воено-административна одговорност за целата префектура Илирик. Својата воено- политичка и идеолошка активност од самиот почеток Теодосиј ја фокусира врз Македонија, промовирајќи го Тесалоника во привремено императорско седиште (379 г.). Истовремено во Тесалоника било трансформирано и седиштето на префектурата Илирик и Сирмиум.

По првичниот успех во воениот ангажман против Готите во Македонија, пролетта 380 г., Теодосиј претрпел понижувачки пораз. Есента истата година заболениот император во Тесалоника лично бил покрстен од епископот Ахолиј. Ваквиот чин бил комплементарен со Теодосовиот едикт публикуван во Тесалоника (февруари 380 г.), што претставувало промоција на доминацијата на Никејската догма

во Империјата. По повлекувањето на Теодосиј во Константинопол (ноември 380 г.), одговорноста во разрешувањето на готската криза во Македонија и во администрацијата со префектурата Илирик ја презел западниот император, во согласност со претходниот договор.

Дејноста на Теодосиј се одразила низ растечкото значење на Македонија за империјалните и црковните интереси на Западот и Истокот. Тоа се потврдило во 387 г., кога новиот западен император Валентинијан II, во бегството во Италија поради узурпаторот Максим, го востановил императорското седиште во Тесалоника. Тоа било проследено со трансформирање на седиштето во префектурата Илирик од Милано во Тесалоника. Воено-политичкиот сојуз помеѓу Теодосиј и Валентинијан II, склучен во Тесалоника, летото 387 г., резултирал со санкционирање на перманентниот трансфер во префектурата Илирик во политичките граници на источната Империја. Преземањето на политичката одговорност за префектурата Илирик директно се одразило низ административната поделба на Македонија на две провинции-*Македонија Прима* со седиште во Салоника и *Македонија Салутарис*, со седиште во Стоби, што со одлука на Теодосиј била ефектуирано во 388 г.

Инволвирањето во средувањето на работите на Западот на Теодосиј му обезбедило доминантна позиција во Империјата. Меѓутоа, несредената воена ситуација во Македонија, како и крупното востание што избило во Тесалоника (390 г.), го оневозможило да го ефектуира договорното формално издвојување на префектурата Илирик од Италија. Крвавиот масакар врз солунаните во кој Теодосиј се решил во април 390 г., што резултирало со 7.000 жртви, го довел императорот до директна конфронтација со миланскиот епископ Амброзиј, кој застанал во одбраната на интересите на Западната црква во Македонија. Новонастанатата состојба го навела Теодосиј да прифати помирлив однос со Западната црква, како и да пристапи кон решителни акции за разрешување на готскиот проблем на Балканот. Успешната воена кампања против Готите во Македонија му овозможила на Теодосиј и формално да го промивира Илирик во самостојна и перманентна префектура (392 г.) со седиште во Тесалоника. Меѓутоа, привремената смрт на Теодосиј (395 г.) резултирала со дефинитивна поделба на Империјата на Источна (Византија) и Западна Римска Империја, која била ефектуирана со распределбата на власта помеѓу малолетните синови Хонориј и Аркадиј. Недоформираното политичко- идеолошко разграничување помеѓу двете империи го предодредило жестокиот судир за политичка и црковна доминација, кој се концентрирал на Балканот, посебно во Македонија.

4. Македонија помеѓу Византија и Западната Римска Империја

Прашањето околу управата под Источниот Илирик предизвикало отворена воена конфронтација помеѓу двете империи. Со директното инволвирање на Готите предводени од Аларих, византискиот двор успеал да ја обезбеди контролата на оспорениот дел од Балканот. Поттикнување го походот на Аларих во Италија (401 г.), Византија умешно се ослободила од готското присуство. Истата година византискиот двор ја укинал провинцијата Македонија Салутарис, воспоставувајќи единствена провинција Македонија. Насочувањето на Готите кон Италија и освојувањето на Рим (410 г.) го означиле релативно мирниот период за Византија. Во такви услови, претходната воено-политичка конфронтација помеѓу Византија и Западната Римска Империја била со засилениот судир за религиска супремација на Балканот. Исходот бил детерминиран од актот на папата Инокентиј I од 412 г. со кој Тесало-

ника бил промовиран во Папски викаријат, со широки јурисдикција на просторот на Балканот. Тоа дополнително ја истакнало позицијата на Тесалоника, кој претставувал политички центар на Византија на Балканот и црковно седиште на Рим во регионот Македонија во овој период забележала и силен економски развој, што се одразило и на подемот на градовите Тесалоника, Филипи, Амфипол, Стоби, Хераклеја Линкестиска, Баргала, Лихнид, Скупи, Едеса, Сервија, Берија, кои имале и статус на епископски центри. Големите фортификации, базилики, вили, јавни и приватни градби, илустрираат развиен и богат градски живот во македонските градови во овој период.

Македонија повторно се нашла во фокусот на настаните кога новиот византиски император Теодосиј II (408- 450) директно се инволвирал во династичките промени во Западната Римска Империја. Обезбеденото инкорпорирање на Западен Илирик, како и мотивацијата на Теодосиј II за воспоставување црковно влијание на Балканот како противтежа на Римскиот викаријат во Тесалоника, биле причина за трансферирањето на седиштето на префектурата од Тесалоника во Сирмиум (Сремска Митровица) во 437/8 г. Меѓутоа, налетот на Хуните на Балканот ја оневозможило реализацијата на плановите на Византија, бидејќи седиштето на префектурата Илирик повторно било вратено во Тесалоника (440/1 г.) по бегството на префекторот од Сирмиум. Пробивот на Хуните на Балканот го принудил византискиот двор да иницира нови административни промени во текот на 448 г. со кои провинцијата Македонија била поделена на Македонија Прима и Македонија Секунд. Интегрален дел од новата политика на Византија на Балканот била и иницијативата за креирање нов култ на св. Димитрија во Тесалоника во средината на V век. Тоа се реализирало преку креирањето нова легенда за св. Димитрија во Тесалоника, која претставувала модификација на претходната Сирмиумска легенда за св. Димитрија со интегрирање на религиските традиции на античките Македонци во Тесалоника. Замената на претходното паганско божество Кабира со новиот христијански херој била прифатлива за Македонците во периодот на глобалната религиска транзиција, како начин за изразување на античките традиции и идентитет. Новата византиска црковна политика била институционализирана со изградбата на црквата Св. Димитрија во средината на V век, а тоа се одразило на постепено слабење на влијанието на Римскиот викаријат во Тесалоника“.

Следи имало само Рим=Ром, со Римјани=Ромејци- Византија само од 16 век.

„По ослободувањето од хунската опасност со смртта на Атила (453 г.). Македонија наскоро била соочена со нови напади, овој пат од Источните Готи. Особено сериозни биле походите на Готите во Македонија во текот на 473/4 и 478/9 г., кога биле разурнати градовите Стоби и Хераклеја Линкестис, што било проследено и со избувнување на византиските востанија во Тесалоника. Дипломатските напори на Византија, сепак, резултирале со спречување на утврдувањето на Готите во просторот на Македонија, кои се насочиле кон Италија во 488 г.

Во периодот на готските напади во Македонија посебно дошла до израз улогата на црковната елита, која ја презела политичката репрезентација на граѓаните во македонските градови. Веројатните ветени привилегии од Византија повлијаеле за откажување на лојалноста кон Рим од страна на македонските епископии за време на шизмата помеѓу западните и источните цркви во периодот 484- 518 г. Привременото престанување на функционирањето на Римскиот викаријат во Тесалони-

ка претставувало директна последица на промената во црковната политика на македонската црковна елита. Судирот на поделба на сферите на влијанија помеѓу Византија и Западната Римска Империја, фокусиран на Балканот, евидентно се рефлектирал низ зголемениот политички и црковен статус на Македонија.

МАКЕДОНИЈА И СЛОВЕНИТЕ (од средината на VI-до средината на IXвек)

1. Појавување на Словените на историската сцена

Мноштвото традиционални теории за потеклото на Словените ги идентификуваат првобитните словенски населби зад Карпатите, претежно во областите околу мочуриштата на реката Припет. Определувањето на т.н. ‘праваковина’ на Словените, далеку зад реката Дунав, генерално се темели на интерпретацијата на сведоштвото на Јорданес во контекст на потврдување на старото потекло на Словените и на Антите преку нивното поистоветување со Венетите. Поврзувањето на *Јорданесовата* употреба на терминот Венети, содржан и во делата на *Плиниј Стариот*, *Тацит* и *Птоломеј*, создало предуслови во традиционалната историографија историјата на Словените директно да се поврзе со историјата на старите Венети, лоцирани на просторот помеѓу Балтичкото Море, Карпатите и реката Висла. Меѓутоа, појавата на новите историско- археолошки студии за Словените (Ф. Курта, В. Пол, Б. Бардфорд) го иницира трендот на напуштањето на досегашните теории за нивната ‘пратаковина’, за античкото потекло на Словените и за нивната миграција. Критичката анализа на Јорданесовата *Гетика* упатува на забележливата тенденција на *Јорданес* да користи постари извори при интерпретацијата на потеклото на Словените и за нивно сместување во конкретен историски и географски контекст. Компарацијата со другите сведоштва за Словените, засновани и на личната перцепција и искуство на *Прокопиј Кесарски*, ја наметнуваат потребата од напуштање на традиционалното историографско поимање за Словените. Оттаму, конкретното дефинирање на релеватната појава на Словените на историската сцена хронолошки треба да се помести во почетокот на VI век. Отсуството на археолошка потврда за некаква депопулација во наводната првобитна татковина на Словените и непостоењето на археолошки артефакти кои би упатиле на поврзаноста, како и на некоја постара култура од оваа формирана на долниот тек на реката Дунав во VI век, дополнително ја аргументираат потребата на напуштање на миграционата теорија. Експлицитни изворни сведоштва, кои упатуваат на растечкиот проблем со новите непријатели, идентификувани со името Словени (Склавини), постојат дури од времето на императорот Јустинијан I (527- 565), ново нив тие се лоцирани во областите северно од реката Дунав, а не зад Карпатите“.

Бидејќи нема ниеден материјален доказ/наод за преселби северно од реката Дунав и Заткарпатите, никогаш немало преселби на Балканот. Ова се потврдува и со доказот што склавински јазик бил варварски=пелазгиски-само Хомеров. Па овој бил само словенски (Пасоф- 1815), само славо-македонски (Чулкас- 1907) и само македонски (Киндер- Хилгеман-20 век) од кого произлегле сите словенски јазици. Исто така, Склавините го обожувале Хора, истоветен со Хорус Египет и Кришна Индија.

„2. Македонија во политичко-религиската концепција на Јустинијан I

Кон почетокот на VI век во Македонија и во другите балкански провинции на Византија настапиле значителни промени во социо-економската и политичката

структура. Тоа е период кога дошло до економско слабеење на помалите и средните градови. Процесот на дезурбанизација ја опфатил и Македонија, при што бројот на градовите на околу сто бил намален на четириесетина. Напоредно со нив опаѓале и руралните населби, што довело до забележително намалување на руралната популација. Сето тоа повлијаело и на слабеењето на економската инфраструктура во Балканскиот Полуостров. Тесалоника бил еден од ретките градови што го избегнале процесот на рурализацијата. Во такви услови, Византија континуирано се соочувала со напади од варврските племиња, а линија на раздвојување бил реката Дунав. Во првите децении од VI век опасноста за Византија најповеќе се заканувала од ‘Хуните’ или од ‘Гетите’, со кои византиските автори генерално ги идентификувале номадските коњаници. Нивните напади главно биле концентрирани во Источниот Балкан, иако во текот на 517 г. и Македонија била опфатена од опсежниот напад на ‘гетската’ коњица. Овој поход коинцидирал и со катастрофалниот земјотрес што го разурнаг градот Скупи (Скопје). *Прокопиј Кесарски* во 518 г. го регистрирал и првиот напад на Антите кои ‘живееле близу до Словените’. Меѓу варварите што се идентификувани како опасност за Балканот се споменуваат уште Бугарите и Кутригурите.

Со стапувањето на Јустинијан I на византискиот трон (527 г.) настапил процес на реконфигурација на политичко- идеолошката стратегија, што било проследено со коренито редефинирање на безбедносниот систем на Балканот. Тоа се манифестирало и низ офанзивна византиска воена стратегија, која почнала да се реализира од третата деценија на VI век, а била фокусирана кон утврдувањето на одбраната на дунавската граница. Интегрален дел на Јустинијановата концепција била и издигнувањето на статусот на неговото родно место Таурициум (Таор), лоцирано во околината на Скопје. Во негова непосредна близина Јустинијан подигнал ‘величествен град’, кој во 535 г. бил промовиран во архиепископија, именувана Јустинијана Прима. Далекусежните планови на Јустинијан биле фокусирани кон претворање на Јустинијана Прима во политички и црковен центар на Балканот, како противтежа на римското влијание преку Викаријатот во Тесалоника. Јустинијан му доверил широки овластувања на архиепископот на јустинијана Прима, такви што ја надминувале црковната компетенција и ја засегнувале цивилната и воената сфера. Оваа административно- црковна иновација, несомнено, била комплементарна со Јустинијановите планови за преуредување на префектурата Илирик, преку трансферот на нејзиното седиште од Тесалоника во Јустинијана Прима. Тоа коинцидирало и со новата административна реорганизација, спроведена во периодот 535- 545 г., со која провинцијата Македонија Прима и Македонија Секунда биле обединети во единствена провинција Македонија. Меѓутоа, Јустинијановата намера за префрлување на префекторијалното седиште од Тесалоника во Јустинијана Прима останало без практична реализација. Јустинијан бил принуден да ја признае доминацијата на Римската црква во Јустинијана Прима (545 г.), но сепак продолжил да ја третира Архиепископијата согласно со стратегиската визија за религиска реунификација и за поефикасно управување со балканскиот регион.

Јустинијановите интенции кореспондираат со првите самостојни напади на Словените во 40-тите години на VI век, кога тие за првпат се наложиле како сериозна опасност за Византија. Наскоро следел и првиот поорганизиран поход на Словените (550 г.), со директна цел за освојување на градот Тесалоника. Меѓутоа,

појавата на крупна византиска војска, предводена од прославениот командант Герман, влијаело врз пренасочувањето на походот на Словените во Далмација, ‘како на своја земја’, што претставува првиот изворно евидентен случај на презимување на Словените на византиската територија. Сепак, тоа не ја имплицира тенденцијата за перманентно населување на Словените. На тоа влијаело и комплетирањето на новиот безбедосен систем на Балканот, во средината на 50-тите години на VI век, преку имплементацијата на импресивната фортификациска дејност на Јустинијан. Ваквиот одбранбен концепт на Јустинијан се покажал како мошне ефикасен, бидејќи од 552 до 577 г. не бил регистриран ниту еден самостоен напад на Словените. Единствено се забележани нападите на Куртугурите (558/559 и 568 г.), но тие немале капацитет за нарушување на утврдената воено-стратешка позиција на Византија“.

Бидејќи „на долниот тек на реката Дунав во VI век, дополнително ја аргументираат потребата на напуштање на миграционата теорија“, немало преселби на никакви Словени-Склавините=домородни Повеќебожци, а Римјаните=Христијани.

Двете страни на реката Дунав биле под Цариград, каде имале градови како Хераклеа Линка до Битола, цркви, касарни итн. Следи, сите кои ја преминале реката Дунав преку понтонским мостови, сите (Хуните, Готите, Бугарите, Аварите...) биле забележани и си платиле-без Склавините, кои биле домордни на Балканот итн.

„3. Првите напади на Словените во Македонија и опсадите на Тесалоника

Појавата на Аварите и обезбедената доминација во Панонската Низина во 60-тите години на VI век имале суштинска рефлексија на констелацијата на Балканот. Охрабрени и поттикнати од успехите на Аварите, Словените презеле нов поход во 578 г., пробивајќи се од Дунав, преку Тракија, до Елада. *Јован Ефески* го евидентирал новиот напад на ‘проклетниот народ Словени’, кои од 581 г. експресно ги поминале цела Елада, областа на Тесалоника, и цела Тракија, потчинувајќи многу градови и тврдини, заседнувајќи на земјата ‘како на своја, без страв како госпо-дари’. Континуираните четиригодишен поход на Словените (581- 584), регистриран од *Јован Ефески*, коиницира со првиот словенски напад на градот Тесалоника, евидентиран во *Чудата на св. Димитрија* од архиепископот *Јован*. Како оче-виденц на настаните, архиепископот *Јован* известува за ненадејниот напад на Тесалоника, извршен од 5.000 избрани и искусни словенски војници (584 г.). Независно од неуспешниот исход на нападот, самото негово организирање укажува на сериозните планови на Словените за нивно утврдување во просторот на Македонија и пошироко на Балканот. Иако изворите експлицитно не соопштуваат, не е исклучено од овој период да биле преземени и првите обиди за перманентното населување на група Словени во одредени региони на Балканот, вклучувајќи и во Македонија. Ваквите населувања, сепак, биле стихийни, без плански карактер и имале ограничен територијален опсег. По 584 г., најголем дел од Словените се вратиле во домовите зад Дунав, триумфално носејќи го со себе стекнатиот богат плен“.

Историски не биле познати Словени туку само Склавини, според склава=област. Римјаните до 5 век не познавале Склавини, кои на Балканот се појавиле дури во 6 век. Бидејќи Склавини имало во Мала Азија, сиот Балкан, Романија...Австрија, Германија, Франција и Шпанија, а сите не смеат да бидат Словени, словенски народи немало. Античките Македонци пишеле со црти и рецки, кои биле руни, како што било и со Русите. Ова било повод, Русите да бидат само „рецки“ „роцки народ“,

но не и Словени. Тие за Словени, првпат се изјасниле во 860 година, што го пишел цариградскиот патријарх Фотиос (860 год.). Тие биле Словени, според слово=логос, а имало и Божјо Слово. Бидејќи ова го одбегнуваат Русите, тие ја кријат вистината.

„Во текот на 586 г. Македонија одново била загрошена од Словените кои, овој пат здружени со Аварите, походот преку Дунав го насочиле директно кон Тесало-ника. Архиепископот *Јован* во Тесалоника во првата збирка на *Чудата на св. Ди-митрија* идентификува стоилјадна словенско- аварска војска, која ја опсадила Теса-лоника. Заслугата за одбивањето на седумдневната опсада од море и од копно, што се одвивало во септември 586 г., архиепископот *Јован* директно ја припишал на ‘храброста на Македонците’, поттикнати од св. Димитрија. Отсуството на перфе-ктот на Илирик во Тесалоника имплицира дека одбраната се должела на саморгани-зирањето на граѓаните, најверојатно под раководство на архиепископот. Ваквата состојба ја илустрира континуираната закана за градот, манифестирана и со фактот што солуѓаните можеле од далечина да распознаат ‘одредени звуци од варвар-ската бука’. Областите околу Тесалоника, како и други делови од Македонија, не-сомнено биле изложени од грабежи од Аварите и од Словените, при нивното по-влекување кон Дунав. Археолошките наоди упатуваат на прекин на животот во од-делни македонски градови кон крајот на VI век и во почетокот на VII век. Папата *Григориј I* во своите писма ја илустрира несигурната состојба во Македонија и во Илирик, манифестирана и преку бегството на епископите од нивните седишта.

4. Населувањето на Словените во Македонија и обидите за нивно политичко обединување

Византиската офанзивна кампања на Дунав во 90- тите години на VI век резултирала со краткотрајно отсуство на словенските напади на Балканот. По смртта на императорот Маврикиј (602 г.), настапил целосен колапс на дунавската граница. Нападите на Словените биле обновени во текот на првите години од владеењето на императорот Ираклиј (610- 641), со таа разлика што тие овој пат биле мотивирани од планското и перманентното населување на освоените територии. Анонимниот автор на II збирка на *Чудата на св. Димитрија* во 515/6 г. го регистрира новиот напад на Словените врз градот Тесалоника. Тој за првпат поименично идентификува одделни групи Словени- *Драговити, Сагудати, Велегезити, Војунити* и *Берзити*, кои веќе биле населени во Македонија и пошироката околина на Тесалоника. Обединувањето на овие словенски племиња во сојуз предводен од кнезот Хаџон за да се освои Тесалоника ја илустрира тенденцијата за нивно здружено воено-политичко организирање. Сепак, сидините на градот и овој пат останале несовладлици за Словените, а граѓаните успеале да го заробат и да го ликвидираат кнезот Хаџон. Анонимниот автор на *Чудата* ја разоткрива и епизодата во која видни личности на градот ги сокривале Хаџон од граѓаните. Овој сегмент ги илустрира рано воспоставената комуникација и интеракција помеѓу солуѓаните и Словените од околината на градот, чии носители биле елитите на двете страни. Најуспешниот исход на нападот упатува на отсуството на соодветна стратегија на преземање на Тесалоника, но и на препоставеното лабаво единство помеѓу словенските субјекти. Тоа било причина и по неуспехот на првиот обид за перманентно политичко обединување на Словените во просторот на Македонија, чијшто главен мотив бил преземањето на Тесалоника. (Не е утврдено, што било само словенско, а што само македонско, Р.И.)

Во втората збирка на *Чудата на св. Димитрија* за првпат се споменува и интенцијата на Словените по освојувањето на Тесалоника да се ‘населат во градот, носејќи ги со себе и семејствата’. Ваквата констатација на анонимниот автор, кој воедно ги индентификува напаѓачите како ‘наши соседи Словени’, имплицира дека низ изминатите години група на Словени постепено се утврдиле на поголемиот дел од теритријата на Македонија, концентрирајќи ги своите населби во широката околина на Тесалоника. Населените словенски територии во Македонија, покрај со единечните племенски имиња, во византиските извори биле идејнтификувани со општото име склавини’. *Исидор од Севилја* констатира дека во овој период ‘Словените ја одзеле Грција’ од Византија, што упатува на општата загриженост на византиските позиции на Балканот. (Без Словени туку Склавини=Повеќебожци, Р.И.)

Новиот напад на Словените на Тесалоника следел во 618 г., по претходно обезбедената логистичка поддршка од Аварите. Силниот отпор на солунаните, обезбедените залихи на жито и храна, како и протокот од море, биле пресудни фактори што ги предодредиле неуспехот на оваа краткотрајна словенско-аварска опсада на Тесалоника. Во 30-тите години од VII век Словените презеле уште еден неуспешен обид да се пробијат во Тесалоника, користејќи го земјотресот што го погоди градот. Анонимниот автор на *Чудата на св. Димитрија* регистрира уште еден важен момент, укажувајќи дека ‘оние од споменатите Словени, коишто беа близу до нас, ги обзнануваа со песни чудата, кои се извршија од спасителот на градот и победоносецот’. Тој појаснува дека во тоа време ‘речиси секоја година градот се собираше спокојно во храмот спасител на душата на својот покровител, откако ги споменуваше со химни тие неискажани чуда, со радост обзнанувани и од варварите’. Ваквите сведоштва посочуваат дека култот на св. Димитрија во Тесалоника започнал да продира меѓу Словените во околината на градот уште во текот на 30-тите години во VII век. Култот, всушност, претставувал првобитна етапа во процесот на христијанизација на македонските Словени, одигрувајќи важна улога во интеракцијата помеѓу солунаните и Словените“. (Солунани=Христијани и Склавини=Пагани, Р.И)

Се истакна: „тие неискажани чуда, со радост обзнанувани и од варварите“.

Варварите (Склавините) говореле варварски јазик, кој бил пелазгиски јазик, на кого ковореле Хелените, Македонците... (Херодот, Тукидид, Платон, Јустин...).

„Тенденцијата за политичка и воена мобилизација на македонските Словени за освојување на Тесалоника во текот на 70-тите години од VII век со сета сериозност се манифестирала со формирањето на новиот воено-политички сојуз, предводен од ‘кралот’ (гех) на *склавинијата на Ринхините*, Пребонд. Во сојуз, покрај *Ринхините*, учествувале и *Стримонците* (Струмјаните), кои се приклучиле и *Сагудатите* и *Драговитите*. Овој пат Словените многу поподготвено пристапиле кон планирањето на нападот врз Тесалоника, што го илустрира значително повисокото ниво на политичка организираност во и помеѓу самите склавини. Тоа го алармирало солунскиот префект, кој со измама го заробило Пребонд при неговиот престој во Тесалоника. Претходното слободно движење на Пребонд во Тесалоника потврдува дека во изминатиот период била воспоставена мирна коегзистенција и интеракција помеѓу елититет во Тесалоника и во склавините. Потврда за тоа е пети-цијата од претставниците на словенските и од солунските водечки луѓе до импера-торот Константин IV (668-685) за ослободување на Пребонд. Прифатените директни преговори помеѓу императорот и словенските

лидери воедно ја илустрираат сериозноста со која византискиот двор му пристапувал на политичкото организирање на Словените во Македонија. Тоа го потврдува и општиот аларм во Византија, настанат по двете последователни бегства на Пребонд од заточеништво, по што следела и неговата ликвидација. Ваквата постапка на Византија го предизвикала гневот на сојузените склавини, кои на 25 јули 677 г. извршиле опсежен напад на Тесалоника од море и од копно. Овој пат Словените биле воено-стратегиски многу поподготвени, располагајќи и со сопствено направени опсадни справи. Меѓутоа, пројавеното неединство во самиот сојуз, манифестирано и со повлекувањето на Струмјаните непосредно пред нападот, како и безбедните испораки на жито од Велегезитите во Тесалија, се одразило на неуспехот и на овој последен, изворно регистриран, обид на Словените за освојување на Тесалоника. (Ништо дунавско, Р.И.)

Силната мобилизација на македонските Словени и политичките цело изразени преку сојузувањето за освојување на Тесалоника, со евидентна тенденција за оформување единствен политички и државен субјект во Македонија, ја навеле Византија на неодложна воена интервенција. Успешната кампања на византискиот император Константин IV против *склавиниите* во јужна Македонија (678) резултирала со стабилизирање на контролата на Византија над стратегиски важната патна ко-уникација Виа Егнатија. Индикатор за тоа е присуството на солунскиот архиепи-коп, заедно со епископите на Стоби, Едеса, Амфипол и Филипи на Шестиот вселенски собир во константинопол (680/68 г.). (Склавинско било само балканско, Р.И.)

Византија во исто време се соочила со нова опасност од Бугарите, преминувајќи го Дунав, навлегле и се утврдиле во просторот на Тракија. Формирањето на новата бугарска држава, која Византија била принудена да ја признае во 681 г., значително ја променило констелацијата на Балканот. Тоа ја принудило Византија на уште позасилен ангажман во утврдувањето на позициите на Македонија што, пак, ја усложнувало реализацијата на тенденциите да се оформи единствен независен политички субјект на македонската територија. Во текот на 680 г. следел и краткотраен упад во Македонија од групата предводена од Бугаринот Кувер, нарекувана Сермесижани, која ја отфрлила подреденоста на Аварите и навлегле до 'Керамиското поле' (веројатно Пелагонија). Доделувањето титули на Кувер и на неговиот соработник Мавро, како и помошта во храна од Драговитите по барање на императорот, ја рефлектира тенденцијата на византискиот двор, преку различни механизми, да се справи со проблемот во Македонија. Амбицијата на Кувер и на Мавро за преземање на градот Тесалоника, која не се реализирала поради византиската интервенција, ја покажала ризичноста на стратегијата што Византија била приморана да ја применува во немоќ за реставрирање на власта во Македонија. Во секој случај македонските склавини го задржале своето политичко организирање, еден дел од нив како независно, а друг дел со формален суверенитет на Византија.

Новиот византиски император Јустинијан II (685-695; 705- 711) во текот на 687/688 г. директно го насочил походот кон Македонија, кој резултирал со пробив до самиот град Тесалоника. Кампањата завршила со трансформирање на околу 30.000 заробени Словени во Мала Азија. Намаувањето на бројноста на Словените во регионот источно од Тесалоника овозможило извесна стабилизација на позициите на Византија во овој дел од Македонија. Стратегиското значење на овој регион

се потврдило во текот на 688/689 г., кога Јустинијан II наредил да се утврдат планските приоди и клисури по должината на реката Стримон (Струма). *Константин Порфиорогенит*, кој ја регистрира ваквата мерка на Јустинијан II, посочува дека ‘наместо Македонија’, во планините на Струма и околу природите на клисурите биле населени ‘Скити’, најверојатн Словени. Византија, евидентно, тргнувала од намерата да воспостави цврста контрола во Македонија, по должината на реката Струма, која била третирана како своевидна ‘црвена линија’ со бугарската држава. Ваквата мерка создала основа за формирање на воено-управната единица- Стримонската Клисура, а подоцна и на истоимена тема. Неспорната идендификација на античките Македонци во теритријата на Македонија од *Константин Порфиригенит* и населувањето Словени на нивно место кај реката Струма воедно укажуваат дека политиката *divide et imperi* била активно применувана од Византија спрема македонските склавини и Македонците.(Во Македонија без никакви Словени, Р.И.)

5. Македонските склавинии и Византија

Во текот на VII век во македонските склавини значително било издигнато нивото на политичко организирање, кое добило облик на полудржавни формации. За тоа, секако, свој придонес имала и репрезентацијата на моќта на лидерите на склавиниите (*ἀρχοντες ῥήγες*), заснована и на стекнатите богатства, што се манифестирало со тенденцијата за здружено политичко дејствување. Коегзистеницијата и интеракцијата на Словените со античките Македонци претставувал мошне силен фактор, кој ја придружувал тенденцијата за политичко обединување и формирање единствен државен субјект на територијата на Македонија. Токму тоа, меѓу другото, Византија претендирала да го оневозможи, преку сеопфатниот поход на императорот Константин V Копроним (741/ 775) против ‘македонските склавини’, спроведен во текот на 758/759 г. Меѓутоа, овој поход не резулотирал со конкретна придобивка за Византија, бидејќи не бил проследен со воспоставување директна византиска власт во просторот на Македонија. Новиот византиски поход во Македонија следел во текот на 783 г., кога логотетот Ставрикиј се пробил до ‘Тесалоника и до Елада’, принудувајќи ги Словените на плаќање данок. Ставрикиевиот поход се ефектуирал во утврдување на византиската власт во некои делови од Тракија и од Грција, што кон крајот на VIII и во самиот почеток на IX век било валоризирано со создавањето на новите административни единици- тема Тракија, Елада, Пелопонез, Кефалонија и Македонија“.(Без да има Словени немало мешање со Македонци,Р.И)

Античките Македонци говореле со Хомеров јазик, кој бил склавински јазик.

„Темата Македонија, формирана околу 800 г., не ја опфаќала историско-географската и етничката територија на Македонија, туку била лоцирана во западна Тракија, со седиште во Адријанопол (Одрин). Именувањето на оваа тема како Македонија и нејзината локација непосредно до границата со македонската територија ја одразувале намерата на Византија за скорешно воспоставување на нејзина воена и полтичка доминација на градот Тесалоника, и натаму формално го одржувала својот суверенитет во Македонија. Нестабилноста на византиските позиции ја илустрира вмешувањето на Акамир, архонот на ‘Словените од Велзитија’ во Тесалија, во меѓудинастички судир во Византија. Неуспешниот потфат на Акамир упатува на зголемувањето на политичко влијание на елитата од *склавините*, што било присутно и кај сите македонски склавини. Тоа влијаело Византија да го насочи својот воен потенцијал кон дефинитивното воспоставување на нејзината власт во Македо-

нија. Кратко време пред 836 г. Византија ја сакционирала својата доминација на околината на Тесалоника, преку формирањето на Темата Тесалоника. Сепак, византиската хегемонија во пошироката околина на Тесалоника и натаму била мошне нестабилна, што го потврдува и избувнувањето на крупното востание на архонтот на една од славиниите во близина на Тесалоника (836/837 г.). Особено чувствителен бил регионот помеѓу реките Струма и Нест (Места), каде што биле лоцирани Струјмјаните и Смолјаните, во кој Византија сè уште била во состојба да го сакционира тематското уредување“.

Теми како христијански и славини повеќебожни- само без етнички народи.

„6. Континуитетот на античките Македонци и процесот на нивната симбиоза со Словените (Потполна произволност, Р.И.)

По ликвидирањето на Македонското Царство (168 г. пр. н.е.), Македонците ја продолжиле својата егзистенција, зачувајќи ја етничката посебност. Во изворните сведоштва од римскиот период Македонците се идентификувани како мнозински народ во Македонија и носители на античките традиции од времето на Филип II и Александар III, што било признавано и од самите римски императори. Континуитетот на античките Македонци посебно е апликативен за периодот што му претходи на населувањето на Словените на Балканот. Мнозинството автори од рановизантискиот период во нивното политичко, географско и религиско дефинирање на територијата на Македонија го користат терминот Македонија во етничка конотација. Во делата на *Амијан Марцелин*, *Клавдиј Клавдијан*, *Зозим Филосторгиј*, *Сидониј Аполонариј* се забележува константна тенденција за конкретно територијално разграничување на Македонија освен во географска и етничка смисла, компарирана со соседните територии. Етничката идентификација на Македонците е присутна и при елаборацијата на поважните настани од религиската политика во Македонија во текот на IV-V век од авторитетните автори *Евсениј*, *Созомен*, *Сократ*, *Теодорит Кирски*, *Амброзиј*. *Теодорит Кирски*, воедно, директно ја идентификува припадноста на градот Тесалоника на ‘македонскиот народ’, што е неспорен изворен доказ за етничката доминација на Македонците во Тесалоника, како и во Македонија. Најтипично е сведоштвото на солунскиот *архиепископ Јован*, кој ги посочува Македонците како единствено заслужни за одбраната на Тесалоника од аварско-словенската војска при нападот од 586 г. Јовановата идентификација на Македонците како мнозински етнички елемент во Тесалоника има посебно значење ако се земе предвид дека тој, како сведок на настаните и активен учесник во одбраната на градот, не само што го пренесува своето лично поимање за етничката структура на Тесалоника туку директно ја одразува и тогашната идентитетска перцепција на солунјаните. Сведоштвата на *Симеон Метафраст* од X век за етничката поврзаност на Димитрија со ‘родот на античките Македонци’ упатува и на фактот што влијаел за големата популарност на култот на св. Димитрија. Не случајно панаѓурот што традиционално се одржувал во чест на св. Димитрија дури и во XII век, во сатирата *Тимарион*, бил идентификуван како ‘македонска прослава, каде не само што се собира македонскиот народ туку и народи од сите видови и од сите правци...’ “.

Во секоја област тема или славина има тематски или славински народ.

„Посведочениот континуитет на Македонците како мнозинско население во Македонија имал суштинска рефлексивна врз процесот на пренесувањето на македонските традиции на населените Словени во македонската територија од VII век.

Тоа го потврдуваат и најновите истриско-археолошки студии, кои покажуваат дека населувањето на Словените во Македонија не претставувало масовна колонизација со капацитет целосно да ја промени етничката констелација во Македонија, иако било неспорно силното влијание на словенскиот етнос. Воедно и самите Словени во текот на VII век забележале демографска криза. Станува збор за етапен процес којшто ја овозможил заемната интеракција, коегзистенција и симбиоза помеѓу античките Македонци и населените Словени во Македонија. Во таа смисла, новата сложена етничка конфигурација што се формирала на територијата на Македонија во текот на VII и VIII век, преку евидентираното присуство на античките Македонци и населените Словени, ги навела византиските автори како *Теофан* да започнат да ги идентификуваат Словените на македонската територија, под единствено име- *македонски склавини*. Тргувајќи од тоа, може да се констатира дека античките Македонци имале силно влијание врз процесот на групната идентификација и креирањето на идентитетот на населените Словени во Македонија. Епизодите содржани во II-та збирка од *Чудата на св. Димитрија Солунски*, каде што анонимниот автор прави јасна дистинкција помеѓу ‘нашиот јазик’ со ‘јазикот на Ромеите, Бугарите и Словените’, упатува дека во првобитната фаза од интеграцијата македонскиот говор во Солун, а не грчкиот, бил користен за општење меѓу солунџаните и Словените. Сепак, со текот на времето, коегзистенцијата помеѓу Словените и Македонците резултирала со наметнување на доминацијата на словенскиот како јазик за комуникација, што се должело и на неговиот статус на *lingua franca* на поширокиот поростор во Европа, веројатно како последица и од самото општење во Аварскиот хаганат. Во секој случај, за византиските автори од VIII век етничката класификација генерално зависела од воениот и политичкиот потенцијал на новите непријатели, идентификувани како македонски склавини на просторот на Македонија. Формирањето на темата Македонија и стабилизирањето на новата македонска династија во Византија, што коинцидирало и со освојувањето на поголемиот дел на Македонија од Бугарија, повлијаеле во конструкцијата на византиските автори од средината на IX век вештачки да биде изместена дотогашната неспорна географска и етничка идентификација на Македонија и Македонците“.

Се наведе: „досега официјално се објавени околу 150 македонски глоси“.

Со познатите околу 150 глоса, за авторите Македонците се исчезнати-мртви.

Се кажа: без „археолошки артефакти...напуштање на миграционата теорија“.

Бидејќи нема докази за преселби на Балканот, т.н.Словени биле домородни.

Следи немало мешање на два народи Македонци и Склавини- тие биле едно.

Склавините говореле варварски јазик, кој бил различен од коине на Ромеите.

Па „македонскиот говор во Солун, а не грчкиот, бил користен за општење меѓу солунџаните и Словените“. Се потврдува, солунџаните говореле со варварски јазик.

Варвари биле Македонците. Тие употребувале црти и рецки, кои според авторите биле руни. Руните содржеле тн.Кирилични слова. Бидејќи писменоста била прастара, Константин Филозоф не измислил никаква словенска азбука, туку тој ја презел од постоечките писма. Следи во Вита Константинови да се употребува глаголот склопува на нешто што постоело, а не глагол создава на нешто ново-непознато.

МАКЕДОНИЈА- ЈАДРО НА КУЛТУРНИТЕ И ДУХОВНИТЕ ПРОЦЕСИ

(Од средината на IX до средината на X век)

„1. Константин- Кирил и Методиј и создавањето на словенските азбука во Македонија

Непосредната опасност од зајакнатата бугарска држава го принудила византискиот двор на активна политика за проодобивање на словенската елита доделување привлегии, што вклучувало и нивно назначување за управници (архонти) во одделни склавини. Воведувањето на христијанството меѓу Словените претставувало интегрален дел од византиската стратегија. Нивниот тренд ги преодредил византиските воено-дипломатски мисии во Македонија, чијашто реализација им била доверена на солунските браќа Константин и Методиј“.(Герман бил словенски бог,РИ)

Бидејќи „Воведувањето на христијанството меѓу Словените претставувало интегрален дел од византиската стратегија“, Склавините биле само Повеќебожци.

„Константин и Методиј биле родум од Тесалоника и произлегувале од угледно семејство. Нивиот татко Лав ја извршувал високата воена функција *друнгар* (потстратег) на Темата Солун, додека мајката Марија исто така била од влијателно семејство. Исклучителното познавање на словенскиот јазик на Константин и Методиј, посведочено лично од императорот Михаел III во *Методиевото панонско житие*, како и прифаќањето на нивната подоцнежна управителска и мисионерска дејност од страна на Словените, упатува на нивното, најверојатно, словенско потекло. Фактот што браќата потекнувале од Тесалоника, каде што во византискиот период се одвивала активна интеракција помеѓу Македонците и Словените, несомнено ги правело најпогодни личности за византискиот двор при имплементацијата на мисиите во истоветната средина во Македонија. Во тој контекст, мошне апликативно е сведоштвото на *Јован Каменијат*, кој во почетокот на X век го идентификува својот роден град Тесалоника како ‘прв град на Македонците’ “. (Христијански, Р.И)

Лав и Марија од Темата Солун биле христијани со христијански јазик коине.

Народен јазик бил само варварски=пелазгиски=склавински=Хомеров јазик.

„Константин бил роден 827 г., додека раѓањето на Методиј како постар брат веројатно претходело во 825 г. Високите позиции на новниот татко им ја обезбедиле наобразбата на Константин и на Методиј во престижни училишта во Тесалоника. Методиј, со пројавените воени способности, мошне рано бил забележан на византискиот двор на кој, веројатно, било следено школувањето на солунските браќа, антиципирајќи ја потребата од спроведување мисионерска дејност меѓу македонските Словени. Согласно со *Проложното житие на Методиј* и со *Панонското житие*, Методиј на 20- година возраст бил поставен од Византија за ‘кнез на Словените’, со задача да ‘управува словенско кнежество’. Податоците од т.н. *Вистинска повест*, како и оние од *народното предание* во струмичкиот крај од XIX век, упатуваат дека кнежеството на Методиј ја опфаќал територијата на Струмонската склавинија и било концентрирано во струмичко- брегалничките краишта. Стратегијската местоположба на кнежеството, што веројатно кореспондираше со локацијата на Струмонската Клисира, се состоела во тесната поврзаност на регионот со заштитата на Македонија и на градот Тесалоника од антиципираните концентрирани напади на Бугарија. Токму во тоа се состоела и политичко- воената мисија на Методиј, чија приоритетна цел била да се зајакнат византиските одбранбени позиции по должината на реката Струма со помош на македонските Словени. Меѓутоа, Методиј се соочил со разни тешкотии при десетгодишното управување (845- 855), особено

во сегментот на дисциплината и мотивацијата на словенската војска. Тргувајќи од тоа, Методиј пристапил кон преведување и составување кодекс, познат како *Закон за судење на луѓето*, со кој примарно се регулирале воените прашања. Законот бил напишан на словенски јазик со грчки букви и се вбројува меѓу првите дела во словенската литература“. (Тесалоника=те[таа] Салоника=салон ик а=♀род, Р.И.)

Источно Ромејците пишеле на коине и на неговиот наследник-црковен јазик.

„Сложената дејност на Методиј изискувала и умешност во ширењето на византиската политичка идеологија, засновано на христијанството како симбол на императорската власт. За пополнување на овој значаен сегмент од дејноста на Методиј, византискиот двор, во самиот почеток на 50-тите години на IX век, во Македонија го испратил и Константин. Со својот исклучителен талент за совладување на филозофските и филолошките науки. Константин на 20-годишна возраст ја завршил Магнаурската школа, под менторство на најпознатите филозофи од тоа време-Лав Филозоф и Фотиј, по што наскоро бил промовиран и во професор по филозофија. Константин, несомнено, бил најпогодната личност за извршување на мисионерската дејност во словенското кнежество, комплементарна со управата на неговиот брат Методиј. Неколкугодишната мисионерска дејност Константин ја фокусирал на Словените што го населувале текот на реката Брегалница. Анализата на *Краткото Кирилово житие*, *Солунски легенди*, *За буквите од Црноризец Храбар*, *Пространото Климентово житие* овозможува да се реконструира дејноста на Константин, чијшто краен исход, било создавањето на словенската азбука (855 г.), позната како глаголица, за потребите на македонските Словени. Константин составил и повеќе ‘книги на словенски јазик’, а во христијанска вера вовел мноштво Словени, чија бројност во *Краткото Кирилово житие* е регистрирана на 54.000 луѓе. Логистичка подршка и конкретна помош при реализирањето на Константиновата Брегалничка мисија несомнено му давал и Методиј. Откриените локалитети кај Крупиште археолошки ја аргументираат мисијата на Константин во Брегалничкиот регион, што резултирало со креирањето на првиот словенски литературен јазик на почвата на Македонија. Потврда дека словенската азбука им била наменета на македонските Словени е неспорниот факт дека таа била креирана врз основа на македонскиот говор на Тесалоника и неговата околина“.

Се истална: „Константин составил и повеќе ‘книги на словенски јазик’, а во христијанска вера вовел мноштво Словени, чија бројност во *Краткото Кирилово житие* е регистрирана на 54.000 луѓе“.

Константин ги христијанизирал Склавините на склавинскиот Хомеров јазик.

„Преземените политички воени и мисионерски мисии на браќата Константин и Методиј, сепак, не биле доволни да го спречат пробивот на Бугарите во источна Македонија. Непосредната бугарска опасност влијаела дејноста на Методиј и Константин да биде прекината кон крајот на 855 г. Со активно пројавената дејност во Македонија, Константин и Методиј создале основа за културна мобилизација на македонските Словени, внесувајќи нов суштински елемент во групниот идентитетски процес, во кој активно биле инволирани и Македонците. Масовното прифаќање на создадена словенска азбука, заснована на македонскиот говор од Тесалоника и околината, претставува јасен индикатор дека процесот на етнички и културни интеракции помеѓу домородните Македонци и македонските Словени бил проследен со доминација на словенскиот јазик и во восприемање на христијанството,

како заеднички елемент на етничкиот идентитет. Тоа постепено имало соодветна рефлексија и врз топонимијата. Воедно, интегрирањето на македонските традиции имале суштински влијанија за одржување за идентитетската посебност на Македонците, од аспект на бугарските завладувачки походи во Македонија, кои следеле од средината на IX век. До 864 г., во опсегот на бугарските освојувања се нашле источна, централна и југозападна Македонија, како и еден дел од јужна Албанија, додека територијата во јужна Македонија со Тесалоника останала под власта на Византија“ . (Албанија на Кавказ- Арбанија на Балканот на Арбаните, Р.И.)

Без никакви докази се наведува произволноста: „процесот на етнички и културни интеракции помеѓу домородните Македонци и македонските Словени бил проследен со доминација на словенскиот јазик процесот на етнички и културни интеракции помеѓу домородните Македонци и македонските Словени бил проследен со доминација на словенскиот јазик и во восприемање на христијанството“.

Македонците говорел Хомеров јазик кој бил склавински, а коине 300 г.п.н.е.

„Во текот на наредните години Константин и Методиј се посветиле на усовршувањето на словенската азбука и во преведувањето на книги на словенски јазик на планината Олимп, додека нивниот мисионерски потенцијал бил користен од византиската дипломатија. Клучната мисионерска дејност браќата Константин и Методиј ја реализирале во словенското кнежество Моравија, почнувајќи од 863 г., претходно дополнувајќи ја и пропагирајќи ја за потребите на Моравците создадената азбука во Македонија. Користејќи го интересот на Римското папство, кое претендирало да востанови свој духовен авторитет меѓу словенскиот свет, Константин и Методиј во Рим во 867 г. издејствувале јавна служба на света литургија на словенски јазик. Со тоа словенската богослужба добила и официјално признание, и словенскиот јазик бил вброен меѓу еднаквите по ранг јазици. Меѓутоа, Константин-Кирил заболел и во февруари 869 г. во Рим го завршил својот живот, оставајќи го Методиј да го продолжи заедничкото словенско дело. Дејноста на Методиј како папски легат и архиепископ на Панонија во текот на наредните години била проследена со силни опструкции од страна на германските свештеници. Сè до смртта во Моравија (885 г.), Методиј пожртвувано работел на развојот на црковниот систем и во воведувањето на словенската богослужба. Размерот на кирилметодијевската мисија во Моравија, која резултирала со поширока афирмација на словенскиот јазик во Европа, не се совпаѓа со првично утврдените дипломатски цели на Византија. Дотолку повеќе што тоа создало основа за креирање на посебни политичка култура на словенската елита, што не било византиска интенција. Тоа непосредно дошло до израз во Македонија, каде што Кирило-Методијевото наследство се инкорпорирало во дејноста на нивните врвни ученици Климент и Наум, кои во текот на последните децении од IX и во почетокот на X век развиле опсежна духовна и културно-просветителска дејност во родната земја.

1. Дејноста на Климент и Наум и создавањето на Охридската книжевна школа

По прогонството од Моравија од германските свештеници, кои презеле радикални мерки за искоренување на словенската богослужба, Кирило-Методијевите ученици Климент, Наум и Ангелариј се упатиле кон Македонија. Меѓутоа, по нивното пристигнување во Белград, тие веднаш биле префрлени во Плиска, каде што биле пречекани со високи почести од бугарскиот владетел Борис I (852- 889). Тој,

во овие исклучителни едуцирани луѓе и искусни мисионери, видел шанса за реализација на сопствената политика. Тоа, како и фактот што Климент бил од македонско потекло, го правел исклучително погодна личност во плановите на Борис за консолидирање на бугарската власт во новоосвоените територии во југозападна Македонија, како и во освоениот дел од јужна Албанија. Целта на Борис била да го оневозможи византиското влијание, кое струело од главните византиски центри Тесалоника и Драч, како и поефикасно да ги интегрира македонските Словени во бугарската држава. Тоа било своевиден обид за копирање на византиската дипломатија за востанување превласт преку воведувањето на христијанската идеологија и низ културната асимилација на новите поданици. Итното испраќање на Климент во Мисија во Македонија имплицира дека Борис се соочувал со сериозни тешкотии при консолидирањето на власта во Македонија и дека наидува на отпор кај елитата од поранешните кнежевства, која се спротрставувала на новата бугарска власт. Климент ја прифатил доверената задача на тој, како современо Константин-Кирил и Методиј, тргнувал од поинакви мотиви и интенции за реализирање на мисијата меѓу своите сонародници, што довело до тоа крајниот исход на неговата дејност да биде спротивност со бугарските интереси“.

Се наведе: „По прогонството од Моравија од германските свештеници, кои презеле радикални мерки за искоренување на словенската богослужба“.

Протерувањето не беше заради јазикот туку само заради црковното учење.

„Климент во 886 г. официјално бил испратен на мисионерска работа во областа Кутмичевица, чијашто локација врз основа на средишните места на неговата дејност- Охрид, Девол и Главиница, може да се идентификува со територијата на југозападна Македонија и јужна Албанија, поконкретно регионот кој гравитирал околу Охридското Езеро. Новината што ја применил Климент при мисионерската дејност во Кутмичевица била ставањето приоритет на образовниот сегмент, напоредно со христијанската конверзија и воведувањето на словенската богослужба. Посветеноста на Климент во издигнувањето на образовната култура кај македонското население, проследена со неговата неумерна црковна дејност, резултирале со создавање броен високообразовен и свештенички кадар. Климентовиот житиеписец *Теофилакт Охридски* ја регистрира и конкретната бројка од над 3.500 ученици, кои во Охрид се стекнале се едукативна наобразба од страна на Климент. На тој начин Климент, всушност, ја промовирал високообразовната Охридска книжевна школа, со која овој македонски град се вбројува меѓу првите универзитетски центри во Европа. Во духот на приоритетата просветителска дејност, самиот Климент составил над педесетина дела на словенски јазик. Заживувањето на културната и духовната дејност во Охрид било манифестирано и со подигањето на манастирот Св Пантелекмон крај Охридското Езеро. Сето тоа ги воздигнало Охрид и Македонија во средишта на словенското просветителство и христијанство. Доследното придружување до изворната кирилometодиевска традиција од страна на Климент било одразено со употребата на глаголската азбука во писменото општење на Охридската книжевна школа. Компарацијата со напоредната тенденција на бугарскиот двор во Преслав, која се манифестирала со брзо напуштање на глаголското писмо за сметка на неговата поблиска адаптација на грчкиот уницијал, подоцна познато како кирилско писмо, јасно упатува на диференцијацијата на културолошките проекти во Македонија и во Бугарија, директно сообразени со различните потреби на населението.

Културното соперништво помеѓу Охрид и Преслав мошне илустративно е прикажано во делото на анонимниот автор Црноризец Храбар ‘За буквите’, каде што во исклучително остар полемичен тон се истапува во одбрана на глаголицата во Македонија како изворна кирилометодиевска традиција. Македонија и Бугарија ја манифестирале различноста не само во контекст на скрипторската практика туку и во употребата на словенската лексика, што се одразило и на доследната употреба на глаголицата во книжевното творештво на Македонија во наредните две столетија.

Пројавената тенденција во Македонија и широкиот размер на мисијата на Климент, кои резултирале со силна културна и духовна мобилизација на македонското население, биле некомпатабилни со интересите на Бугарија. Веројатно во тоа се состоел и поводот новиот бугарски владетел Симеон (893- 927) да нареди прекинување на мисијата на Климент во Кутмичевица, а него да го постави на нова епископска должност. На испразнетото место во Кутмичевица бил назначен Наум кој дотогаш, најверојатно, престојувал во Плиска. Климентовиот повеќегодишен епископат (893- 916) најверојатно бил концентриран во Струмичката епархија, која ги опфаќала струмичко-брегалничките области, на што упатуваат и археолошките наоди. Назначувањето на Климент за словенски епископ во овој регион имало и воено-стратегиска димензија од аспект на освојувачките планови на Симеон, манифестирани со бугарски пробив на само 22 км од Тесалоника во почетокот на X век. Офанзивниот пробив на Бугарите коинцидирале и со краткотрајното освојување на Тесалоника од Арабјаните во 904 г. Климентовото епископување веројатно влијаело ограничувачки на неговата образовна дејност. Културното и просветното жариште продолжило да биде концентрирано во Охрид, што го објаснува континуираните тежненија на Климент за посета на овој македонски град и подршката на Наумовата учителска дејност. Наум, од своја страна, доследно ја продолжил Климентовата дејност, давајќи им приоритет на просветителската дејност и раководењето со Охридската книжевна школа, напоредно со развојот на црковната дејност.

Смртта на Наум (910 г.) и на Климент (916 г.) не значело прекинување на нивното дело. Високообразованиот кадар произлезе од Охридската книжевна школа станал основа за издигнување на една нова македонска елита, која постепено започнала да пројавува активни тенденции за посебно политички, културно и религиозно саморганизирање во Македонија, независно од Бугарија и од Византија. Оттаму, Климентовата дејност внела нова, квалитетна димензија во процесот на вооружувањето на заедничкото идентитетско поврзување на македонските Словени и домородните Македонци, овозможено со претходната коегзистенција и симбиоза за македонската почва. Овој процес се здобил со тенденции за независна политичка, религиска и културна репрезентација на пошироките интереси во рамките на Македонија, како обединувачки етнички и географски именител. Оттаму, освојувачките походи на Бугарите, кои биле проследени со укинувањето на формалната самоуправа што ја уживале македонските Склавини до средината на IX век, толерирана во извесна смисла од Византија, всушност, само дополнително ја предизвикала мобилизацијата на македонската елита за креирање посебна политичка култура. Во таа смисла, посебно иницирачки повлијаела дејноста на Климент и Наум, која придонела да се создаде нова култура и духовно интегративно јадро на Македонците кое, освен традиционално околу Тесалоника, започнала сè повеќе да гравитира околу охридските краишта“.

Се истакнува: „активни тенденции за посебно политички, културно и религиозно саморганизирање во Македонија, независно од Бугарија и од Византија“.

Па Македонија отсекогаш била само источноримска, а скоро редовно и тема. Македонските Склавини говореле Хомеров јазик, кој бил склавински=македонски.

Т.н.Словени (Анти, Венети и Склавини) и Словени од слово, и Божјо Слово.

„3. Појавата на богомилството во Македонија

Тенденцијата за културна и духовна мобилизација, која своето извориште го црпела во дејноста на светите Климент и Наум Охридски, несомнено биле одржувана и поттикнута од елитата издигната од Охридската книжевна школа. Дел од Климентовите ученици ја продолжиле активноста како доследни служители на официјалната црква, но несомнено имало и такви што, проширувајќи ги своите теолошко- идејни концепции, се обидуваале да изнајдат алтернативен и независен духо-вен израз. Во овие услови на поширока афирмација на културно- просветните и религиозни тенденции во Македонија се појавило богомилството. Не станува збор за директна поврзаност помеѓу дејноста на св. Климент и подоцнежното богомилско движење, туку за посредни влијанија кои, впрочем, ја предодредиле неговата појава. Силен мобилизаторски фактор било и акумулираното незадоволство на население-то од бугарската и византиската власт, што се продлабочило социјалниот и политичкиот антагонизам“.

Кирил и Методиј, Климент и Наум...и Охридската црква сè било ромејско.

„Условите за создавање на богомилството како независно и оригинално религиозно движење и учење созрело кон средината на X век, кога е забележана неговата појава во Македонија. Во прилог на тоа говори и *Пространото Климентово житие*, во кое се истакнува дека по смртта на Климент Охридски меѓу неговата паства се распространила ‘зла ерес’, што во принцип кореспондира со почетоките на богомилството во Македонија.

Како идеен творец и главен проповедник на богомилството изворно е идентификуван попот Богомил, чијашто дејност може хронолошки да се определи за време владеењето на бугарскиот цар Петар (927- 969), а територијално да се лоцира во југозападна Македонија. Попот Богомил, несомнено, за своето време пројавил реформаторски тенденции за повеќе прашања од религиозен и од општествен карактер. Идејата за богомилството како нова духовна манифестација веројатно се должела на теоретската опитност и објективното расудување на попот Богомил, но неговата реализација во целост, како учење со определена концепција, која засега посеопфатни теолошки, филозофски и социјални аспекти, веројатно било плод на повеќегодишна тимска работа што ја вршел со неговите најблиски соработници и истомисленици. Богомилството несомнено претставувало автентична духовна појава, со дуалистички карактер на религиозното произнесување и на социјално- филозофската ориентација. Традицијата од постарите еретички искуства какви што биле манихејството, масилијанството и павликијанството, во констелација со различни филозофски ориентации, оставила видливи белези во концепцијата и идејната насоченост на богомилството. Истовремено, неспорна е претензијата за вклучување нови содржински елементи, адекватни за приликите во Македонија, што придонело за автентичноста и оригиналната артикулација на учењето настанато во македонските простори.

Суштината на богомилството може да се реконструира врз основа на неколку клучни постулати. Тоа се дуалистичкиот карактер (манифестиран преку борбата помеѓу доброто и злото, односно меѓу Бог и Сатанаил), кој варираше од умерени до екстремни позиции, специфичната теолошко-догматска определба, поддржувањето на етничките начела во нивниот социјален живот, како и политичката димензија на движењето, чии детерминанти произлегувале од вкупните општествено-политички процеси во средновековието, а посебно Македонија. Всушност, богомилите биле против црквата во нејзиното институционално значење и против христијанскиот обреден систем, што резултирало со оспорување на култот на храмовите, службите, иконите, крстот, крштевањето, евхаристијата, светите мошти како извор на чуда, воскресението, празниците, световноста на Богородица итн. Во организациска смисла тие биле поделени на три основни категории и тоа обични приврзаници, верници и совршени. Партиципирањето во една од наведените категории зависело од опитноста во изложување на догмите и аскетизмот, идентификуван преку постот, молитвата, животот во целибат и целосно дистанцирање од материјалните добра. Дејноста на богомилите сериозно ги загрозувала интересите на афицијалната црква и држава, поради што тие биле подложени на силни прогонства.

Поставеноста на богомилството наспроти Бугарија и Византија, својата политичка димензија ја пројавило во периодот на создавањето на македонската држава во втората половина на X век. Односот меѓу богомилите и царската династија на Самуил сосема сигурно бил заснован на меѓусебните интереси и имал интерактивно дејство. Како резултат на тоа, во втората половина на X век, богомилството важело и за делумно организирано движење со народна ориентација. Наспроти нивната пацифистичка доктрина, учеството на приврзаниците на богомилството во военоослободителните потфати на Самуил се јавило како реална потреба и нужност за реализирање на заедничката кауза. Во конкретен момент на тогашните процеси богомилите и царот Самуил го насочиле своето дејствување против византиската политичка власт, но и против духовната и културната доминација на Византија“.

Бидејќи Самуил бил поврзан со богомилите, кои со своите претходници ги истребувала Македонската династија, што било со Василиј I Македонски и Василиј II Македонски, Василиј II Македонски војската на Самуил му ја ослепил- Слепче, Водоча=води (вади) очи- октонос од окто окото окати, но не убие. На ниеден јазик во светот октонос не означува убиец, туку само око окати. Булгар=вулгар=волгар=волг ар: волг=волк=Volk=фолк=полк- полка-вулгаратински народен латински. Цариградската патријаршија била царска- Охридската архиепископија народна црква.

„Како алтернативна форма на религиозно- идеолошко произнесување, богомилството остварило влијание и врз културолошките процеси, непосредно одразувајќи се во духовната култура на Македонија, од каде што подоцна се дисперзирало во регионот на Балканот и пошироко во Византија, како и во земјите на западна Европа. Идентификацијата на културните вредности и влијанија на богомилството најдобро се согледуваат преку книжевните состави со оригинала богомилска артикулација, апокрифите, филозофските аспекти на учењето, како и преку неговото присуство и традиција во народното творештво. Богомилството опстојувало до XV век, а неговото исчезнување било детерминирано од осмалските освојувања во Македонија и на Балканот.

СОЗДАВАЊЕТО НА СРЕДНОВЕКОВНАТА ДРЖАВА ВО МАКЕДОНИЈА

1. Востанијата против Бугарите и Византија и создавањето на државата

Поволниот амбиент за реализација на културните, социјалните и духовните тенденции преку создавање независен политички субјект во Македонија бил создаден по смртта на бугарскиот цар Петар (969 г.). Истата година, синовите на кнезот Никола, комитопулите Давид, Мојсеј, Арон и Самуил, кренале востание против бугарската власт, кое резултирало со создавање посебна средновековна држава во Македонија. Јадрото на новиот политички ентитет го сочинувала поранешната склавинија Берзитија, со силно гравитирање кон Охридско-пресопанските области, каде што претходно била концентрирани дејноста на Климент и на Наум како и богомилското движење. По отфрлувањето на бугарската власт, на поголем простор во Македонија комитопулите воспоставиле организирана воено-политичка и црковна власт, со што биле задоволени неопходните функционални елементи на новата држава. Ослабената бугарска држава, притисната истовремено од Русија и од Византија, немала капацитет да го спречи воспоставувањето и етаблирањето на новиот политички субјект во Македонија“.

Самуиловата држава во Македонија била Склавинија, каде во употреба бил царскиот јазик коине и народниот произлезен од царскиот коине за црковен јазик. Никола, таткото на Самуил, бил поставен намесник од Македонската династија итн.

„Комитопулите постепено ја консолидирале и ја зајакнувале власта во поголемиот дел од Македонија, наидувајќи на подршка кај македонското население. Користејќи ја незасегнатоста на Македонија од воени дејства, комитопулите за кратко време воспоставиле стабилна административна управа, во чии рамки рамноправно раководеле со државата. При воспоставувањето на власта, комитопулите сигурно се потпирале и на македонската елита произлезена и од Охридската книжевна школа. Градот Преспа, кој се наоѓал на островот Ахил во Мала Преспа, бил промовиран во престолнина на македонската држава, во која било концентрирано и средиштето на независната црква. Со тоа за кратко време се стабилизирала новата политичка и црковна елите, со што биле задолжени главните компоненти на државата“.

Се кажа: „Градот Преспа, кој се наоѓал на островот Ахил во Мала Преспа, бил промовиран во престолнина на македонската држава“.

Источноторимско Царство било возобновување на античка Македонија. Па била создадена Македонска династија која владеела и во Јужна Италија. Двете цркви, Цариградската и Охридската, биле под царот на Македонската династија. Ова било во спротивност на Бугарија со своја црква... Бидејќи Бугарија си имала своја црква, Склавинијата на Самуил си ја имала Охридската црква. Бугарскиот народен јазик бил татарски=чувашки, а во Склавинијата само Хомеровиот=склавински јазик.

„Македонската држава ја продолжила егзистенцијата и по ликвидирањето на Бугарското Царство (971 г.) од страна на Византија, што било проследено со симнувањето на царските обележја на Борис II. Цената за натамошното опстојување на новата македонска држава била признавањето на врховната власт на Византија во 971 г. Тоа подразбирало губење на суверенитетот, но не и на државниот субјективитет на Македонија. Евидентно, Византија се задоволила со успехот во ликвидирањето на Бугарското Царство, одложувајќи со справувањето со новата држава

на комитопулите. Меѓутоа, Византија го потценила новиот политички ентитет во Македонија, кој ги црпел посебноста, моќта и опстојбата од долгогодишните македонски културно-историски традиции“. (Габорис габор: габорис=га борис, Р.И.)

На Балканот живеел само еден ист народ со ист Хомеров=склавински јазик.

„Воспоставените коректни односи со византискиот император Јован Цимискиј (969- 976) им овозможиле на комитопулите да развиваат и дипломатска активност. Двајца од комитопулите, едниот веројатно Самуил, во 973 г. присуствувале на дворот на германскиот император Отон I во Кведлингбург, што било искористено за меѓународна афирмација на македонската држава. Значењето на ваквата дипломатска активност дошло до израз кон крајот на X век, кога во напорите за меѓународното легитимирање на државата на Самуил се потпрел на Западната римска црква“. (Отон I со двајца Браќа, Самуил и друг непознат, говореле склавински, Р.И.)

Бидејќи во православие то бил надлежен само царот кој столувал во Цариград, под кого директно била Цариградската и Охридската црква, папата не бил надлежен. Мешајќи се папата кај Самуил, тој сакал да го руши царот во Цариград. За доказ може да послужи тн.Константинова даровница од 750 г, папски фалсификат-па без основа на папата му се дава примат тој да владее со целото христијанство...

„Во услови на значителна консолидација на државата,комитопулите ја искористиле смртта на Јован Цимискиј (976 г.) за отфрлање на договорот со Византија. Новото востание, овој пат против византиската власт, било подолго време подготвено, што резултирало со максимален ефект, односно со експресно издејствување на државна независност. Тоа било проследено со проширување на опсегот на границите на државата до Сер и по горниот тек на реката Струма. Истата 976 г. следел и неуспешниот обид на детронизируваниот бугарски цар Борис II и неговиот брат Роман, по бегството од византискиот двор, да ја оспорат власта на комитопулите. Борис II случајно загинал, додека Роман морал да се задоволи со релативно ниската политичка функција што му ја довериле комитопулите.

2. Самуил- симбол на моќта на македонската држава

Годината 976 се покажала трагична за семејството на комитопулите. Давид несреќно загинал во близина на Преспа во пресметките со Власи-скитници, додека Мојсеј загинал во судирот со Византијците кај Сер. Во текот на 976 г. или 987/8 г. следел меѓудинастичкиот судир помеѓу Самуил и Арон, испровоциран од Ароновото приклучување кон Византија за преземање на раководната власт во државата. Меѓудинастичкиот судир бил проследен со ликвидацијата на целото Ароново семејство, освен неговиот син Јован Владислав кој бил поштеден по заложба на Самуиовиот син Гаврило Радомир“.

Никола со своите синови биле Ромејци- Арон му се приклучил на Ромејците.

„Самуил ја засновал моќта на државата врз основа на изградената мрежа на тврдини, кои претставувале и средиште на поголема област. Со нив управувале блиски луѓе на Самуил, како и личности со претходно стакнат авторитет меѓу населението. На тој начин македонската елита, заедно со политичкиот и црковниот естаблишмент концентриран во Преспа го сочинувале костурот на македонската држава. Солидно изградениот воено-управен систем му овозможувал на Самуил да започне со проширувањето на територијалниот опсег на државата, приоритетно фокусиран кон проширувањето на власта низ целата територија на Македонија. Во тој контекст, сосема логично произлегува и концепцијата на офанзивните напади на Са-

муил кон југ, со тенденција за завладување на пошироката околина на Тесалоника и на самиот град. Во рамките на опсежната воена офанзива, која главно се одвивала на македонска територија, Самуил навлегол и во Тесалија, заземајќи го градот Лариса (985 г.). Од Лариса во Преспа биле пренесени моштите на св. Ахил, со што Самуил ја навестил интенцијата за легитимирање на независната македонска црква во контекст на промовирањето на Пресанско-охридскиот регион во политичко, културно и религиско средиште на Балканот“.

На Балканот имало само еден православен цар- Василиј II Македонски. Бугарската црква била под цариградскиот патријарх, кој бил директно под царот- тој столувал во Цариград. Под него директно биле Цариградската и Охридската црква.

„Широкиот опсег на воените активности на Самуил бил причина императорот Василиј II да посвети посериозно внимание на новата балканска држава. Меѓутоа, првиот директен судир со Самуил во 986 г. резултирал со понижувачки пораз за Византија кај Тројановата порта во близина на Сердика. Иако победата била проследена со освојување на поранешната бугарска престолнина Преслав, Самуил очигледно не им посветувал поголемо значење на бугарската територија, третирајќи ги претежно од воено-стратегиски контекст, во функција на заштитата на Македонија. Ваквата тенденција на Самуил упатува на констатацијата дека тој не претендирал на поврзување со традициите од ликвидираната бугарска држава. Тоа е потврдува и од тежиштето на Самуиловата воено-стратегиска концепција, фокусирано на заштитата на Македонија како јадро на државата и од заложбите за интегрирање на сите македонски територии, вклучително и главниот град Тесалоника. Доследното придружување кон ваквата офанзивна концепција во текот на наредните години резултирало со поместување на границата со Византија кон Тесалоника. Тоа го испровоцирало новиот поход на Василиј II во 991 г., кој овој пат бил директно насочен кон јужна Македонија. Иако размерот на походот не може изворно да се реконструира, присуството на Василиј II во Тесалоника и оддавањето благодарност на св. Димитрија биле симболична порака до Самуил дека Византија со сите сили ќе го штити македонскиот град Тесалоника. (Василиј II Македонски, Р.И.)

Актуелизирањето на проблемот во источните владенија на Византија, кој го предизвикал повлекувањето на Василиј II од Балканот, го искористил Самуил за реализирање на долго подготвуваните планови за освојување на Тесалоника. Походот што започнал во 995 г. резултирал со пробив на македонската војска до непосредната околина на Тесалоника, каде што во директен судир бил ликвидиран и самиот дукс на градот. Непосредната загрозеност на Тесалоника, која се должела и на фактот што еден дел од солунската елита ги споделувала политичките тенденции на Самуил, сериозно го алармирала Василиј II. Самуил, сепак, не се решил на директен напад на Тесалоника, насочувајќи ги освојувањата кон Пелопонез. Судирот со византиската војска кај реката Спexeј (996 г.) завршил со катастрофален пораз за Самуил. Ваквиот исход не се одразил посериозно врз моќта на македонската држава и на нејзината воена ефикасност. Сепак, соочувањето со концентрацијата во воената одбрана на Византија во регионот околу Тесалоника го навела Самуил од 997 г. да ја пренасочи новата воена кампања кон западен Балкан. Тоа му овозможило и обезбедената контрола врз Драч и околината, зацврстена со брачните врски на Самуил и на неговата ќерка Мирослава со влијателните драчки семејства Таронити и Хриселин. Моќта на Самуиловата војска најпрво ја почувствувала Дукла, што ре-

зултирало со заробување на дукљанскиот владетел Владимир, кој подоцна ја манифестирал лојалноста како зет на Самуил. Натамошниот поход на Самуил бил проследен со опустошување на далматинското крајбрежје до Задар, вклучително со градовите Котор и Дубровник. Самуил со леснотија ја наметнал македонската власт и во Босна, потоа во Рашка (Србија), како и во еден дел од Албанија. Како резултат на тоа, 'непобедивиот по сила' Самуил, кон самиот крај на X век, освен со државното јадро концентрирано на поголемиот дел од Македонија но без Тесаланика, суверено владеел со дел од Бугарија, дел од Тесалија, дел од Албанија со Драч, поголем дел на Далмација, Дукља, Травунија, Босна и Рашка (Србија)“.

Намерно се одбегнува Македонски-Василиј II Македонски- Самуил Ромејец. „Непризнавањето на легитимитетот на моќната македонска држава од страна на Византија логично го довело Самуил во позиција да побара потпора од Западната црква. Традиционалните врски на Римската црква со Македонија, како и констатната тенденција на Рим за воспоставување противтежа на Константинополската црква на Балканот, го рефлектирале заемниот интерес за легитимирање на македонската држава и црква. Официјалното признавање на македонската црква, најверојатно, следело со благослов на римскиот папа Григориј V (996- 999), што резултирало со нејзиното издигнување на ранг на архиепископија. Истовремено бил спроведен и чинот на крунисување на Самуил во црквата Св. Ахил во Преспа, најверојатно од поглаварот на Преспанската архиепископија Герман (Гаврил), во присуство на папските легати, политичката и црковната елита. Трансферирањето на моштите на св. Трифун од Котор, изградбата на цркви во Преспа, како и во новопромовирана престолнина во Охрид во почетокот на XI век, ја потврдуваат интенцијата на Самуил за претворање на овие македонски градови во религиски средишта на Балканот, како противтежа на византискиот црковен естаблишмент“.

Самуил бил поврзан со папата, а против царот, кој бил православен поглавар.

Само така, папата постепено го рушел царот- со крстосните војни завршил.

„3. Беласичката битка (1014)

Меѓународната промоција и стекнатиот легитимитет на македонската држава кон крајот на X век логично ја предизвикале првата посериозна противофанзива на Византија, која се одвивала во периодот 1001- 1004 г. Византија исклучително лесно ја обновила власта во Бугарија, со преземање на Сердика, Преслав и Плиска. Отсуството на посериозно ангажирање во одбраната на бугарските територии потврдува дека одбранбената стратегија на Самуил се засновала на заштита на македонското државно јадро. Поради тоа, Василиј II првично се фокусираше кон обновата на византиската власт во областите северно и источно од Македонија. Потоа следела и првата посериозна офанзива во територијата на Македонија, која резултирала со наметнувањето на византиската власт во Верија, Сер, Воден, како и во Скопје (1004 г.). Клучниот фактор за успехот на Византија при преземањето на македонските градови произлегол од 'обезбедувањето на подршката на политичката и воената елита, преку понудата на богати византиски титули кои носеле престиж. Меѓу нив бил и Роман, синот на цар Петар кој, како управник, им го предал Скопје на Византијците. Истоветната византиска дипломатска стратегија резултирала и со успех при трансферирањето на лојалноста од водечките луѓе на Драч (1005 г.). На тој начин Византија обезбедила стратегиска контрола на поширокиот регион од Драч до Тесалоника, истовремено заобиколувајќи ја македонската држава од север

и од исток. Со тоа Василиј II ја постигнал приоритетната цел на походот, кој не бил насочен кон директна пресметка со Самоил и кон ликвидирањето на македонската држава. (Источноторимско Царство била возобновена Македонија со династија, Р.И)

Иако *Јован Скилица* говори за континуирани годишни воени кампањи на Василиј II против Самоил од 1005 г., во наредните десет години не е регистриран никаков воен судир помеѓу Византија и Македонија. Ваквата состојба имплицира дека Самоил и Василиј II, всушност, се задоволиле со постојаниот *status quo*, што не го исклучува и можното склучување на десетгодишен мировен договор, со кој Византија индиректно ја признала независноста на македонската држава. Од аспект на Самоил тоа значело зачувување на јадрото на македонската држава, што било негова приоритетна агенда и ги одразуваало интересите на елитата и на мнозинството македонско население. Пренесувањето на седиштето на престолнината од Преспа во Охрид, што уследило во почетокот на XI век, меѓу другото било инспирирано од тенденцијата на Самоил да воспостави поефикасна управа преку директно поврзување со традициите од Климентовата дејност.

Десетгодишниот мирен период Самоил го искористил за утврдување на границите на македонската држава. Сведоштвото на *Скилица* не исклучува и повремени судири, но нивниот карактер немал капацитет за нарушување на веројатниот договор. Веројатно, антиципирајќи ги потенцијалните напади на Византија по истекот на договорот, Самоил силно ги утврдил пограничните области, особено стратеските теснини кои воделе во Македонија. Летото 1014 г., кога императорот Василиј II претендирал да навлезе во Македонија, бил изненаден кога наишол на поставената преграда кај теснината помеѓу планината Беласица и Огражден. Стратеската тактика на која се решил Василиј II, со заобиколување на Беласица и напад од заднина, го обезбедила разбивањето на преградата. Жестоката битка што следела на 29 јули 1014 г. на подножјето на планината Беласица завршила со трагични последици за Самоиловата војска, со изворно регистрирани 14.000- 15.000 заробеници. Царот Самоил одвај успеал да се спаси, повлекувајќи се во Прилеп, заедно со синот Гаврило Радомир. Наспроти крупната победа кај Беласица, Василиј II не се решил на конечна пресметка со македонската држава. Меѓутоа, ненадејната заседа и ликвидацијата на дуксот Теофилакт Вотанијат при осигурувањето на безбедниот продор на Василиј II до Тесалоника толку го разгневил императорот што наредил ослепување на сите заробени војници кај Беласица, оставајќи на секој стоти по еден едноок, за да ги одведат ослепените кај Самоил. Ваквиот чин на Василиј II и трагичната глетка на ослепените војници биле претешки за Самоил, кој починал од срцев удар во октомври 1014 г. Овој незапамтен суров чин се одразил на легендарниот карактер на Беласичката битка, меморирана во византиските извори и во преданијата и топонимијата на струмичкиот крај. Самоил бил погребан во царската гробница во Преспа, веројатно кај црквата Св. Ахил.

4. Царувањето на Гаврил Радомир и на Јован Владислав и крајот на државата

Смртта на Самоил ја оставила македонската држава без исклучителен воен стратег и личност што повеќе децении го симболизирала нејзиното единство. Десеткувањето на воената моќ на Беласичка битка, како и пројавеното неединство во редовите на македонската династија и елита, ја предизвикале постепената фрагментација на државата. Во такви услови, наследникот на царскиот престол, Гаврило

Радомир (1014- 1015), иако се одликувал со неспорна храброст и со воена опитност, не бил во состојба да обезбеди лојалност и да ја обедини елитата околу себе. За тоа придонело веројатното оспорување на неговата титула од неговиот братучед Јован Владислав. Личната нетрпеливост во царската династија мошне умешно го искористила византиската дипломатија преку директната поддршка на Јован Владислав во плановите за преземањето на престолот. Меѓутоа, по убиството на Гаврило Радомир (1015 г.) и узурпацијата на царската титула, Јован Владислав (1015- 1018) се дистанцирал во Византија, што се манифестирало низ неговата воена- политичка дејност против Василиј II. Меѓутоа, неуспехот на Владислав да ја легитимира својата царска власт кај македонската елита сериозно го нарушува кохезивниот елемент на државата и се одразил врз отсуството на посериозен отпор на освојувачките налети на Византија. Почнувајќи од есента 1015 г., Василиј II систематски ги преземал главните македонски упоришта во југозападна Македонија. Во обидот за преземање противофанзива кон Драч, во февруари 1018 г. загинал и царот Јован Владислав. Сериозното несогласување што следело околу наследството на царската титула во династичкото семејство и помеѓу македонската елита конечно го довело Василиј II во позиција да ги диктира условите на предавање, што било под принуда прифатено од вдовицата Марија и царското семејство, како и од најлојалните македонски управници во клучните упоришта. Со тоа, во истата 1018 г. била ликвидирана македонската држава, проследено со востановување на византиска власт над целата територија“.

Се кажа: „Десеткувањето на воената моќ на Беласичка битка, како и пројавеното неединство во редовите на македонската династија и елита, ја предизвикале постепената фрагментација на државата“.

Па на Македонската династија í припаѓал токму и Василиј II Македонски.

„5. Карактерот и идентитетот на државата

Дебатата во историографијата, која продуцира спориставена теорија околу етнитетот на комесот Никола и неговите синови, во отсуство на конкретна изворна поткрепа, генерално се сведува на нивното ерменско, бугарско или македонско потекло. Брзото прифаќање на комитопулите од страна на населението и територијалниот опсег на востанието упатуваат на нивното веројатно потекло од Македонија, поконретно од поранешната склавинија Берзитија, каде што било концентрирано и јадрото на новата држава. Камениот натпис на кој е наведен царот Јован Владислав, откриен во Битола (1956 г.), останува единствен изворен податок за наводната етничка самоидентификација на припадниците на семејството на комитопулите. Меѓутоа, невообиченото апостроофирање на Владисловото потекло од ‘бугарскиот род’, содржано во натписот, што е несвојствено за тогашните прилики, внесува силен скептицизам за неговата изворна веродостојност. Дотолку повеќе што ваквата етничка самоидентификација не е присутна во ниту еден друг извор во времето на егзистенцијата на македонската држава, што не е практика и во други балкански држави. Дури и ако се из земе веројатниот фалсификуван карактер на натписот, текстот повеќе би упатувал на индивидуалното поимање на Јован Владислав во контекст на узурпацијата на власта на македонската држава и несогласувањето со македонската елита. Тоа никако не може да се поврзе со етничката идентификација на државата и на населението“. (Место на глаголица бил напишан на кирилица, Р.И.)

Се кажа: „Камениот натпис...етничка самоидентификација“.

На Балканот живеел еден ист народ со ист Хомеров јазик- Бугарите Татари.

„Идентитетот на владетелите воопшто не бил вклучниот фактор што го мобилизирал населението во средновековна Македонија. Уште повеќе, етничкиот идентитет на самите владетели не го подразбирал и истоветниот етнички карактер на државата и на населението со кои управувале, што важело и за сите средновековни држави. Притоа, треба да се има предвид и различното сфаќање на етнитетот во средновековието, од аспект на современите теории за поимањето за нациите. Во секој случај, за мобилизацијата на македонското население биле пресудни културната и социјалната репрезентација на нивните интереси и традиции, како и слободното религиозно изразување што го артикулира новата политичка и црковна елита во Македонија. Несомнено посебниот процес на креирање на етничкиот идентитет, втемелен на интегрирањето на македонските и словенските традиции присутни во просторот на Македонија во текот на повеќе векови, кој бил силно инспириран од античкото минато и од Климентовата дејност, својот финален исход го имал во формирањето на независна македонска држава во средината на X век. Диференцијацијата на политичките и културните процеси во Македонија и во Бугарија била манифестирана, меѓу другото, со негувањето на кирилометодиските традиции во Охридската книжевна школа и низ доследната примена на глаголицата во македонската држава и во книжевната дејност. Тоа го потврдуваат зачуваните глаголски ракописи составени во Македонија во текот на X- XI век, познати како *Асеманово евангелие*, *Зографско евангелие*, *Македонски глаголски листови*, *Охридски глаголски листови*, *Маринско евангелие*, *Клоцов зборник*, *Синајски псалтир* и *еахологиј* и др. Дополнителен индикатор за диференцијацијалните процеси во македонија е толератниот однос на македонската елита спрема богомилите, компариран со претходниот третман на бугарската власт“. („доследната примена на глаголицата“, Р.И.)

Во Источноторимско Царство немало етнички народи туку само Ромејци.

„Посебноста на политичките и културните процеси во Македонија, сепак, не била регистрирана од византиските автори, но тоа не се должело единствено на отсуството на нивниот интерес за конкретна елаборација и сознание за етнитетите на Балканот. Оспорувањето на легитимитетот на новата држава создадена во Македонија од страна на Византија директно се рефлектирало врз отсуството на македонска терминологија при идентификацијата на државата и населението во византиските извори. Наместо тоа, византиските автори, следејќи ја политиката и идеологијата на Византија од IX век, продолжиле да ги употребуваат термините ‘Бугарија’ и ‘Бугари’ при идентификацијата на новата држава, иако таа била заснована на просторот на Македонија и се темелела на сосема различни културно историски традиции. Етнитетската и топографската замена на имињата на Македонија и Македонци со бугарска терминологија се должело на низа заемно обусловени фактори. Првата изворна идентитетска конфузија настапила во самиот почеток на IX век, кога Византија ја именувала новата тема формирана во западна Тракија како Македонија, иако таа немала ништо заедничко со историската и етничката територија на Македонија. Иако на овој начин Византија симболично ги најавила плановите за реставрирање на власта во Македонија, административниот термин за истоимената тема се стабилизирал во византиската документација. Клучната причина за одржување на една нелогична состојба се должела на фактот што од темата Македонија потекнувале византиската императорска династија, основана 867 г. од Василиј I

(867- 886). Како директна последица од тоа, терминот Македонија бил интегриран како идентитетско име на византиската династија од времето на Василиј I, кое ги придружувало самите имиња на императорите. Етаблирањето на византиската династија која станала препознатлива како македонска, а нејзините императори како Македонци, хронолошки кореспондирало со клучниот период од културната, духовната и социјалната мобилизација во Македонија, која резултирала со создавање на новата македонска држава. Тоа придонело процесот на креирање на посебниот етнички идентитет, асоциран со територијата на Македонија, да остане нерегистриран во изворните сведоштва и механички да биде интерпретиран со бугарска терминологија. Ваквата востановена практика била комплементирана со византиската политичка идеологија, заснована на оспорувањето на легитимитетот на новата македонска држава. Сето тоа ги навело византиските автори во своите перцепции Македонците, како и сите жители на македонската држава, да ги идентификуваат со терминот ‘Бугари’, што било резултат од византиската политичка квалификација на главните непријатели, кои дотогаш биле лоцирани во бугарската држава, иако истата била ликвидирани во 971 г. Ваквата состојба може мошне јасно да се воочи преку анализата на текстовите на византиските автори од периодот меѓу X- XII век, меѓу кои се *Јован Скилица*, *Јован Геометриј*, *Лав Гагон*, каде што напоредно се употребува и терминот Македонија во географска и етничка конотација под византиска власт. Во конструкцијата на византиските автори ‘Бугарија’ била делот контролиран од новите непријатели идентификувани како ‘Бугари’ или ‘Мизи’, наспроти делот од Македонија кој бил под византиска власт, а кој внимателно бил идентификуван со вистинската географска и етничка македонска терминологија. Во услови на монополизирање на името Македонци од византиската династија и администрација, Македонците во рамките на новата држава формирана во Македонија во средината на X век, единствено биле лишени од етничката идентификација од надворешните авторитети. Тоа не се однесувало на македонските територии во пошироката околина на Тесалоника што биле под византиска власт. Темата Македонија, како место во потекло на византиската династија, исто така продолжила да биде именувана со соодветната административна терминологија. За делот што претставувал јадро на новата македонска држава и што гравитира околу Охрид и Преспа во традиционалната византиска историографија да се употребуваат топоними и етнонимите ‘Бугарија’ и ‘Бугари’. Од тоа произлегува дека силниот антагонизам помеѓу Василиј и Самуил имал многу подлабока политичка и идеолошка димензија, заснована и на правото на користење на македонската идентификација и традиции. Концентрацијата на судирот околу главниот град Тесалоника дополнително упатува на ваквата тенденција. Оттаму, не изненадува фактот што по ликвидирањето на македонската држава (1018 г.) продолжила востановената византиска апликација на терминот ‘Бугари’ при дефинирањето на македонските територии околу Охрид, Преспа и Скопје, опфатена во рамките на новата воено-административна единица именувана како ‘Бугарија’, а не вистинските бугарски земји околу Преслав и Плиска, како и од Подунавјето. По 1018 г. терминот ‘Бугарија’ бил пошироко употребуван во црковно-административен контекст, што било комплементарно на политичко-идеолошката концепција на Византија, преку Охридската архиепископија да го легитимира влијанието на поширокиот простор на Балканот. Ваквата востановена византиска изворна традиција продолжува да се практикува и во периодот на Ко-

мненовата династија (1081- 1185), а се одразила и во источните извори. Тоа најилустративно е прикажано со придавањето на епитетот ‘Бугароубиец’ на императорот Василиј II Македонецот во изворите од крајот на XII век, што воедно било поврзано со тенденцијата за инспирирање на византиската аристократија во контекст на походите на Балканот и за справувањето со новоформираната бугарска држава во 1185 г. Свкупно гледано, владеењето на македонската императорска династија со Византија (867- 1056) резултирало со вештачко изместување на топонимите и етнонимите поврзани со ‘Бугарија’ и ‘Македонија’, што воопшто не ја одразувале реалната географско-историска, а уште помалку етничка идентификација на Македонија и на Македонците. Ваквата византиска изворна перцепција воопшто не го доведува во прашање различниот идентитски процес што се одвивал во Македонија, туку само го потврдува. На тоа упатува фактот што во византиските изворни сведоштва напоредно се употребуваат термините Македонија и Македонците и во географска и во етничка конотација но која, според веќе востановената политичко-идеолошка конструкција на Византија, генерално била ограничена на Тесалоника и пошироката околина. Ваквото поимање најилустративно е содржано во писмата на *Теофилакт Охридски*, кој прави јасна динстикција помеѓу архиепископијата во ‘варварската земја Македонија, за која го употребува терминт ‘Бугарија’, со ‘областите на нашата Македонија’. Изворната термилошка конфузија постепено била надмината во кризата во Византија во текот на XIII век, кога реалната идентификација на Македонија нашла одраз кај авторитетните византиски историографи *Никифор Грегора* и *Јован Кантакузин*“.

Октонос на ниеден јазик во светот не означува убиство. Следи и без убиец.

Поимот варварски означувал народен јазик, наспроти коине- црковен јазик.

„Што се однесува до напорите за легитимирањето на државноста, може да се забележи дека Самуил не претендирал директно да се поврзе со бугарските традиции, туку стабилизирањето на новата држава го темелел врз македонските традиции. На тоа упатува концентрацијата на неговата политичка и црковна дејност во Македонија што коинцидирало со античките македонски традиции испреплетени со културните и духовните традиции од Климентовата дејност, тенденцијата за освојување на главниот македонски град Тесалоника, како и приклучувањето кон Рим во напорите за легитимизирањето на државата и црквата. Востановената традиција кај Римското папство во текот на XII- XIII век, со консекутивното наведување на Самуил, заедно со бугарскиот цар Петар, како востолчени цареви, воопшто не имплицира дека Самуил се повикувал на бугарските традиции за да го обезбеди легитиметот на царската круна. Тоа всушност подоцна го правела Римската црква, која претендирала да го обнови сопственото црковно влијание на Балканот, користејќи го интересот на новата бугарска држава за нејзиното меѓународно легитимирање во XII и во XIII век, кога македонската држава повеќе не постоела. Ваквата политика на Рим несомнено произлегувало од тенденцијата за воспоставување противтежа на Византија и на Охридската архиепископија. Дека во Македонија се стабилизирала самостојна владеечка династија, независна од бугарските традиции, упатуваат и изворните сведоштва од IX век, кои покажуваат дека лидерите на ослободителните востанија против византиската власт, концентрирани во Македонија, својот легитимитет кај народот го црпела од нивната директна поврзаност со ‘Самуиловата лоза’. Оттаму, директен резултат од создавањето на средновековната др-

жава во Македонија било заокружувањето на посебните културно историски процеси што се одвивале во продолжение на повеќе векови на македонскиот простор, кои резултирале со генерациско интегрирање на македонските и словенските традиции во единствена етнички идентитет, со колективен македонски именител, асоциран со територијата на Македонија, и репрезентиран од новата царска династија, политичка и црковна елита. (Немало Словени, туку само Склавини, Р.И.)

МАКЕДОНИЈА ПОМЕЃУ ВИЗАНТИСКАТА И ОСМАНЛИСКАТА ИМПЕРИЈА (XI- XIV век)

1. Востанијата во Македонија од XI век

Ликвидирањето на македонската држава во 1018 г. било проследено со нејзиното инкорпорирање во воено- административниот систем на Византија. Василиј II обезбедил силно присуство на византиските трупи кај клучните фортификациски градови и утврдувања на стратегиските локации. Притоа, биле разурнати некои фортификациски утврдувања, меѓу кои и во Охрид, што било проследено со конфискување на сите царски обележја, вклучително и царските круни сместени во Охридската тврдина. Градот Скопје бил промовиран во средиште на византиската воено- административна управа, со надлежност за териториите што дотогаш ги опфаќала македонската држава. Напоредно со одвојувањето на членовите на царското семејство и на еден дел од политичката елита од Македонија во источните владенија на Византија, Василиј II и останал доследен на практиката за назначување лојални управници од локалната елита во функција на поефикасно обезбедување контрола на теренот и на населението. Основа на политичко- идеолошката доктрина на Василиј II во напорите на консолидирање на византиската власт во Македонија и пошироко на Балканот станала Охридската архиепископија, проследена со легитимирањето на широкиот опсег на нејзината јурисдикција на Балканот, имала за цел да обезбеди чувство на одреден степен на автономија кај новите поданици на Византија. Составен дел на ваквата политика на Василиј II било назначувањето на архиепископска функција на Јован Дебарски, по потекло од Македонија. Задржувањето на даночниот систем од Самуиловото време, како и поставување на управничките функции лојални личности од локалната елита, биле во функција на сузбивањето на потенцијалната мобилизација на македонското население против византиската власт на преостанатиот дел на Македонија генерално се темелела на воената управа во Солун, додека црковната јурисдикција била опфатена преку митрополитите на Солун, Сер и Филипи.

Наследиците на Василиј II по 1025 г. го ревидирале помирливиот приод при реализирањето на политичката и религиската концепција во Македонија. Индикатор за тоа е практиката воспоставена од 1037 г. за поставување охридски архиепископи од византиско потекло, кои директно ја спроведувале византиската државна и црковна политика. Засегнувањето на дотогашното слободно религиско изразување преку Охридската архиепископија, што коинцидирало со новата даночна реформа со која биле воведени платежни давачки во даночниот систем, се одразило низ силната акумулација на незадоволството кај населението во Македонија. Мошне изгледно е дека во овој период и богомилите ја интензивирале својата дејност во Македонија, на што упатуваат податоците од *Барските анали*, како и зголемена-

та продукција на апокривна книжевина од македонска провинција. Ваквиот амбиент го искористила локалната македонска елита за мобилизација на народот, што резултирало со кревање востание поротив византиската власт во 1040 г. За легализирање на тенденциите за реставрирање на државата во Македонија, била неопходна личност што ќе го преставува обединувачки фактор за елитата и за македонскиот народ. Истата била изнајдена во Петар Делјан, кој тврдел дека води потекло од Самуиловата царска династија, преку раскинатиот брак на царот Гаврило Радомир со ќерката на унгарскиот крал. Византиските автори го посочуваат востановениот обичај кај народот за нивни лидери да прифаќаат луѓе од ‘царски род’. Веста за промовирањето на Делјан за цар во Белград ја обезбедила масовноста на востанието, што го овозможило брзото заземање на византиските упоришта во Ниш и во Скопје. Обидот на Византија да интервенира за да се спречи ширењето на востанието во Македонија пропаднал, бидејќи мобилизираните војници од македонските и албанските области откажале послушност и се приклониле кон сопствениот водач Тихомир, кого го прогласиле за цар. Двојната тенденција за претендирање на Самуиловата царска титула од двата востанички табори било надминато откако Делјан успеал да го ликвидира Тихомир и да ја преземе целокупната команда. Директното насочување на востаниците кон Солун, како и лесното и експресно преземање на контролата на поголемиот дел од Македонците, вклучително и во поранешната престолнина Преспа, ја илустрира комплеметарноста на воено-политичката стратегија на Делјан со Самуиловата, што кореспондирало и со тежненијата на македонскиот народ. Во моментите кога востанието зазелo пошироки размери, со обезбедената контрола на поголемиот дел од Македонија, на јужна Албанија со Драч, на делови од Грција, како и на бугарската територија до Сердика, кај востаниците пристигнал Алусијан, синот на царот Јован Владислав, кој претходно извршувал византиска служба. Поддршката што ја обезбедил Алусијан кај еден дел од македонската елита со докажувањето на своето царско потекло го принудил Делјан неволно да го признае неговиот легимитет, по што обајцата биле прифатени како рамноправни цареви и лидери во востанието. Меѓутоа, несоодветната воена стратегија применета од Алусијан резултирала со целосен неуспех на директниот напад на Солун, кој бил проследен со големи жртви меѓу востаниците. Поразот, сепак, не се одразил на авторитетот на Алусијан кој, по заробувањето на Делјан и неговото ослепување, успеал да се наметне како единствен цар. Меѓутоа, по вториот пораз во судирот со византиската војска, Алусијан стапил во тајни преговори со византискиот император, прифаќајќи ги ветените привилегии во замена за сопственото предавање. Однесувањето на Алусијан упатува на сериозното сомневање во неговите вистински мотиви и на можното влијание на Византија во неговото дејствување. Во секој случај, оставени без царското лидерство, со разбиена воена моќ, македонската елита набрзо била совладана од византиските војски кои, во текот на 1041 г., успеале да го ликвидираат востанието. (Ослепи=октонос- око окати=вади, Р.И.)

Пројавените политички цели на востанието за обнова на македонската држава, и посебно тенденцијата за нејзиното легитимирање преку царското потекло на Делјан и на Алусијан, ја покажале нестабилноста на византиската власт. Административните мерки што го следеле ликвидирањето на востанието, проследени со воспоставувањето на уште построга даночна политика, влијаеле за повторно мобилизирање на македонската елита. Меѓу нив се истакнал Георги Војтех, кој во 1072

г. истапил како предводник на новото востание, со средиште во Скопје. Политичките цели и мотиви на македонската елита биле истоветни како и во претходното востание, засновани на легитимирањето на тенденциите за обнова на македонската држава. Царската династичка поврзаност со традициите на македонската држава била изнајдена во Дукља, преку врската на кнезот Михајло и неговиот син Бодин со Самуиловата династија. Пратеништвото на македонската елита резултирало со формирање своевиден политички сојуз, кој бил ефектуиран со прогласувањето на Бодин за цар во Призрен. Царското легитимирање, како и победата над византиската војска предводена од дуксот на Скопје, го овозможиле брзото ширење на востанието. Меѓутоа, Константин Бодин командата за ослободување на територијата на Македонија ја делегирал на еден од командантите, Петрило, додека самиот се насочил кон Ниш. Петрило, со еден дел од војската, лесно се пробил во внатрешноста на Македонија, преземајќи го градот Охрид, што создало особено силен ефект кај населението. Меѓутоа, претрпениот пораз кај Костур од византиската војска ги оневозможило востаниците да ја прошират власта и да ги консолидираат позициите во Македонија. Тоа го искористила Византија за да му нанесе решавачки пораз на Георги Војтех кај Скопје, по што лесно се пресметала и со војските на Константин Бодин кај Ниш. Во текот на 1073 г. византиските наемнички војски успеале целосно да ги уништат одбрамбените востанички пунктови во Македонија, со што било ликвидирано востанието. Воспоставувањето и утврдувањето на византиската власт во одделните македонски градови и области биле проследени со уништување на дворците во Преспа, што имало симболична порака. Текот на востанието и неговиот исход го илустрира неуспехот во обединувањето на елитата во Македонија, што се должеше и во различни интереси. Сепак, нивна заедничка тенденција при репрезентацијата на стремежите за обнова на државата била интенцијата за мобилизација на македонскиот народ преку повикување на колективната меморија од времето на Самуил. Токму овој фактор бил пресуден за обезбедување масовност на востанијата во Македонија, посебно на Делјановото востание, кое го воделе директните потомци на царската династија. Ваквата народна традиција се одразила и во сведоштвото на *Теофилакт Охридски*, кој укажува на ‘победносните песни’ присутни во Охрид и пошироко во Македонија во XI- XII век.

2. Македонија во фокусот на судирите меѓу новите балкански сили

Основачот на новата византиска династија Алексиј I Комнен (1081- 1118) пристапил кон реорганизација на администрацијата во западем Балкан, во чии рамки клучната позиција ја стекнала Охридската архиепископија. Идентификацијата на архиепископот Теофилакт на населението во Охрид и пошироко во Македонија како ‘варварска екумена’ најдобро ја илустрира тенденцијата на Византија за поефективно востановување на своето политичко и црковно влијание во Македонија и пошироко на Балканот. Тоа коинцидирало и со новиот подем на богомилството, што резултирало со рапиден пораст на неговите следбеници во југозападна Македонија, како и со распространување на ова учење од Македонија во соседните балкански земји и пошироко во Византија, вклучително и меѓу аристократските кругови во Константинопол, а посредно и во земјите на западна Европа.

Византија во периодот 1081- 1085 г. била принудена да се справува со краткотрајната инвазија на Норманите на Балканот, од која била засегната и територијата на југозападна Македонија. Инволвирањето на европските крстоносци во

пресметките со Турците- Селџуци во текот на 1096 г. влијаело опустошувачки на територијата на југозападна Македонија, преку која се движеле делови од крстоносните војски. Агресивната дипломатија што следеле од Византија резултирала со утврдување на позициите во северен Балкан и на Јадранско Море. Внатрешната стабилност се одразила и на засилената културната активност на Комненската династија, манифестирана со изградба на цркви низ Македонија (Солун, Охрид, Вероја, Едеса, Сер, Струмичко, Преспанско и др.). Особено впечатлива е црквата Св. Пантелејмон во Нерези кај Скопје со репрезентивни фрески на византиската уметност. Во овој период подемот забележале поголемите македонски градови, посебно Солун, Охрид и Скопје, што било проследено и со натамошниот пораст на крупните поседи. Иако византиското влијание преку Охридската архиепископија имало ограничувачки ефект врз словенската книжевна дејност во Македонија, со постепено истиснување на глаголицата и со доминацијата и афирмацијата на кирилицата, македонската културна традиција продолжила да се развива. Тоа било манифестирано и со издиференцирањето на македонските јазични особености во книжевните ракописи од XI и XII век од кирилска провиненција, кои се идентификуваат како македонска јазична редакција. Од XII век, наспроти традиционално во Охрид, книжевната дејност постепено почнала да се концентрира во североисточна Македонија, каде што во наредниот период се стабилизирала Кратовската книжевна школа преку манстирските средишта Св. Гаврил Лесновски, Св. Јоаким Осоговски и Св. Прохор Пчински“.

Комнени биле Македонци. Тие и другите Ромејци ништо не попречувале.

„Династичкиот преврат во Византија од 1185 г. и утврдувањето на династијата Ангели била проследена со ерозија на византиските позиции на Балканот и со краткотрајно губење на власта на Солун од Норманите. Византија била принудена да ја признае новата бугарска држава, како и да ја признае независноста на српската држава. Настаните во непосредното соседство неминовно се рефлектирале и врз Македонија. Неможноста за политичко организирање и обединување, поради концентрацијата на византиската политичка и црковна власт во Скопје, во Охрид и во Солун, била заменета со појава на индивидуален политички сепаратизам во Македонија. Крупниот феудалец Добримир Хриз во 1185 г. се осамостоил во градот Струмица и во соседната тврдина Просек. Утврдувањето на стратегиската локација му овозможила на Хриз не само да ја одржи својата власт во независното кнежевство туку и, користејќи ги несогласувањата во византиското императорско семејство, да ја прошири власта во Пелагонија и во Прилеп. Дури во текот на 1202 г. Византија успеала да го ликвидира независниот ентитет на Хриз и да ја реставрира власта“.

Само со крстоносните војни се појавуваат бугарска и српска власт- Ватикан.

„Опаѓачкиот престиж на Византија се потврдил во 1204 г., кога Константинопол бил освоен од европските крстосници. Периодот на егзистенцијата на Латинската Империја на местото на привремено ликвидираниот Византиска Империја (1204- 1261) бил одбележан со континуирани судири помеѓу новите регионални држави што биле концентрирани на Балканот. Различните амбиции и стратегиски цели на новите династии довело до создавање на нова посебна држава со седиште во Солун, познато како Солунско Кралство, во која била инкорпорирана територијата на Македонија. Фрагментацијата, проследена со судирите помеѓу навите латински државни ентитети, била искористена од бугарската држава, која до 1207 г. успеала да

ја преземе од Солунското Кралство теритријата на поголем дел од Македонија, пробивајќи се до околината на Солун. Меѓутоа, од 1208 г. дошло до осетно слабење на Бугарија и на Солунското Кралство, што било искористено од феудалната елита за реализирање на сепаратистичките политички тенденции во Македонија. Меѓу нив биле Стрез и Алексиј Слав кои, по судирот со бугарската владеечка елита, се осамостоиле во просторот на Македонија. Користејќи ја обезбедената логистичка поддршка од Србите и од локалните управници на македонските градови, во 1208 г. Стрез ја отфрлил бугарската власт и се осамостоил во градот Просек, по што ја наметнал власта и во Охрид. Тој воспоставил пријателски врски и со Алексеј Слав кој, во меѓувреме, се осамостоил во Мелник. Умешното дипломатско маневрирање на Стрез му овозможило преку Просек да ја одржи контролата на пошироката област до 1214 г., кога бил убиен. Стрезевското кнежество било инкорпорирано во епирската држава, која до 1215 г. успеала да преземе поголем дел од Македонија.

Во такви услови, етаблирањето на власта на Алекс Слав во Мелник и пошироката околина, за сметка на Бугарија, се должело на неговите сојузнички односи со Латинската Империја. Трансформирањето на лојалноста кон зајакнатата епирска држава по 1216 г. му овозможило на Алексеј Слав и наредните години да ја одржува независноста. Во прилог на Слав биле и амбициите на епирскиот владетел Теодор Комнен Ангел за освојување на Солун, што било реализирано во 1224 г. и го означило кралот на Солунското Кралство. Теодор Комнен ја концентрирал црквната политика во Охридската архиепископија, од која го обезбедил и крунисувањето за император (1227 г.). Тоа ја потврдило истакнатата улога што ја имала Охридската архиепископија во легитимирањето на императорските тенденции и повикувањето на византиските традиции“.

Комнени ја управувале Охридската црква со Андреја Комнен(Ј.Г. Хан-1865).

„Последен пат Алексиј Слав изворно е регистриран во 1229 г, без податоци за неговата судбина. Териториите под негова власт биле инкорпорирани во рамките на бугарската држава, во периодот на офанзивните походи што следеле по клучната победа над епирската војска (1230 г.). На крајот, сепак, својата супериорност на Балканот ја наметнала Никејската Империја која, за сметка на Бугарија, до 1246 г. успеала да ја наложи власта на поголем дел од Македонија, преземајќи го градот Солун. *Георгиј Акрополит* оценува дека македонското население во овој период, во отсуство на сопствена политичка репрезентација, единствено се грижеле да го ‘из-бегнува нивното уништување и да го зачува поголемиот дел од својот имот’. Тоа влијание на лојалноста на локалната македонска елита, која се менувала во зависност од променливата воено-политичка состојба на теренот. По освојувањето на Константинопол (1261 г.), никејскиот император Михаил VIII Палеолог (1259-1282) ги обновил византиските традиции, со што Македонија повторно била инкорпорирана во рамките на Византиската Империја.

3. Српските завладувања во Македонија (од крајот на XIII- до средината на XIV век)

Користејќи ја немоќта на реставрирањата на Византиска Империја да ги одржи позициите на Балканот, српскиот владетел Милутин од 1282 г. ги фокусира експанзивистичките походи кон Македонија, кои до 1299 г. резултираат со поместување на границите со Византија по должината на појасот Охрид- Штип- Струмица.

Србија, воедно, имала најголема корист од судирите помеѓу регионалните сили на Балканот. По крупните победи против Бугарите во битката кај Велбужд (1330 г.), Србија успеала да издејствува нови територијални придобивки во Македонија. Најголема експанзија српската држава достигнала за време владеењето на Стефан Душан (1331- 1355), кој до 1334 г. успеал да ја наметне српската власт на поголем дел од Македонија и од Албанија. Политичко- религиската концепција на Душан во Македонија се засновала на придобивањето на Охридската архиепископија во напорите за консолидирање на власта. Во таа насока, Стефан Душан ѝ го потврдил дотогашните права и ѝ доделил нови привилегии на Охридската архиепископија, а се потпрел и на локалната елита за поефикасно владеење со новите територии. Јакнењето на српската држава коинцидирало со крупното востание во Солун, кое избувнува во 1342 г., иницирано од политичката групација именувана како зилоти. Тоа му овозможило на Душан до 1345 г. да ја прошири власта на речиси целата територија на Македонија без Солун. Својата доминација Душан ја заокружил со крунисувањето за цар во Скопје (1346 г.), што било легитимирано од Српската архиепископија, од Охридската архиепископија и од Бугарската патријаршија. Душан започнал да се титулира како ‘цар на Ромеите и Србите’ и како ‘македонски цар’, амбициозно најавувајќи ги плановите за освојување и на самиот Константинопол. Тој морал да се справува и со засилената богомилска активност во Македонија и во Балканот, чија дејност била казнено санкционирано со *Душановиот законик* публикуван во Скопје (1349 г.)“.

Следи имало Охридска и Печка архиепископија, а и Трновска патријаршија.

„4. Формирањето на независните држави на Волкашин и Углеша

Ненадејната смрт на царот Душан (1355 г.) била проследена со интезивен процес на фрагментација на српската држава, поттикнувана и од меѓудинстичките судири. Ваквата состојба ја искористиле повеќемина феудалци за востановување на сопствена независна власт во Македонија. Како резултат на тоа, во 50- тите години од XIV век, територијата на Македонија била поделена на повеќе области, контролирани од независни феудалци.

Трендот на феудалниот сепаратизам во Македонија и антиципирањето на незадоволството кај македонското население придобиле карактер на поефективно политичко организирање, што било манифестирано со создавањето на две моќни држави во Македонија до крајот на 1365 г., раководени мод браќата Јован Углеша и Волкашин. Углеша (1365- 1371) создал независна држава концентрирана на територијата јужно од седиштето во Сер, стекнувајќи деспотска титула. Волкашин (1365- 1371) ја етаблирал опширната држава со седиште во Прилеп, која добила и кралска титуларна форма. Во рамките на Волкашиновото Кралство, од седиштето во Прилеп била контролирана пошироко македонската територија, вклучувајќи ги градовите Битола, Преспа, Скопје и Охрид. Волкашин се погрижил и за востановување кралска династија, прогласувајќи го својот син Марко за совладател во 1370 г. Со тенденција за натамошно утврдување и легитимирање на Кралството, Волкашин се потпрел на Охридската архиепископија, лишувајќи го пеќскиот патријарх од јурисдикција врз Скопската и Призренската митрополија. Деспотот Јован Углеша, пак, го отстранил српскиот митрополит Сава од Серската митрополија и на негово место го поставил приврзаникот на црковно помирување со Константинопол, Теодосиј, кој бил по потекло од Македонија. Интегрален дел од црковната политика на

браќата Волкашин и Углеша била подигањето цркви и манастири, меѓу кои посебно репрезентативен е манастирот Св. Димитрија во с. Сушица, Скопско. Здружената војска на Волкашин и Углеша успешно влегувале на крај и со офанзивните планови на српскиот цар Урош V. Меѓутоа, воениот капацитет на двете држави не бил доволен за посериозно спротиставување на Османлиите, кои го започнале својот незапирлив пробив на Балканот“.

Наведените површини на владеење биле под Охридската архиепископија.

За да постои српски народ морало да постои српскиот јазик-на Вук Караџиќ.

МАКЕДОНИЈА ПОД ОСМАНЛИСКАТА ВЛАСТ

(од XIV до крајот на XVIII век)

„1. Појавата на Османлиите на Балканот

Кога во 1352 година Сулејман, синот на османлискиот водач Орхан (1326-1359), ја освоил тврдината Цимпе на европскиот дел од Дарданелите, никој и не помислувал дека за помалку од половина век речиси целиот Балкански Полуостров ќе биде под османлиска контрола. Инвазијата што уследила веднаш по овој настан сигурно е еден од најкрупните и најсудбоносни настани во бурната историја на овој полуостров. Таа го означила почетокот на новите историски процеси коишто од корен ги измениле старите политички, културно-социјални и верски односи на Балканот, оставајќи долготрајно наследство и неизбришиви траги во многу аспекти од животот на овие простори. На местото на старите христијански држави било создадено ново муслиманско царство, познато под името Османлиска Империја, кое во следните неколку века било едно од најголемите политички фактори во Европа што ја диктирала судбината на сите балкански народи. Историјата на оваа држава започнува во Мала Азија.

Османлиската Империја изникнала од беглакот (кнежеството) на Ертогрул, припадник на номадското племе Каја, кое во подоцнежните легенди е претставен како најблагородно од племињата што им припаѓале на Турците-Огузи. Според традицијата, еден дел од племето Каја, уште пред наездата на Монголите во средината на XIII век, се преселил од Средна Азија во Анадолија. Во почетокот тие за свое место на преселба го избрале реонот Карадаг, западно од денешна Анкара. Токму од тоа овие места места Ертогрул, бегајќи пред налетот на Монголите, со 400-500 шатори се упатил на запад, кон поседите на селџучкиот султан Алаедин Кејкубад I. Тој успеал да ја добие на управување пограничната област (уц) на западната граница од Селџучкото Царство кон Византија. По неговата смрт, на чело на заедницата дошол неговиот млад и воистинен син Осман (1289-1326), по кого неговите следбеници подоцна биле наречени османлии (име што ќе прерасне, се текот на времето, во синоним на Турците, припадници на Османлиската Империја-Османлии). Користејќи ја местоположбата на својот беглак, Осман наскоро почнал да ги шири своите територии за сметка на немоќната Византија. Неговото кнежество, всушност, било тампон-зона што ги разделувала Византиското и Селџучкото Царство. Тука веќе имало голема концентracија на муслиманско население кое, во најголем дел, било номадско или полуномадско и кое во голема мера било задоено со идејата за ‘света војна’ (гази) против христијаните. Првите водачи на тоа население, користејќи ја тоа ситуација, создале цврсти и лесно подвижни воени одреди кои,

поттиканти од воениот плен, постојано ги напаѓале териториите на сè послабата и политички разединета Византија. Од друга страна, нивната заднина била безбедна од причини што Селџучкиот Султанат постоел само формално, како вазална држава на Монголите. Сето тоа му овозможило на Осман, во почетокот на XIV век, да ги удри темелите на османлиската држава. Според легендите, во 1299 година, кога селџучкиот султан Алаедин Кејкубад II побегнал од својата престолнина под налетот на своите разубнтувани поданици, Осман објавил самостојност на својата територија, а себеси се прогласил за независен владетел. Веќе во текот на наредните неколку години османлиите значително ја прошириле својата територија“.

Се истакна: „Осман наскоро почнал да ги шири своите територии за сметка на немоќната Византија. Неговото кнежество, всушност, било тампон-зона што ги разделувала Византиското и Селџучкото Царство“. (Од 16 век тн.Византија, Р.И.)

Осман бил Комнен- се разликувале Комнени православни и Комнени турци. И постоело Источноримско Царство и Османово на Селџуците- Селеуки од Селеук.

Се кажа: „идејата за ‘света војна’ (гази) против христијаните“.

Па „светата војна“ била за да се газат и изгазат христијаните- верски народи.

При освојувањето на Цариград, од цртежите се гледаат само белци со бради на белци, но не Монголи со брада со еден шилец, како што била онаа на Монголите.

„Првиот поголем византиски град којшто паднал во османлиски раце бил денешниот град Бурса (Бруса). Градот бил освоен во април 1326 година, по речиси десетгодишна опсада, од страна на Орхан (1326- 1359), синот на Осман. Тој ја претворил Бурса во своја престолнина, а од 1327 година овде започнало да се кова првата османлиска сребрена монета- акче. Тоа значело дека процесот на преобразба на Ертогруловиот беглак во независна државна творба бил завршен.

Патот на Османлиите кон балканските територии бил отворен по освојувањата на Никеја (1330 г.) и Никомедија (1337 г.), по што биле завладеани областите северно од Измитскиот Залив, сè до Босфорот. Со тоа Османлиите избиле на Црното и Мраморното Море, од каде преминувањата на балканските брегови станале честа појава. Нападите веќе не се одвивале само на бреговите туку и на внатрешноста на полуостровот. Станувало сè појасно дека периодот на задоволувањето на Османите само со плачкања се ближел кон својот крај и дека нивното трајно населување на европска почва било само прашање на време.

Кога византискиот император Јован Кантакузен, 1352 година, ги повикал Османите да му помогнат во борбата против здружената српска и бугарска војска, синот на Орхан, Сулејман, на својот пат кон Тракија ја освоил крајбрежната тврдина Цимпе на Галиполскиот Полуостров. Веднаш потоа, за засилување на ова упориште, Османлиите во него донеле доселеници од Анадолија, не обрнувајќи внимание на барањето на Јован Кантакузен за напуштањето на тврдината. Искористувајќи го земјотресот што се случил ноќта помеѓу 1 и 2 март 1354 г., Османлиите без многу мака го освоиле и Галиполе на западниот брег од Дарданелите, здобивајќи се, на тој начин, со уште посилено упориште од каде што тргнале во систематско освојување на балканските простори. За кратко време тие максимално ги искористиле минималните предности што имале наспрема меѓусебно раскараните и внатрешно разединети балкански држави. Преселувајќи муслимани од Анадолија во ново-освоените територии, особено сточаро-номади кои брзо се прилагодувале на новите услови на живеење, Османлиите ја

обезбедувале заднината на војската која, по освојувањето на Галиполе, веднаш продолжиле со своите походи на север. Во тие походи прва на удар се нашле Тракија. Во 1356 година, силна војска под команда на Сулејман, синот на Орхан, се упатил кон Одрин. Но, поради ненадејната смрт на Сулејман (1357 г.), целта не била остварена. Воените операции биле обновени под раководство на вториот Орханов син, Мурат, кој во историјата влегол под името султан Мурат I (1359-1389). Всушност, со него започнало и освојувањето на Бал-канот.

Во првите години од неговото владеење биле освоени најголемите градови во Тракија: Димотика, Одрин и Пловдив. Веднаш потоа осмалиската престолнина била пренесена прво во Димотика, а потоа во Одрин, со што осмалиската држава, поради меѓусебните политичко-територијални несогласувања, не ја согледале вистинската опасност што им се заканувала од новите освојувачи ниту, пак, потребата за воено обединување и заеднички настан против нив. Во исто време осмалиската опасност сè уште била далеку од поголемите европски држави кои, исто така, не презеле никакви акции против новодојденците. Ваквиот недостиг од заеднички настап и воено обединување, пред сè на балканските држави, бил една од главните причини за брзото напредување на Османлиите на Балканот. Добро организираните и лесно подвижни османлиски одреди лесно се кршеле отпорот на разединетите балкански владетели. Краен резултат на Муратовото воинствено владеење било сведувањето на територијата на Византиската Империја само на околината на Цариград, а битката на Косово Поле (1389 г.), и покрај смртта на Мурат, им ги отворила вратите на Османлиите за освојување на Србија, која станала нивни вазал. Слична судбина го снашла и Бугарското Царство, чија стара престолнина Трново дефинитивно паднала во осмалиски раце (1393 г.). Судбината, пак, на Македонија била одредена нешто порано, по битката на Марица (1371 г.).

2. Паѓањето на Македонија под осмалиска власт

Непосредно пред Маричката битка двајцата најкрупни владетели на територијата на Македонија биле браќата Волкашин и Углеша. Османлиските напади прв ги почувствувал Углеша, кој се обидува да ги собере околните господари за заедничка акција против непријателот. За таа цел и со намера да ја одоброволи Византија за склучување сојуз, деспотот Углеша го осудил прогласувањето на Душановото Царство и издигнувањето на Српската архиепископија во ранг на патријаршија, со што биле загрозувани интересите на Цариградската патријаршија. Со овој чин Углеша ѝ ги признал поранешните права на Цариградската патријаршија на неговата територија, издавајќи за тоа повелба во март 1368 година. Меѓутоа, на овој чин Византија не реагирала така како што очекувал Углеша и одговорот дошол дури по три години (1371 г.), кога византиската страна го потврдила ова црковно помирување. Политиката на Углеша за привлекување на Византија во воен сојуз против Османите не успеало. Всушност, во таа своја намера тој успеал да го придобие само својот брат, кралот Волкашин. Двајцата браќа, откако ги обединиле силите, се упатиле кон Одрин. Дознавајќи за нивното движење, румелискиот беглербег Лала-шахин веднаш реагирал и упатил војска против нив. За да го искористи факторот изненадување поради својата малубројност, Лала-шахин, ноќта помеѓу 25 и 26 септември 1371 година, извршил ненадеен напад врз војската на браќата, кои биле стационирани во близина на Одрин, кај местото Черномен, на реката Марица. Благодарение на целосното изненадување, Османлиите однеле неочекувано лесна

и, во исто време, значајна победа, уништувајќи ја христијанската војска и убивајќи ги двата браќа. На тој начин оваа краткотрајна, но со далекусежни последици битка, им ја донела на Османлиите најзначајната победа на Балканот, со што започнала агонијата на сите други самостојни христијански држави на полуостровот.

Во рамките на тие две децении биле освоени речиси сите градови на територијата на Македонија, иако за многу од нив сè уште не може со точност да се утврди времето и начинот на освојување. Општ впечаток е дека по битката кај Марица Османлиите се задоволиле само со плачкашки походи, задржувајќи за себе само мал дел од територијата на уништената држава на деспотот Углеша, во нејзиниот источен појас. Југозападниот дел на оваа област бил приграбен од византискиот управник на Солун, Маноил II, синот на византискиот цар Јован V Палеолог, кој во ноември 1371 година го презел Сер, додека северните области ги зазеле браќата Јован и Константин, синови на деспотот Дејан. Но, по битката кај Черномен, токму териториите на браќата Драгаш биле првата цел на османлиските напади. Браќата, чие седиште бил денешниот град Кустендил, го избрале помалото зло и го прифатиле вазалниот статус спрема силниот непријател, кој подразбирал плаќање определен годишен данок на султанот, како и учество со воени сили на страна на османлиската војска кога и да го барал тоа султанот. Со оглед на тоа што добар дел од владенијата на браќата Драгаш се простирале на територијата на источна Македонија, може да се претпостави дека во некои градови на таа територија веќе кон крајот на 1371 и во почетокот на 1372 година биле стационирани османлиски гарнизони. На тој начин, се чини, Османлиите се обезбедиле во источниот дел од Македонија да не се случат никакви изненадувања за време на нивниот следен освојувачки поход, кој бил насочен во правец на југозападна Македонија и кој започнал во почетокот од 80-тите години на XIV век.

Во југозападна Македонија, по смртта на Волкашин, биле создадени повеќе самостојни владенија. Титулата крал од таткото Волкашин сега ја презел неговиот син Марко. Неговите браќа Андрејаш, Димитар и Иваниш не располагале со некои позначајни поседи и не можеле да играат битна улога во понатамошниот тек на настаните. Делови од Волкашиновото Кралство на територијата на Македонија приграбиле феудалецот Алтомановиќ, кој ги презел Костур на југ, Вук Бранковиќ, кој најдоцна во 1377 година загосподарил со Скопје и неговата околина, како и големиот жупан Андреја Гропа, кој се зацврстил во Охрид. На таков начин, границите на владенијата на синовите на Волкашин биле сведени на тесен простор во западна Македонија: на запад до Охрид, на исток до Вардар, со исклучок на долниот тек на реката Црна, кој им припаѓал на Драгашите, а на север до Скопје и Шар Планина. На таа територија се чувствувала политичката улога на двајцата браќа Марко и Андреја, кои ковале свои пари и граделе манастри. (ч-ќ бил на Вук Караџиќ, Р.И.)

Османлиските освојувачи, пред да ги нападнаат владенијата на Крали Марко, најпрвин расчистиле со остатоците од државата на деспотот Углеша. На чело на походот против овие територии стоеле неколку прочуени османлиски војсководители: Евренос-бег, Дели Балабан и Лала-шахин. Во периодот од 1382 до 1384 година тие освоиле неколку значајни тврдини и градови во источна Егејска Македонија: Кавала, Марулија (Аврет Хисар), Драма, Зихна, Бер и, најзначајниот меѓу нив Сер, кој паднал на 19 септември 1383 година. Со тоа Османлиите успеале да ја покорат целата поранешна држава на деспотот Углеша, и ако се земе предвид дека браќата

Драгаш веќе биле нивни вазали, тогаш станува збор дека тие воспоставиле контрола над речиси половината од територијата на Македонија.

Новата воена кампања, чија цел била преостанатиот дел од Македонија, западно од реката Вардар, кој бил во рацете на Волкашиновиот син Марко, започнала во 1385 година под водство на румелискиот беглербег Тимуш-паша. Тој, откако собрал голема војска, најпрвин се упатил кон Прилеп и Битола, двата најголеми града на Пелагонија. Пробивот најверојатно бил извршен преку вазалната територија на Константин Дерагаш. Со оглед на тоа што главната цел на овој поход било ликвидирањето на владенијата на кралот Марко, најпрвин било нападат и заземен Прилеп, кој се предал без борба. Веднаш по паѓањето на Прилеп била опсадена и Битола која, за разлика од Прилеп, давала силен отпор. По извесно време градот конечно било освоено, по што бил подложен на пљачки поради непослушноста за неговото мирно предавање. На тој начин, со освојувањето на овие два града, била ликвидирана самостојноста на Марковото Кралство и, се чини дека токму како последица на овие османлиски освојувања можело да следи и воспоставувањето на вазалниот однос на кралот Марко спрема султанот.

Кампањата на Тимурташ-паша ја почувствувал и најголемиот град во Македонија, Солун, кој се нашол на удар на османлиските сили за време на нивното враќање од походот во Албанија. Меѓутоа, овој обид за неговото освојување не дошол резултат, што не значело и откажување од страна на Османлиите за идејата за заземање на најголемиот македонски град. Конечно во 1387 година, по речиси двегодишно измачување на градот, тој паднал во рацете на Хајредин-паша. Но, тоа не било неговото дефинитивно покрување. Во него бил стациониран само мал османлиски одред, кој требало да го гарантира плаќањето на арачот што бил одреден со договорот за признавање на врховната султанска власт од страна на градските власти. Меѓутоа, овој одред бил во градот само три години и во 1390 година бил повлечен за набргу, 1391 или најдоцна 1394 година, повторно да биде вратен со што овој најважен приморски центар на Македонија веќе во последната деценија на XIV век бил под директна османлиска управа.

Османлискиот поход од 1385 г. не значел само освојување на централна Македонија. Во годините што следеле (до 1391/1392) биле освоени речиси сите позначајни градови во западна и на северна Македонија: Воден, Охрид, Костур, Кратово, Скопје, кое им давало силен отпор на освојувачите пред тие конечно да успеат да влезат во него и потоа да го претворат во силна воена база за своето натамошно напредување на север, во Србија и во Босна.

Скопје, по сè изгледа, бил последниот пункт од каде им бил даван отпор на новите освојувачи. Неговото паѓање значело и целосно покрување на Македонија. Вазалните територии на кралот Марко и на Константин Драгаш биле само мали острови што опстојувале во османлиското море. Нивната агонија траела до 1395 година, кога и двајцата како вазали на султанот загинале во битката кај Ровине против влашкиот војвода Мирче. Исто така, ниту краткотрајното ослободување на Солун (1403- 1430), издејствувано од страна на византискиот император Маноил II во почетокот на интеррегнумот во Османлиската Империја (1402- 1413), немало никакво значење за Македонија, која веќе била цврсто стегната во рамките на новата држава. Новите закони и норми веќе почнале да го менуваат дотогашниот начин на живеење.

3. Административно- територијалното уредување на Македонија во османлиската држава

Внатрешната организација на Османлиската Империја била изградена врз наследството на неколку држави кои постоеле на просторот на блискиот и Средниот Исток. Во прв ред тоа било наследството од Селџучкото и Византиското Царство, а биле преземени искуства од другите средновековни балкански држави. Османлиската Империја како и другите источни деспотства, била теократска држава. Врховен владетел бил султанот, кој имал неограничени права во поглед на политичките, воените и државните прашања и за своите постапки одговарал само пред Алах. Својата власт султанот ја спроведувал преку Царскиот Совет или Диванот, во кој членувале највисоките државни функционери. Посебно место во Диванот имал првиот везир, кој бил главен советник и помошник на султанот и во чие име ја извршувал политичко- извршната власт. Секое лице, без оглед на класната или верската припадност, имало право да му се обрати усно или писмено на Диванот, како на највисоко тело во државата. За поважни прашања и жалби рајата тоа најчесто го правела со испраќање свои делегации. Основниот закон во Османлиската империја врз кој се темелела правдата бил шеријатот, односно исламскиот верски закон. Но, исто така, постоеле и бројни султански закони, т.н. кануни, кои третирале прашања за кои шеријатот не можел да даде одговор, но кои при нивното донесување морале да бидат усогласени со него.

Уште за време на првите султани, османлиската држава посебно внимание посветувала на административно- територијалната поделба и на управата во новоосвоените територии. Во почетокот, тие територии биле поделени на неколку окрузи, т.е. санџаци или ливи, на чие чело стоеле санџакбегови или мирливи. Кога османлиските владеења се зацврatile на Балканот, бил создаден Румелискиот беглербеглак, со што сите освоени европски територии биле ставени под единствена управа. Седиштето на оваа најголемо управно-политичка единица најпрво била во Едрене, а потоа во Софија. Пандан на овој прв беглербеглак на Балканот бил Анадолскиот беглербеглак на азиска почва. Подоцна биле создадени и други беглербеглаци, чиј број во втората половина на XVI век изнесувал 16. Овие управно- административни единици го опфатиле санџаците, кои биле составени од уште помали управни единици, т.н. кази. Казите, всушност, биле судско- територијални единици на чие подрачје се протегале ингеренциите на еден кадија. Најмали управни единици на кои биле поделени казите биле т.н. вилаети и нахии. Поделбата на вилаети била привремена и нив постепено ги заменуваа редовни административни единици-нахии. Нахијата на Балканот многу често одговарала на предосманлиската ‘жупа’, чија територија останувала иста, но сега со ново име- нахија. Ваквата административно- територијална поделба на османлиската држава, со извесни промени, повеќе формални, останале сè до крајот на нејзиното постоење и играла важна улога во успешното функционирање и во контрола на централната врз локалната власт.

Македонија, во поглед на административната припадност, постојано била дел од Румелискиот беглербеглак, а нејзината територија влегувала во состав на повеќе санџаци. Во XV и XVI век имало вкупно седум санџаци, формирани во различно време, кои целосно или делумно се простирале на територијата на Македонија. Тоа биле санџаците: Паша, Ќустендилски, Охридски, Солунски, Скопски, Јанински и, привремено, Лерински санџак. (Ром=Рим=Рум, Р.И.)

Еден од најстарите и најголемите санџаци во Румелискиот беглербеглак бил Одринскиот саџак со кој директно управувал румелискиот беглербег, со титула паша, поради што и го добил називот Паша санџак. Овој санџак зафаќал и најголем дел од територијата на јужна и северна Македонија. Во првите децении на XVI век нему му припаѓале градовите, кои истовремено биле и центри на кази и на нахии: Драма, Зихна, Неврокоп, Демир Хисар, Аврет Хисар, Сер, Солун, Енице Вардар, Сидерокапса, Бер, Серфице, Хрупиште, Костур, Бигклишта, Скопје, Тетово, Кичево, Велес, Прилеп и Битола. Поради неговата големина, овој санџак станал неподобен за управување и во наредните години, со одземање територии од него, биле создадени два нови санџака: Солунскиот и Скопскиот, кои го поделиле Паша санџакот на два неповрзани дела.

Ќустендилскиот санџак се простирал на македонска, српска и бугарска територија, а се смета дека бил создаден по загинувањето на Константин Драгаш (1395 г.), кои ја држат оваа област како османлиски вазал со центар во Ќунстендил. Во неговиот состав влегувала цела североисточна Македонија, со териториите и административните центри: Кратово, Нагоричане, Славиште, Штип, Кочани, Пијанец, Малешево, Струмица, Петрич, Мелник, Дојран, Бојмија, Конче, Тиквеш, а делумно и Мариово и Пчиња.

Почетокот на постоењето на Охридскиот санџак, исто така, се поврзува со 1395 година и загинувањето на кралот Марко во битката кај Ровине. Во рамките на овој санџак, со центар во Охрид, влегувал само мал дел од западна Македонија, додека неговата територија, во најголем дел, се простирала во Албанија. Кон крајот на XVI век од македонската територија кон овој санџак припаѓале казите Охрид, Дебар и Старова, во чиј состав влегувале нахиите: Охрид, Преспа, Дебарца, Горни Дебар, Река, Жупа, Долго (Голо) Брдо, Мокра и Гора.

Солунскиот санџак бил создаден со одземање територии од огромниот Паша санџак. Точното време на настапување на овој санџак не се знае, но кон средината на XVI век, кога тој се зацврстил како управна единица, во него влегувале казите Солун, Бер, Аврте Хисар, Енице Вардар, а нешто подоцна Воден и Сидрокапса. Карактеристично за овој санџак е тоа што тој се простирал исклучиво на македонска територија.

Скопскиот санџак, со центар Скопје, бил создаден најдоцна во 1553 година, кога за првпат оваа област се спомнува како санџак на чело со санџакбек. Кон него припаѓале казите кои порано биле во состав на Паша санџакот: Скопје, Тетово, Прилеп и Кичево. И овој санџак, кој со мал исклучок на север ја зафаќал нахијата Качаник, се простирал исклучиво на македонска територија и не претрпел некои позначајни промени во однос на неговиот состав.

Освен горенаведените санџаци, во југозападна Македонија навлегувал санџакот Јанина, кој од македонска територија во себе ја вклучувал казата Гребена (Гревена). Исто така, за еден краток период, меѓу 1520 и 1530 година, на територијата на Македонија постоел и Лерински санџак, кој се поклопувал со територијата на казата Лерин. Но, околу 1530 г. тој бил укинат и повторно сведен на каза, која била приклучена кон Паша санџакот.

Ваквата административна поделба на територијата на Македонија се задржала и во наредните векови на османлиската доминација. И покрај тоа што границите на државата постепено се поместувала на север, овие санџаци не претрпеле

никакви позначајни територијални промени. За еден подолг период тие постоеле во овие граници и функционираше како цврсти административни управни единици“.

Бидејќи Османите биле наследници на Источноромејците, првите биле муслимани, а вторите православни- исламот бил мешавина на јудеизам и православие.

„4. Османлискиот феудализам

Османлиската држава била организирана врз систем на воен феудализам, наречен тимарско- спахиски систем, кој се темелел врз државната сопственост на земјата. Имено, за врховен сопственик на обработливото земјоделско земјиште на Османлиската Империја се сметала државата, персонифицирана во султанот. Користењето на тоа земјиште се остварувало преку формата спахилак, а се состоел од доделување земјишни поседи на лица што за уживањето на плодовите од поседите биле должни да извршуваат определена државна, а пред сè воена обврска. Обработката на добиената земја била должност на селание што живееле во неа и кои им плаќале даноци на поседникот- спахија и на државата. Всушност, во тимарско-спахискиот систем владеел принципот на поделена своина. Право на иста земја, во исто време, имале државата, спахиите и селаните. Значи спахиите, после државата, биле ‘вторите’ поседници на земјата. Земјиштето лено што го добивале спахиите се јавува во три вида со различен годишен приход: тимари, со годишен приход од 2.000 до 19.999 акчиња; зеамети, со приход меѓу 19.999 и 99.999, и хасови, со годишен приход преку 100.000 акчиња. Висината на приходот ја одредувала големината на воената обврска на спахиите. Поседниците на најмалите тимари биле задолжени самите со своја опрема да учествуваат во воени походи, додека оние со поголеми тимари морале со себе да носат и определен број помошници, како и да го опремаат со одредена воена опрема. Спахиите немале право да ги отуѓуваат своите тимари и зеамите ниту со купопродажба ниту со отстапување или подарување. Тие, всушност, располагале со приходот од земјата, а не самата земја. Тимарот можел да биде наследен од синот само доколку тој ги преземал воените обврски од својот татко. Ваквиот воен феудализам потполно се инсталирал на територијата на Македонија кон средината на XV век, каде што преовладувале малите тимари со годишен приход од 2.000 до 6.000 акчиња. (Тимар=темар на коине, Р.И.)

Во раниот период од османлиската доминација во Македонија имало и спахии-христијани што поседувале тимари. Тоа биле, всушност, припадници на старата христијанска феудална класа, а припадноста кон таа класа било главниот критериум за добивање тимар. Вклучувањето на овие христијани во османлиската војска била смислена политика на османлиската држава со цел новоосвоените територии да бидат побрзо и полесно смирени, а домашната феудална класа неутрализирана. Во средината на XV век, во Прилепската и Кичевската нахија, во рацете на христијаните имало 27 тимари и еден зеамет, а во 1466/1467 година во Дебарската област бројот на христијанските тимари изнесувал 18. Зеаметот, што го држел Ѓерѓ Степан, субашија на Кичево, покрај Кичево во себе вклучувал и 29 села, 23 мезри и еден манастир и носел годишен приход од 50.200 акчиња. Со текот на времето бројот на христијаните-спахии бил во постојано опаѓање и веќе во XVI век тие речиси целосно исчезнале. Нивното исчезнување најчесто се должело на прифаќањето на исламот и претопувањето во муслиманската феудална класа или, пак, со губење на своите феудални имоти, тие станувале обична раја.

На територијата на Македонија имало и хасови, кои биле најкрупни, но многу ретки имоти во Осмалиската Империја. Некои од најбогатите извори на приходи во Македонија, како што биле Кратовските рудници, риболовот во Охридското Езеро и околните реки, Струга со неколку околни села, плодното земјиште во Солунско, Битолско, биле всушност хасови на султанот. Покрај султанот, со хасови ра-сполагале и везирите и другите високи функционери во државата. Познатиот скоп-ски краишник Иса-бег бил еден од најголемите феудалци на Балканот во XV век, а хасот со кој располагал, без градот Скопје, му носел годишен приход од 763.000 акчиња.

Третиот условен поседник на државната земјата и нејзиниот главен обработувач биле селаните кои, без разлика на нивната верска припадност, го носела заедничкото име раја. Во своето најшироко значење, поимот раја ги означувал поданиците- производители кои, за разлика од припадниците на воената класа, плаќале данок. Во подоцнежниот период овој термин сè повеќе се однесувал само на христијаните. Селаните држеле ограничена површина земја чија големина се движела од 70 до 150 донуми, што зависело од квалитетот на земјиштето. Кај христијаните таа земја се нарекувала со стариот словенски збор баштина, а кај муслиманите чифлиг, османскиот збор чифт- пар, а е поврзан со чифтот волови (севгар) потребен за обработка на еден чифлиг или баштина. За добивање баштина (чифлиг), селанецот му плаќал определена такса на феудалниот господар на земјата, односно спахијата. Со тоа селанецот се здобивал со тапија за земјата, која не можела да му биде одземена сè додека редовно и потполно ги исполнувал своите обврски што произлегувале од владеењето на добиената земја. Со дозвола на спахијата тие можеле да ја наследуваат или да го продаваат правото на користење на таа земја. Новиот поседник морал да ги прифати сите феудални обврски на претходниот поседник. Со закон било забрането рајата самоволно да го напушти своето место на живеење и да оди на друго место. Спахијата имал законска можност во рок од 15 години да го присили пребегнатиот селанец да се врати на неговата земја. На тој начин рајата била двојно поврзана и за земјата и за феудалецот- спахија. Таа не можела да го промени својот статус затоа што со правни норми биле строго утврдено дека 'синот на рајата е раја'.

Економската потчинетост на рајата се изразувала преку феудалната рента што селаните им ја давале и на феудалецот и на државата. Имало три вида феудална рента: работна (ангарија), натурална (продуктивна) и парична. Отпрвин преовладувала натуралната рента која на работната рента, која најчесто била во корист на државата. Селанецот бил должен, заедно со неговиот добиток, да учествува во изградба и поправка на патишта, тврдини, мостови и други јавни објекти, потоа да транспортира храна, оружје и опрема за војската и сл. Во многу поограничени размери, селаните работеле ангарија и во корист на феудалецот. Тие биле должни да му изградат куќа и амбар на спахијата, да го пренесат до амбарот или до пазарот делот од производството што на име десеток требало да му го дадат на спахијата, како и неколку дена без надомест да работат на неговиот имот. Натуралната давачка, повеќе на број, најчесто одело во полза на непосредните феудални господари. Основен натурален данок бил десетокот (ушур), кој се земал од различни земјоделски и градинарски производи. Од некои продукти десетокот често бил земен во пари, што било резултат на настојувањата на феудалците, спротивно на законот, нату-

ралната рента да ја претворат во парична. По законски пат, во вид на парична рента, феудалецот го земал данокот испенце, што го плаќале сите работоспособни христијани. Полниот износ на овој данок бил 25 акчиња, додека висината на истиот данок земан од муслиманите и наречен ресми чифт изнесувала 22 акчиња. Во пари биле земани и давачките за домашните животни, како што биле овците и свињите, потоа за летните и зимските пасишта, за воденици, валавници, самокови и др. Спахијата земал и други парични такси што не биле поврзани со производството, како што биле свадбарината, глобата за престапи, за наследство и др.

И државата учествувала во собирање на парична рента. Најзначаен од овој вид даноци бил арачот или дизието. Него го плаќала само немуслиманската раја, односно христијаните и Евреите, како замена за неслужење воена обврска и како доказ за нивната лојалност кон државата. Иако познат и под името главарина, до крајот на XVII век, овој данок се наплатувал од семејството (хане). Неговата висина зависела од имотната состојба на обврзникот и од финансиските потреби на државта, меѓутоа, тој постојано растел и од 140 акчиња во XVI век, во почетокот на наредното столетие пораснал на 400- 500 акчиња.

Посебно тежок за христијанската раја бил т.н. данок во крв (девширме). Тој се состоел од собирање на најздравите деца од христијанската раја, кои потоа биле водени во Истамбул, преведувани во ислам и подложувани на специјален режим на воспитување. Најнапредните од овие деца, наречени ич оглани (внатрешни деца), биле избирани и тренирани во една од царските палати, со цел да станат лична придружба на султанот. Повеќето од другите деца (аџеми оглан) станувале припадници на јаничарскиот корпус. Јаничарите биле воспитувани во духот на милитантниот ислам и биле тесно поврзани со Бекташкиот дервишки ред. Уживале голем број привилегии, што им овозможувало да заземат високи позиции во државната хиерархија. За време на војна служеле како пешадија, заземајќи ја централната позиција во воената формација и штитејќи го султанот. Во времето на Сулејман Величествениот (1520- 1566) нивниот број изнесувал 12.000. Биле укинати со султански акт донесен 1826 година откако го изгубил своето воено значење, претврувајќи се во деструктивна неконтролирана сила. Се смета дека девширмето било укинато кон средината на XVII век.

Иако сите тие што биле немуслиманци во Осмалиската Империја биле класифицирани како 'заштитена раја', преку арачот и девширмето најочигледно се изразувале верската дискриминација и нерамноправниот третман на несмуслиманите во однос на муслиманите. Освен овие најважни даноци, државата во одредени периоди користела и редици вонредни даночни обврски (*avarizi-i divaniyye ve tekalif-İ orfiyye*), кои уште повеќе ја отежнувале положбата на рајата.

Еден дел од рајата бил зафатен со извршување на разни специјални служби во полза на државата, поради што уживал некои даночни олеснувања. Во градовите, каде со текот на времето занаетчиството забележало силен подем, тоа најчесто биле специјализирани занаетчици, особено оние што биле задолжени за изработка, одржување и поправка на оружјето во градските тврдини и сл. Така, целото муслиманско и христијанско население на Солун било ослободено од сите вонредни давачки во замена за чување на дваесет и четирите морски кули во Солунскиот Залив. И жителите на Охрид, исто така, биле ослободени од вонредни давачки во замена за одржување на Охридската тврдина.

Сред селското население се развиле неколку такви специјални задолженија и служба кои биле извршувани во полза на државата. Овие специјални задолженија им овозможувале на нивните извршители извесни даночни олеснувања. Тоа биле: војнуците, дервенциите, мартолозите, соколарите, оризарите и др. Војнуците биле припадници на посебен војнички ред во осмалиската војска. Биле вооружени со копја и, како помошни одреди, најчесто во улога на претходница, учествувале во воените походи. Обичните војнуци биле христијани, додека повисокиот старешински кадар им припаѓал на муслиманите. Најраширени во Македонија биле дервенциите, кои биле задолжени да ги обезбедуваат и одржуваат тешко преодните и опасни места на јавните патишта. Ваквата служба најчесто ја вршеле христијаните од селата во близина до премините, кои со чукање во тапан им давале до знаење на патниците дали патот е слободен и прооден. Поради даночните олеснувања, припадниците на овие посебни групи населени биле познати под името ‘привилегирана раја’.

5. Демографските поместувања

5.1. Колонизација

Осмалиското освојување на Македонија донело промени во сите сфери од животот, но се чини најпечатливи биле промените во демографската сфера. Веднаш по освојувањето, силен колонизаторски бран од муслиманско население, составено од осмалиски етнички елементи, ја заплиснал Македонија. Новите жители најпрвин се населиле во градските центри. Средновековните македонски градови веќе биле утврдени стратегиски средишта преку кои поминувале значајни раскрсници. Поради тоа, поголемиот дел од колонизаторите се насочиле кон градовите, како најпогодни центри за контрола на христијанската селска околина. Најпрвин во нив се стационирале воените гарнизони, и за кратко време била воспоставена и новата администрација, регрутирана исклучиво од муслиманскиот елемент. Ваквото воено и административно присуство на муслиманите во градовите неминовно со себе ги повлекло и сите други неопходни служби за нормално световно и духовно функционирање на муслиманската градска средина. Тоа особено е видно во поголемите македонски градови, како што биле Сер, Скопје и Битола и кои, уште во втората половина на XV век, биле со побројно муслиманско население. Освојувачите настојувале испразнетите населби да ги потполнат со свои лојални луѓе, како и со занаетчи и трговци чии активности, пред сè, биле поврзани со натамошните воени акции. Осмалискиот хроничар Ибн Кемал пишува дека Лигит-бег, по освојувањето на Скопје, ‘спремните куќи на неверниците што останаа празни, а ги имаше во изобилство, ги наполни со своите спахии и робови, и со полно внимание се зафати со поправка на оштетувањата на тоа место што го направи свое седиште...’. Вакви активности спроведувани од страна на моќни и влијателни личности за населување на свои луѓе во освоените градови сигурно биле преземени и во Охрид и Штип, градови во кои се стабилизирале познатите осмалиски семејства Охризаде и Иштипаде, а во Сер и Енице Вардар тоа го направил славниот војсководец Евреноз-бег.

Најважен елемент во колонизацијата на територијата надвор од градските центри биле Јуруците, чие население во Македонија особено било интезивно во XV век. Нивното доселување било на доброволна основа, но многу често зад тоа стоела присила мотивирана од воените, политичките и економските интереси на осмалиската држава. Областите во кои најчесто се населувале биле поврзани за важните

комуникациски и стратегиски правци во Македонија, како што биле Солунската област, Серско, Овче Поле. Освен економска функција, овие номадски сточари имале и важна воена улога бидејќи дел од нив биле вклучени во посебна воена организација. Македонските Јуруци биле организирани во два големи самџака: Солунскиот и Овчеполскиот јуручек санџак, именувани според територијата на која се концентрирале. Во секој од овие санџаци имале определен број воени јуручки единици, именувани како оџаци, во чиј состав влегувале по 30 лица. Се смета дека во XVI век во овие оџаци биле вклучени 17.000 Јуруци, додека вкупниот број на јуручкото население во Македонија изнесувал околу 140.000 лица. Со текот на времето ова номадско население постепено преминало на седечки начин на живеење, а неговото главно занимање, покрај сточарството, станало и земјоделството.

За време на османлиското владеење во Македонија се доселило бројно еврејско население. Бегајќи од инквизицијата во Шпанија и во Португалија, дел од Евреите од овие земји, познати под името Сефарди (т.е. шпански Евреи), нашле сигурно прибежиште во Османлиската Империја. На македонска територија, најмногу од нив се населиле во Солун, каде што кон средината на XVI век имало речиси 3.000 еврејски куќи. Во 1530 година тие биле поделени во 21 општина: Шпанија, Сицилија, Магреби, Лисабон, Италија, Ортанто, Езхаим, Каталон, Аврагон, Сицилија-стара, Каталон-стара, Шалом, Мадрас, Пулија, Прованса, Кастилја, Евра-Португал, Аламан, Геруш-Калавриш (т.е. Калабрија), Сарагоса и Крф. Поради тоа овој град бил наречен 'град-мајка на Израел'. Од него Евреите се рашириле и во други македонски градови. Во пописот од 1528 година за Евреите во Штип е наведено дека пристигнале од Солун, а најверојатно и битолските Евреи, кои потекнувале од Португал и од Арагон, а во Битола дошле преку Солун. Истераните Евреи од Сицилија и од Италија во Македонија пристигнувале преку Дубровник, а по Мохачката битка (1526 г.), Евреи од Будим, од Пешта и од Алба Реал биле преселени во Кавала, во Сер и во Драма. Други градови од Македонија во кои се формирале мали еврејски колонии биле: Скопје, Бер, Костур, Кратово и Струмица. Доселувањето на Евреите значело не само збогатување на етничката структура на македонските градови туку и поттик за побрз стопански и трговски развој.

Во почетните години на османлиската доминација имало и примери на присилно депортирање на домородното христијанско население. Познати се два такви примери од XV век поврзани со градовите Охрид и Скопје. Во првиот случај султанот Мехмед II Фатих, 1466 година, наредил во Истанбул да бидат депортирани охридскиот архиепископ Доротеј, заедно со многу охридски клерици и болјари, најверојатно поради нивното антиосманлиско дејствување за време на востанието на Скендербег. Депортираните охридани во Истанбул формирале свое маало, кое било наречено Охридско маало, а е регистрирано во пописот на населението на Истанбул близу еден век по депортирањето. Во исто време, односно 1467 година, биле депортирани и жители на Скопје, поточно, 15 православни куќи биле преселени во албанскиот град Коњух (Елбасан), кој бил изграден како тврдина наменета за борбата против Секендебег. Освен тоа, овие скопски христијани, како жители на Елбасан во пописите на неговото население од XVI век фигурираат и семејства од Охридско, од Костурско и од Серско кои, исто така, биле присилно населени во овој град.

Врз демографската структура на населението влијаеле и честите војни, востанијата и феудалната анархија поради кои се случувале миграции и напуштање на цели области од страна на македонското христијанско население. Како резултат на тие миграции, кон крајот на XVII и во XVIII век, во западниот дел на Македонија постепено почнале да се населува албанско население од Албанија. Сè до крајот на XVII век албанското присуство на територијата на Македонија останало скромно. Нивното прво помасовно населување во западна и во северна Македонија се случило по повлекувањето од Македонија на австриската војска (1689/ 1690 г.) за време на големата Австротурска војна (1683- 1699). Заедно со повлекувањето на Австријците, на север се повлекол и голем дел од христијанското население во северозападна Македонија, кое во војната учествувало на страната на Австријците или зеле учество во Карпошовото востание (1690 г.). Најголема преселба се случила од Тетовско, Скопско, Кумановско, Кривопаланечко, а тоа предизвикало опустување на цели области и исчезнување на многу населби. Наскоро во овие области започнале да се населуваат лојални муслимани Албанци од соседна Албанија, што довело до значајни и трајни промени во етничкиот состав на населението во тие региони. Ова доселување било поттикнувано од централната власт, која на истакнатите албански бегови им давале на управување цели области. Познато е дека веднаш по Карпошовото востание, до Арнаут Коџа Халил- паша, сераскерот на Мореја (Пелопонез), кој учествувал во задушнувањето на востанието, бил упатен ферман со кој се наредувало ‘на истакнатите и храбрите арнаутски бегови од вашето подрачје во име признание и награда да им се дафат 25 парцели мириско земјиште’. Наскоро овие бегови со претвориле во локални моќници без контрола од централната власт.

Албанското доселување во Македонија продолжило и во текот на целиот XVIII в., особено во неговите последни децении, кога анархијата во Османлиската Империја ја достигнала својата кулминација. Власта била немоќна пред самостојните албански бегови, кои имале свои војски, исто така, од Албанци. Во време на моќниот Али-паша Јанински цела југоисточна Албанија, во која имало бројни словенски населби, била преплавена со албанско население. Тогаш Албанците допреле до Охридското Езеро, до самиот манастир Св. Наум. И во времето на Мустафа-паша Скадарски, кој во првата половина на XIX в. држел области што се протегале се до р. Вардар, христијанското население во западна Македонија морало да се повлекува кон исток. Нападите во Гостиварско и во Дебарско натерале многу македонски христијански семејства да се иселат, а на нивно место се доселиле Албанци. Оттука албанскиот пробив продолжувал понатаму, подлабоко во територијата на Македонија, преминувајќи кон Скопје, Куманово, Кичево, Прилеп, Битола, Велес и Тиквеш. Се смета дека во периодот од 1780 до 1840 година бројот на Албанците во Македонија пораснал на околу 50.000 лица, а тие се доселиле главно од албанските области Мат и Љума, од околината на Пешкопеја, потоа од разни предели на северна Албанија, од јужна Албанија од пределите на Колоња и на Корча, од Голо Брдо и од Елбасанско.

Исто така, по катастрофата на влашките населби Москополе, Сисан, Николица, и Пљаса, опустошена 1788 г. од страна на Али-паша Јанински, влашкото население било приморано да емигрира. Мнозина од нив се населиле во македонски-

те населби Крушево, Битола, Солун и во другим места. Таа миграција, исто така, носела демографски промени во одредени македонски реони.

5.2. Исламизација

Вториот фактор што придонел за демографските промени во Македонија била исламизацијата. Процесот на ширењето на исламот меѓу христијаните започнал во XV век, а особено дошол до израз во XVI век. Нерамноправната социјално-економска положба на христијаните во однос на муслиманите и нивниот статус на граѓани од втор ред биле најважните причини за прифаќањето на новата вера. Нерамноправноста се рефлектирала во: плаќањето повисоки даноци, немањето право да бидат вклучени во државниот и воениот систем на империјата, забраната да носат оружје, немањето право во судовите да сведочат против муслиманите и сл. Поради тоа, преминот во исламот бил речиси единствениот начин да се избегне дискриминацијата и да се добие статус на полноправен член на општеството. Исламизацијата посилно се почувствувала во градските средина, каде концентрацијата на муслиманите била поголема отколку по селата. За да ги зачуваат своите позиции во градот, некои од припадниците на старата христијанска феудална класа, од занаетчиите и од трговците биле меѓу првите што го прифатиле исламот. Тоа им гарантирало дека нивниот имот и остварените позиции во градот ќе останат недопрени. Значајна улога во исламизацијата на градското христијанско население одиграле и бројните верски исламски институции во градовите, кои претставувале места од каде се ширела исламската вера и преку кои се вршела строга контрола врз новите верници. Исто така, преминувањето во исламската вероисповед на припадниците на старата феудална христијанска класа бездруго поттикнало и дел од обичната градска христијанска раја да го направи истото. Уште повеќе што сиромашните градски жители во тоа го гледале единствениот спас од сиромаштијата. Колкав бил размерот на исламизацијата по градовите покажува и податокот дека во втората половина на XVI век од 1/4 до 1/3 од муслиманското население во градовите биле исламизирани христијани. Карактеристично за градските конвертити е тоа што верската конверзија во исто време значела и етничко конвертирање. Имено, исламизираните жители во градовите, поради постојан контакт со бројното турско население и силната социјална контрола, освен верата, биле принудени целосно да ги прифатат и јазикот, навиките и начинот на живеење на својата нова вера. На тој начин, заедно со менувањето на верскиот идентитет, тие постепено го менувале и својот етнички идентитет.

Што се однесува до исламизацијата на селското христијанско население, тоа ни оддалеку не го достигнала степенот присутен кај градското население. Само нешто повеќе од 3% од вкупниот број на муслиманско селско население во XVI век порано и припаѓале на христијанската заедница. Покрај економските причини, во ширењето на исламот важна улога одиграл и дервишкиот ред на бекташиите. Нивните верувања, полни со елементи од христијанското и паганското верување на балканските народи, овозможувале полесно прифаќање на исламската религија од страна на христијаните. За изградба на своите текиња бекташите многу често избирале места што биле свети за христијаните и кои, со текот на времето станувале свети за верниците и од двете религии. Таков е случајот со текето на Х'д'р Баба кај Македонски Брод, подигнато на местото на кое, според верувањата, пред тоа постоел манстир Свети Никола. Исто така, може да се претпостави дека кон дерви-

шките редови, како еретичка група, чие учење не биле во согласност со официјалниот ислам, се приклучиле и некои од припадниците на средновековните христијани еретички движења, како што било богомилството.

Конечно, кога се зборува за процесот на ширењето на исламот меѓу христијаните, треба да се истакне дека тој не бил резултат на систематска исламизација, смислено спроведувани од страна на државата. Инфилтрирањето на исламот меѓу христијаните најчесто се вршело преку населување на едно од повеќе муслимански семејства во христијански средини или, пак, преку придобивање за новата вера на некое угледно и авторитетно христијанско семејство. Во тој поглед, мошне индикативен е примерот со реканското село Жировница. Имено, ова село во текот на 1536- 1539 година било речиси целосно христијанско и само три муслимански семејства. Но, веќе во пописот од 1583 година, бројот на муслиманските семејства во него изнесувал 69, а името на првиот регистриран муслиман гласи Мустафа Жупан. Средновековната христијанска титула *жупан*, содржано во името на ова лице, упатува на претпоставката дека тоа или било старешина на селото или имало голем авторитет кај селаните, а неговата исламизација влијаела и другите христијани од селото да го прифатат исламот. Се разбира, употребата на сила од страна на локални моќници или на претставници на локалната власт за насилно прифаќање на исламот не може да биде исклучена. Познати се случаите на Ѓорѓи Кратовски од 1515 година и на Злата Мегленска од 1794 година, кои јавно биле погубени затоа што не сакале да го прифатат исламот и кои подоцна, од Православната црква, биле канонизирани и прогласени за светци. Исто така, во протоколите на Солунскиот и на Берскиот кадија има записи за грабење и насилно исламизирање на христијански жени и моми. Се чини дека помасовното прифаќање на исламот под закана со сила, особено во Западна Македонија, се одвивало во текот на XVII и XVIII век, кога се зголемила нестабилноста на централната власт и се засилиле движењата и разбојништвата на араемските групи, кои доаѓаат од соседните албански области. Токму со тие насилства може да се поврзе исламизацијата во дебарскиот крај. Втора зона во Македонија што била зафатена со помасовна исламизација во XVII век бил родопскиот крај на југоисточна Македонија. Имено, во текот на 1669 година низ тие предели поминувала главнината на османските сили подготвени за војна против Венеција за островот Крит, што имало директно влијание врз прифаќањето на исламот од страна на христијаните кои живеат во тие области.

Од друга страна, пак, прифаќањето на исламот не претставувало ниту брз ниту лесен процес. Дел од новите муслимани долго време по конверзијата продолжиле тајно да ја практикуваат христијанската вера. Во своите домови тие ги употребувале своите христијански имиња, ги празнувале христијанските празници и тајно ги крштевале децата во цркви, додека во јавниот живот се претставувале како муслимани, се обраќале со новите муслимански имиња, оделе во џамија и ги празнувале исламските верски празници. Еден Сулејман можел да биде познат и како Константин, а Мустафа како Петко. Некои селани од западна Македонија, кога биле запрашани, од која вера се, тие одговориле *ние сме муслимани, но на Богродица*. Ова т.н. криптохристијанство или двоверство се одржало на Балканот и по заминувањето на Османлиите.

6. Социјалната структура на населението

Поданиците на османлиската држава, во поглед на својата општествена позиција и функција, генерално биле поделени на две класи: војничка класа, т.е. аскер и обични поданици, односно раја. Припадниците на аскерот ('војската') биле граѓани што се наоѓале на високи административни позиции, без оглед дали биле во вооружените сили или биле членови на улемата, односно верската, образовната и административната власт на државата. Овде припаѓале и високите претставници на христијанското општество, како што биле патријарсите и другите црковни великодостојници и функционери. Под нив се наоѓала поданиците, односно рајата, во која спаѓало мнозинството од населението, без разлика на верската припадност. Припадниците на оваа група, и муслиманите и немуслиманите, плаќале даноци и биле подложени на разни ограничувања во однос на начинот на живеењето. Тие работеле, произведувале и плаќале даноци за да им го обезбедат високиот животен стандард на припадниците на класата на аскертот, кои биле обединети во една привилегирана социјална класа. Ваквата поделеност на класи на османлиското општество била строго почитувана и преминувањето од пониска во повисока класа било речиси невозможно. Само во исклучителни случаи рајата можела да го промени својот статус и да премине во аскер.

Сепак, со оглед на силниот теократски карактер на османлиската држава, во која исламот била официјална и привилегирана религија, социјалната положба на поединецот во општеството во голема мера зависела од неговата верска припадност. Немуслиманите имале јасно дефинирано место во општеството и законски тие не биле рамноправни со муслиманите. Тие плаќале повеќе и повисоки даноци и не можеле да извршуваат служби во државната администрација и во војската. Редок исклучок во почетниот период биле спомнатите христијани спахии и некои помошни и полувоени служби. Официјалните државни службеници, командантите на вооружените сили, земјопоседниците, сите биле припадници на муслиманскиот корпус. Според тоа, верската нерамноправност на немуслиманското население во османлиската држава негативно се одразувала врз неговата социјална положба. Сепак, некои домашни црковни извори од XV век сведочат дека во почетниот период на османлиското владеење и христијанското население во Македонија имало своја богата класа. Во неколку записи од манастирот Матка крај Скопје се споменува семејството од велможата Тошник од Скопје, а во Кратовско, во XV и XVI век, живееле кнежевските семејства Бојкиќ и Пепиќ. Во подоцнежните извори оваа стара христијанска аристократија веќе не се споменува, но како припадници на повисоките социјални слоеви од христијанската заедница останале функционерите на Охридската архиепископија (архиепископите, митрополитите, епископите). Тоа била единствената феудална институција од преосманлискиот период што продолжила да опстојува во новото политичко уредување. И покрај запустувањето на многу цркви, манастири и одземањето имоти, Охридската архиепископија останала крупен феудален поседник.

Кон побогатите христијани се вбројувале и припадниците на христијанската раја со посебен статус, кои извршувале разни служби на државата или служеле во помошните воени одреди. За таа своја служба тие биле ослободувани од одредени даноци, а најчесто од т.н. вонредни државни даноци, што ја правело нивната економска положба поповолна. Кон оваа група можат да бидат приклучени и христијанските занаетчи и трговци, кои живееле во поголемите градови. Градската раја, без

разлика на верата, живеела подобро и побезбдно од селската. Феудалната зависност во градот се чувствувала многу послаб, особено во поголемите градови. Со развиеното занаетчиско стопанство, градот нудел големи професионални можности и помали обврски кон државата.

На дното од социјалните општествени скалила се наоѓала сиромаштијата: просјациите, слугите и робовите, без разлика на нивната верска припадност. Овие лица, за одржување на сопствениот живот, или ги работеле најтешките и најнедоходовни работи или се прехранувале со бесплатни оброци од верските институции и просјачеле. Во имаретите на поголемиот градови редовно работеле јавни кујни во кои, меѓу другото, бесплатна храна добивала и градската сиромаштија.

7. Опаѓањето на Империјата и промените во тимарско-спахискиот систем

Владеењето на султанот Сулејман Законодавецот (1520- 1566) се смета за зенит на моќта на Османлиската Империја. Нејзината територија се проширила и се зацврстила на три континенти, вклучувајќи во себе повеќе од 20 милиони жители, со што во тој момент станала една од најмоќните светски сили. Но, токму во тој период се појавиле и првите симптоми на процесот на нејзиното опаѓање. Првите знаци на тој процес се појавиле со неуспехот на Сулејман во походот на Виена и неговата смрт (1566 г.). Од тринаесетте султани што владееле во периодот од 1566 до 1718 година, само двајца, Мурат IV (1623- 1640) и Мустафа II (1695- 1703), биле способни да владеат. Селим II (1466- 1574) бил пијаница; неговиот син Мурат III (1574- 1595) задавил пет свои браќа и поминал 20 години во својот харем, имајќи вкупно 103 деца. Мехмед III (1595- 1603), за да го обезбеди престолот, ликвидирал 19 свои браќа. Од друга страна, целиот XVII век бил век исполнет со војни кои, честопати истовремено, се воделе и на европскиот и на азискиот фронт. Долгогодишната Кандиска војна (1645- 1669) завршила со зацвртаната цел, освојување на Крит, но со огромни човечки и материјални загуби. Од неколкуте војни што во втората половина на XVII век се воделе на европска почва против Полска, Русија и Австрија, најтешки последици за Империјата имала војната со Австрија. Величествениот поход на Виена, кој започнал помпезно во 1683 година, завршил катастрофално со мирот во Карловци од 1699 година. Со овој мир Османлиската Империја ги претрпела најголемите територијални загуби во својата историја. И во следниот, XVIII век, главната политичка историја на Османлиската Империја се одвивало на бојното поле. Повторно нејзини главни противници биле Австрија, сè почесто Русија, како и Ирак. Од војните од овој век, како предводник на антиисламската политика се наметнала Русија, која во XIX век имала главна улога во подршката на борбата на балканските православни христијани за ослободување од османската доминација.

Воено- политичката криза на Империјата била проследена и зависна со длабоки промени што го зафатиле и тимаро-спахискиот систем. Постепеното нарушување на недвижниот карактер на тимарот како воено лено и неговото сè почесто преминување во рацете на лица што не му припаѓале на спахискиот ред биле основна причина за настанатите промени. Сè повеќе други лица, припадници на аристократијата, чиновници, лихвари и трговци, служејќи се со мито и со фалсификувани документи, станувале господари на спахиската земја, без да ги извршуваат воените обврски што произлегувале од поседувањето на таа земја. На нивно место во воените походи тие испраќале свои заменици, кои често не биле обучени за војна, ниту

пак биле соодветно опремени. Одземањето на тимарите преку фалсификувани берати од законските поседници постепено ја руинирало структурата на ситните спахии- тимарите и го поткопувало целокупниот тимарско- спахиски систем. Бројот на спахиите, од 87.000 во времето на Сулејман Законодавецот, во 1609 година се намалил на 45.000. Во исто време Портата се обидела со зголемување на бројот на јаничарите и со нивно распорнување во гарнизони низ целата земја, да ја засили својата моќ. Меѓутоа, ниту јаничарите веќе не биле дисциплинирани и фанатична војска како во почетокот на нивното формирање. Нивните редови сè повеќе се пополнувале од лица што не биле регрутирани по пат на девширме, а во градовите во кои биле распоредени тие сè помалку ја извршувале својата војничка должност, а сè повеќе се занимавале со трговија, лихварство, занаетчиство, претворувајќи се во влијателна политичка сила.

Меѓу резултатите на кризата во тимаро-спахискиот систем била појавата на чифлизите, како нов вид феудална сопственост. Создавањето на чифлизите било овозможено со правото на рајата под определени услови да го отуѓува, продава, подарува и наследува својот посед. На тој начин раинската земја била ставена во економски промет што овозможило таа да преминува во сопственост на лица што не биле земјоделци. Како сопственици на раинската земја започнале да се јавуваат лица од редовите на феудалната класа и од војската. Тие, со купување и спојување на мали имоти, со текот на времето станувале крупни земјовладетели- чифликсајбии, а селаните што работеле на тие имоти биле нарекувани чифчии. Всушност, чифчиксајбијата бил трето лице кое се вовлекло меѓу рајата и спахијата и кое го презело правото на поседување на земјата на селанецот. Лишени од својата земја, покрај давачките кои спахијата, селаните морале да го даваат и делот што одел во полза на чифликсајбијата. Во Македонија процесот на узурпација на раинската државна земја може да се следи уште од крајот на XVI век и веќе до крајот на следниот век чифлизите станале доминантна форма на земјопосед. Во наредниот период овој процес уште повеќе се засилил, што довело до потполна доминација на чифлигарството во Империјата и до укинување на тимарско-спахискиот систем во XIX век. Спротивставувањето на спахиите и обидите на централната власт да го спречи ширењето на чифлизите немале никаков ефект.

Кризата во османлиското општество и во тимарско- спахискиот систем најмногу ја почувствувале селаните. Поради дефицитот во државната благајна, централната власт го засилила економскиот притисок врз рајата, зголемувајќи ги висината и бројот на даноците. Како пример за зголемувањето на даноците можат да послужат податоците за арачот и за вонредните давачки чии износи, до 1582 година, се движеле меѓу 50 и 70 акчиња, односно од 40 до 60 акчиња, но кои веќе на крајот од XVI век се зголемиле на 240, односно на 300 акчиња. Притисокот врз рајата уште посилено се чувствувал особено за време на војните. Тогаш се зголемувал откупот на земјоделските производи за многу пониски цени дури и во оние што биле ослободени од вонредните давачки. Ваквата ситуација често била користена од локалните моќници кои понекогаш и по двапати годишно собирале данок. Друг начин на сè поизразеното експлоатирање на селаните биле паричните позајмици кон кои тие морале да прибегнуваат за да ги исполнат даночните обврски. Гаранција за заемот најчесто била земјата, а тоа бил еден од начините за обезбедување на селаните, кои не секогаш успевале да го вратат заемот, кој обично бил со многу високи ка-

мати. Понекогаш селаните поради неможноста да го вратат заемот бегале од земјата, како што бил случајот со рајата од Охридската каза, која во текот на 1606 година ги напуштила селата поради прекумерните камати што им биле земени од страна на лихварите. Избегнатата раја најчесто заминувала во најблиските градски центри кои, во наредните векови, поради зголемениот прилив, постепено го зголемувал бројот на христијанските жители“.

Немало етнички народи туку само верски народи. А тоа биле мухамедани и христијани. Османовото Царство било исламско- Турците владееле и управувале.

„8. Периодот на анархија и разбојништво

Трансформацијата на феудалните односи во Османлиската Империја го означила длабокото растројство на класичното османлиско општествено уредување. На надворешен план Империјата сè почесто трпела порази во судирите со модерните европски војски, губејќи територии со секој нов мировен договор и сè повеќе потпирајќи под економска и политичка зависност на западноевропските држави. На внатрешен план ситуацијата уште повеќе се усложнувала со своеволијата на засилените месни феудалци. Тие толку се засилиле што некои од нив држеле сопствена војска и воделе независна политика во однос на Владата во Истанбул. Централната власт не била моќна да го контролира ниту процесот на ширењето на чифлизите, што уште повеќе го зголемувало незадоволството како кај ситните тимариоти и јаничарите така и кај обичната раја. Државата, на чие чело сè почесто доаѓале неспособни султани, започнала да запаѓа во анархија и хаос, губејќи ја постепено контролата врз својата територија.

Ваквата анархична ситуација во Империјата се одразила и во Македонија. Во почетокот на XVIII век, во нејзините северозападни делови сè уште се чувствувале последиците од Австро-турската војна (1683- 1699). Мнозина од населението што во борбите против османлиската војска учествувале на страна на Австријците ги напуштиле своите огништа. Голем број села запустеле, а земјата останала необработена. Калуѓерот Јеротиј Рачанин, минувајќи 1704 година низ Овче Поле, запишал: ‘...дојдовме на тринаесеттиот конак во Горобинце во Овче Поле...Тука од едно место избројавме четиринаесет големи цркви од бел камен... а сега сите се пусти...’.

Од друга страна, во истиот период на територијата на Македонија крстареле бројни разбојнички групи кои соработувале со државните службеници. Овие, прежно албански араамски дружини, составени од неколку стотици лица, правеле особено големи штети во западните и централните делови на Македонија. Тие напаѓале патници, каравани, манастири, влегувале во градовите и селата и бесмислено пљачкале и убивале. Нивната моќ и смелост била толку голема што тие често напаѓале и поголеми градови. Познато е дека во текот на 1711 година околу 1.000 арамии од Мат (Албанија), со подршка на мутеселимот на Охрид, неколку пати ја нападнале Битола. Кон овие банди сè почесто се придружувале и мартолозите кои, всушност, биле должни да се грижат за мирот и кои требало да ги гонат разбојниците. Таков бил одметнатиот мартолозбашија Хибетулах, кој шест години тероризирал во Леринско, Воденско, Костурско, Битолско и Прилепско сè додека не бил убиен (1771 г.) од страна на нерегуларните војски испратени од централната власт. Меѓутоа, по неговото ликвидирање, припадниците на овие војски продолжиле да го малтретираат населението во Битолско. Колкав бил размерот на овие разбојнички

активности покажува и податокот дека бил запален и манастирот Рила (1778 г.), а во 1780 година албанските арамии од областа Колоња го ограбиле манастирот Слечко во Битолско. Мерките што ги преземале централната власт биле недоволни за да се спречат насилството, арамитството и општата несигурност раширени низ цела Македонија.

Благодарение токму на овие араамски групи кои, исто така, играле улога и на наемни платени војски, на територијата на Македонија во XVIII век успеале да се осамостојат неколку крупни феудалци. Околу Дојран, Петрич и Мелник се рашириле имотите на фамилијата Абдил-ага Шабандеоглу, додека во Солунската област се осамостоиле семејствата на Али- бег и на Исмаил- бег. Нивната власт била поткрепена од 6.000 Албанци- патеници. Во Охридско, Дебарско и Скопско владеел одметнатиот скадарски феудалец Кара Махмуд-паша Бушатлија, во Тетовско, Гостиварско и Кичевско власта ја контролирале т.н. тетовски паши, а во Охрид Целадин-бег. Еден од најмоќните одметнати феудалци на Балканот во ова време, чија власт се чувствувала во југозападните краеве на Македонија, бил Али-паша Јанински (Тепеделенли) со седиште во Јанина. Во 1788 година тој ограбил и уништил повеќе влашки населби во Епир, меѓу кои и познатиот град Москополе, чии жители бегајќи пред неговите орди, се населиле во Битола, Крушево и Солун. Дури во третата деценија од XIX век централната османлиска власт успеала да ја стави под контрола ситуацијата, ликвидирајќи некои од овие моќници.

Анархичната состојба во Македонија и на Балканот уште повеќе ја усложнувало и присуството на т.н. крцалии, односно планински разбојници, кои се криеле по планините. Тие се рашириле на Балканот по војната што Османлиската Империја ја водела со Австрија и со Русија во периодот од 1787 до 1792 година. Во Македонија свои засолништа имале на Шар Планина, Скопска Црна Гора, Родопите, Огражден и на Плачковица. Овие групи, составени главно од воени дезертери, биле добро вооружени и многубројни, достигнувајќи понекогаш бројност и до 7.000 луѓе. Нивни цели на напад биле села, градови, манастири и сите оние места каде што можело да се дојде до богат плен. Во текот на 1792 година група од 2.000 крцалии од Дебарско првин ја ограбиле Прилепската каза, а потоа градовите Велес и Штип. Во кодексот на струшката црква Св. Ѓорѓија стои запис дека во Струга дошле близу 3.000 крцалии со војската на локалните ајани, вршејќи големи зулumi. Ваквата анархична ситуација во османлиската држава продолжила и во првите децении од XIX век, сè додека државните реформи, до извесен степен, не ја смириле ситуацијата.

9. Отпорот против османлиската власт

Процесот на внатрешните општествени промени и надворешните воени порази што започнале да го поткопуваат османлискиот феудален систем биле причина за засилување на експлоатација и за влошување на положбата на рајата, особено на христијаните. Тоа предизвикало реакција од нивна страна и тие започнале да се спротиставуваат на сè потешките обврски спрема непосредниот феудален господар и спрема државата. Во тоа спротиставување биле евидентни две основни тенденции. Едната имала социјален карактер и била насочена против прекумерната експлоатација и угнетување, додека другата ги изразувала, до извесен степен, ослободителните стремежи на поробеното население.

Спротиставувањето на економската експлоатација најчесто се изразувало низ неоружен отпор, кој се пројавувал на различни начини и форми. Широко распро-

странети форми биле напуштањето на земјата и одењето на други земјини парцели, преобразувањето на ораниците во лозја, бавчи и градини, криењето за време на пописите или за време на собирањето на даноците, неплаќањето на даноците и сл. Така, 1655 година, судот во Битола донел одлука на селаните Острец, Кишава, Скочивир и Трново за последните три години да не им зема данок со цел тие да се вратат во домовите што ги напуштиле. За намалување на економскиот притисок селаните, исто така, се служеле и со постојани поплаки и молби упатени до високите органи, жалејќи се на однесувањето на локалните феудалци. Овие поплаки понекогаш прераснувале во буни, доколку и државните органи не преземеле соодветни мерки за заштита. Таква е Мариовско-прилепската буна, која избувнала есента 1564/1565 година, кога христијаните го тужеле управникот на хаосот на везирот Мустафа-паша, во чиј состав влегувале Прилеп и Мариово, дека спротивно на шеријатот земал големи парични казни. Судот не ги признал аргументите на селаните, а војводата ги обвинил дека веќе две години не ги плаќале давачките и побарал тие давачки да бидат наплатени. Тогаш повеќе од 1.000 селани, со стапови и камења во рацете, се собрале пред вратите на судот и сакале да влезат внатре. Но, благодареејќи на бројноста на муслиманите во градот, бунтот на бргу бил смирен. Истото се повторило и наредната 1565 година. Вакви буни што имале локален карактер особено зачестиле од втората половина на XVI век па натаму и особено биле присутни во Западна Македонија.

Една од најраширените и најстари форми на оружен отпор против османлиската власт било и ајдутјското движење. Оваа општествена појава во XV-XVI век имала силни белези на друмско разбојништво, наследено од средниот век, без никаква врска со организиран отпор против власта. Претворањето на земјата на христијаните во чифлизи му дале на ајдутството поорганизирана форма на социјално движење. Веќе кон крајот на XVI век во изворите се регистрирани првите напади на спахиските имоти и чифлизи од страна на организирани групи од христијани. Иако ова движење имало претежно стихийен карактер и често се сведуvalo на разбојништво, тоа било еден од најдоготрајните облици на отпор. Ајдутите, организирани во дружина од 20 до 30 лица, обично дејствувале во периодот од мај до ноември, односно од Гурѓовден до Митровден, кога можеле да најдат засолниште во планините и манастирите. Акциите на ајдутите се состоеле од напади на феудалните имоти и убиство на феудалците, палење на чифлизите, грабање и убивање на добитокот, растерување на работната сила и сл. Честа мета им биле и трговските каравани и собирачите на данок, кои ненадејно биле напаѓани од заседа. Мерките на османлиските власти против ајдутите биле енергични и сурови, но тие сепак не успеале да го спречат нивното постоење. Фатените ајдути најчесто биле осудувани на смрт, а во најдобар случај биле испраќани на доживотна робија како веслачи на галии. Ајдутството особено се засилувало во време на војните на Османлиската Империја со европските држави. За време на Австро-турската војна (1683-1699), во североисточна Македонија ајдутскиот водач Карпош создал територија врз која османлиската држава немала контрола. Во XIX век ајдутството преминало во својата последна фаза, станувајќи дел од оружената борба за национално ослободување. Ослободителните борби на балканските народи во XIX век и во почетокот на XX в. биле во директна врска со ајдутството, кое социјалната форма постепено ја замениле со политичко- национална идеологија.

Уште во најраниот период македонското население се вклучило и во организираните оружени борби против османлиската власт. Во втората половина на XV век тоа активно учествувало во востанието на Скендеребег. Востанието започнало 1443 година и зафатило дел од македонската територија во пределот на Дебарската област. Едино од најзначајните упоришта на востаниците бил Светиград (Коџаџик) во Дебарската жупа. Неколку значајни и големи битки меѓу востаниците и османлиската војска се одиграле на територијата на Македонија, а во нив учествувало и македонско православно население. Востанието конечно било задушено 1478 година. По неговото задушвање мнозина албански христијани и помал дел од македонското население емигрирало во Јужна Италија, во Калабрија и на Сицилија.

Едно од најкрупните оружени востанија на територијата на Македонија во класичниот османлиски период било Карпошовото востание. Ова востание било подигнато во октомври 1689 година, во североисточна Македонија. На чело на востанието стоел ајдутскиот старешина Карпош, по кого и востанието го добило своето име. Карпош бил старешина на голема ајдучка дружина и дејствувал на планината Доспат, како и во околината на Ниш, Врање, Лесковац, Пирот. Еден краток период бил и мартолозбаша, одговорен за гонење на ајдуци, назначен на таа позиција од страна на османлиската власт, со цел да го придобие. Но, кога во рамките на големата Австро-турска војна (1683- 1699) австриските војски, во октомври 1689 г., напредувале во Македонија, тој во кумановско- кривополанечкиот крај започнал востание против Османлиите. Покрај успехот на австриските војски, причините за востанието лежеле и во тешката економска и социјална положба на христијанската раја. За време на востанието, за краток период била создадена територија од каде била истисната османлиската власт. Главно упориште на таа територија била касабата Крива Паланка. Но веќе во ноември османлиската војска извршила решавачки напад против Австријците и против востаниците на Карпош. На чело на овие војски се наоѓале сераскерот Коџа Махмуд- паша и ханот на кримските Татари Селим Гирај, без голем судир, првин ја зазеле Крива Паланка, која била напуштена и запалена од страна на востаниците. Потоа, кај новоизграденото утврдување пред Куманово, тие ги поразиле востаниците, заробувајќи го притоа и Карпош. Оттука, Селим Гирај со војската се упатил кон Скопје, во кој влегол без борба, бидејќи австриските војски, откако го запалиле градот, го напуштиле. Кримските Татари поставиле логори во Скопско Поле и оттука се впуштиле кон Тетово, Велес и Мариово, гонејќи ги востаниците. Востанието било задушено а Карпош, во почетокот на декември 1689 година, по наредба на Селим Гирај, бил погубен во Скопје. Востанието на Карпош претставувало прв позначаен обид на македонското христијанско население да се спротистави на османлиската власт. Сè до XIX век, во Македонија немало друг посериозен обид за бунт или востание.

За време на оваа Австро-турска војна австрискиот цар Леополд I. во текот на 1690 година, упатил неколку апели за помасовно вклучување на христијаните од Балканот на страна на Австријците. Во овие апели на сите балкански народи им била ветувана заштита од моќната империја. На 26 април суверенот на Австрија упатил посебно заштитно писмо, кое се однесувало само за *Gens Macedonica*. Меѓутоа, целта на овие апели за мобилизирање на христијаните на страна на Австријците не била постигната и тие немале посериозно влијание врз расположението на балканските христијани.

10. Охридската архиепископија

Со османлиското освојување Охридската архиепископија претрпела големи материјални загуби со одземањето на големите имоти и претворањето на голем број цркви во џамии, меѓу кои биле и катедралната Св. Софија, како и стариот св. Климентов храм- црквата Св. Пантејлемон во Охрид. Сепак, таа продолжила да функционира како единствена средновековна институција во Македонија која го преживеала освојувањето. Прилагодувајќи се на новонастанатата политичка ситуација, архиепископијата успеала да го зачува својот автономен и привилегиран статус во новата држава, во чии рамки влегла речиси сета православна екумена на Балканот на чело со цариградскиот патријарх. Секако, тоа било резултат и на толерантната политика на Османлиите кон оваа институција како предводник на доминантните христијани на новоосвоените територии, но и на мирољубивото однесување на нејзините водачи спрема освојувачите. Во почетокот на XV век, користејќи ја благонаклоноста на централната османлиска власт, која била во судир со Византија, Охридската архиепископија успеала да ја прошири својата јурисдикција над Софиската и Видинската епархија, а до почетокот и во текот на XVI век и над Влашка и Молдавија, како и над делови од Српската црква. Во споменатиот век таа успеала да ја приклучи, иако само привремено, и т.н. Италијанска епархија во која влегувале Апулија, Калабрија, Сицилија, Малта, Венеција и Далмација.

Границата на Охридската архиепископија се менувала и зависела пред сè, од расположението на властите кон неа. И покрај тоа што тие сè повеќе се стеснувале, а нејзините автономни права се намалувале, сепак, во рамките на нејзините граници постојано останувале 9 митрополии и тоа: Костурската, Пелагонско- битолската, Струмичката, Корчанско- Елбасанската, Бератската, Воденската, Драчката, Гребенската и Сисанската, како и 5 епископства: Дебарско- кичевското, Велешкото, Преспанското, Мегленското и Гора- мокренското.

На внатрешниот план, Охридската архиепископија имала своја организациона структура преку која таа ја извршувала својата функција. Центар од каде се раководело останал градот Охрид. Тука било седиштето на архиепископот и на Синодот како највисоко управно и законодавно тело на Охридската архиепископија. Со него претседавал архиепископот, кој можел да биде суден и менуван од страна на Синодот. Архиепископот бил одговорен за функционирањето на црквата, и одговарал и пред османлиската власт за мирот меѓу православните христијани.

Архиепископијата се делела на епархии, а сите епархиски архиереи биле членови на Синодот. Архиереите биле одговорни пред архиепископот и Синодот. Костурскиот митрополит бил првопрестолен и заменик на охридскиот архиепископ. Епархиските архиереи имале големи права во раководењето со своите епархии. Тие назначува свои заменици- архиерејски намесници, располагале и назначувале парохиски свештеници, а во манастирите назначувале и разрешувале старешини (игумени). На тој начин хиерархијата се спуштала до најниските верски службеници.

За разгледување на поважните прашања бил свикуван архиерејски собор, како и црковно- народен собор на кој, покрај духовните, учествувале и световни лица, видни граѓани на Охрид. Охридската архиепископија имала и свои црковни судови каде што се разгледувале спорите меѓу христијанските верници, независно од османлиските закони. Всушност, токму преку претставниците на Архиепископијата,

заедницата на православните христијани остварувала комуникација со државните власти, притоа, уживајќи голема автономија во областа на своите внатрешни работи и граѓанските права. На тој начин Охридската архиепископија била институцијата преку која на територијата на Македонија и пошироко функционирал милет-системот (ар. Millet- заедница, народ), кој бил воспоставен на територијата на целата империја. Суштината на милет- системот, всушност, се состоела во правото на немуслиманските заедници сами да си ги уредуваат и водат внатрешните работи во поглед на верата и на другите граѓански прашања, како што биле склучувањата бракови, разводите, наследствата, образованието и сл. За функционирање на таа автономија биле надлежни верските претставници на немуслиманските заедници, кои пред османлиските власти одговарале за редот, мирот и почитувањето на законот од страна на нивната паства. Веднаш по паѓањето на Цариград, во Османлиската Империја биле озаконети три главни милети: Рум (православен) милет, Ермени милет и Јехуди (Еврејски) милет. Сето православно население од Балканот влегло во состав на Рум милетот, на чие чело стоел цариградскиот патријарх.

Охридската архиепископија првите сериозни територијални загуби во текот на османлиското владеење ги почувствувала со обновувањето на Пеќската патријаршија (1557 г.). Тогаш северните македонски територии подпаднале под јурисдикција на обновената Српска патријаршија. Истовремено, продолжил и сè повеќе се засилува притисокот на Цариградската патријаршија врз автономијата на Охридската архиепископија. Во врска со таа политика на Патријаршијата со текот на времето сред високиот клер на Охридската архиепископија се формирале две партии автохтона партија и партија на цариградскиот патријарх. Главната борба меѓу двете партии се водела околу изборот на архиепископот. Засилена од подршката на моќните фанаороти од Инстанбул (грчката духовна и трговска елита), партијата на патријархот сè повеќе ги приграбувале позициите на високото свештенство во Архиепископијата. Грчкиот јазик се повеќе бил застапен преку литургијата, училиштата и црковните записи. Во мај 1763 година Цариградската патријаршија, со силен притисок од фанариотите, се обиделе на охридскиот престол да постави свој човек-јеромонахот Ананиј. Но, и покрај тоа што за него Патријаршијата обезбедила и бекет од султанот, тој бил одбиен од страна на Архиепископијата и изгонет од Охрид. За свој архиепископ Синодот го избрал пелагонскиот митрополит Арсениј, по потекло Словен. Тоа бил последниот успех на приврзаниците за автономна архиепископија. По многуте интриги и клевети од страна на Цариградската патријаршија, при што Архиепископијата била претставувана како орудие на Австрија и на Рим, во јануари 1767 година било издејствувано нејзиното укинување. Архиепископот Арсениј бил принуден 'доброволно' да поднесе оставка, да ја признае Цариградската патријаршија и да ги приклучи сите архиепископски епархии кон неа. Сето тоа било потврдено со султанов декрет, со кој биле озаконети укинувањето на Архиепископијата и присоединувањето на охридските епархии кон Патријаршијата.

Охридската архиепископија одиграла многу значајна улога во зачувувањето на верскиот и културниот идентитет на православните христијани на целиот Балкан, како и во ширењето на писменоста сред населението. Иако највисокиот клер бил грчки, нејзиниот низок клер, свештениците и монаштвото, биле со македонско словенско потекло и токму тие ја остварувале врската меѓу верниците и црквата. Овој низок клер во црквите и манастирите придонел за зачувување не само на пра-

вославната вера туку и на етничкиот идентитет на македонското население, правејќи ја на тој начин Охридската архиепископија база на македонското православие.

11. Културата и начинот на живеење

Со османлиското освојување, радикални промени настанале и во сферата на културата и начинот на живеење. Преку ноќ еден начин на живеење бил заменет со друг. Победата на една муслиманска империја над поранешните балкански христијански држави предизвикала ‘културен шок’ кај сите балкански народи. Целиот систем на христијанските духовни вредности доживеал исклучително силен отпор. Во сите сфери на животот настанале такви промени што по својот интензитет можат да се споредат со промените на овие простори настанати со доселување на Словените“.

Словени не познавал Херодот...Прокопиј... Славини не познавал Херодот...дури и Константин Велики...Славини познавал Прокопиј за време на Јустинијан I.

„Културата на територијата на Македонија во класичниот османски период може да се подели на селско- христијанска и на градско- муслиманска. Македонските села останале претежно христијански и во нив продолжила да се развива православната духовна култура. Таа била нераскинливо поврзана со селските манастири и цркви, кои ја избегнале судбината на градските христијански светилишта, од кои најголемиот број биле уништени или замреле. Селските христијански храмови биле единствените културни извори за христијанското население. Лесноскиот манастир во Кратовската област, Матејче и Св. Прохор Пчински во Кумановската област, Слепче во Демирхисарско, Трескавец во Прилепско, Пречиста во Кичевско, Јован Бигорски во Дебарско и други манастири, располагајќи со голем број словенски ракописи, продолжиле со традицијата на препишување и размножување на богослужбените, филозофско- поучните и црковнопрактичните книги. Во тоа време се појавиле и духовни лица кои пројавиле забележителна книжевна дејност. Меѓу нив треба да се споменат Димитар Кратовски (XV век) и Јоан Кратовски (XVI век) од Кратовскиот книжевен центар, Владислав Граматик (XV век), Висарион (Варлаам) Дебарски (XVI век) од Слепченскиот манастир, кој оставил зад себе повеќе ученици, и други. Препишувачката, просветната, книжевната и културната дејност се одвивала во исто време и се преплетувале меѓусебно сè до XIX век, кога новите книжевни тенденции постепено започнале да стануваат доминантни. За ширењето на овој вид црковно- филозофска литература, уште во XVI век, во Скопје постоела книжарницата на Киро Трифун. Исто така, својата работа ја продолжиле и светогорските манастири, кои биле главни јадра каде што се регрутирале монасите и калуѓерите, кои потоа служеле во црквите и манастирите низ целиот Балкан.

Кон крајот на XVI и посебно на XVII и XVIII век, во Македонија настапил период на преведување зборници со различни содржини, наречени ‘дамаскини’ по византискиот книжевник Дамаскин Студит (XVI век). Во овие преводи на словенски, односно црковнословенски јазик, влегувале елементи на народниот говор, особено од синтаксата и од морфологијата. Во тој поглед особено значаен е преводот од грчки јазик на проповедите на Дамаскин Студит, направен од пелагонскиот епископ Григориј, во втората половина на XVI век. Освен тоа, во истиот период биле создадени неколку значајни споменици на словенската писменост во Македонија, како што се Климентовата грамота, Слепченски писмовник, Македонскиот дамаскин од XVI век, Тиквешкиот зборник од XVI- XVII век, Трескавечката кодича од

XVII- XVIII век и др. Во манастирските ќелии, всушност, продолжувале да опстојуваат и хагиографските дела за средновековните светци, настанати во предосманлискиот период.

Составен дел на македонската христијанска култура била и народната епика. Таа се градела низ сите векови на османлиското владеење кое оставило најдлабоки траги кај народот. Меѓу најпопуларните народни јунаци опеани во народните епови како борци против Османлиите се истакнуваат: Марко Крале, Болен Дојчин, Момчил Војвода, потоа Секула детенце, Груица детенце и други. Кон овие епски песни подоцна се придодале и народните песни за бројните ајдутски и комитски водачи. Во усната народна проза, пак, посебно место зазел ликот на Итар Пејо, кој произлегол од средината на необразованите селани и низ кого се отсликани народната мудрост и снаодливост. (Пео + н = Пеон- Пеони=Пеонци, со мудрости, Р.И.)

Во пазувите на македонските манастири биле создадени и првите училишта во кои се подготвувале свештеници, а во XVII век и особено во XVIII век се пристапило и кон организација на градски световни училишта во близина на црквите. Такви училишта биле отворени во Велес, во Скопје и во Прилеп. Во 1783 година во Прилеп се споменува училиштето на даскалот Ристо Думбалевиќ, кои постоело и во 1823 година.

Од времето на османлиското владеење црквите во Македонија се со скромни размери и најчесто биле градени по селата. Тие биле еднокорабни згради на правоаголна основа. Најчесто биле ѕидани со необработен или полуобработен камен. Поретко биле градени со камен и тула, како што е црквата Св. Горѓи во село Бањани, Скопско (1549 г.). Во периодот од XV до XVIII век во Македонија биле изградени повеќе цркви, најголем дел од нив во селата или во склоп на изградените манастири, како што се: Св. Вознесение во с. Лескоец (1426 г.); Успение Богородичино, с. Велестово, Охридско (1444 г.); Св. Богородица Пречиста во с. Варош, Прилепско (1438 г.); Св. Никола во с. Трново, Кривопопанечко (1505 г.); Св. Петар и Павле во с. Зрзе, Прилепско (1535 г.); Св. Архангел, с. Непроштено, Тетовско (1569 г.); Св. Никола во с. Ореовец, Кичевско (1602 г.); Св. Јован Богослов с. Слепче (1617 г.); црквата на манастирот Св. Јован Бигорски (1713 г.) и др. Декорацијата кај овие цркви биле доста скромна и се состоела од плиткорелјефни мотиви на преплети, геометриски шари, стилизирани растителни мотиви и животни. Биле декорирани и со фрески, како и со икони на дрвени оконостаси. Иконописците му останале верни на стариот начин на изразување и нејчесто ги имитирале творбите од постариот предосмански период. Во тој период македонскиот живопис се развивал во неколку центри, од кои најзначајни биле: Охридско- преспанскиот, манастирите Трескавец и Зрзе во Прилепско, потоа Слепчанскиот, Лесновскиот и др. Како градители почесто се јавувале здружени ктитори- селани, а поретко поединци.

Истовремено во Македонија се развивала и исламската култура донесена од освојувачите. Нејзин центар биле македонските градови. Средновековниот христијански град со заштитени ѕидови постепено исчезнал и него го замениле населби со ориентален изглед од отворен тип. Во нив се формирале одвоени маала, за муслиманското и за христијанското население, со збиена градба. Се развила и чаршијата, како работна и трговска зона со групирани дуќани и со разновидни занаети. Особено видливи траги оваа култура оставила во архитектурата. Во сите поголеми македонски градови биле изградени бројни сакрални и верски објекти кои служеле

со различни цели. Џамиите, мезцидите, турбињата, завиите, биле изградени во слава на Алах и на новата вера, а ановите, карван-сараите, амамите, од многу порационални причини. Тие создавале посебни ансамбли, функционално групирање во урбаното јадро на градовите. Најзначајни џамии изградени во Македонија се: Султан Муратовата џамија (1436 г.). Исак-беговата, наречена Алаџамија (1438 г.), Исакбеговата (1475 г.), Мустафа-пашината (1492 г.) во Скопје, Исак-беговата (1508 г.) и Јени-џамијата (1558 г.) во Битола. Од профаната архитектура по својата импозантност се издвоиле: Капан ан, Сули ан (XV век), Куршумли ан (XVII век), Даутпашин амам (1484 г.) и др. Овие објекти и денес сведочат за извонредните архитектонски решенија и за нивната значајна улога во секојдневниот живот на муслиманите.

Исламската просвета имала нагласен религиозен карактер. Едукацијата се изведувала во мектебите и медресите (основни и средни муслимански верски училишта). Во Скопје, уште во XV век, постоеле две медреси, од кои Исхак-беговата била една од најстарите и најпознати медреси на Балканот. Освен религиозните науки, во овие училишта се изучувале и источните јазици, исламското право, филозофијата, математиката и други предмети. Текињата на дервишите, исто така, биле центри за религиозна едукација и воспитување. Уште во најраниот период, во состав на џамиите, медресите и текиите, биле создадени и ориентални библиотеки. За најстара се смета библиотеката на Исхак-бег, основана 1445 година, а најбогата била библиотеката при Иса-бег во Скопје. Книжевниот фонд се состоел главно од книги со религиозна содржина.

Благодарение на развиената едукација, во градовите се јавиле и првите исламски книжевни дејци и литерати кои пишувале поезија и проза. Така, само од Скопје, се издигнати неколку познати литературни дејци, како што биле: Атан Ускиби, Исак Челеби, Вејси Ефенди и др. Најголема слава достигнал Исак Челеби, кој бил и професор во медресите во Скопје, Бурса, Одрин, како и во најпознатата Сахи медреса во Инстабул. Тој напишал и едно дело посветено на Скопје. Меѓу османлиските поети од Битола познати се: Хавери, Зукури, Челеби, Вахии, Катиб Хасан, додека во Тетово се истакнале поетите Суџуди и Тулуи.

Освен поети, во повеќето градови во Македонија живееле и работеле како професори во медресите или како кадии и други познати учени личности. Таков бил и Ахмед Исамудин Ташкопрузаде (1495- 1554), кој се вброил меѓу првите османлиски енциклопедисти. Тој, 1529 година, бил назначен за професор во медресата на Исхак-бег во Скопје, каде повеќе години работел и како кадија.

Евреите коишто се населиле во Македонија, исто така, развиле своја култура во рамките на османлиското општество. Тие основале свои образовни институции во кои се изучувале теологијата, астрономијата, филозофијата и математиката. При синагогите работеле основни училишта и училиште за повозрасни каде што децата се описменувале и се читал Талмудот. Сите тие имале и свои библиотеки.

Најважниот духовен центар на Евреите во Македонија бил Солун. Во овој град творел и Дон Јуда Беневиста, еден од најучените и најбогатите Евреи во тоа време. Тој создал голема библиотека и ја основал Солунската талмудска академија, која станала културен центар на македонските Евреи. Во Солун, 1555 година, дошол и Хуан Рордигез де Кастел де Бранко, прочуен лекар на папата Јулиј III и професор по медицина во Ферара и Анкона. Присуството на Евреите дало огромен

придонес на целокупната култура во Македонија. Според османлискиот патеписец Хаџи Калфа, во првата половина на XVII век, во Високата еврејска школа во Солун предавале 200 наставници, а наставата ја следеле повеќе од 1.000 лица.

Што се однесува до начинот на живеење, особено специфички имал градскиот живот. И покрај влијанието на доминантната, во турска верзија, ориенталната култура, во градовите никнале една специјална материјална и духовна култура во која се измешале и меѓусебно се поврзувале затекнатата стара традиција со културата и традицијата на новодојденците. Без разлика на верските и етничките разлики и строгите законски прописи во поглед на облекувањето, носењето оружје и сл., при што секогаш привилегирани биле припадниците на господарската вера, сите султанови поданици, користејќи ги условите што им ги нудел градскиот живот, влијаеле едни на други, создавајќи на тој начин една синкретичка цивилизација во која, со текот на времето, се вклопиле сите етнички и верски групи. Сепак, во рамките на таа синкретичка култура, и покрај непрестаното мешање и секојдневното комуницирање, градските жители грижливо ги зачувале својата самобитност и народност, своите обичаи и навика и својот јазик. Припадниците на разните верски групи, христијаните, муслиманите и Евреите, живееле во различни делови од градот и имале свои духовни водачи. Свештениците, имамите и рабините ги претставувале своето стадо пред официјалните власти. Посериозното зближување на припадниците на овие групи, освен службено, повлекувале осуда, па дури и исклучување на заедницата. Различните етнички, односно верски групи во градот, го чувале својот јазик, зборувајќи го по домовите и во меѓусебното комуницирање. И покрај преовладувањето на османлискиот јазик, во градските чаршии се слушал говорот на сите оние што живееле или подолго престојувале во градот. Сите трговци, домашни и странски, прекупци на стоки, менувачи на пари, па дури и амалите, знаеле по нешто од јазикот на луѓето со кои најмногу соработувале. Сето тоа овозможувало потчинетите заедници, пред сè, христијанската и еврејската, да ја зачуваат својата самобитност и да ја развиваат својата материјална и духовна култура.

МАКЕДОНИЈА ВО XIX ВЕК

1. Распаѓањето на османлискиот феудален систем во Македонија и раѓањето на новиот систем- капитализмот

Процесот на распаѓањето на османлискиот воено- феудален систем, а заедно со тоа и паѓањето на моќта на Османлиската Империја, започнати во изминатиот период се прелеале и во деветнаесеттиот век. Иако овие процеси се одвивале бавно, тоа незапирливо водело кон дефинитивниот распад на Империјата. Засилени обиди преку реформирање да се модернизира, а со тоа и да се спаси веќе остарената држава, само го одложувале нејзиниот крај.

Спахииската структура во Османлиската Империја била економски и политички доминантна низ еден долг период од нејзината историја. Зголемувањето на нејзината економска и политичка моќ условило во нејзините повеќеслојни редови (војска, дворска бирократија и воопшто оние во моќниот државен апарат) да се појават тенденции за отцепување и за осамостојување од централната власт. Моќни великодостојници, како што биле Али- паша Јанински, тетовските паши, дебарските и некои други бегови, се прогласиле за самостојни владетели и, стремејќи се кон

брзо богатење, сееле пустош низ Македонија. Тоа било време за кое еден современик запишал дека скоро целата европска Турција претставувала ужасна ‘глетка на безредие, бунтови и врварства. Разбојнички банди- крцалии ги напаѓаат градовите и селата... и вршат невидени сверства.’

Ваквата сериозна кризна ситуација султаните се обиделе да ја надминат преку применувањето на некои реформи и со употребата на сила. Прво султанот Селим III (1789- 1807) решил да ја укине спахиската структура како војничка формација, да ги ликвидира јаничарските корпуси и да воведи модерни сили по примерот на западните земји. Неговиот наследник Мехмед II, а по него и Абдул Меецид, успеале да ги растурат јаничарите и нивните помошни институции, а во значителна мера и другите институции на стариот поредок. Со тоа го отвориле патот за афирмација на реформите што ќе бидат прифатени подоцна. Така, преку употребата на делумно социјално- економски и класни промени се очекувало да бидат подобрени воената и економската способност на Империјата, како и да зајакнат централната власт и управа. Промената на старата спахиска структура со нова во Македонија се одвивала главно преку формирањето на чифлигарскиот систем. Процесот на создавањето на чифлизите може да се следи уште на шеснаесеттиот век, но чифлигарството како систем надвладаело дури во деветнаесеттиот век. За да се оствари тоа многу помогнало дефинитивното укинување на спахиството (1864 г.).

Победата на чифлигарскиот систем значела речиси целосно експропирање на селаните и уште поголемо нивно подложување на експлоатација и осиромашување. Најбројниот работен селански слој биле на политичарите, оптоварени со големи давачки и даноци кон чифликсајбиите и државата. Положбата на вторите по број селани- чифлигари (момоците) биле уште потешка. Ниту положбата на слободните селани, кои живееле на сопствена земја, не биле значајно подобра.

Спроведените реформи имале придонес во формирањето на новиот економски поредок, кој се темелел врз стоковопаричниот начин на производство, што водело до создавање на модерна капиталистичка класа и до ново капиталистичко општество во Империјата.

Речиси сите промени што се одвивале во државата имале за резултат влошување на положбата на селаните. Селското население било принудено да ги напушти вечните огништа и својот спас да го побара во градовите, кои обезбедувале поголема сигурност и нуделе подобра животна егзистенција. Тоа придонело македонските градови, населени претежно со турско население, да се зголемуваат и постепено да се преобразуваат главно во македонски христијански населби. Миграцијата село- град, сузбивањето на анархијата и прокламирањето на новите реформи што биле насочени кон ликвидирањето на тимарско-спахискиот систем, како и донесувањето на Ѓулханскиот хатишериф (1839 г.), кој предвидувал полна рамноправност на сите граѓани пред законите, без разлика на нивната вера и народност, целосната гаранција на животот и имотот на сите поданици на султанот, го поттикнувале брзиот развој на градското стопанство и позитивно се одразиле врз целокупниот развој на државата. Во февруари 1856 година, по познатата Кримска војна, бил прогласен и Хати-хумајунот, акт кој уште повеќе ги изедначувал во правата и должностите сите жители на Империјата и кој ги прокламирал најголемите можни слободи. Од воведувањето на овие промени се очекувало османлиската држава да се преобрази во модерна држава од западен тип.

Новонастанатите односи го исфорсирале извозно ориентираното производство при што особено место заземало кожарството, а заедно со тоа и изворната трговија. Низ македонските градови се појавиле пазарни денови, а во одделни градови (Прилеп, Сер, Неврокоп и др.) се организирале и панаѓури.

Заедно со стопанскиот развој на земјата се раѓала и се создавала новата буржоаска класа, која во Македонија била разновидна.

Сепак, и при новите општествено-економски односи што се создавале и се одвивале, распоредот на силите, нивната моќ и нивното влијание тешко се менувале. Политичката власт во Македонија останувале и натаму исклучиво во рацете на муслиманите, а религиозно-просветната во рацете на Вселенската (грчка) патријаршија. Поради тоа македонскиот елемент мошне тешко се пробивал и во стопанскиот и во општествениот живот, иако по својот број бил доминантен во земјата. Некои важни општествени права што му припаѓале по силата на шеријатското уредување на државата, а сега санкционирани и проширени со султановите реформи, македонското граѓанство морало да ги стекнува низ упорна борба.

2. Борбите за народна црква и просвета

Формирањето, односно одвојувањето на општините како основни самоуправни институции во турското општество од системот на патријархиската структура, отворањето училишта на народен јазик, воведувањето на црковнословенскиот јазик во црквите наместо грчкиот, издавањето учебници на македонското ‘наречје’ и сл. ја претставуваат основната содржина на т.н. црковни борби на македонското граѓанство за народно диференцирање (еманципирање) од грцизмот, како почетен пробив на идејата на македонскиот елемент како посебна народносна единка на словенскиот свет.

Во стопанскиот живот на Македонија, особено во трговијата, доминирале грчкиот, влашкиот и еврејскиот елемент. Грчкиот и влашкиот елемент биле тесно поврзани со црквата, па така доминирале и во општествениот живот, кој бил раководен и насочуван од Грчката црква и имал грчка содржина. Просветата, каква-таква, имала главно грчки карактер. Таа, во прво време, се развивала во голема мера стихийно, но во првата половина на XIX век, по ослободувањето на Грција, започнала да добива организиран карактер. Во јануари 1844 година, во Грчкиот парламент била прокламирана познатата државна политика за создавање ‘Голема Грција’ (т.н. ‘мегали идеја’). За постигнувањето на таа цел, Атина и Фенар ги прегнале сите свои сили, а нивниот материјален извор бил грчкиот капитал во Турција и во Грција, пред сè крупниот“.

Грчката црква била Цариградската патријаршија, без да има Еладска црква.

“Македонското граѓанство, со самата своја појава, заинтересирано за стекнување свои економски и општествени позиции во земјата, морало да поведе борба и да го истисне од стекнатите привилегии, пред сè во чаршијата, грчко-влашкиот елемент. Тоа можело да го направи преку директна конфронтација со Грчката црква, под чија капа, согласно привилегиите што ги имала добиено од султанот, се наоѓал не само општествениот туку и значителна мера и економскиот живот на православно население со различно етничко потекло. Таа, уште пред создавањето на грчката држава, преку специјална директива побарала од своите потчинети институции да ги шират грчката писменост и просвета меѓу православно народи на

османлискиот Балкан. А тоа на чело, преку системска работа, грцизирање пред сè на македонското православно население како доминантен елемент во Македонија.²

Први што í се спротиставиле на елинизаторската политика на Вселенската патријаршија биле Димитар Миладинов, Григор Прличев, Јордан Хаџи Константинов- Џинот и др.

Започнатиот отпор против великогрчката политика на Патријаршијата постепено прераснал во движење на голем дел од македонскиот народ, чија основна цел беше издвојување на сопствена црква, просвета, култура. Во османлиската теократска држава, каде што после државната црквата имала решавачка улога во речиси сите сектори од општествениот живот, сопствен културно- просветен живот можеле да реализираат само оние христијански народи што имале своја црква признаета од султанот. Таква црква беше Веселенската патријаршија, која во деветнаесеттиот век се беше претворила во една грчка националистичка институција. Основното барање на македонското антипатријаршиско движење беше обновата на Охридската архиепископија, укината во 1767 година. Бидејќи таквото барање немало изгледи да биде прифатено, граѓаните на Кукуш во текот на 1859 година ги прекинале односите со Патријаршијата и го признале за свој верски поглавар римскиот папа, создавајќи унија со Католичката црква. Со тоа го стекнале правото да го употребуваат мајчиниот јазик во црквата и училиштата без да бидат променети правослаvnите догми во богослужбата. И Кукушката унија и т.н. Втора унија (1873-1874), која имаше пошироки димензии, иако беа религиозни институции, во својата суштина имале национално- политичка содржина“.

Цариградската патријаршија со коине-Охридската црква со црковниот јазик.

Како што беше влијанието на Цариградската црква, се случило и со другите.

Следи преродбениците сакале да го внесат црковниот јазик и своите говори.

„Црковните борби, кои истовремено се воделе во Бугарија, завршија со прокламирањето на султановиот ферман (28 февруари 1870 г.) за формирање нова црква- Бугарската егзархија. Во административните граници на Егзархијата, покрај бугарските епархии, биле приклучени и една македонска- Велешката епархија. Членот 10 од ферманот предвидува, преку двотретинско изјаснување на верниците, да можат и други епархии да се приклучуваат кон новата црква. Тоа, малку потоа, се случило и со Скопската и Охридската епархија.“³

Во текот на црковните борби во Македонија немало доволно сили, но не биле создадени ни меѓународни услови, црковното прашање да се реши преку обновување на Охридската архиепископија. Македонските општини што се отцепиле од Патријаршијата и новоформираните морале да избираат меѓу двете цркви. Зашто, за да се стекнат со легален статус пред власта, тие биле должни да се сместат во рамките на некоја од црквите што биле признати од државата. Така, еден добар дел од македонскиот народ останал под Патријаршијата, а друг значаен дел í се приклучил на Егзархијата. Согласно со законите во Империјата, кои верата ја изедначувале со народноста, покрај графата ‘Рум милет’ (грчки народ), за оние што ја признавале Егзархијата во определената државна документација се отворила и графат ‘Бугар милет’. Така, припадниците на еден ист народ, дури и припадниците на

² Исто така, страна 168.

³ Исто така, страна 169.

исто семејство, во зависност од тоа која црква ја признавале, ќе бидат Грци или Бугари, и подоцна и Срби“.

Грците и Бугарите биле црковни народи. Па со меѓусебни судири, убиства...

„Црковното прашање, значи, се решило во интерес на бугарската национална идеја. Една од основните задачи на Бугарската егзархија била да го шири бугарското национално и политичко влијание во Македонија. Преку отворањето бројни училишта и цркви и преку наложувањето на бугарскиот литературен јазик во училиштата и во администрацијата, преку воведувањето нови, типично бугарски обреди, обичаи и празници и сл., од оние што ја прифатиле Егзархијата во Македонија да се создадат национално свесни Бугари, кои требало да послужат како аргумент за третирање на Македонија како бугарска земја. Токму така како што тоа го правеле Грчката црква со своите силогоси, а потоа и Српската“.

Бугарска држава немало сè до 1908 година- до 1908 г. без бугарска нација...

До 2/2 на 20 век службен јазик бил говорот од Варна, кој не го разбираше Григор Прличев, а Рајко Жинзифов на тој јазик бил и лош поет. Следи Григор Прличев ги терал своите тие да пишуваат на брсјачкиот говор. Покрај на брсјачки Григор Прличев пишел на коине, во Атина прогласен дефтер=де фтер=втор Хомер=x Омер.

Во 2/2 на 20 век Бугарија го прифатиле западниот говор, поблизок до на брсјачкиот говор: секој народ има-л по еден јазик, а Бугарите два јазика=два народи.

Македонскиот АСНОМ-ски јазик бил брсјачки говор, говор на Г.Прличев...

„До појавата на организираните пропаганди во почетокот на втората половина на деветнаесеттиот век, во Македонија се забележуваат стремени и обиди за развиток на просветата и културата меѓу христијанското население, кое во големо мнозинство било македонско. Првите отворени училишта биле грчки. Тие во првите децении од XIX век се уште се развивале стихийно и имале слабо изграден кадар. Во Битола, на пример, во 1809 и во 1818 година се споменуваат само едно грчко училиште со по еден учител, мошне малку луѓе меѓу Македонците и Власите (Грци немало) знаеле грчки јазик и писмо. По ослободувањето на Грција се градела политика за експанзија и ширење на грчкото влијание надвор од границите на Грчкото Кралство. Покрај Патријаршијата, сега во грчката пропагандна акција се вклучила и новосоздадената грчка држава со својот материјален, политички и морален капитал. Од ‘туѓојазичното’ православно население (православни Македонци, Власи, Албанци) со сите средства требало да се создадат Грци. Наспрема целокупното население на Македонија грчкото одвај изнесувало 8- 10%“ (Грчко црковно, Р.И.)

Грчки национален јазик од 1868 год., кој произлезен од македонскиот коине.

„До средината на деветнаесеттиот век, најраспространети и речиси единствен центри на македонската писменост биле ќелијните училишта. Но, религиозното образование што го давале овие училишта не одговарале на новото време. Новите потреби ја предизвикале појавата на новите, т.е. световни училишта. Некои македонски градови за функционирањето на новите училишта да ангажираат учители од Србија и Бугарија, но и домашни, кои своето образование го стекнувале надвор, особено во Русија. Првите световни училишта биле отворени во Велес, во Скопје, во Прилеп и во Штип.

Странските учители во наставата употребувале свои учебници- српски, односно бугарски. Меѓутоа, брзо се појавиле и учебници на македонски јазик, од македонски автори. Најпознати македонски учебникари биле: Партениј Зографски,

Кузман Шапкарев, Димитар Миладинов, Ѓорѓи Пулевски и др. Појавата на македонските учебници била пресретната со силен отпор од страна на бугарската пропаганда, чии раководни центри биле Цариградското читалиште и Македонско-бугарската дружина во Цариград.⁴ Со цел да ги истиснат македонските учебници од употреба, носителите на бугарската пропаганда своите учебници честопати ги делела бесплатно. Но, и покрај тоа, македонските граѓани во поголем број ги претпочитале домашните учебници како поразбирливи за децата, иако морале да ги плаќаат.⁵

Напоредно со развитокот на македонското народно просветно дело, се појавиле и се развивале литературата и уметноста. Интересот на творците најмногу бил насочен кон собирање и објавување на народното етничко наследство. Најплодна и успешна активност на ова поле појавиле главно истите личности што се занимавале и со учебникарство. Сепак, од овие нив, треба да се издвојат Димитар и Константин Миладинови, Марко Цепенков, Григор Прличев и некои други, чии имиња се посебно втиснати во меморијата на македонскиот човек поради постигнатите резултати- Константин Миладинов со објавувањето на Зборникот на македонски народни песни, Григор Прличев со целокупната дејност што ја развил по добивањето на високата награда од Атинскиот универзитет (каде што студурал) за поемата „О Арматолос“,⁶ а Цепенков со собирањето и зачувувањето од заборава на огромен дел од наследената народна раскажувачка традиција.

Познато е дека процесот на одвојувањето на македонското население од општината христијанска православна маса, т.е. од елинизмот, започнал со словенското име. Македонските будители својата борба против фанариотската просветно-културна доминација ја повеле како Словени. Сите преродбеници се гордееле со своето словенско потекло. И народните училишта и народниот јазик честопати ја носеле ознаката словенска. (Словени, според слово, а имало и Божјо Слово, Р.И.)

Познато е, исто така, дека браќата Миладинови и некои други нивни современици се самонарекувале ‘Словенобугари’ и ‘Бугари’.⁷ Непристрасната научна мисла, меѓутоа, докажува дека во тоа време терминот ‘Бугарин’ не означувал свест на народносна припадност. ‘Тогаш ни на кој и да е ум не му паѓаше, ни на Миладинов, народниот бугарски прогрес, ниту беше возможно да се помисли на нешто слично во овие времиња и места...’, пишува Шапкарев. Бугарскиот публицист Атанас Шопов тврди дека ‘во Македонија немало народна побуда сè до Руско-турската војна (1877- 1878) година... Кај македонските Бугари речиси отсутствуваше народносното самосознание а верата играше важна улога, која беше во исто време и народност за Македонците’, тврди Шопов“.

Немало етнички народи туку само верски: мухамедани и христијани. Втори-ве се делеле на православни, католици и протестанти. Пак, православните на Балканот во XIX век се делеле на Грци, Бугари и Срби. Па тие биле само црковни народи. На првиот народ службен му бил македонскиот коине (т.н.старо-грчки), на

⁴ Се потврдува, Бугарската егзархија била цариградска, со влијание во Цариград, а не во Софија.

⁵ Исто така, страна 170.

⁶ Григор Прличев го познавал Александријскиот јазик коине (т.н.старо- грчки), кој со Апостол Павле постанал прв христијански јазик. Тој не го познавал катаревуса, прифатен само во 1868 година.

⁷ Бидејќи Источноторимското Царство била возобновена античка Македонија со Македонска династија, Самуил, синот на Никола намесникот на Македонската династија, можел да го именува новото бугарско царство, затоашто старото веќе и не постоело; Во 19 век веќе постоела Бугарска егзархија.

вториот народ македонскиот јазик црковно-словенски наследникот на коине, а на третиот народ српскиот на Вук кој произлегол од црковно-словенски како рускиот.

Пак, бугарскиот јазик во султановото бугарско кнежество бил говорот од Варна, кој доволно не го разбирал Григор Прличев, а Рајко Жинзифов бил лош поет на бугарски јазик. Следи Григор Прличев своите да ги тера тие да пишуваат на својот брзјачки говор, кој постанал АСНОМ-ски македонски јазик. Поради ваквата состојба, во Бугарија е внесен втор јазик западен говор- Бугарите се помакедончиле.

„При едно такво време, кога христијанската солидарност, а потоа и словенската солидарност, во голема мера, биле основните алки што го поврзувале нашиот народ со другите словенски народи на Балканот и пошироко, бил издаден Зборникот на браќата Миладинови во Загреб (1861 г.) со наслов ‘Б’лгарски народни песни’. Пред тоа Миладинови пишувале дека имаат македонски песни за објавување: ‘...и јас имам многу македонски, кои сакам да ги издадам подоцна...’, став во едно писмо од К. Миладинов од 8 јануари 1859 година.

Пред влегувањето во печат на Зборникот, К. Миладинов го замолил својот колега од студии во Москва, бугарскиот фолклорист Васил Чолаков, да му даде 100 бугарски песни со што би можел, како што самиот Чолаков пишува, ‘да í даде на својата збирка име ‘Б’лгарски народни песни’. Нели е тоа доказ дека К. Миладинов правел разлика меѓу македонските и бугарските народни песни ? Неговото инсистирање во збирката да има определен број бугарски песни како услов таа да го добие насловот ‘бугарски’ е факт што го потврдува познатото мислење дека доста македонски интелектуалци се ‘чувале’ од именувањето ‘македонски’ бидејќи грчката пропаганда успеала, преку фалсификати и со помош на некои ‘елинофили’, тоа именување да го наметне како грчко, за разлика, на пр., од бугарското, кое се сметало за словенско. Иако мнозина Македонци, поради етнонимот Татари, кога станувало збор за Бугарите, ним им го оспорувале словенското потекло“.

Македонските песни од бугарските се разликуваат и говорно. Па како што Григор Прличев и др. доволно не ги разбирале бугарските говори, такви се песните.

„Создавањето на Егзархијата ја затекнала Македонија во значителна мера со развиена сопствена просвета и култура, во значителна мера ослободена од грчкото црковно и културно влијание и во значителна мера во судир со бугарската пропаганда, која упорно настојувала да го наметне своето, пред сè, национално влијание во општествениот живот на Македонија. Доста интезивното објавување учебници на македонското ‘наречје’ и нивната употреба во македонските училишта претставувале најочевиден израз и сведоштво за автохтоната македонска народносна појава, која се самодоказувала со употребата на својот јазик во училиштата и со развивањето на свои самоуправни органи во општествениот живот. Првите удари на Егзархијата, по нејзината појава на политичката и религиозната сцена, биле насочени токму кон потчинувањето и вклучувањето во својата национална пропагандна шема на сите затекнати институции што развиваа дејност која не се совпаѓала со нејзината програма за создавање свесни Бугари во Македонија. Иако во тоа постигнала успеси, сепак се јавил отпор против таквата егзархиска политика, која доста брзо ќе се прелее во општиот ослободителен отпор наречен Македонска револуционерна организација.

3. Ослободителните борби во втората половина на XIX век

Обидите на Османлиската влада преку реформи да ги намали противречностите меѓу владеачката класа и угнетуваните и обесправени народи на Балканскиот Полуостров не ги даде очекуваните резултати. Противречностите растеле и прераснале во востанија на покорените народи против османлиската власт. Првиот оружен сигнал бил даден во Босна и Херцеговина, летото 1875 година, со што всушност, била отворена големата источна криза, која завршила со крупни промени на Балканскиот Полуостров и пошироко.

Огнот брзо се проширил речиси низ целиот полуостров- во Македонија, Бугарија, Србија. Во Македонија започнале да се формираат тајни комитети и да вршат подготовки за борба. На 29 мај 1876 година се кренало Разловачкото востание под водство на Димитар Поп Георгиев и селскиот поп Стојан. По првите востанички успеси аскерот успеал да го задуши отпорот. Пред тоа, во почетокот на мај, во Македонија се случил еден настан што имал силен одглас во Европа.

Масакрирањето на францускиот и германскиот конзул Жил Мулен и Хенри Абот од толпа фанатизирани муслимани при обидот двајцата европски претставници да помогнат во ослободувањето на младата девојка Стефана од Богданци, донесена во Солун со цел да биде 'потурчлена' и омажена за еден солунски бег, предизвикало огромна вчудовиденост во цела Македонија и неверување во Европа. Мирот во Солун бил обезбеден со помош на пристигнатите османлиски и европски воени бродови и 5.000 морнари. Револуционерниот вриеж и особено трагичните солунски настани придонеле Македонија да добие статус на сериозно кризно подрачје што го загрозува мирот во регионот.

Својата кулминација кризната ситуација ја достигнала по пристигнување на вестите за Бугарското востание (20 април / 2 мај 1876 г.) и жестината со која тоа било задушено. Можноста од воена интервенцијата на Европа станувала веќе реалност, за што станувале свесни и владеачките кругови во Цариград. Како виновник за ваквата ситуација бил прогласен султанот. Муслиманските екстремисти, зад кои настанале и младотурците предводени од Митхад-паша, го детронирале Абдул Азис и на престолот го довеле Мурат V. Три месеци по оваа промена бил отстранет и Мурат V, а на престолот бил доведен Абдула Хамид II (1876- 1909), под чие владеење империјата го заокружила процесот на распаѓање и најпосле се распаднала.

Промените во Цариград немале никакво влијание врз подобрувањето на ситуацијата на Балканот. Напротив, на предлог на Британската влада била одржана познатата Цариградска конференција на големите сили на која биле подготвени доста радикални реформи, чија примена значително би ја подобрила ситуацијата во критичните области, со што би се избегнале поголемите конфликти. Конференцијата, во присуство на претставници на Османлиската Империја, започнала на 23 декември 1876 година. Истиот ден јавно било огласено дека во Империјата во сила се воведува устав со кој државата од апсолутистичката станува уставна монархија. Со тоа, всушност, се давало на знаење дека предложените реформи од големите сили биле непотребни, бидејќи ќе се реформирала целата држава во согласност со 'подарениот' устав од султанот. И покрај тоа, расправата околу предложените реформи продолжиле до 20 јануари 1877 година, кога се заклучило дека конференцијата ја завршила работата без постигнување резултати. Други средства за мирно решавање на кризата немало. Останало тоа да го стери војната.

На 24 април 1877 година Русија í објавува војна на Осмалиската Империја. Во војната против Империјата учествувале и Србија и Црна Гора. Учество зеле и голем број доброволци, меѓу кои значаен број и од Македонија. По жестоките борби со неизменичен успех и големи жртви од двете страни, осмалиската армија била поразена. Војната завршила со Одринското примирје од 31 јануари 1787 година и Санстефанскиот мир од 3 март истата година. Со овој мир, покрај другото, била создадена автономна бугарска држава, во чии граници влегувале уште и Врањскиот округ, Корча и цела Македонија. Со овие граници на создадената држава, освен Русија и Бугарија, никој друг не бил задоволен. Под притисок на големите сили бил одржан Берлинскиот конгрес (13 јуни- 13 јули 1878 г.) на кој во значителна мера бил ревидиран Санстефанскиот мировен договор. Бугарија била поделена на два дела: на територијата од Дунав до Стара планина било создадено автономното Кнежевство Бугарија, а од јужна Бугарија- автономна област Источна Румелија. Македонија останала под власта на султанот. Србија, Црна Гора и Романија биле прогласени за независни, за Босна и Херцеговина било решено да биде окупирана од Австро-Унгарија. На Грција í биле отстапени Тесалија и Епир, а Велика Британија го добила островот Кипар. Членот 23, во кој се предвидувало да се спроведат реформи, се однесувал и на Македонија, но тој никогаш не бил реализиран.

Децениите по Берлинскиот конгрес претставувале нова фаза во развитокот на Македонија и на македонскиот народ. Општата положба на христијанското население била влошена поради опаѓањето на стопанството и зголемувањето на експлоатацијата од сопствениците на средствата за производство и од државата чии потреби, особено за сместувањето на десетиците илјади маџири што се преселиле во Македонија, бегалќи од териториите што Турција ги изгубила во војните и со решенијата на Берлинскиот конгрес, како и за издржувањето на бројната армија и бројниот бирократски апарат. Се појавило големо незадоволство меѓу македонскиот народ, а како последица на тоа незадоволство започнало неговото револуционирање и организирање, т.е. прераснување на дотогаш главно спонтаниот отпор во организирање ослободителна борба.

Првиот посериозен оруженоослободителен обид бил Кресненското востание. Инцијативата за оружени акции во Македонија се родиле во Бугарија. Според инцијаторите, тие акции требало да претставуваат отпор на населението против неповолните решенија за Бугарија, донесени на Берлинскиот конгрес. За таа цел биле создадени т.н. благотворителен комитетот ‘Единство’, кои биле предводени од Софискиот и Цумајскиот комитет. Планот бил востанието да започне со уфрлување чети од Бугарија во Македонија, кои би повлекле во борба дел од месното население. Првите две чети на чело со козачкиот капетан Калмиков и Полјакот Л. Војткевич, при обидот да влезат во Македонија (крај на септември 1878 г.), биле разбиени од аскерот.

Станало јасно дека однадвор не можело да се предизвика бунт. Набрзо потоа на сцената настапиле месните, домашните револуционерни сили. Во крестенската клисура се собрале повеќе чети кои, под водството на војводата Стојан Карастоил-ов, на 5 октомври (17 октомври) 1878 г. го нападнале локалниот аскер и го заробиле. Со тоа бил означен почетокот на Крестенското востание. Горноцумајскиот комитет веднаш по овој успех го добил од Д. Беровски следното писмо: ‘Ние македонските востаници го следиме нашето дело. Вечерва водевме битка 18 часа со два булука

регуларна турска војска. Од наша страна е убиен еден и тројца се ранети, а од Турците- 9 убиени, 11 ранети и заробени 119 војници и 2 офицери...'

По успехот кај Кресна биле ослободени повеќе села и се создала слободна територија. Тука било формирано и првото востаничко раководно тело- 'Штаб на востаниците македонски', на чело на Д. Поп Георгиев- Беровски, со Ст. Карастоиов како прв војвода, а Калмиков, кој учествувал во борбите со свој одред бил наречен атаман на востаниците. (Атаман=ата ман: ата=отец, ман=човек, мина=луѓе, Р.И.)

Крестенското востание е првото сериозна и помасовна македонска национално-револуционерна ослободителна и државнотворна пројава во деветнаесетиот век. Во врска со целите на востанието неговото раководство дошло во остар судир со оние што диригирале од Софија. 'Штабот на востаниците македонски' сметал дека целта на востанието би требало да биде ослободување на Македонија, а Софискиот комитет инсистирал да се крене врева со оружје како протест против решението во Берлин Македонија да биде 'откината' од санстефанска Бугарија.

Во основа поради тие причини настанал судир меѓу раководството на Македонското востание (внатрешните) и тие што сакале да ги насочуваат и раководат акциите од Бугарија (надворешните). Комитетските фактори во Бугарија, меѓу кои важна личност бил познатиот митрополит Натанаил, решиле да го преземат водството над востанието преку разни интриги и убиства. Беровски бил уапсен а војводата Стојан подло убиен, било формирано и ново раководство, но раздорот што бил предизвикан во востаничката средина и непријателскиот однос на комитетите во Бугарија спрема ослободителниот карактер на движењето, како и некои други сериозни причини, придонесле востанието во април- мај 1879 година да биде задушено. (Кнежеството Бугарија непријателско за Македонците и Македонија, Р.И.)

Крестенското востание, и по своите главни и директни носители што се бореле и по целите што сакале непосредно да ги постигнат, било македонско востание. Тоа се гледа, покрај другото, и од документите што ги донело раководството (Македонски востанички комитет) во врска со уредувањето на ослободената територија. Се работи за што требало да го реши востанието: државнотворни, национални, општествени, воени, економски, политички- комплетно сè што наметнувал животот на една слободна, организирана држава. 'Ние востанавме како поборници на слободата, на нашата крв што ја пролеавме... ние í служиме како македонска војска на Александар Македонски на слободата со девизата: Слобода или смрт!', стои меѓу другото на краткиот вовед на Правилата.

Но, и по задушувањето на Крестенското востание, борбите не престанале. Во југозападна Македонија, во регионот на Кичево и Прилеп, до оној меѓу Битола и Охрид, бил направен обид за организирање и вооружување за да им се даде отпор на големите своеволија на властите и на теророт спроведуван од разни качачки банди. Оваа револуционерна заговорничка мрежа траела од крајот на 1878 па сè до пролетта 1881 година, кога била откриена и жестоко уништена од властите. На крајот се одржало големо судење на кое од 700-ната затворени лица само неколкумина биле осудени а другите ослободени.

Во меѓувреме, се појавило сериозно вооружено движење во јужна Македонија. Како резултатот на неговата дејност настанало формирање на Привремена влада на Македонија од страна на Народното собрание, а настанот се одржал на 2 јуни 1880 година на планината Грамос. Во протоколот потпишан од 32- цата чле-

нови, присутни на Собранието како претставници на речиси целокупна Македонија, се содржани основните барања на организацијата на оваа акција. Имено, се барало создавање единство на народот и единство на земјата, а борбата да биде инспирирана исклучиво од македонските интереси и права. Тоа биле обиди на македонското ослободително движење преку апели, па и закани упатени до големите сили, да се издејствува остварувањето на чл. 23 од Берлинскиот договор, при што би се нашло место за барањата изнесени во Протоколот за правата и устројството на Македонија.

Речиси напоредно со формирањето на Привремената влада, во Бугарија, осум војводи, како претставници на 1.800 поранешни македонски борци, ја создале Македонската лига, на чело со Главен штаб како Привремена управа на Македонија. Лигата застанала зад девизата ‘Слобода на Македонија или смрт!’ Привремената управа изготвила свој Органски устав за идното уредување на Македонија, кој имал 103 члена. Во Уставот се предвидувало Македонија да биде автономна, вазална област составена од македонската етничка територија на чело со генерал-губернатор. Лигата била воена организација и имала задача да организира востание во Македонија за постигнување на својата цел. За регуларно водење на борбите таа подготвила посебна Воена инструкција за устројството на македонската војска во автономната држава Македонија. На 29 јуни 1880 година, Главниот штаб испратил Манифест од Пирин, со кој го повикувал македонскиот народ на општо востание доколку големите сили не го усвојат предложениот устав. Со помош на Манифест-от, Лигата се поврзала со претставникот на Привремената влада, Леонидас Вулгар-ис. Двете страни се договориле да ги здружат силите во борбата за ослободувањето на Македонија, по меѓународните услови веќе не биле поволни за да се реализира еден таков преамбициозен план- општомакедонско востание.

Со откривањето и уништувањето на заговорничката мрежа во западна Македонија, пролетта 1881 година, згаснале бројните револуционерни и ослободителни акции и се смета дека со тоа завршила револуционерната криза во Македонија и дека настапил релативен мир, кој ќе трае приближно петнаесеттина години, до појавата на Македонската револуционерна организација во 90- тите години на деветнаесеттиот век. Сите настани што се случиле во годините на големата источна криза (1875- 1881) потврдуваат дека македонскиот народ влегол во една комплексна и продолжителна борба за ослободување, т.е. за создавање сопствена држава, преку која тој би ја постигнал својата политичка и национална еманципација, со што би биле реализирани државнотворните стремежи кон кои се насочувало македонското ослободително движење, а тоа се раѓаше, растеше и се афирмирало како историска и автохтона појава наспроти големите пречки и отпори на кои беше изложено од страна на веќе организационо оформените и со конкретни програми настапувачки пропаганди на соседните држави. Како основно ‘програмско’ барање на нивните стремежи било истакнувано ‘неотуѓивото право за национално обединување’. ‘Националното обединување’ по Берлинскиот конгрес станало стил на размислување и на живеење на сите три соседни земји на Македонија. Тие измислувале и создавале свои ‘теории’, на сопственост врз Македонија, преку повикување на историјата, етнологијата (разни статистики), религија, антропологија...Словенскиот карактер и сличноста на јазикот со јазикот на мнозинското население во Македони-

ја биле истакнувани како еден од важните аргументи за докажување на бугарскиот, односно на српскиот карактер на Македонија; понатаму бил посочуван ферманот за создавањето на Ехзархијата по кој, впрочем, не ги определува бугарските национални граници во Македонија, била посочувана и Цариградската конференција иако таа не се раководела од етничките критериуми при определувањето на границите во чии рамки требало да се извршат реформи ниту, пак, ги сакционирала предложените реформи. Србите се повикувале на историјата и на нивниот цар Душан додека Грците, кои не можеле да истакнат некоја племенска блискост со македонското население, Македонија ја прогласувале за своја, главно, врз основа на некои 'историски права', сметајќи ја неа за свое античко наследство, при што воопшто не им пречел општопознатиот факт дека во времето на нивните етнички 'предци' и Македонија и Македонците ја сметале за варварска земја, т.е. за туѓинци и непријатели на Елините. Сепак, од припадноста на народот кон Православната црква грчката припаганда го извлекувала своето 'право' да претендира врз тој народ и врз територијата на која живеел. Православната црква, до средината на деветнаесеттиот век, при немањето друга на овие простори, ја признавале како своја сите православни народи- Македонци, Власи, Албанци. На чело на таа црква, по силата на историските околности, стоела хиерархија од грчко потекло- факт што бил искористен за да може тие народи, во изминатиот период, во еден нивен не мал дел, пред сè во најјужните реони, да бидат погрчени“.

Еладците како Пелазги со варварски јазик биле едно исто како Македонците (Херодот, Тукидид, Платон...Јустин...). Македонците понатаму говорат варварски јазик кој бил пелазгиски=склавински=т.н.словенски- тој бил Хомеров, а Еладците биле одродени од варварскиот=пелазгиски јазик со македонскиот коине и катаревуса. Ова било повод, Фалмерајер и др. да потврдат, во Елада немало Хелени кои би говореле на хеленски (коине) јазик, туку имало Словени со свој словенски акцент...

„4. Афирмацијата на македонскиот национален идентитет по крстенските настани

Во годините по Берлинскиот конгрес растела и се образувала онаа македонска генерација која, по силата на историските околности, ќе биде предодредена да учествува и да раководи со последните и решавачки револуционерни борби на македонскиот народ за слобода и зачувување на единството на земјата. Тоа е времето кога пушката речиси мирувала, но затоа, пак, историските процеси кои се развивале на македонската територија ги создавале оние неопходни политички претпоставки што го условија продолжувањето на ослободителните борби прекинати во 1881 година.

Токму во овој процес, благодарение на натпреварувачкиот карактер на религиозно- просветните пропаганди (покрај другото), Македонија се 'збогатила' со бројна интелигенција, нешто за кое дотогаш никој не можел да го претпоставува. Се разбира, таа била создадена за желбите и очекувањата на егзархот или на патријархот, големото мнозинство од таа интелигенција си останало македонско и се ставило во служба на својот народ- во служба не неговите стремежи и аспирации за слобода.

Напоредно со разбивачките и асимилатарските акции на странските пропаганди се развивал и отпорот против нив, а во зависност од таквите услови, својот пат го пробивала и македонската национална самосвест. Родена во почетните годи-

ни на преродбата, таа постојано ќе биде присутна во разни форми, особено во вид на отпор против носителите на бугарската (и грчката) политика за доминација во духовниот и општествениот живот на христијаните во Македонија, а се интензивирала особено по формирањето на Бугарската егзархија со која, создадена од султанот (1870 г.), бугарската пропаганда и официјално го стекнала правото да го управува и да го насочува духовниот живот на овој дел од македонските христијани што ја признале нејзината религиозна власт, претпоставувајќи ја неа како словенска пред Грчката патријаршија.

Бидејќи немало услови за обновување на Охридската архиепископија како македонска црква, националната духовна идеја била ставена во ситуација да се пробива и да се развива во мошне сложени услови. Во шеријатската Турција националната активност била право и привилегија на признатите од Портата црковно-пропагандни институции, какви што биле Егзархијата и Патријаршијата. Овие, пак, де факто станале органи на надворешните сили (држави) и работеле на нивни интерес. Значи, фактички легална, македонска национална духовна активност во земјата била оневозможена од двете цркви кои работеле во интерес на Бугарија и на Грција, а револуционерната борба, пак, како националноослободителна акција што имала сосема поинаков карактер, поради средствата што ги применувала (за автономија и државност), нормално не била прифатлива, дејствувала илегално и била во жесток судир со османлиската власт. Борбата за национална слобода била насочена, на прво место, против османлиската доминација, а потоа и против оние сили што го цепеле народот и го прогласувале за свој, измислувајќи аргументи за да ја оправдуваат политиката за делење и завладување на Македонија.

Македонското ослободително дело, национално и политичко по своите стремежи, објективните услови го принудиле јавно да се промовира најпрво во странство и од некои странци што, престојувајќи претходно во Македонија, аргументите за градење на својот став ги црпеле од самиот терен !

Петте и нешто повеќе години пред формирањето на Македонската револуционерна организација (1893 г.) се особено богати со настани мошне значајни за развитокот на македонското национално движење. Во овој период пред балканската и поширока научно-политичка јавност јавно била изнесена вистината за Македонија како одделен словенски ентитет и тоа од еден истакнат Бугарин, Петар Д. Драганов, инаку познат руски научник-славист, лингвист, демограф. Тој се јавил со тврдењето дека Македонците се посебен словенски народ, со што предизвикал бурни реакции кај заинтересираните научно-политички кругови во Бугарија и во Србија. Во дискусијата што се развила по ова важно прашање се вклучиле и руски научни работници.

Во својата книга 'Народноста на македонските Словени' (1890 г.) Австриецот Карл Хрон ќе подвлече: 'Во моите сопствени студии... дојдов до убедување дека Македонците, како по својата историја така и по својот јазик, се посебен народ...' "

Само „Македонците, како по ...историја така и по... јазик, се посебен народ“.

„Значи, македонското прашање како национално веќе било поставено пред научните кругови на Европа, а особен интерес и бура предизвикало во Бугарија и во Србија.

Во Бугарија, при редуцирани демократски слободи, се раздвижила и македонската емиграција (во времето на Стамболов), која во почетокот испровоцирала дискусија околу судбината на Македонија. Приближно во истото време кога жестоко се реагираше на ставовите на Драганов, во в 'Македонија' на К. Шахов се развила интезивна дискусија за иднината на Македонија. Во овој весник се појавиле разни идеи, предлози, полемики и изливи на македонскиот патриотизам, но и жалење по санстефанска Бугарија. Значи, се поставило прашањето за ослободувањето на Македонија и за средствата за неговото реализирање

Од гласилата што биле отворени носители на бугарската анексистичка политика спрема Македонија може да се добијат повеќе информации за тоа кон што, всушност, се стремела патриотски ориентираната македонска интелигенција отколку на пример, во весникот 'Македонија'. Така, на пример, весникот 'Југозападна Б'лгарија' сеел отров против сите противници на неговата политика- Македонија да стане југозападна провинција на Бугарското кнежество. Со самото тоа, всушност, ги жигосувал оние сили што објективно ја афирмирале македонската национална кауза, која со големи тешкотии си го добила својот пат. Тоа особено го правел владиниот весник 'Свобода', кој со полициска прецизност ги следел сите македонски јавни или тајни ослободителни манифестации и ги изнесувал пред јавноста како антибугарски.

Во овие години на јавни национални појави и акции, на јавни дебати и полемика околу прашањето за ослободувањето на Македонија, во Бугарија изникнале тајни и јавни македонски здруженија меѓу кои по своето значење издвоиле Младата македонска книжевна дружина (1891 г.) со нејзиниот печатен орган 'Лоза'. Таа била формирана главно од оние ученици и студенти што биле незадоволни од егзархиските училишта, па затоа пребегале од Македонија во Србија (1888- 1889), а незадоволни и од српската власт, немале друг избор, преминале во Софија.

Младите 'лозари', како што пишува Мисирков, сакале да ги одделат интересите на Македонците од бугарските со воведување на едно од македонските наречја на степен на литературен јазик за сите Македонци'. Тоа што 'лозарите' настапиле под 'маската бугарска' не можело да ги заблуди противниците, бидејќи во содржината на 'Лоза' лесно можело да се препознае македонската национална суштина- во неа многу се пишувало за Македонија како 'своја татковина', која повикува на помош за спас од посегавата на соседите, што значи за спас и од Бугарите. Прогласена од режимот за непријателска, Дружината во јуни 1892 година била забранета. Повеќе членови од Дружината ќе земат учество во формирањето и изградбата на Внатрешната организација, а најистакната личност меѓу нив бил Петар Поп Арсов.

Малку подоцна, национални друштва на македонски младинци биле формирани и во Србија. Во текот на 1893 година било формирано друштвото 'Вардар', а подоцна (1902 г.) бил формиран Македонскиот клуб, кој го издавал неделникот 'Балкански гласник'. Тоа е првото гласило во кое македонските национални дејци успеале во тие години пред пошироката јавност толку јасно да ја дефинираат својата национална и политичка програма за решавање на македонското национално прашање.

Внатре во Македонија, најкрупна национална пројава во годините непосредно пред формирањето на Македонската револуционерна организација било движењето во Скопската епархија за црковно осамостојување на Македонија преку об-

новувањето на Охридската архиепископија. На чело на ова движење застанал егзархискиот митрополит Теодосиј Гологанов (Теодосиј Скопски). Поврзувајќи се со истомислениците, тој презел низа мерки за отстранување на воспоставениот егзархиски апарат и за негова замена со свој, мерки за отстранување на бугарскиот јазик и сл. Целата политика што ја спроведувал Теодосиј водела кон црковно осамостојување не само на Скопската епархија туку и цела Македонија. Тој се обидел тоа да го постигне преку унија со папата. Во декември 1891 година лично се сретнал во Скопје со претставникот на Римската црква во Цариград, Бонети, пред кого ги изнел условите за премин во унија.

Решавањето на црковното прашање според планот и барањето на Теодосиј поставени пред Бонети, всушност, значело решавање и на македонското национално прашање. Таквата политика и дејност на митрополитот предизвикале огорченост не само кај Егзархијата и Патријаршијата туку и кај српската пропаганда. Егзархот, со помош на османлиската власт, успеал да го отстрани владиката од Скопје, со што бил провален и овој сериозен обид со помош на Римската црква историјата на Македонија да тргне по патеките што воделе кон националното ослободување. Веќе станало очевидно дека сè што се случувало во Македонија, особено бескруполозното мешање на соседите во македонските работи, па и начинот на водењето на османлиската политика, која доста успешно го користела познатото средство- раздели па владеј, водело единствено кон резултат- поделба и грабеж на Македонија“.

МАКЕДОНЦИТЕ СО Т.Н.СЛОВЕНСКО ПИСМО- ЦРТИ И РЕЦКИ (РУНИ)

Ристо Ивановски, Европјаните потекнале од Балканот и Мала Азија, пишува:

Според Вент, на Крит веќе во четвртата илјада пред н.е. таму постоела градба со трикатни згради. Темелите на големите Миносови палати во Кнос биле удрени некаде во пет илјадити години п. н.е. Три илјади години подоцна тие палати се претворени во монументални градби какви инаку не наоѓаму никаде во цела антика, палати со градиозни фасади, отворени со столбови и свечени хали, со раскошни соби и складишта, капалишта и клозети со протечна вода, со најрафинирани уметнички и технички уреди. Микенската култура историски е позната со киклопски градби, рафиниран раскош, уметнички дела со најголеми достигнувања. И во Микена се употребувало критското хиероглифско писмо. Крит во втората илјада п.н.е. бил светска сила. Критските бродови пловеле по цело Средоземно Море, од западна Европа до предна Азија, од северна Африка до Крим. Тој остров, имено, бил идеален јазол за сите прадамни бродски патувања. Тој лежел точно помеѓу сите три во тоа време познати континенти. Критјаните можеле да пренесат калај од запад на исток, бакар од Кипар во Италија и Шпанија, робови од Египет во Кнос итн. „Во 1423 пред нашата ера пропаднал Крит, а пропаста била завиена во тајност. Можеби избивањето на вулканот на островот Санаторино ги уништил Кносовите палати и Критската цивилизација. Не се ли оние ‘поморски народи’, кои малку пред тоа процреле во Египет, Филистејци, кои се населиле подоцна два века во Палестина, истите тие Критјани, бегалци од пропаднатото Миносово царство, кои побарале нов нов дом ?“

„Наспроти источниот дел на Средоземно Море, кое е поприлично испитано, на Балканот, каде се воделе најповеќе војни со уништувачки размери, истражувањата

се минимални. Затоа се наведува написот за археологијата на Георгис Велас. Г. Хурмузијадис на Конгресот на археолозите на Грција во 1995 година соопштил, дека во северниот дел на Грција, во близина на градот Костур, при ископувањето на ранонеолитска населба, била пронајдена дрвена плочка со знаци на најстарото европско писмо. Уште во 1932 година поради големата суша, јужниот дел од Костуртско Езеро, во близина на селото Диспилија (Дупјак) станал поплиток, каде се забележале потопена наколна населба, чии што столбови на еден метар штрчеле над нивото над водата. К. Керамопулос со експедицијата извршиле истражување и прибрале колекција на керамички остатоци, камени орудија за работа и останки на коски од животни. Тие сведочеле за постоење на наколна населба кон крајот на мезолитот (9- 8 милениум п.н.е.). Тој тие резултати ги соопштил во 1932 и 1941 година. Истражувањата се повторуваат во 1968 година, кога повторно опаѓа нивото на водата. Истражувањата за населбата продолжиле. Се открило неколку живеалишта. Освен тоа, самата населба се наоѓала на потонат остров, а жителите се превезувале со чамци од издлабнети трупци. Во 1992 година започнало да се подигаат насипи, со цел да исушат дел од населбата. Тогаш биле откриени уникатни примероци на орудија за работа од камен и од коски (тесла, длето, шило, стрели), куки од коски и низа земјени производи за неидентификувана намена, коишто í припаѓале на културата од периодот на месолитот- неолитот, односно од 7- 6 милениум п.н.е. Изненадно постоело изобилство на производи од земја во облик на човечка фигура. Исто така, се пронајдени остатоци од издлабнети чамци,⁸ како место на ‘најстарото европско бродоградилиште’. Најголемата ‘добивка’ била пронајдената дрвена плочка, на чија површина биле изгребани осум знаци на најстарото европско писмо датирано од 6 милениум пред н.е. (со радиојагленородната анализа 5.260 година п. н.е.). Дрвената плочка била со димензии 30 x 12 x 35 см, со изграбени осум знаци, кои несомнено потсетуваа на букви. Дека тоа не е криптограма туку е ‘буквално’ писмо, потврдува неговото споредување со најстарите системи на писма на Месопотамија и Египет, каде што секој знак означува посебен поим: Сонце, Месечина, вода, лак и слично. Ист таков карактер имало најстарото линејско писмо. Одделни букви на најдената плочка имаат сличност со буквите на етрурскиот натпис од 3 век п.н.е., најден во италијанскиот град Пјаќенца. Така до денес се сметало дека најстари примери на писменоста на цивилизацијата на Стариот Свет постоеле во Стариот Блискиот Исток и на соседните со него територии од Иранската висоравнина во 8 милениум п.н.е. Според спомениците во Египет, се појавило криптографското писмо (5- 6 милениум п.н.е.), претставено со спомениците од Герзејската култура. Но со бројните откритија откритија со најстарите пирамиди во Египет, дешифровката на лемнејскиот натпис и најстарото писмо во Северна Грција (Македонија, Р.И.) ја става посомнение вистината на познатата пословица: ‘Ех oriente Lux’ (‘Сè што е од Исток, е најдобро’). Од наводите се гледа дека се работи по 9000 г.п. н.е. кога можело да започне топењето на мразот со постледениот период од 8.000 г.п.н.е. Ама овде поимот буква е од буквава...

Сите писма (руни, глаголични, кирилични итн.) на многу места се најдени во Македонија. Ристо Ивановски (2002), во „Завера против античките Македонци“ пишува: „...постои и кирилица на Трп Руен (567 г.н.е.), составувач и рецкар на шти-

⁸ Бидејќи Прокопиј за издлабнетите чамци говори за склавински,Склавините биле само домородни.

чката од ‘в лес кни’, од планината Руен во Македонија“...⁹

Следи кирилицата била многу постара од Македонците- Солунски Браќа:

Андреас К. Хајне¹⁰ говори за „Писмото и јазикот“ на Елам.

„Пред 5000 години дознаваме за писмото на Сумерите...

Со порастот на урбанизирањето било неопходно објаснив систем за пишување, и сликовниците се развиле во зборслоговнописмо, кое исто така беше наречено ‘Црти-писмо’. Со него исто така Еламитите можеле комплексни предмети да претстават. Овој развиток се случил веројатно веќе многу порано, потврдено веќе од 2200 п.н.е. ...“.

„Еламитското Црта-писмо изумрело со последниот крал, кој тоа го користел, Кутик- Иншушинак, околу 2250 п.н.е. Оттогаш било преземено акадското клинесто писмо прилагодено на еламитскиот јазик, што понатаму беше користено“.

Багнел Бјури- Расел Миогс¹¹ кажуваат, на Крит од најстаро време живееле Фениките, па се говори и за првото феникиско- критско писмо со „црти и рецки“.

Следи критско-микенската култура немала хеленска култура туку прастара македонски особини, боја и карактер.

Павел Тулајев¹² говори: „Г.С. Гриневич, автор на книгата ‘Прасловенска писменост и резултати на дешфрирање’ (Москва, 1993.) го критикувал секое критикување на читањето на етрурските писма уз подршка со феникиското посредување. Главната грешка на научниците кои ја користеле таа метода, според мислењето на Гриневич, е во тоа што тие не го земаат во обзир силабискиот, слоготворниот карактер на етрурската азбука на прасловенското потекло. Да би претпоставиле 28 слогови во дадената азбука ни е потребно овеќе од 50 знака. Втората методолошка грешка е во тоа, што тие покушувале да го читат натписот од десно на лево, попат на семитскиот начин на читање: ‘Етрурските натписи кои се исчитани од десно на лево, пишува Гриневич, не даваат никаква смисла’. Писателот на книгата за дешфрирањето на прасловенското писмо, разработил сопствена метода, трагајќи за секое слово одговарувачки слог и го предлага своето толкување на златната плочка од Пиргија. Оние кои имаат намера да го применат неговиот рецепт за дешфрирање, Гриневич советува да се послужи со искуството на еден лозар: прво да ја ‘накалеми расцветаната гранка која дава сочни плодови на основното стебло’, а потоа, тој објаснува, треба да се одрежи летораст и да вади лист по лист, внимателно и наранане’.

Очигледно, на противречностите во толкувањето на истоветниот напис, сведочи за тоа дека методата научничка побарува дополнителни проверувања. Според тоа, успехот ќе постигне оној истражувач ако се придржува, односно избере најпригодна метода, лишен од зависноста од етичката или политичката припадност. А бидејќи лингвистичкиот клуч лежи во граматиката на родословните древни јазици, научниците треба да се потрудат што подлабоко да проникнат во историјата на писменоста и да се определат за генетичкото одредување на припадноста на јазикот на Етрурците- Пелазгика“.

Етрурците пишеле со црти и рецки, имале бог Перун, како што биле Русите.

⁹ Ристо Ивановски, Европјаните потекнале од Балканот и Мала Азија, Битола, 2004, стр. 125.

¹⁰ Andreas K. Heyne, Wenig bekannte Hochkulturen, Editiones Roche, Basel, 1993, стр. 156.

¹¹ John Bangel Bjuri- Rasel Miogs, Istorija Grčke..., 29.

¹² Павлел Тулајев, Венети, Пешић и синови, Београд, 2004, страна 89.

Рускиот археолог ГенADIј ГриневиЧ¹³пиши: „Ова сега не е повеќе хипотеза. Тоа е историски факт. Многу археолози потврдуваат дека ‘Славјаните’ применува- ле читање и пишување на вертикални и хоризонтални рецки. Тие рецки го дале името на преткириличното писмо. Тоа не било азбучно писмо туку ‘силабиско’, пи- шување на сликовници или рецки, писмо... најстариот пример од пишување на ва- кви хоризонтални и вертикални рецки експонирани во пишаниците на еден врте- нест обрач кој датира од 348 година од новата ера. Тоа беше пронајдено во близи- ната на градот Јаш во Источна Романија. На него пишува: ‘Соседи, однесето го овој прстенест обрач кај Соља’. Ова писмо било напишано на обично вретено. Тоа пока- жува дека читањето и пишувањето било широко употребувано во паганската ера. Тоа веројатно сугерира, дека се извори на ‘предславјанското пишување’ кои се многу постари од нив, одење наназад во претходниот милениум. Но, колку постари би можеле да бидат тие ? (Silbe=silabe=силаве=силава=сила ва: сил=с ил=Ил, Р.И.)

Ова прашање ме заинтересира и мене, и се свртив кај мистериозниот ‘Фаи- стос-диск’. Моето нагудување беше од просто согледување, и самиот сега не би можел да одговорам зашто ги споредувам сите овие писма, но секако забележав очи- гледни сличности меѓу нив. Не било ли тоа забележано од други ?- се запрашав са- миот себе. Почнав да ги разгледувам пишаниците на дискот литературно една ве- чер и заклучив дека тоа е пример од ‘силабиско писмо’, слично на вертикално и хо- ризонтално пишување на рецки. Има многу незаменливи извори, кои покажуваат дека Пелазгите оригинално живееле во пределите на среден Дњепар (сега во Укра- ина)...подоцна тие ја напуштиле нивната покуќнина и своите идоли; ова се случило во 2- от милениум пред нашата ера... Егзодусот’ се поклопува до доаѓањето на Пе- лазгите на Балканот од прекласична ера, вклучувајќи го и островото Крит. Веро- јатно Пелазгите биле мистериозните Русичи, спомнати на пронајдениот ‘Фаустов- диск’. Дошле на Крит од северо- исток, се измешале со населението на островот со Минојците. Научниците веќе имаат големи акумулации од податоци за силната цивилизација на Критјаните, која ја сметаат за лулка на европската цивилизација. Според зборовите на Херодот, ‘таткото на историјата’, Критјаните биле неспоред- ливи во источното Средоземје и биле господари на Средоземното Море. Однена- деж, се појавила катастрофа. Мамутската ерупција на вулканот Санторим, се прет- поставува дека се случило околу 1450 година пред новата ера. Таа ерупција напо- равила непопоравни штети и го означила крајот на Критско- Микенската цивили- зација. („Критјаните биле неспоредливи во источното Средоземје...“, Р.И.)

Каде отишол народот ? Каде нашло засолниште наследниците на ‘Леопардо- вите синови’, кои ги снашла оваа трагедија ? Како и да било, во периодот од 8- то до 2- то столетие пред нашата ера се појавиле други антички народи, друга цивили- зација под друго име, меѓу Арно и Тибар, во Северна Италија. Овој народ биле Етрурците, етрурската цивилизација мистериозна до денес. Етрурците се нарекува- ле самите себе Ресени. Во записите на Стефан од Византија, голем историчар од античко време се вели дека тие безрезервно се класифицирани со ‘Славјаните’, до- дека грчкиот историчар Хеланикус, докажува, дека тие биле гранка на Пелазгите. Има податоци дека Етрурците го зазеле и градот Рим, во седмото столетие пред н.е., и придонеле во градбата на истиот; музичките инструменти, театрите, рудниците,

¹³ Gennadi Grinrevich, juni 1986, SPUTNIK.

подобрување на земјиштето, каналите, лековите од тревки, металната обработка-сите овие нешта се подарок од Етрурија.

Сега експертите можат да ги читаат и да ги преведуваат пишаните наоди употребувајќи ја латинската азбука, но како прозвучувал јазикот останува непознато. Од 18- то столетие научниците до денес го задржале своето мислење, кое никогаш не било спротиставено, дека Етрурците ја позајмиле азбуката од Грците и дека Римјаните во нивно време ја позајмиле истата од Етрурците. Ова сугерира дека познавањето на грчкото и римското писмо лесно било провлечено и кај Етрурците, особено затоа што тој систем на пишување им изгледал доста прост и единствен. Мислам дека тие писма биле азбучни со непомалку од 30 букви. Огромниот број преводи и нивните интерпретации секако ги носеле истражувачите во ќорсокак.

Но што ако традиционалните мислења бидат побиени и отфрлени? Веројатно, како по примерот на Фаистовиот диск тоа не било азбучно туку симболично пишување? Јас почнав да го анализирам етрурското писмо и избројав преку 70 различни видови симболи, премногу за буквална азбука. Наместо тоа, значи било силабиско пишување. Кога веќе ги споредив етрурските симболи со хоризонталните и вертикалните пишувања, со рецки, јас наеднаш забележав комплетна сличност меѓу 80% од двата видови на пишувања. Анализите покажаа дека граматички и вокално преткирилското и етрурското писмо биле, без сомнеж, многу слични. Понатаму, јас пронајдов и потврдив на фактот дека Етрурците навистина се нарекувале себеси Ресени“. (Цртчките и рецките биле руни, што го пиши Сиприен Робер, Р.И.)

Според Г.С.Гриневич, во делото „Праславјанска писменост“, Пелазгите се Минојците, автори на линеарното писмо А и Б, на писмото на прасловените. Отворените слогови се карактеристика на словенското писмо од црти и рески. Тоа писмо припаѓа кон групата на егејскиот силибар. Тесно сврзани меѓу себе, тие се три системи на писма: критското хиероглифско, линеарното писмо класа А и линерано писмо класа Б. Знаците на линеарно А и Б писмо се компарираат со знаците на писменоста од типот на црти и рецки. Линеарното писмо А и Б и писмото од типот на црти и рецки, се единствена прасловенска писменост. При компарирање на писмото од типот на црти и рески со кирилицата, се појавуваат 10 идентични графички знаци со кирилски букви. Тие десет букви ги има и во графичкиот алфавет. Дваесет и две букви од феникиското писмо, се дваесет и две букви на протобиблското писмо, кое е од силабирски тип- слоговно. Тоа е Егејско писмо. Го има на Крит во епохата на бронза, каде се создаваат линераните А и Б писма.

Летото 1908 година италијанските археолози почнале да истражуваат на Крит. Во градот Фаистос пронашле и еден мал диск, вршник од печена глина, кој бил испишан со разни симболи на број 45. Пак, рускиот археолог и геолог Генедиј Гриневич докажува за друго такво откритие, југоисточно од Москва. Друг руски археолог, Васил Городцов, пронашол друг диск со слични симболи како на критскиот. Според него, пишаниците имале „словенско потекло“.

Понатаму Гриневич пишува дека во периодот од 8- 2 столетие пред нашата ера, се појавил друг антички народ, друга цивилизација, под друго име, меѓу Арно и Тибер, во северна Италија. Тоа биле Етрурците, кои самите се нарекувале Раси. Историчарот Хеланикус (5 столетие пр.н.е., Р.И.) докажувал, дека тие биле гранка на егејските Пелазги. Во записите на Стефан од Византија (6 столетие н.е., Р.И.),

тие безрезервно се класифицирани како Словени. Словените применувале читање и пишување со вертикални и хоризонтални рецки. Тие рецки го дале името на преткирилското писмо. Тоа не било азбучно писмо, туку „силабиско“, пишување на сликовници или рецки. Најстар пример од пишувања на вакви хоризонтални и вертикални рецки експонирани во пишаниците на еден вретенски обрач кој датира од 348 година од новата ера. Тој беше пронајден во близината на градот Јаш во источна Романија. На него пишува „соседи, однесето го овој вретенест обрач кај Соља“ (Соља или Солија било женско име). Ова писмо било напишано на обично вретено. Тоа покажува дека читањето и пишувањето било широко употребувано во пагансаката ера. Тоа веројано сугерира, дека се извори на „предсловенско пишување“, кои се веројатно многу постари од нив, одење на назад во претходниот милениум. Но колку постари би можеле да бидат тие ? Споредено со авторот, како Етрурците биле Словените, а пишувал географичарот и историчарот Стефан Византиец.

Следи да се разликуваат писмо со црти и рецки (руни) и слово до Словени.

Андреас Х. Хајне пишува за акадското владеење, за старото еламитско цртаписмо. Тоа било развиено 2200 г.п.н.е.Багнел Бјури- Расел Миогс кажуваат,на Крит од најстаро време живееле Фениките, па се говори и за првото феникиско- критско писмо со „црти и рецки“. Следи критско- микенската култура немала хеленска култура туку постари македонски особини, боја и карактер. Платон¹⁴ вели: „...тие глоси биле извртувани и превртувани на севозможни начини...“. Диодор¹⁵ истакнува: „...Тие што биле понапредни во знаењето, пред VI и V век пред Христа ги користеле врежаните знаци на првите Пелазги и говорот пелазгиски... Дури потоа почнале да се користат хеленските знаци, преземени од Пелазгите...“. Па ГенADIЈ ГРИНЕВИЧ, во „Праславјанска писменост“ наведува за исти знаци со исто значење во Русија, Подунавјето, на Балканот и во Каменот Розета во Египет. Ова ни објаснува, Русите, Подунавците, Балканците и Македонците во Египет, каде тие со Птоломеите со пелагонски говор, биле еден те ист народ со еден те ист јазик. Руските зборови биле слични на оние за кои пишувал Црноризец Храбар, дека Словените (всушност Склавините од 6 век на Балканот кои го обожувале Хора кој бил истоветен со египетскиот Хорус и ведскиот Кришна во Индија, потврдувајќи се, Склавините биле домородни, а не дојденци) пишувале со „црти и рецки“, основ македонските автори да го одгонетнат писмото на Камен Розета итн.

Павел Тулајев¹⁶ говори: „Доста сложено прашање е со словенските руни, т.е. до појавата на предхристијанската писменост, која им претходела на кирилицата и глаголицата. Ама и тука науката пронајдува свој пат до правата вистина.Како прво, точно е докажано со компаративната палеолингвистичка метода, дека Словените имале своја древна писменост. Како второ, дека имало повеќе видови (типови) на писменост. Рунските натписи во последните неколку децении во континуитет, се собираат, коментираат, упростуваат. Според мислењето на специјалистите за руските пагани на В. Титов, Рујаните (жителите на Рујан) имале писменост со ведски традиции. Нејзината графика осетно се разликувала од познатите постари и помлади руни. Ама, после рушењето на културните словенски центри во Прибалтикот, таа традиција потполно исчезнала. ‘Од XIII-XIV в. под интензивен притисок и на

¹⁴ Platon, Cratilos, 421 c and 425e...

¹⁵ Diod., Siculi., Posedones, Lib. III. gl. 67.

¹⁶ Павлеl Тулајев, Венети, Пешић и синови, Београд, 2004, страна 132.

германските крстоносници, во словенските кнежевства Ранска, Мелкенбуршка, Брандербуршка и други места, прибалтичкиот словенски етнос престанал дефинитивно да постои“.

Бранко Вукушиќ¹⁷ пишува: „Словените како варвари, наводно, воопшто не знаеле за писмо. Нивната писменост, односно цивилизација почнала со христијанството, со Кирил и Методиј во IX век н.е. До тогаш ‘словенскиот род боравел во незнаење и мрак на гревот’. Меѓутоа, е познато дека кирилицата е направено од писмо во источно- словенски скитско- сарматски области, каде се зачувани од римското уништување. После распадот на римската империја, поимот варварски во однос на Словените, е заменет со пагански. За црковната организација во проселитизмот спрема поробените Словени, писмото било неопходно, инаку тоа би било ‘пишење по вода’. Папата Јован VIII во едно од своите посланија потврдува дека постоела паганска, словенска писменост пред покрстувањето ама св. Кирил тоа писмо го усовршил и го прилагодил на потребита на црквата. Каде го пронашол? Во ‘Житијата Свети Константин Кирил’ проф. Пешиќ наведува, дека Кирил за време на престојот ‘во Хорсон нашол Евангелие и Псалтир напишан со словенски слова и човек кој говорел со тој јазик’, ја изучил и разработил својата кирилица.

Има многу непосредни докази во прилог на словенската писменост пред Кирил. Филозофот Етик, по потекло Скит, роден во Истра, сочинил во IV век н.е. писмо за Словените под Римјаните. На една икона од VI век н.е. во Рим, имињата на свети Петар и Павле се напишани со словенско писмо. Арапскиот писател Хорезм Фахр-Един во својата ‘Историја на Хазарите’ наведува дека Хазарите во VIII век го користеле писмото на Словените од 22 слова. И скадинавските руни се викале ‘вендски руни’. Во Унгарија е пронајден камен натпис од III век н.е. на словенски јазик“.¹⁸

МАКЕДОНЦИТЕ ИМАЛЕ СТАР ГОВОР- МАКЕДОНЦИТЕ СТАР НАРОД

Олга Луковиќ- Пјановиќ¹⁹ пишува за: „а) Јован Цвиик...

На ова место пред што преминеме на интерпретацијата на Шафариковите и Суровјецковите толкувања, споменуваме еден голем српски научник, кој- изгледа во оваа смисла уште воопшто не бил изучуван. Тој е Јован Цвиик (1865.- 1927.), географ со светски глас, професор на Универзитетот во Белград, основач на Географското Друштво и неговиот Гласник, претседател на Српската Кралска Академија и член на многу научни установи во земјата и вон неа. Цвиик се бавел со антропо-географски проблеми на Балканското Полуострво, па под тој наслов и напишал едно дело, 1902.г. Исто така се бавел и со географската терминологија па и под тој наслов напишал расправа, 1887. и 1888., објавена во Просветниот Гласник. За населението на Балканот пишувал и во париската ревија ‘Словенски Свет’ (Le Monde Slave) годината 1917., на француски јазик, за што одговоруваат свеските на Српската Кралска Академија- Српски Етнографски Зборник ‘Населби и потекло на населението’. Постои исто така едно негово големо дело на француски јазик (печатено претходно на српски, а објавено 1921.г. во Парис, каде на Сорбона бил почесен до-

¹⁷ Branko Vukušić, “O trojansko slovenskoj misteriji”, Pešić i sinovi, 2003, Beograd, стр. 207.

¹⁸ Исто така, страна 208.

¹⁹ Олга Луковић- Пјановић, Срби...народ најстари, АИЗ Досије, Белград, 1990- през. од Интернет.

ктор. Тоа дело го носи називот ‘Le Péninsule Balkanique, Géographie Humaine’, т.е. ‘Балканско Полуострово’, Географија која се однесува на луѓето. Во оваа своја опсежна студија Цвиик изразува уверување, дека се современите диалекти на српскиот јазик- значи:

Штокавски, кој се дели на старо-штокавски (Македонија), средно- штокавски (Србија северноисточно од Стара Србија, одн. Македонија)²⁰ и новоштокавски (Далмација, Лика, Кордун, Банија, Славонија, Босна, Херцеговина, Црна Гора, Косово, Метохија, Војводина и Шумадија), со поддијалекти: екавски, ијекавски, икавски, веќе постоеле на тлото на древна Тракија и Илирија, на основ што се наметнува заклучокот, дека словенскиот јазик не е донесен на Балканот тек во VII век по Христо. Цвиик не бил лингвист, ама како научник со високи вредности...“.

Следи во Македонија живеел стар народ, до Крушевац среден народ и до Дунав (во Шумадија) нов народ. Па вакви биле и преселбите- само од југ кон север. И затоа Македонците ДНК им се блиски на Критјаните, но не на Подунавците или на Заткарпатците. А и ритамот 7/8 е најизворен во Македонија-потоа се разводнува.

„Во својата значајна студија ‘Балканско Полуострово’ Цвиик пишува, дека во VII век, одма после наводната ‘селидба’ биле познати племињата Брсејаци, Езерци, Драговити и др., во долината Вардар и Црн Дрим, па додава ‘Името Брсејаци и Мијаци се зачувале сè до денес во Западна Македонија’ “.

„f) Милош С. Милојевиќ за истата вест на Константин...Порфирогенит“.

„...излегувањето на Угрите, или Маџарите од првобитната своја монголска-манџурска постојбина...во делот на Македонија и Тракија, или стара Рашка. Тоа се огледа нарочито во оние додатоци...како сребро то, благо то, пушка та...Тоа истото го најдуваме во Големо-Русите околу Архангелското и Белото, или Леденото Море ...Примери за тоа имаме кај Максимовиќ (Год. на север. сп. 1864. г. II.)“.

Се потврдува, народниот јазик бил ист на Балканот, Подунавјето и Русија, со в-н-т. Бидејќи рускиот и српскиот јазик бил старословенски, кај нив е без в-н-т.

Па тој старословенски јазик бил падежен како коине, од кого и произлегол.

СЛОВЕНИТЕ ПОТЕКНАЛЕ ОД ЈУГОТ- ОД БАЛКАНОТ

Олга Луковиќ- Пјановиќ²¹ наведува: „...Еве, значи, до какви заклучоци дошол Сипријан Робер во потрага на првобитниот словенски јазик:

‘Кога некој не е роден како Словен, пред што отпочне филолошки да ги испитува сите јазици и сета словенска литература... треба што е можно подобро да го запознае најстариот и наједноставниот јазик, оној, кој го пружа најдобриот клуч за сите останати. Исто така, добро да би се оценила словенската раса во нејзината целина, е корисно, најпрво да се проучат оние нејзини племиња, кои најдобро ги зачувале своите првобитни одлики во обичаите, во своите закони и во својата поезија.

Тој јазик, тој народ и таа првобитна словенска поезија- верувам сум ја нашол во Илирија. Ќе ме прашате, несумливо, како сум дошол до тоа уверување ? Тргувајќи од идејата, дека на почетокот на секоја голема раса се најдува едно племенајка, со години го трагав тоа племе и тој јазик на север на Европа. Но никаде не ја открив нивната постојбина. Најдувајќи, дека Полјаците и Чесите на Боемија се чу-

²⁰ Авторите кои пишеле за античките Македонци не познавале Срби. Ама и првиот милениум н.е. ...

²¹ Олга Луковиќ- Пјановиќ, Срби...народ најстари, АИЗ Досије, Белград, 1990- през. од Интернет.

вари на најстарите познати документи на словенската историја, јас- на основ тоа- најпрво заклучив, дека тие два народи се најстари и најизворни од целата словенска група; меѓутоа, посетувајќи ги нивните области, се уверив, дека сум бил во заблуда...

После залудните истражувања одлучив, да одам да го трагам тој тип кај Русите; ама, кај нив открив словенски својства толку изобилчени со азиски влијанија, колку и во Полска со влијанија на западот. Очаен, преминав на Словените, за кои се кажува, дека се варвари. Сè допринело да се упатам во тој правец. Полјакот од Варшава ме упатил на краковските гороштаци... како најверни чувари на националните одлики; Русите пак од Москва ме испратиле на Русините во Украина и во Галиција како основачи на нивното царство. Стигнувајќи во Украина, тука сум ги нашол обичаите, легендите, традициите и целиот русински живот во толкава мера исполнет со јуначки успомени, да сум бил принуден да одам да ја трагам вилата чуварка на словенската колевка понатаму на истокот. Најпосле преминувајќи го Дунав, не ми било долго потребно тука да пронајдам украински Козак, Русин од Галиција, полски горштак од Карпатите и боемски планинец од Судет- со еден збор- сите првобитни племиња на Словените дивно изразени низ балканските Илири. Сè, што кај другите словенски народи живее уште само како легенда, или нејзин мит, постои уште секогаш како жив закон во таа непроменлива поетска Илирија...“.

„А што се однесува...Имено- и Нестор и Долчи и Апендини тврдат...ни се чини дека нема никаков разлог да не се прифати Несторовото тврдење по Шафариковата интерпретација, од делото на заедничкото негово и на Суровјецки ‘Пратаковина на Словените’ (Die Urheimat der Slawen), чиј еден дел го приложуваме подолу во копија. Навистина, на Шафарик и на Суровјецки не била сврхата, заправо на тоа место да докажат, дека Илирија било првобитно седиште на ...Словените, туку да го објасниме обликот Илјурик, кој го употребувал киевскиот Хроничар (Нестор, Р.И.): ...

‘Од тие 72 народи (јазичи) еден бил словенскиот народ и од Јафетовиот род биле така викани Илири, кои се Словени’. На ова место само Илјурците можат да бидат едини и едно вистински начин на читање, произлегува од предниот Илирик на Словените и од целото Несторово дело Iгл.4 и делот III,гл.9.,а особено од гл.10.“

„Меѓутоа, Суројевски и Шафарик не се задоволуваат само со констатацијата ‘повеќе векови пред летописецовиот’...

‘Дека тој (Нестор) времето на престојот на Словените во Илирија и нивното делимично потиснување од неа, го става во претрхристијанското време, што се гледа, што тој им дава како учител - во Русија апостолот Андреја, а во Илирија апостолот Павле... На ист начин се најдува кај Калдубек и др. приказната за преселувањето на Словените во Панонија, на Дунав итн. Во останатото, не се мисли на тоа, дека кај северните писатели била одомашена приказната за прадомовина на Словените во Илирија...’.

Во поглавјето на оваа студија за Јозеф Костржевски е изложен еден непобитен аргумент во прилог на тврдењето за заминувањето на Словените од Балканот и од Подунавјето, уз напомена, дека тоа никако не значи, дека може да се тврди, дека Балканот и Подунавјето се земјите на нивното првобитно потекло, туку дека тие од така давни времиња се најдуваат во тој дел на Европа, дека можат да се посматраат автохтони...“.

Не случајно, руските преданија биле поврзани со реката Дунав, а не Русија.

„Во врска со претходното, познатиот писател, Балтазар Богишиќ, кажува во едно од своите дела: ‘Кој го познава малорускиот народ, ќе дојде до уверување, дека Малорусите во многу се најслични на Србите’.

А Русот Велтман се изразува уште појасно: ‘Во тој малоруски народ спаѓаат Словените и надалеку прочуените Донски и Запорошки Козаци, кои постанале од Србите’ “. Срби според срб=срп, до Србции Жетвари итн., Бугари Селани итн. итн.

СЛОВЕНСКИОТ БИЛ ПРВОБИТЕН ЈАЗИК НА ЧОВЕЧКИОТ РОД

Олга Луковиќ- Пјановиќ²² наведува: „Но немајќи потреба, да во тоа овде да расправаме, да се вратиме на Катерина Велика, која била пример на владетел по принципот на ‘просветен апсолутизам’... Таа земала видно учество во книжевниот живот на своето доба, соработувала во сатиричните часописи, пишела комедии и им помагувала на книжевниците и научниците, кои ја нарекувале ‘северна Семирамида’. Ја напишала и драмата ‘Олег’. Катерина Велика ги вбројувала во свои пријатели Волтер, д Аламбер, Дидеро (Voltaire, d’Alembert, Diderot) и одржувала кореспонденција и со Волтер и со Грим (Grimm), додека Дидеро го примила Катерина Велика на својот двор. Со обсир, значи, на сè тоа, имаме разлог да веруваме, дека навистина била просветена жена која успешно се бавела само со државни работи, туку многу работела и на личното усовршување, што значи, дека со знаење морала да ги надминува многу личности на своето време. И навистина, поединостите кои ги споменува Бернар Бонилери во самиот членок во ‘Фигаро’ таа наша претопоставка ја потврдува, оти тој повлекува, дека Катерина била: ...(француски)

„...била прва (т.е.) Катерина Велика, која ја обелоденила супериорноста на словенската раса. А особено сакала да докаже, дека словенскиот бил првобитниот јазик на човечкиот род. Во едно писмо, кое му го упатила на Грим 1784.г. таа пишувала дека старите Словени им дале свои имиња на најголем број реки, планини, равници, и области на Франција, Шпанија, Шкотска и на други краишта...“.

Бидејќи Европа била населена по долината на Вардар- Морава- Дунав...Рајна ..., каде живеел еден народ Пелазги со варварски јазик, Европа била т.н.словенска.

Кој јазик го говорел римскиот песник Овидие (живеел од 43. г. п.н.е. до 18. г.н.е.) во прогонството на брегот на Црното Море ?Само пелазгиски=т.е.словенски!

„Познато е...Еден Херодот, нпр., се задоволува со тоа, да напише: ...

Што значи: ‘...со кој јазик говореле Пелазгите...’

т.е.: ‘Пелазгите говореле со варварски јазик’.

На Херодот му доаѓа Римјанинот Плиниј со следните записни сведоштва: ...

што значи: ‘... малку имиња на народи се достојни,или лесно да се изговорат ...’ или : ‘...простачки и варварски назив...’

Затоа е вистинско чудо, дека тука и таму ипак понешто очекувало, што можело да послужи како сведоштво на истражувачите желни за знаење и вистина, па и тие мошне ретки остатоци со најголем дел се расипани и извиличени, па често е потребна голема оштроумност и довитливост, низ таа густа магла да се загледа трачок светло. Всушност, исто тоа би можело да се рече и за римскиот песник Овидиј, кого 9.г. по Христо римскиот цар Август го прогонил од Рим во далечното место Томи, на брегот на Црното Море, каде Овидиј и умрел во деветтата година потоа,

²² Олга Луковиќ- Пјановиќ, Срби...народ најстари, АИЗ Досије, Белград, 1990- през. од Интернет.

т.е. 18-та г. после Христовото родување. Иако песникот во својата Елегија 3., од книгата III, оставил аманет, да биде закопан во Рим, таа желба не му била исполнета. Според Еусебио, гробот му бил 'juxta urbem', т.е. сосем покрај градот на прогонството. Минуциус (Minucianus) пак, кој бил поблизок на Обидијевото време, тврди дека Гетите го сохраниле и му подигнале споменик пред вратата на куќата, во која како прогонет живеел:

Structum idem illi a Barbaris, per multas lacrimas, tymbum ante jannam.'

Значи, не само 'варварите' да го сохраниле, туку за него пролеале и многу солзи, 'multas lacrimas', што значи, дека тие 'варвари...'

„До сега сме воочиле, дека Овидиј ги спомнал Гетското, Скитското и Тракиското име, на основ што сигурно може да се заклучи, дека Гетите, и Скитите, и Траките говореле- ако не потполно со ист јазик, а тоа сигурно на начин, измеѓу себе мошне добро се разбирале. Но со тоа не е завршена листата на имиња; на неа да ѝ придодадеме заправо споменатите 'понтски зборови', кои би можеле да се однесуваат на сите три изредени имиња. Па тоа не е сè. Оти истите тие 'понтски зборови' можат да се однесуваат и на Сарматите, кои во Овидиевиите стихови исто така имаат свое место, ставајќи ги Сарматите уз Гетите, одн. сарматскиот јазик уз јазикот на Гетите, тој со тоа. несумливо, јасно ни дава до знаење, дека обата тие јазици спаѓаат во иста група...“.

„При прилика на истажувањето...во кого се говори за Платон и за 'варварскиот' јазик, кој некогаш бил заеднички и за 'варварите' и Грците...“(Хелени, Р.И.)

„Овде да се вратиме најпрво на годината 300. после родувањето Христово. Знаеме, дека Овидиј, кој на црноморскиот брег научил 'варварски' 'тракиски-гетски-сарматски' јазик, умрел 18. г. после Христо. Во горниот текст Пејсонел кажува, дека на истиот тој црногорски брег 300.г. по Христовото родување кај сите народи се говорел ист јазик, истоветен уз тоа с 'илирскиот', далматскиот, панонскиот и мизискиот...“.

Од Овидијевата смрт до времето, кое Пејсонел го споменува, поминало само околу 288 години и не постои никаков разлог, на основ кога би можеле да веруваме, или да тврдиме, дека жителите на споменатите области ги измениле жителите, или пак нивните јазици...“.

„Да го прегледаме овој текст со внимание, кој тој го заслужува, бидејќи тој го поткрепува заклучокот, кој го изведовме во поглавјето под насловот: 'Кој јазик го научил римскиот песник Овидиј во прогонство на брегот на Црно Море': Имено, во рамките на тоа поглавје дознаваме од стиховите на самиот Овидиј, дека тој во Томи, местото на своето прогонство, го научил скитско-тракиско-дачко-сарматски јазик, на кој дури и пеел, читајќи ги своите песни јавно пред луѓето, меѓу кои бил принуден да живее“.

„Во VII...Долчи...кажува...Страбон се потрудил, да ги претстави, не правејќи како Херодот, кој на едноставно прашање себе си поставил: 'Со кој јазик говорат варварите?', одговорил: 'Варварите говорат со варварски јазик. Наведувајќи уште некои примери, Долчи сосем логично заклучува, дека на основ- како овде наведени, така исто и останатит, може да се заклучи, дека тракискиот и илирскиот биле ист јазик, со што, се проширила започнатата листа: Сармати, Гети, Дакијци, Скити, Мижани, и на крај Тракијци и Илири“.

Во ХИДолчи..., „Денес тоа подрачје одговара покраина Македонија во која, по тврдење на најкомпетентни лингвистички авторитети, се задржале најархаични варијанти на српскиот штокавски говор“ (Срби од 19 век- античка Македонија, Р.И.)

Варварски јазик говореле Склавините, обожувачи на Хора-египетски Хорус. Варварски биле пелазгиски=т.н.словенски на кој говореле дури Римјаните.

Според Дионисиј²³: „Јазикот со кој се користат Римјаните, не е наполно варварски, ниту пак апсолутно хеленски, но преставува мешавина од двата. Поголемиот дел од тој јазик е истоветен со еолското наречје“.²⁴ Од ова произлегува дека Римјаните говореле со „поголемиот дел од тој јазик е истоветен со еолското наречје“. Се гледа дека јазикот бил еолско наречје кој бил хеленски, а Хелада била Пелазгија. Кон ова да се надоврзе и она што рекол Херодот: „Еолците биле и се нарекувале Пелазги“.²⁵ Бидејќи пелазгискиот јазик бил варварски, овде во игра се вклучени само три говори на пелазгискиот (варварскиот) јазик кои како говори меѓу себе биле разбирливи. Овде е чудно зошто поимот варварски се употребува за говор. Истото се случило и за поимот пелазгиски. Ова говори дека постепено старите поими се потискале, а на нивното место го заменуваат со други. Бидејќи тогаш немало народи, нивните јазици биле говори. Ова било повод од разни поими тие меѓу себе да се разликуваат. Овде е најбитно што латинскиот јазик бил само службен. Па тој бил само мртов јазик, а народот говорел со т.н.Хомеров (т.н.словенски) јазик.

Римјаните говореле т.н.словенски. Токму ова европските автори го кријат.

Римјаните говореле варварски=пелазгиски. Па тие не вршеле латинизирање.

Коине произлегол само од староегипетски- негов наследник бил латинскиот.

Улрих Вилкен²⁶ наведува: „Влијанието на Александар...грчката култура направи извесна експанзија подалеку на Запад; но освојувањето на Рим од елинизмот- а тоа е она што е вредно во историјата на своето никогаш немаше да заземе место како што го имаше, без да се создадат услови за тоа. Бидејќи во периодот на кралевите на Рим беа преземени многу елементи на грчката култура преку грчките градови во Долна Италија, прво азбуката, потоа култот на боговите, уметноста и некои законски норми- сепак тоа беше само капка во споредба на широкиот поток, со кој во голема мера од средината на третиот век пред н.е. грчката култура го засити римското општество. Почетокот на овој процес започна во 240 година, една година по победоносниот крај на Првата пунска војна, кога грчкиот слободњак Ливиус Андроникус од Тарентум првпат направи латински превод на грчко уметничко дело за римските игри. Има две работи карактеристични за Рим во оваа мисла. На прво место тоа беше Сенатот по чии наредби беше изведено делото. Многу значајно е да се одбележи дека овој чекор дојде официјално од власта. Ако се знае дека тоа беше Сенатот кој пред дваесет и осум години ги иницира сребрените пари со кои ја воведо римската трговија во елинистичката трговска зона, многу е значајно што истиот Сенат сега го нареди изведувањето на грчките дела. Тоа го оправдува постоењето на програма за културата, паралелно со економската програма. Сега се бараше спојување со елинистичкиот свет преку интелектуалната сфера. Затоа изгледа легитимно да се каже дека елинизирањето на Рим го пресоздале животното

²³ Историчарот Дионисиј (60 г.п.н.е.-7 г.н.е.) бил од Халикарнас- Римјаните биле Варвари=Пелазги.

²⁴ Дионис од Халикарнас, книга „I. 90“ (N. Densunianu, Dacia praistorica, Bucuresti, 1982, стр. 717).

²⁵ Херодот, Историја, книга VII гл 95.

²⁶ Улрих Вилкен, Александар Македонски (Alexander the Great), Мисла, Скопје, 1988, стр. 340.

дело на Александар. Ако грчката култура не постигне широка светска позиција, Сенатот немаше да согледа и да ја воведи во Рим“.

Коине не постоел за време на Александар. Тој бил само од 300-та г.п.н.е.

„Второ, тоа беше највисок дострел кога беше направена грчка претстава на латински јазик. За идната историја на Европа тоа беше важен момент што Римјаните, откако ја презедоа грчката литература, го прифатија латинскиот, односно својот мајчин јазик. Оваа независност што Римјаните ја задржаа против странската култура ги разликуваше од ориенталските народи, а одговара на нивната силна и горда национална самосвест, во што лежеше тајната на нивната извонредна моќ. Но, бидејќи од почетокот грчката поезија се задржа на латински, латинската проза сè уште не беше развиена и првите имитации на грчката прозна литература во Рим беа на грчки јазик. Првиот Римјанин кој имаше намера да напише римска историја, Фабиус Пиктор- римско копие на Берос и Мането- на крајот од третиот век го напиша своето дело ‘Летопис’ на грчки јазик, а така направија неговите следбеници. Като постариот во вториот век беше првиот кој состави латинска историја во своето дело ‘Оригиналноста’. Оттогаш па наваму Римјаните ја пишуваа својата проза само на латински јазик“.

Се истакна: „За идната историја на Европа тоа беше важен момент што Римјаните, откако ја презедоа грчката литература, го прифатија латинскиот“.

Бидејќи Римјаните „откако ја презедоа грчката литература, го прифатија латинскиот“, латинскиот јазик никогаш не бил нивни мајчин јазик. Па мајчин јазик на Римјаните, Македонците... бил варварски=пелазгиски=т.н.Хомеров=т.н.словенски.

Х.Р. Вилкинсон²⁷ има наслов: „Турци, Грци и Илири, 1730- 1843.

Europa Polyglotta, 1730.

Еден од првите обиди да се прикаже ширењето на мајчините јазици на модерна Европа беше направен на малата карта, издадена во Нирнберг во 1730. Анонимниот автор ги разликува Шкотите, Ирците, Велшаните и Англо-Саксонците на Британскиот остров, Морите и Каталонците во Шпанија, а покажува и на други показатели што се релативно добро информирани во однос на ширењето на големите лингвистички групи во западна, централна и северна Европа. Според тоа, разумно би било да сумираме дека авторовата интерпретација за ширењето на говорните јазици во југоисточна Европа би се согласила со информативните размислувања на учените луѓе од неговото време. Па Балканот, јужно од Дунав, тој преопознава само три јазични групи турска, грчка и една друга што ја нарекува како Illiri- so Slavonica.

Ширењето на турскиот јазик

Авторот на својата карта ја забележал целата источна половина од полуостровот, од долниот тек на Дунав до границите на Тесалија, вклучувајќи го поголемиот дел од Македонија, како дел на турската лингвистичка провинција. Очигледно е верувањето дека турскиот јазик и култура биле добро утврдени во поголемиот дел од Балканот. Малку е веројатно дека побожните христијани, како што беше и самиот автор (сведочи и чувството изразено на картата) на драго срце би ја потценил силата на Турците.

Ширење на грчкиот јазик

²⁷ Х.Р. Вилкинсон, Картите и политиката, Македонска книга, Скопје, 1992, стр. 42.

Авторот ја ограничил областа, каде што се зборува грчкиот јазик, на грчкиот архипелаг, и тој не прикажува никакво ширење на грчкиот јазик во Македонија ниту пак во Тракија. Требало да помине долго време пред да созрее идејата што на Грците им обезбедила некоја важна територија на континентиот“.

Турски јазик бил Османов на Мехмед Караман од 13 век, *Illiro- co Slavinica* старословенски а грчки коине- тој бил македонски Птоломејов јазик од 300 г.п.н.е.

„*Illiro- co Slavonica*

Третата лингвистичка група дадена од авторот што може да се изрази со терминот илиро-словенска била најголемната, бидејќи не била ограничена само на Балканот, туку се протегала од Јадранското Море, на североисток, па сè до Полска и Русија. Со продирањето на Унгарците се поделила на два дела. Јужните делови і се протегале од планината Шар до Каринтиа и Сирија, а од картата се претпоставува дека на тоа подрачје се зборувало како илирскиот така и словенскиот јазик. Пониту Албанците, како такви, ниту Србите, ниту пак Бугарите, а уште помалку Романците, на картата не се претставени на некој особен начин“.

Па Македонците, Србите и Бугарите биле еден те ист народ со ист Хомеров јазик кој бил словенски (Пасоф), славо-македонски (Чулкас) и само македонски (Киндер- Хилгеман). Албанците (Шкиптарите) биле одродени т.н.Словени со сите словенски гласови, словенскиот теменвокал (ѐ), македонското s, гласовите на Вук Караџиќ кој творел во 19 век. Шкиптарскиот јазик бил и монголски татаро-турски (Г.Мајер), поради што Шкиптарите грешат со Хомеровите (т.н.словенски) родови. Пак, романскиот бил само латинизиран словенски јазик, што го пишувал Вотсон.

Потоа Вилкинсон говори за „Картата на Ф.А. ’О Етзел од 1821“.

„Ф.А.О’Етзел беше капетан во пешадија и член на Генералштабот на Пруската армија...“Јазиците биле исполитизирани и злоупотребени,и денес последици.

Па кај него се најдуваат: Турци, Грци, Чисти Илири, Романизирани Илири, Словенизирани Илири и Словени. Па ваквата јазична поделба е само лајкрдија итн.

За да се потврди дека во Европа народен јазик бил само варварскиот, кој бил пелазгиски,²⁸ е и темниот вокал. Бидејќи коине и неговиот наследник латинскиот како семитски јазици темниот вокал го немале, а тој постои во шкиптарскиот (ѐ), влашкиот, романскиот, португалскиот јазик, сите јазици во Франција а Французите се околу 50%, што важи за во германскиот јазик ä (ae), ö (oe) и ü (ue)-е темен вокал, Европјаните се одродиле од пелазгискиот јазик со коине, латински и наследниците.

Па Хомеровиот јазик бил јазик во Елада, која била пелазгиска=т.н.словенска како и во Шкиптарија. Еладскиот јазик бил наследник на коине, а шкиптарскиот е мешан јазик во кого има и монголски зборови- Шкиптарите грешат во родовите.

Т.Н.СКЕНДЕРБЕГ ЗА МАНУ И ИНИ БИЛ САМО АЛБАНЕЦ

Со македонски средства еден ИНИ автор- Албанец (Турците не признавале Албанци туку само Арнаути: арнаут=одметник), со черкешки череп..., издал книга за Скендеребег, според кого тој бил само Албанец. Ѓорѓи Кастриот не бил султанов заложник- тој кај својот татко бил со своите 25 години. Следи тој не бил муслиман. Тој на неговиот внук од сестра Зарчин му ја откинал главата затошто тој соработувал со исламот. Ова било повод, тој да биде само таканаречен Скендеребег. Исто

²⁸ Risto Ivanovski, Volkssprache der Europäer war pelasgisch=sg.slawisch, Bitola, 2015- Deutschnat.Bibl.

така тој не го употребувал поимот Албанец. Тој бил Македонец, што го пишел дури и Франсоа Пуквил. Тој бил прогласуван за крал на Македонија и Епир. Инаку Епир бил македонски. Јазикот на семејството на Ѓорѓи Кастриот била само наш, што се гледа од оставштината на семејството, што Арнаутите како Геги (Черкези и Татари) и Шкиптари=Тоски никогаш не го оспориле. Според Марин Барлети (16 век), северно од реката Дрим бил Илирик, а на југ Епир со Арбанасите. Следи Арбанасите не биле Илири- Н. Бонапарта создал провинција Илирија со Словенија и Хрватска...

Јас бев автор на книгата за Ѓорѓи Кастриот, и тоа како втор по Григор Прличев. Во 2005 година, во чест на прославата на Ѓорѓи Кастриот и тоа од МАНУ со Институтот за национална историја (ИНИ), каде беа поканети академици и автори од Шкиптарија и Косово, јас не бев поканет, ниту можев да учествувам за да укажам дека тој бил Македонец. Ова не им беше доволно, јас бев прогласен за лаик- до тогаш немаше ниеден друг македонец со книга за него. Иако за Црногорците тој е само црногорец, за Србите србин, за Бугарите бугарин, за Еладците еладец и Арнаутите арнаут, тој не смее-л да биде само македонец, а Македонија е нивно средиште.

Не само што неговиот родителски јазик бил т.н.словенски, што се гледа од оставштината, до денес не оспорена од Арнаутите, тој не познавал Геги, Скиптари, Арнаути. Во негово време се говори за паша Арнаут, кој бил од Азија, откаде биле колонизирани Арнаутите како Геги (Черкези и Татари). Ова може да се види и кај Григор Прличев. Тој во Скендербег не говори за Геги, а тие се среќаваат кај Сердарот што се случило во 19 век. Негов народен јазик бил варварски=т.н.словенски, а службен ромејскиот коине и црковниот старословенски. Тој како Ромеец се борел со православниот двоглаворел кој ги краси македонските цркви. Истото било со Ромеецот Цар Самуил, чии имоти ги презеле Комнените, кои биле Македонци (Ланге).

Комнените биле Османите (Јозеф фон Хамер), кажано од Мехмед II (Ланге).

Браќата Ипсилантис биле Комнени (Зајдл)- Македонци. Исто така, Македонец бил Мохамед Али, кралот во Египет. Со него Аида била химната за Египет...

Георги Кастриот=т.н.Скендербег бил Македонец (Франсоа Пуквил). Според М.Барлети (16 век), тој бил крал на Македонија и Епир. Ова говори, Ѓорѓи Кастриот бил само борец со православен двоглав орел. Тој бил носен на скиптарот на архиепископот на Охридската Архиепископија, под која била сета Арбанија=Шкиптарија.

Марин Барлети (16 в.), во Скендербег, во писмото што Ѓорѓи Кастриот (т.н. Скендербег) му го напишал и испратил на својот единец синот Јован. Македонецот Ѓорѓија се повикувал на Филип и Александар: „Сине мој, Јоване, сине мој ! Еве јас веќе умирам и те оставам тебе малечок и нејак. Ако си добар, ти го предавам кралството и владението црвсто и силно..“. „Кога ќе се вратиш во твоето мирно и спокојно кралство и ќе ја преземеш грижата и управата за него ...Затоа постои и онаа божеска порака на Филип до кралот Александар. Таква мисла, сине, нека не те заведува кон онаа толку празна надеж, да мислиш дека ќе ти бидат верни оние, чија што љубов кон тебе си ја придобил со пари; тоа скапо чини...“.

Од ИНИ се наведува: „За време на оваа Австро-турска војна австрискиот цар Леополд I. во текот на 1690 година, упатил неколку апели за помасовно вклучување на христијаните од Балканот на страна на Австријците. Во овие апели на сите балкански народи им била ветувана заштита од моќната империја. На 26 април суверенот на Австрија упатил посебно заштитно писмо, кое се однесувало само за *Gens Macedonica*. Меѓутоа, целта на овие апели за мобилизирање на христијаните

на страна на Австријците не била постигната и тие немале посериозно влијание врз расположението на балканските христијани“.

Стои „*Gens Macedonica*“. Генот Македонски до денес опстоил, со ДНК- блискоста со островот Крит каде се пишело со црти и рецки, венетски=т.словенски руни, но не ДНК-блиски на Подунавјето и Заткарпатите, скитски и руски простори со бог Перун, кој се обожувал од Етрурците со своите руни- создавачи на Рим. Па Римјаните говореле варварски и пелазгиски јазик (Дионисиј Халикарнишки- тој живеел во Рим во 1 в.н.е.)- овој бил само т.н.словенски. Следи Римјаните и романските народи се одродиле од пелазгискиот јазик со латинскиот јазик на Греикот Лив Андроник (240 г.п.н.е.), наследник на семитскиот коине, со кого и латинскиот не се разбира-л Хомеровиот јазик- тој бил словенски, славо- македонски и само македонски.

Од ИНИ се наведува: „Крестенското востание, и по своите главни и директни носители што се бореле и по целите што сакале непосредно да ги постигнат, било македонско востание. Тоа се гледа, покрај другото, и од документите што ги донело раководството (Македонски востанички комитет) во врска со уредувањето на ослободената територија. Се работи за што требало да го реши востанието: државнотворни, национални, општествени, воени, економски, политички- комплетно сè што наметнувал животот на една слободна, организирана држава. ‘Ние востанавме како поборници на слободата, на нашата крв што ја пролеавме... ние і служиме како македонска војска на Александар Македонски на слободата со девизата: Слобода или смрт!’, стои меѓу другото на краткиот вовед на Правилата“.

Во прилог говори и Димитар Миладинов, во своето обраќање до Кукушаните (24. октомври 1857), каде што тој го говори ова: „Го напаѓаат нашиот словенско- пелазгиски јазик, еден од најдревните и најбогати јазици, нарекувајќи го варварски јазик...“. (К.Миладинов, Избор, Мисла, Скопје, 1980).

Тој пелазгиски јазик, кој бил варварски, бил јазикот на Хомер, Херодот, Тукидид, Платон, кој останал т.н.словенски, на Склавините кои го обожувале Хора, египетски Хорус или Кришна на Ведите-Индија. Па Склавините биле домородни.

Македонците постоеле во старата и новата ера, дури и во 19 век. Па следи и:

“Оваа земја е Македонија и ако ја погледнеме природата, наравите, обичаите, карактерот на жителите, нивниот став, нивната физиономија, исцело ќе ги препознаеме истите оние мажи што во старо време ги сочинувале фалангите на Александар Македонски. И од ова, јасно се гледа дека не постои видлива разлика меѓу античка Македонија и Македонија од ова време, односно дека сè е едно те исто!”. -Запишано во “Цариградски весник”, 3 март, 1860 година.

Следат мои повеќе објавени написи на повеќе ФБ-страници:

БИДЕЈЌИ МАКЕДОНИЈА СО МАКЕДОНЦИТЕ ПОСТОЕЛЕ, ЗА НИВ СЕ РАСПРАВАЛО 200 ГОДИНИ!

Од ЈАВНО, 4 април 2019, ја презедов изјавата на Винстон Черчил: „Целата историја на Европа е поврзана со Македонија, Европа ја подели Македонија во 1913, за Време на првата светска војна најголемите битки се водени на Македонска територија. Правени се обиди за асимилација на Македонците за среќа неуспешни. На крајот во еден дел од Македонија Македонците создадоа своја Држава во рамки на Југославија. Но таквата причина ја исплаши Грција па направи егзодус над Македонците, Македонците се потомци на Филип и Александар и имаат право да живеат во своја држава. Но се плашам дека нивната пребогата историја во иднина ќе им донесе преголеми проблеми кои ќе им ги наметнат Бугарија и Грција затоа што имаат страв од постоењето на Македонија и Македонците“. Се потрудив да го добијам изворот, како и други мои ФБ- пријатели. За жал, до денес не го добив-ме изворот, од каде она што го изјавил Черчил било преземено, што за мене беше најбитно.

Во прилог на изјавата на Винстон Черчил, приложувам што стои во МКД, од 27.06.2019- се наведува: „Софија и Атина одлично ги знаат сите историски факти околу Македонија и Македонците, иако упорно трубат дека не нема(ло), дека некој нè измислил. На пример, познато им е и дека Вилијам Гледстоун (1809 – 1898), најистакнатиот британски политичар на 19 век, кој преку 15 години бил премиер, а додатни 20 и кусур и министер, бил загрижен за судбината на - Македонците. Да не забораваме дека е тоа период кога Велика Британија била главна светска сила, чии збор, став, политика... имале тежина. Во писмо од 2 јануари 1897 година, упатено до Ф. В. Хирст, тој напишал – „... Зошто не Македонија на Македонците, Бугарија на Бугарите и Србија на Србите“? Прво ги спомнал Македонците, што исто така нешто значи! Како знаел дека таков народ постои, очигледно без да се консултира со Атина и Софија - треба да се истражи. Дали Гледстоун бил нешто како Ванга и чувствувал дека многу години по него ќе нè „измислат“ Коминтерната и Тито и тој само антиципирал? Одговор можат да дадат само бугарските и грчките политичари и историчари“.

ЗА ОТО ФОН БИЗМАРК „НЕ ПОСТОИ АЛБАНСКА НАЦИЈА“-ДВОГЛАВИОТ ОРЕЛ ЗЛОСТОРНИЧКИ !
 На 17.04.2017 објавив дека според Ото фон Бизмарк „не постои албанска нација“- еве еден извадок: „Големите сили спрема тоа, не покажале спремност да помогнат на предвременно родување на еден албански народ. Како гласно говорник и председавајќи со Берлинскиот конгрес 1878 година, Бизмарк го квалификувал Меморандумот со зборовите: ‘Не постои албанска нација’. Се потврдува, тогаш без никаква албанска нација туку само мешавина на Турци како Арнаути (Черкези, Татари и Шкиптари). Па таа не постои ниту денес, затоашто Албанци не признавале Турците туку само Арнаути (Черкези, Татари и Шкиптари), според арнаут=одметник, што го доживеале православните во 19, 20 и 21 век, а посебно Македонците, чии имоти станале арнаутски без доказ за сопственост не само до 1913 година. Арнаутскиот злостор продолжило во следните децении..., во 2001 година, дури во 2018 година да се бриши македонската држава, македонскиот народ и македонскиот јазик, од Арнаути кои никогаш не биле народ како мешавина на раси и народи, без национално чувство во 1913 година- тие не сакале да имаат свој јазик туку турски- тие биле само Турци, борејќи се да го задржат Османовото царство. Според авторите, тие заработиле со полумесечината. Бидејќи тие заработиле со неа, изгубиле само православните со својот двоглав орел кој ги краси македонските цркви, грбот на Источноторимско Царство на Константин нишлијата и Јустинијан скопјанин, денес грб на православна Русија со своја сестра Србија- денес во Р.Македонија се веат арнаутски црни орли како најголемо зло за сè наше.

„СУЛТАНОТ СЕ ФАЛЕШЕ ДЕКА СО ТОА НАБИЛ КЛИН“-САМО СО БУГАРСКИОТ ЦРКОВЕН НАРОД!
 Ханс- Лотар Штефан наведува: „Во 1870 год. султанот даде одобрение за афтокефалната Бугарска православна црква, Егзархијата. Подоцна султанот се фалеше дека со тоа набил клин, кој има долготрајно дејство врз односите помеѓу Бугарија и Грција. Ова и навистина се случи, но на прво место беше на товар на Македонците, и тоа не само на нивниот јазик и идентитет, туку и на егзистенцијата на целиот народ“. Следи Бугарите не биле етнички туку само султанов црковен народ. Ова било повод меѓусебно да се истребуваат султановите Грци на Цариградската патријаршија и на султановите Бугари на Бугарската егзархија порадишто најповеќе страдале Македонците со колежи, убиства итн. Двете султанови цркви имале до денес тешки последици врз Македонија и Македонците.

МАКЕДОНЦИТЕ СЕ ДОМОРОДЦИ- ПА НЕМА ШТО ДА БАРААТ ГРЦИТА, БУГАРИТЕ И АРНАУТИТЕ!
 Веќе сум наведувал дека во Македонија нема материјален доказ/наод за преселби северно од Дунав со Заткарпатите. Следи немало посебни словенски народи. Бидејќи Македонија била склавинска, од склава=област, а Склавини имало во Мала Азија, сиот Балкан, Романија...Австрија, Германија, дури Франција со Шпанија, а сите склавини не смеат да бидат Словени, така сакале Германците..., следи Склавините никогаш не биле Словени. Со тоа што Склавините во Македонија го обожувале Хора, кој бил египетски Хорус или ведски Кришна во Индија, Склавините биле домородни на целиот Балкан... За доказ дека народен јазик на Европјаните бил пелазгиски=варварски=т.н. словенски бил и темниот вокал. Бидејќи тој не постоел во коине (19 в. т.н. старо-грчки) и латински, а тој постои во шкиптарскиот (ё), влашкиот (ă), романскиот, португалскиот, јазиците во Франција, а Французи се околу 50%, потоа и во германскиот во три варијанти ä (ae), ö (oe) и ü (ue)- е темниот вокал, Европјаните се одродиле од својот народен јазик со коине, латински...француски, англиски...германски..., а се ништат Словените. Следат најмеродавни тврдења: Пеонците говореле со словенски јазик (А.Тојнби); а според Х.Ц.Велс, во Атина се говорел сличен јазик како на Фригите (=Бригите=Брсјациите), кои биле Траки...; па Луј Леже вели дела Египќаните имале словенски богови (Сварог и Дажбог); посебно она што го наведува дури и Г.Вајгнад (1924): Македонските племиња биле составени од тракиски и илирски племиња (Тукидид),

а на брегот на Егејското Море со градовите Хелени (Тукидид и Страбо). Бидејќи само Македонците ги зафатило космичка катастрофа, само „јазикот на Македонците веќе бил исчезнат“ без ова да се случи и со јазикот на Траките, Илирите и Хелените кои биле еден те ист народ Пелазги со истиот варварски јазик (Херодот, Тукидид, Платон) со Македонците (истите автори и Јустин) и Римјаните (Дионисиј...). Не се сака или не може да се сфати дека вистина е една, Еладците се одродиле од својот Хомеров јазик кој бил само словенски (германски лингвист Пасоф- 1815), па само славо-македонски (грчкиот лингвист Чулкас- 1815) и само македонски (германски лингвисти Киндер- Хилгеман 2/2 на 20 век). Па одродувањето било само со македонскиот (Александријски Птоломејов) јазик, коине, наследникот на старо-египетски. Следи со коине и неговиот насленик катеревуса не се разбира-л Хомеровиот јазик. Андрас К. Хајне, „Помалку познати култури“, наведува, Еламите пишеле со „црти-писмо“. Токму со тие црти и рецки пишеле Словените. Секако, меѓу Словените во 9 век и Еламитите некое милениумче во старата ера пишеле со црти. С. Робер вели, цртите и рецките биле руни- со Кирилични слова. Со руни пишеле Етрурците, создавачи на Рим... Со руни пишеле Скадинавците, Германите...-Словените лага. А Словени само според слово, од платонскиот и христијанскиот логос „Словото“- имало Божјо Слово, што се чита и во Евангелието на Јован...Па еве и доказ, дека Русите до 860 година не биле Словени, што го потврдил цариградскиот патријарх (Фотиос)- тој запишал дека Русите (само во 860) за првпат се изјасниле за Словени. Па што тие биле пред тоа ? Тие биле само „роцки народ“, оти употребувале само црти и рецки ! Дека Русите до 860 година не се изјасниле за Словени го кријат руските автори... Најбитно е што Македонците пишеле се црти и рецки (руни). Македонскиот крал Архелај го прифатил јонскиот јазик со словата, што важело и за Александар Македонски. Хомерова Илијада била на јонски јазик, а во Александрија таа била преведена на коине (т.н.старогрчки), по 300 г.п.н.е., само 3 век п.н.е. Ханс-Лотар Штепан „Македонски јазол“ истакнува: „Малечка доза на свест за реалноста на секој прекумерно хуманистичко воодушевување му дава следниот цитат. ‘Вистинските Грци, оние кои се фатија за оружје’ и кои на Пелопонез против Османите ‘се бореа за она, што подоцна ќе произлезе дека е формирање на нова, независна национална држава, збореа исто толку малку старогрчки колку што Италијаните говорат латински’ “. (Eric J Hobsbawm: Nations and Nationalism since 1780..., Р.И.) Бидејќи во 1780 год. не се говорел „старогрчки“, во Елада живееле само Словени со словенски јазик. Грчкиот автор Димитрис Литоксоу, „Измешана нација...“, пишува: „Фалмераер беше првиот европски интелектуалец кој го подржа на безусловен начин прекиниот меѓу древните и современите Грци. Германецот Раув, Прускиот Bardtholdy и Англичаните Gell и Thornton, кои му претходеа, во споредба со него беа прости ‘гркоморзци’ (Симопулос 1975, стр. 45)“. Ова било само поради тоа што во Елада немало Хелени со јазикот коине туку само Словени со словенски јазик. Следниот Х.Р. Вилкинсон говори за „Картата на В. Милер од 1842- Тезите на Ј.Ф. Фалмерајер, 1830.: Филелинистите на неокласичарите беа грубо продрмани од делото на Фалмерајер што се појави во 1830 година. Тој тврдеше дека класичните Грци биле комплетно збришани за време на периодот на варварската инвазија, и дека модерните Грци во никој случај не се наследници на Елините...“. Се знае, еладскиот поет Соломос пишувал за употребата на националниот јазик: „Еден јазик кој никој не го зборувал ниту пак го зборува ниту пак ќе го зборува“. Токму овој вештачки јазик бил создаден од коине (тн.старо-грчки) кој бил прв христијански јазик благодарјеки само на Апостол Павле кој него го познавал како Александријски јазик, што било само по смртта на Александар Македонски.Па Апостол Павле не го познавал јазикот кој се употребувал во Атина, што се чита кај Х.Џ.Велс (1929)... И следи кога Ј.Ф.Фалмерајер отишол во Атина итн., тој таму видел дека таму не се говорел коине туку таму живееле Словени. Следните други, слични како него, заклучиле, Хелените во Елада се одродиле со словенскиот јазик. Доказ бил дури италијанскиот пратеник во Атина, Силвестрели- тој во 1904 година забележал, Еладците биле само мешан народ од Словени, Турци и Венецијанци. Бидејќи Турци само Турци, Венецијанци само Венецијанци, а Словени само едно Словени со својот Хомеров јазик, во Елада немало Хелени кои би говореле со коине (тн.старо-грчки), Александријски- само од 300 г.п.н.е. Авторите кои говореле, Македонците во Пакистан говореле словенски итн. итн. за миг биле отруени. Секако, ова што овде се наведува им е познато на Европјаните и европските САД-џани, а е жалосно, што тие намерно ја одбегнуваат/ле вистината која е најгорка за Европјаните, одродени т.н.Словени.

БУГАРСКИОТ И ШКИПТАРСКИОТ НАРОД СЕ НОВИ НАРОДИ СО НОВИ ЈАЗИКА ОД 2/2 НА 20 ВЕК
 За употребата на трите бугарски јазика, бугарскиот=татарскиот=чувашкиот на Габорис=га Борис-ов, вториот бугарски говор=јазик од Варна и третиот говор=јазик западен кој бил близок на македонските говори сум пишувал повеќе пати. При тоа, сум наведува првиот бил бугарски=татарски=чувашки на Татарите, вториот и третиот биле словенски- тој бил Хомеров (Пасоф- 1815),па Хомеровиот јазик бил само славо- македонски (Чулкас- 1907) и само македонски (Киндер- Хилгеман 2/2 на 20 век).Па следи да се разликуваат еден монголски (чувашки) и два Хомерови од 19 век и 2/2 на 20 век. Бидејќи двата последните бугарски јазика, првиот од 1/1 на 19 век и вториот од 2/2 на 20 век, биле само македонски Хомерови говори=јазичи, потврдено од двата германски автори (Киндер- Хилгеман), сè е македонско. Иако двата говори=јазика биле македонски Хомерови јазичи, првиот говор=јазик од Варна бил многу далечен од македонските говори во Пиринскиот, Егејскиот и Вардарскиот дел на Македонија. И токму

ова го потврдува и Григор Прличев со својот мајчин и татков брсјачки говор, кој до денес е македонски државнотворен македонски јазик. Григор Прличев со брсјачкиот говор=јазик не можел во потполност да го разбере бугарскиот говор=јазик од Варна. Тој ги советува своите познаници, соборци за својот македонски народ, тие да не пишуваат на бугарскиот говор=јазик кој за Македонците си бил потполно туѓ странски јазик. Туѓоста и страноста на тој бугарски јазик се потврдува со Рајко Жинзифов. Бидејќи тој не го познавал јабанцискиот туѓински странски јазик тој од Бугарите бил прогласен за лош поет... Во Шкиптарија живеат два народи, кои сè до денес не се поднесуваат... Ова било повод тие во 1997 г. Шкиптарија сакале да ја поделат: на југ Тоски, а на север дивите Геги- сè до денес. Тие во Шкиптарија во 1997 година сè уште не биле обединати. Па нив ги обединал во СФР Југославија англискиот масон и католик Јосиф Броз Тито со во 1972 година реформираниот шкиптарски јазик кој бил и монголски. И следи Гегите во Црна Гора тој јазик до 1980 година не го познавале- тој бил внесен само од Косово со Приштина каде тој јазик се изучувал: Англија колонизирала Азијати а и е создавач на нов тн. народ... Бидејќи шкиптарскиот јазик бил само реформираниот од 1972 год., шкиптарскиот народ е нов народ. Со тоа што Шкиптарите во Р.Македонија се само турски=исламски колонисти без никаков свој доказ на сопствено за имот до 1913 година, тие останале странци за Македонците и со колонистичка јазик.

БИДЕЈЌИ Р.МАКЕДОНИЈА Е САМО МАКЕДОНСКА ДРЖАВА ДВОТРЕТИНСКИОТ БРОЈ ГЛАСОВИ И БАНДИТЕРОТ МОРА ДА ВАЖИ ЗА МНОЗИНСКИТЕ МАКЕДОНЦИ А НЕ ЗА ШКИПТАРИТЕ ПОД 1,5% Албанија била на Кавказот (Страбо)-Албаните се бореле од страна на персискиот крал Персеј против Александар Македонските од Римјаните прогласен во Велики, бришејќи го македонски, процес кој сè до денес се спроведува, од 1071 година Ватикан крволочно врз православните и без свој завршеток. Ова го укажа и последниот Лука Нотарис (15 век), кој на Ватикан и на Рим им укажал, повеќе сака на главата да носи фес отколку митра. Тоа било и отсликувањето какви злостори Ватикан извршил врз православните, поради што православните повеќе се исламизирале отколку што тие го прифатиле католицизмот. Католицизмот го воделе Рим и Виена до 1918 година, чии се САД, Европа и НАТО. Тие македонското ни го избришаа, што останува само за домашна употреба во домовите, како што беше и за Македонците во Егејскиот дел на Македонија, каде се изврши најголем геноцид... во човештвото во Европа, што продолжи во Пиринскиот дел на Македонија. Па да не говориме за во Шкиптарија без никаква реципрочност дело на човекот на САД Борис Трајковски, кој сè прифати од сверовите на САД и Европа со НАТО, чеда на Ватикан да се истреби сè православно. А со Октомвриската револуција во која го побија сето царско семејство, но без успех да го убијат и патријархот, кој само тој остана да си биде канонски во православието, наследство на Јустинијановата Цариградска патријаршија како и на Охридската архиепископија Јустијана Прва- Цариградската патријаршија со крстносните војни остана само унијатска, и до денес кај цариградскиот патријарх на масата е сликата на папата Полјакот-тој си останал најголем непријател на православието, крваво ја распаднал СФРЈ, во која не смеее заедно да живеат Срби православни и Хрвати католици, што не важело со Германија на протестанти и крвни непријатели со векови католици, со германски јазик не на германец туку србин Лутер, а протестанти и католици ги обединал србинот Бизмарк, чија баба не знаела да гугни германски, а се допишувала со Петар Велики на своите родителски говори, а тие биле само словенскиот, кој бил Хомеров (Пасоф)... Како што Борис Трајковски сè прифати од САД која ја владеат Хазари печатари на долари..., истото се случи со Зоран Заев, кој беше управуван од САД- амбасадата, со македонското се заврши. Следи изборот на претседател на Македонското собрание крвник без просто мнозинство, што следеше и за шкиптарскиот јазик како втор државнотворен јазик на Шкиптари 100% турски колонисти, порадишто не се говори за државнотворен јазик туку на државноколонијални јазик на УЧКА водачите со векови цицачи на православните без сопственост на имотот до 1913 година кој бил присвоен православен имот...УЧК- пратениците и изродите со поткупените ВМРО-ДПМНЕ пратеници не избрани од народот туку од вршки да се плачка народот, непочитувајќи го најнеуспешниот референдум извршија злостор со кого го сменија уставот со европско знаменце, а во Европа е Франција со околу 50% Французи со единствен француски службен јазик, а во Р.Македонија Геги се 90% и Шкиптари 10%- значи под 1,5%. Х.Р. Виклинсон говори за пан-славизмот од Унгарскиот Словек Ј. Колар, во 1824... а „по 1840, што Турците ја иницираа политиката на населување на Татари и Черкези во областите на планината Шар ...“ до „во областа Ниш- Врање“ (М.Мекензи и А.П.Ирби). Од 1840 година е крволочноста на Гегите. На ова не се завршило: Густав Вајганд (1924), „Етнографија на Македонија“, пишува, по Кримската војна се донесени 500.000 Черкези и 100.000 Татари. Тие биле населени меѓу Шар Планина и Врање- каде тие стигнале имало плачкање, протерување, колежи, масаркирање, трговија на органи- сверови. Бидејќи само „по 1840, што Турците ја иницираа политиката на населување на Татари и Черкези во областите на планината Шар ...“ до „во областа Ниш- Врање“, до 1840 година немало Азијати меѓу Шар Планина и Врање, зошто и до кога шкиптарскиот ќе се толерира на под 1,5% Шкиптари, и без македонското мнозинство и бандитер за мнозинството сè не се разреши како во Франција сосе САД?!

ЗЛОСТОРИТЕ НА АЛБАНЦИТЕ ВРЗ МАКЕДОНЦИТЕ- МАКЕДОНЦИТЕ ДА ГИ ТУЖАТ АЛБАНЦИТЕ Албанците се дворасно- двоконтинентални претставени од Геги во главно Азијати (Черкези и Татари),

колонизирани во последните векови, и Шкиптари (Тоски) 100% одродени тн.Словени со сите- нашите тн.словенски гласови, македонското s, со презимиња кои завршуваат со брсјачкото дативно у како и т за трето лице еднина, а и гласовите на Вук Караџиќ-тој творел во 19 век. Се потврдува, шкиптарскиот јазик бил само нов, а и мешан- според Г.Мајер јазикот содржел татаро- турски елементи (монголски). Тие 90% Геги со 10% Шкиптари ги обединал со шкиптарскиот јазик само Ј.Б.Тито во СФР Југославија.

1. Хенри Ноел Брејслфорд (1905), Македонија, Култура, Скопје, 2003, на стр. 149, пиши: последните два века имало постојано движење на Албанците- муслимани кон Исток.Полумесечина на Албанците повеќе им донела „отколку што изгубиле под Крстот“. Албанците со крадење станале нај-богати.
2. Стр. 342: „Споредбата меѓу Курдите и Албанците е секако толку очигледна што довело до општ впечаток дека Албанците се свирепи фанатици кои ги истребуваат своите соседи-христијани, потчинувајќи и се на својата религиозна омраза. Ова тешко би можело да се каже дури и за Курдите ... Но тие секако станаа орудие на едно движење на фанатизмот и историја се што е во нивна моќ за да го заслужат името...“ (Според Страбо, Албанија била на Кавказ- преземено од Ератостенес, Р.И.)

3. Според Зупанчиќ, „Албанците, од времето од кога се знае за нив, па до денес, не знаат за заедничка организација и за единствена идеја, а во поглед на културата, веројатно, стојат на ист степен, на кој биле уште пред Христовото родување, а можеби, и на уште пониско ниво“. Авторот ги споредува со Дивите Курди и со Кавказките племиња. Тие не сакале да работат, никако во земјоделството. „Ако не можат да крадат, тогаш лежерно живееле како гавази или како вратари со накитени униформи и блескави оружја. Сè, само не некоја потешка работа“.

4. Според К.Маркс и Ф.Енгелс, „Албанците, судејќи по она што знаеме за нив, сеуште малку се подготвени на цивилизација...! Нивните разбојнички навики- задолжително ја обврзуваат секоја соседна влада да ги држи во строга воена покорност, додека индустрискиот прогрес во областите што ги опкружуваат не им обезбеди професии во својство на цепачи на дрва и водации, како што е тоа случај со Галезите во Шпанија и воопшто- со другите планински жители...!“

5. Според М.Ф. Карлова, Гего- Албанците се карактеризираат со необично суров поглед од кој се гледа дека се разбојнички народ... Такви сурови разбојници, како Гегите, досега светот нема видено!?“.

6. П.Р.К.Ст. Денис...: „...Во западниот дел на Европска Турција, секој дневно се вршат злосторства врз недолжното христијанско население. Тој дел претставува единствено катче во цивилизирана Европа каде што владеат законите на полудивите арнаутски племиња, на Гегите, и каде што царува злото, суровоста, теророт и насилството...!“ (Гега=гага- крадење, само арамилок, Р.И.)

7. Арнаутите како Геги „диви Геги“, „диви Арнаути“, „диви Албанци“, „дива арнаутска груба сила“, „страшливци“, „диви сверови“, „диви разбојнички орди“, „диви коњи“, „диви кучиња арнаутски“, „диви и жестоки Албанци“ (Христо Андонов Полјански...) (Шкиптарија- север диви Геги, југ питоми Тоски, Р.И.)

8. Арнаутите „гласни злосторнички разбојнички дела, се префрлиле во Велешкиот крај“ и „таму извршиле невиден колеж и пљачкосувања“...„да се договорот и да ги ликвидираат овие гласни арнаутски банди (Љубен Лапе...), итн., итн., без конечност со зулуми на Арнаутите, арнаут=одметник=арамија.

9. Според А. А. Ростовски, „...Во Албанија ние наидуваме на, речиси, целосно воинствено муслиманско наследство што живее сосредочено по своите непристапни планини и кое сега претставува вечна закана за христијаните во таа земја и за соседните провинции во случај на какви и да било нивни востанинија против турската власт...Турција во Албанците наоѓа нови животни сили... а толку, имено, тука се крие залогот за нејзината гибел...! Во дивниот Гегелак не се решава да отиде ниту Турчинот, зашто таму сè што не е гегско може да се стави под камата или јагаганот...!“.

10. За Ј. Н. Коста: „...Албанците се недисциплинирани до крајни граници- разбојници, убијци, лажливци ...Со пари секој може да биде сигурен дека ќе ги поткупи. Поглавар или потчинет никој не може да одолее на примамливоста на златото, кое може да ги натера да го напуштат оној за кој се борат, та дури и да го свртат сопственото оружје против него...!“.

11. Албанците биле/се само турски-исламски тн.народ, најкрволочен врз домородците Православните. Ова се потврдува според авторите. Таков бил Г.Вајганд- населението повеќе ги сака Турците отколку Албанците. Според него, најсверски биле Черкезите и Татарите, страв и трепет каде што тие дојдат...

12. Сабри Годо, „Скендербег“: На Черкезите да не им се попушта, ако тие нешто бараат, ако тоа ним им го дадеш, тие со тоа нема да бидат задоволни, потоа пак ќе бараат-.Арнаутите само да се казнат.

13. Па еве што пишело француското чедо: Виктор Берар вели: „Преводувањето на ислам не било дело на владата туку на големите поседници. Околу половината на 18. цели покраини биле обрезани со наредбата на албанските бегови... Словените кои живеат покрај Преспанското Езеро добиле наредба околу 1740 година во тек на три дена да се потурчат. Албанците биле најголеми посланици на полето на исламизацијата“. Сите кои не го прифатиле исламот, следел само ножот и пушката на Албанците.

14. Во книгата на ИНИ стои: „Од друга страна, во истиот период на територијата на Македонија крстареле бројни разбојнички групи кои соработувале со државните службеници. Овие, претежно албански арамиски дружини, составени од неколку стотици лица, правеле особено големи штети во западните и централните делови на Македонија. Тие напаѓале патници, каравани, манастири,

влегувале во градовите и селата и бесмилосно пљачкале и убивале. Нивната моќ и смелост била толку голема што тие често напаѓале и поголеми градови. Познато е дека во текот на 1711 година околу 1.000 арамии од Мат (Албанија), со поддршка на мутеселимот на Охрид, неколку пати ја нападнале Битола. Кон овие банди сè почесто се придружувале и мартолозите кои, всушност, биле должни да се грижат за мирот и кои требало да ги гонат разбојниците. Таков бил одметнатиот мартолозбашаја Хибетулах, кој шест години тероризирал во Леринско, Воденско, Костурско, Битолско и Прилепско сè додека не бил убиен (1771 г.) од страна на нерегуларните војски испратени од централната власт. Меѓутоа, по неговото ликвидирање, припадниците на овие војски продолжиле да го малтретираат населението во Битолско. Колкав бил размерот на овие разбонички активности покажува и податокот дека бил запален и манастирот Рила (1778 г.), а во 1780 година албанските арамии од областа Колоња го ограбиле манастирот Слечче во Битолско. Мерките што ги преземале централната власт биле недоволни за да се спречат насилството, арамиството и општата несигурност раширени низ цела Македонија“.

15. Во книгата на ИНИ се говори: „Благодарение токму на овие араамски групи кои, исто така, играле улога и на наемни платени војски, на територијата на Македонија во XVIII век успеале да се осамостојат неколку крупни феудалци. Околу Дојран, Петрич и Мелник се рашириле имотите на фамилијата Абдил-ага Шабандеоглу, додека во Солунската област се осамостоиле семејствата на Али- бег и на Исмаил- бег. Нивната власт била поткрепена од 6.000 Албанци- патеници. Во Охридско, Дебарско и Скопско владеел одметнатиот скадарски феудалец Кара Махмуд-паша Бушатлија, во Тетовско, Гостиварско и Кичевско власта ја контролирале т.н. тетовски паши, а во Охрид Џељадин-бег. Еден од најмоќните одметнати феудалци на Балканот во ова време, чија власт се чувствувала во југозападните краеве на Македонија, бил Али-паша Јанински (Тепеделенли) со седиште во Јанина. Во 1788 година тој ограбил и уништил повеќе влашки населби во Епир, меѓу кои и познатиот град Москополе, чии жители бегалки пред неговите орди, се населиле во Битола, Крушево и Солун. Дури во третата деценија од XIX век централната османлиска власт успеала да ја стави под контрола ситуацијата, ликвидирајќи некои од овие моќници“.

16. Во книгата на ИНИ се наведува: „Анархичната состојба во Македонија и на Балканот уште повеќе ја усложнувало и присуството на т.н. крѓалии, односно планински разбојници, кои се криеле по планините. Тие се рашириле на Балканот по војната што Османлиската Империја ја водела со Австрија и со Русија во периодот од 1787 до 1792 година. Во Македонија свои засолништа имале на Шар Планина, Скопска Црна Гора, Родопите, Огражден и на Плачковица. Овие групи, составени главно од воени дезертери, биле добро вооружени и многубројни, достигнувајќи понекогаш бројност и до 7.000 луѓе. Нивни цели на напад биле села, градови, манастири и сите оние места каде што можело да се дојде до богат плен. Во текот на 1792 година група од 2.000 крѓалии од Дебарско првин ја ограбиле Прилепската каза, а потоа градовите Велес ин Штип. Во кодексот на струшката црква Св. Ѓорѓија стои запис дека во Струга дошле близу 3.000 крѓалии со војската на локалните ајани, вршејќи големи зулumi. Ваквата анархична ситуација во османлиската држава продолжила и во првите децении од XIX век, сè додека државните реформи, до извесен степен, не ја смириле ситуацијата“.

17. Во ИНИ се истакнува: „Едно од најкрупните оружени востанија на територијата на Македонија во класичниот османлиски период било Карпошовото востание...Главното упориште на таа територија била касабата Крива Паланка. Но веќе во ноември османлиската војска извршила решавачки напад против Австријците и против востаниците на Карпош. На цело на овие војски се наоѓале сераскерот Коџа Махмуд- паша и ханот на кримските Татари Селим Гирај...тие ги поразиле востаниците, заробувајќи го притоа и Карпош. Оттука, Селим Гирај со војската се упатил кон Скопје, во кој влегол без борба...Востанието било задушено а Карпош, во почетокот на декември 1689 година, по наредба на Селим Гирај, бил погубен во Скопје. Востанието на Карпош претставувало прв позначаен обид на македонското христијанско население да се спротистави на османлиската власт...“.

Во 1689 година во Македонија немало Татари како Арнаути (Татари, Черкези и Шкиптари). Па како тој завршил?! Турците Петар Карпош го набиле на кол на Камениот мост во Скопје, и додека сè уште тој бил жив, војниците Татари повеќепати го прободувале со своите копја, за да го фрлат на крај неговото тело во Вардар. Следело не само на кол, а и друго со сечење, режење, дерење...истото се случувало со векови, а и со вадење на органи на Православни од Арнаутите=Одметниците, познати како убијци од задгрб, ножаџии, режачи итн. Ова било повод, Православните никако не поднесувале Арнаути.

18. Бидејќи Вилијам Гледстоун во 1897 г. не познавал никакви Арнаути=Албанци, тие биле само нови! Арнаутите=Одметниците во 19 и 1/2 на 20 век биле само Турци, не сакале свој јазик туку само турски. Па Православните повеќе ги поднесувале Турците отколку Арнаутите- овие биле крволични ѕверови.

19. На 17.04.2017 имав објава според Ото фон Бизмарк „не постои албанска нација“. Па еве извадок: „Големите сили спрема тоа, не покажале спремност да помогнат на предвремено родување на еден албански народ. Како гласно говорник и председавајќи со Берлинскиот конгрес 1878 година, Бизмарк го квалификувал Меморандумот со зборовите: ‘Не постои албанска нација‘. Се потврдува, тогаш без никаква албанска нација туку само мешавина на Турци како Арнаути (Черкези, Татари и Шкиптари).

20. Арнаутите биле Одметници. Султанот Селим III (1789- 1807) неможејќи да ги истрпи злосторите на Арнаутите, во 1795 година до солунскиот валија испратил еден ферман за Арнаутите- за Османите никогаш немало Албанци. Тој во него наведува: „Бунтовничките елементи, Арнаутите, на мојата земја, по природа надарени со див и жесток карактер, уште во мајчината утроба се задоени со лоши намери, да прават сверски напади, убиства, кражби и други безаконија над мирните луѓе... Тие го уништуваат најубавиот дел од мојата земја- Македонија..! О, Боже, исчисти ја земјата од гнаските дела на разбојниците од нивните безаконија и насилби..! Презри ги, исечи ги со мечот на поединците..!“ Ова што го напишал султанот, тоа важело не само во 19 век, тоа било и во 20 век.
21. Положбата во Македонија станала многу тешка од Арнаутите=Одметниците. Ова било поради тоа што Арнаутите како разбојници навлегувале во Македонија од запад, од Арнаутлукот, денес познат и како Шкиптарија... Арнаутите ги ограбувале Македонците. За нив немало власт, кој нив да ги спречи, да се сопрат арнаутските злосторства. Ова било повод од Православните да има мноштво поплаки... Па кон крајот на јули 1800 година султанот Селим III испраќа ферман до кадиите и нивните заменици, до офицерите, чиновниците и видни личности во Македонија, со кој се заповеда дека без специјално решение да не се дозволува на ниту на едно лице да премине од Арнаутлукот во Румелија. И дури се решило да се издаваат семејни дозволи и документи за преминување на војници. Од ферманот си се гледа дека слични заповеди султанот издавал и порано. Но, тие не биле почитувани. И токму и затоа било потребно да се издаде нов ферман. Ова што го заповедал султанот сè уште важи. Па како што и ненадлежниот султан во 1767 година ја укинал Охридската архиепископја, чие укинување сè до денес си важи, Р.Македонија да им забрани влез на Арнаутите од проширениот Арнаутлук дури сосе Косово.
22. Grizebach, Reise durch Rumelien und nach Brusse im Jahre 1839, Bd. II, Göttingen, 1841, 305...пиши за Арнаутите е само див и полудив и агресивен народ,(само за) пакости, убиства и грабежи...претпочита безвластие и беззаконие.(Па тие се само) диви луѓе, диви орди, полу диви разбојници и стралишта со карактеристична дива црта...Ова се совпаѓа со она што го пиши Густав Вајганд (1924), Гегите во однос на Тоските се понеинтелегентни, диви и разбојници. Нивни водачи во се останале Тоските.Бидејќи во се биле најбитни водачите, на водачите им следат многу подолги и пожестоки казни за сите злостори.
23. Густав Вајганд (1895), Аромун, Белград, 1995, на стр. 39, наведува: „Еден ден...во Струга, каде бевме следниот ден..Расположението на муслиманите спрема христијаните, а посебно спрема странците, е сосем другиче отколку во Македонија или на брегот. Овдешните муслимани најчесто се Албанци. Меѓу нив има мошне малку Турци. Овие Албанци се сирови, осииони луѓе кои себе си дозволуваат секое злодело спрема христијаните да остане неказнето, додека турската власт од страв од слабот и страв, а и затоа што не сакаат да ги расипуваат односите со влијателните бегови, сите тие мирно посматраат...“. Ова се совпаѓа и што Г.Вајганд (1924) во „Македонија“ пиши, народот повеќе ги сака Турците отколку Албанците кои сеат страв и ужас, потврдено од Султан Селим и други.
24. Remerand Gabriel, Ali de Tabellen, pacha de Janina 1744- 1822, Paris, 1928, на стр. 68 пиши, како Али- паша Тепелин ги истрабувал православните Сулиоти со својот калуѓер Самуил. Па како ? Тој сите си ги убил. Како ? Едноставно- тој сите нив ги убил ! И тоа така што „едните живи ги одрал, другите живи ги пекол, а најсреќните ги заклал. На жените им ги отворал стамаците вадејќи ги нивните плодови и сечејќи ги на парчина“. Ваквата несреќа ги задесила и Македонци кои како православни морале да го примат исламот, инаку им следела само смрт. Не смрт со куршум во чело, туку крвава смрт маченичка албанска која до денес нашиот народ ја доживува. Само за потсетување на режењето на кожата на мавровските работници, на нив ставање крст итн.- смрт за Православните.
25. Стр. 79: Не само што тој ги истребувал православните, нашиот православен род, тој ги масакрирал и Французите. Тој наредил на мртвите да им се отсечат главите со нив да се направи кула: „Утредента в зора е прикажан ужасен приказ на Турк- Албанците на бојното поле, од главата исечени од труповите на француските војници, подигнале пирамида...Се раскажува дека црниот џелат кој ги сечел главите на тие несреќници исцрпен од уморот и задахот на крвта паднал на телата на своите жртви и издахнал пред очите Алиеви. Али наредил да им се поштеди животот на осморица француски офицери и на 147- мина војници и подофицери... овие несреќници биле натерани со тепање да ги одерат главите и да ги засолат и да ги стават на своите плеќи во вреќите, кои ги натовариле. Носејќи го тој ужасен трофеј се одведени во Јанина каде светината ги дочекала со камења како криминалци. Оттаму се упатиле во Цариград по најоштрата зима и низ планините на северна Грција: многу од нив не стигнале до крајот на патот, умирале од зимата, гладот и заморот. Кога некој од тие вистински маченици би давал знак на слабост еден од придружбата би го фрлил на земја, би му ја отсекол главата, која потоа би била фрлена во вреќата која ја носел некој од неговите другари“. Цитат стр. 61
26. Освен Али-паша Јанински, злосторници биле и многу други паши врз Македонците во Македонија. Сите тие биле водачи на прогонување на се македонско, православно, зашто многу е пишувано.
27. Брејслфорд (1905), на стр. 149, вели: „...Тешко е да се добијат статистички податоци, а селаните не сакаат да прават обопштувања на оваа тема, но ќе ти кажат дека таа и таа албанска селска

населба била створена пред околу осумдесеттина години, или пак, дека некое село порано си ја поседувало сопствената земја и било населено само од ... (Православни), пред околу педесеттина години се предало на некој си албански главешина. Оваа работа во западната половина на Македонија продолжува постојанс, барем веќе два-три века, а процесот се уште не е завршен. Најзабележително е на север, и во подрачјето кое некогаш било средиште на српскиот род...“.

28. Стр. 222: „...на 3-ти август, рускиот конзул во Битола, г. Ростовски...“ го убил еден Албанец. „...Ова за период од четири месеци била втората жртва меѓу рускиот конзуларен персонал во Македонија (првиот случај било убиството на Г. Стребина во Митровица) и се разбира преку тоа не можело да се помине. Никој не помислувал да бара казнување на силециите кои биле одговорни за колежите во Смердеш и Битола, но какс што еднаш ми забележа еден Македонец ‘Европската крв е скапа’...“.

Очигледен заговор врз Православните, браќа на Русите, чие православие еднаш мора да се истреби.

29. Затоа Рене Пинон кажува: „1906 година тетовската долина Полог имала една четвртина албанско население и три четвртини бугарско (под султановата Бугарската егзархија во Цариград, Р.И.), само четири години подоцна пропорциите се обратни“, објаснувајќи го: „Заблагодарувајќи на својата пушка Албанецот се дочепкал до земјата која му се допаѓала“.

Бидејќи Гегите не биле познати во 18 век, туку само во 19 век, што се среќаваат и кај Григор Прличев, пресверско би било да се обвинуваат Гегите како Азијати (Черкези, Татари...), затоашто тие меѓу Шар Планина и Врање биле колонизирани само во 19 век. И следи Шкиптарите како војни лица во Преспа извршиле злосторнички чин, а тогаш во Преспа немало никакви Шкиптари. Како што преспанците биле само македонски православни браќа, истото било и со македонските православни браќа во Полог

30. Густав Вајганд (1895), на стр. 41, за во Охрид вели: „Еден кројач „на некој Албанец му сошил одело и кога овој се појавил кај кројачот, овој му рече дека може да му го предаде оделото само за готовина оти има доста издатоци и оти е сиромашен. Поради ова Албанецот го обзеде страшен бес, те извади пиштол и го опали спрема кројачот, и го спасило само тоа што пратилецот правовремено го фатил Албанецот за рака и го подигнал во вис. Кројачот побегна во својот стан. Два дена после овој случај била свадбата кај роднината на овој кројач, кој од страв не смеел да оди, ама тоа не му пречело на Албанецот таму да се упати со оружје в рака. Љубезно го повикале да им биде гостин на ручекот. Ладно одбил, се шетал во двориштето таму- ваму и на крајот седнал на прозорот откаде можел да ги посматра жените и девојките какс играат. Оеднаш се проломи пукањето а Албанецот се оддалечи. Кројачевата ќерка и некои млади жени беа убиени, а некоја трета жена тешко ранета. И додека денес овој човек шета неказнет низ Охрид, никој не може да смогне снага да го пријави. Турската власт, која за целиот случај подробно е информирана, исто така молчи какс заливена.“

Таквата состојба е во Охрид, Дебар исто така, а во подрачјето на Елбасан владее исто така несигурност и самоволие. Поради тоа се и случува толку полно христијани да ги напуштат овие краеве, посебно Аромуните, кои се селата кон Бугарија и Романија“. Па така имотите се албански.

31. Имотите на Албанците до 1913 год. биле само присвоени православни имоти и затоа тие биле без доказ за сопственост. Па на арамијата не му е потребен доказ-Р.Македонија има имиња со арамиско.

32. Бранислав Светозаревик пиши: „По Првата светска војна Македонците во Тетово се понадевале дека со доаѓањето на српската власт на овие простори ќе се исправи дел од неправдата, но до тоа не дошло, поточно, тие не добиле ниту морална ниту материјална сатисфакција. Имено, српските власти по 1918 година со еден потег на перото ги озакобиле сите поседи на Албанците во Полог кои насилно ги презеле од Македонците во турскиот период. Србите им издале тапии на Албанците. Според хрватскиот научник Рудолф Петровиќ ваквиот потег на српската власт во очите на „домашните Словени“, како што тој ги нарекува Македонците, значело легализирање на состојбата што настанала со пљачкосување...“.

33. Злосторите на Албанците како фашисти и окупатори за време на Втората светска војна и потоа...

34. Во 2001 година Православните се убивани, масаркирани...и протерувани. Протераните дома не се вратени. И потоа Македонците од Албанците бегаат..., а во општините кои се албански се робува.

35. Ништо не претставува трговијата со дрога и белоробје во однос на трговија со органи, воглавно на православни, дури и на живи, за што е многу пишувано, дури поврзано и со обвинител во Хаг итн. 36. За Албанците Македонците биле христијани, а тие муслимани. Албанците за пописите и изборите само тоа го тврдат. Па Албанците се познати како борци за исламот во Азија, и тие за него гинат итн. 37. Арнаутите биле крволочни сверови со Турците, па со Фашистите, следеле и Комунистите (Тито, Сталин, Мацетунг) и конечно со Капиталистите со НАТО. Па тие никогаш не биле сами за тие за било што самостојно да одлучуваат, само за себе си сами да си одлучуваат- тие до денес се живо месо...
38. Страдањето на Православните од Арнаутите не завршило во 1913 година, трае и по 1913 година, а продолжило целиот 20 век, дури во 21 век со подршка на неправославни. Тие во Тетово...не плаќале струја, вода комунали...како приватници не учествувале во изградбата на државата, во која тие биле само турски колонисти, уништувајќи сè православно. Па тие со векови се паразити врз православните.
39. На 27.04.2017 Арнаутите=Одметниците со своите платеници немакедонци и македонски изроди си го прогласија арнаутот убиецот од Вејце, дезертерот од Македонската армија Т.Ц., да биде избран за претседател на Македонското собрание без прописно гласање, да не се постигне просто мнозинство на гласови, кршејќи го Уставот на Р.Македонија, а тој со Охридскиот договор се уништи со 2/3 гласа заради Арнаутите како малцинство, што не важи нигде во светот мнозинството Македонци да станат заложници во својата македонска национална држава од 100% исламски колонисти Арнаути Убијци. Арнаутите со ова не се задоволија во Македонското собрание ја испеале шкиптарската химна, што во светот никаде не се случило...Разочарани на сè ова Македонците како Уставобранители се затворени и преку два века осудени за затвор од Арнаутите со фашистичкото знаме, узурпираниот двоглаворел од скиптарот на Охридскиот архиепископ. За доказ дека Македонското собрание го водат бандити е и овој што тие што ја отворија вратата на Собранието беа ослободени, кои заедно со својата дружба од ВМРО-ДПМНЕ 8 пратеници гласале за промена на Устав со ново име од Преспанската спогодба, Договорот со Бугарија и Тиранската платформа. Па пратеници биле поткупени-Македонците изгубиле.
40. Арнаутите од Шкиптарија, Косово и Р.Македонија со своето фашистичко-исламско знаме двоглав орел ја обележуваат Р.Македонија како своја без да го поставуваат македонското знаме, водено од арнаутските партии, со што се потврдува, Арнаутите во Р.Македонија не се лојални граѓани- дивјаци.
41. Арнаутите никогаш не се залагале за Р.Македонија туку за во Европа и НАТО за Велика Албанија.
42. За време на Илирида македонската безбедност ги пронајде документите, во кои стоеше дека тие како Арнаути се под 15%, чиј процент си го признале и самите Арнаути. Бидејќи Арнаутите се под 15% тие ги бојкотираат пописите, зголемувајќи го својот број и со мртви Арнаути, дури со попткупи на туѓи- неарнаути... Тие со подршка од САД и Европа процентот го напумпале на 20%, според кого секаде се вработуваат без соодветна наобразба, дома седат, а земаат плата, паразитирајќи врз православните.
43. Во САД, Европа и НАТО секаде е само по еден службен јазик, во држави со десетици и десетици милиони државјани. Најдобар пример е Франција, само со

50% Францизи-другите се домородци, само со француски јазик. Во Р.Македонија домородци се само Македонците, а Арнаутите само исламски колонисти од последните векови, дворасен тн.народ 90% Геги (Черкези и Татари) и 10% Шкиптари, со учество под 15%, се обединуваат со шкиптарски јазик на под 1,5% Шкиптари, кој станал втор службен јазик на најмалото малцинство во Р.Македонија. Па бидејќи Арнаутите настојуваат Р.Македонија да влезе во Европа и НАТО, а не се однесуваат како малцинство, тие биле/се само исламски мафијаши.

44. Со тоа што Шкиптарите за Георги Кастриот (тн.Скендербег) кажуваат тој бил Албанец, а тој поим Албанец не познавал, поимот Шкиптар според скиптарот, а Арнаут го познавал со потекло од Азија од каде потекнале Черкезите и Татарите од кавказко- црноморските простори, Арнаутите никогаш не се бавеле со вистината. Вистината била една, неговиот јазик и на сето негово семејство... била само наша оставштина со Хомеров јазик кој бил словенски (Пасоф-1815), славо- македонски (Чулкас-1907) и само македонски (Киндер- Хилгеман). Следи Арнаутите се само пробисвет. Бидејќи Арнаутите си го злоупотребуваат во исламот двоглавиоторел на Ѓорѓи Кастриот како чедо само на Охридската црква со скиптар на архиепископот со двоглаворел со кого тие рушат православни цркви, со нив не е в ред. Ако кон тоа се додаде дека белата капа била со потекло од Кавказот, за Арнаутите ништо не е битно.

45. Григор Прличев, во Скендербег, го употребувал поимот Арнаут, но не и Гегите. Тој во Сердарот ги наведува Гегите- тие во 19 век биле веќе колонизирани. Геги биле Черкезите и Татарите. Па Густав Вајганд (1924), Етнографија на Македонија, пишува, по Кримската војна се донесени 500.000 Черкези и 100.000 Татари. Тие биле населени меѓу Шар Планина и Врање-каде тие стигнале се уништиле итн. Григор Прличев пишувал на коине (од 19 век тн.старо-грчки). Коине бил Александријски јазик од 300- та година п.н.е. Бидејќи коине произлегол само од старо-египетски јазик кој бил семитски јазик, со него и неговиот наследник катаревуса од 1868 год. не се разбира-л Хомеровиот (=тн.словенски) јазик.

46. Х.Р. Виклинсон говори за пан-славизмот од Унгарскиот Словек Ј. Колар, во 1824... а „по 1840, што Турците ја иницираа политиката на населување на Татари и Черкези во областите на планината Шар ...“ до „во областа Ниш- Врање“ (М.Мекензи и А.П.Ирби). Од 1840 година е крволочноста на Гегите.

47. Јозеф фон Хамер наведува: јаничари, азапи, спахии и „...нередовни акинции, страв и трепет на Европа...“. Па токму Акинциите биле монголски лесни коњски одреди на Османите, кои во 19 век биле колонизирани меѓу Шар Планина и Врање. Тие служеле како војни единици против Православните. Генетичарот Кавали Сфорца укажува за тамошното монголското влијание. Ова се потврдува и со монголскиот коњ; па со монголската долгоопашна овца- косовскиот сој; кавказко-црноморските Арнаути Геги (Черкези и Татари) се со монголски антрополошки одлики (потемн тен, потемна коса, подебело влакно...), дури и долг кавказки череп и заокружен татарски череп; ДНК блискост на кавказко- црноморски простори; повисок удел на монголската крвна група В и мешаната АВ на Белци и Монголи; кавказко белокапче кое масовно се носи вон Албанија; со обичаи и начинот на живеење како на кавказко- црноморските простори. Па тие премногу се множат: според Шових и: „бројот на машките-муслиманите се удвостручил“. Нивни водачи си останале Шкиптарите.

48. Бидејќи Шкиптарите (Тоските) се здружуваат со Азијатите Геги (Черкези и Тарари), кои меѓусебно не општеле, не стапувале во бракови и до денес меѓусебно не се разбираат, Шкиптарите никогаш не биле достоини на нивниот род кој бил Хомеров=тн.словенски. Тие историски биле познати само како Арбани=арбан и: арбан=ар бан, ар=ор-аница и бан=управител, само земјоделец. Во 1997 година тие Шкиптарија сакале да ја поделат: на југ Тоски, а на север дивите Геги. Ова говори, тие во Шкиптарија во 1997 година сè уште не биле обединати. Па нив ги обединал во СФР Југославија англискиот масон и католик Јосиф Броз Тито со во 1972 година реформираниот шкиптарски јазик кој бил и монголски. Следи Гегите во Црна Гора тој јазик до 1980 година не го познавале- тој бил внесен од Косово со Приштина каде тој јазик се изучувал: Англија колонизирала Азијати а и е создавач на нов тн. народ.

49. Турците не признавале никакви Албанци туку само Арнаути=Одметници. Тие биле само едно- Турци Миролуб Јевтик вели: „...неверниците или кафирите, што во нашиот простор добила форма гаур или кафир...за муслиманските освојачи не постоеле Грци, Срби, Бугари, Македонци, Шкиптари туку само христијани, т.е. неверници, оти Куранот дава можност и христијаните да бидат третирано како неверници...Поло и Путо кажуваат: ‘Србите, Босанците, Херцеговците, Далматинците, Македонците и Бугарите’ покушувале да организираат антитурска коалиција...албанскиот академик Поло истакнува: ‘Масовната исламизација на Албанците во 17. век предизвикала јака идеолошка поделба... Религиската поделба без сумливост правела озбилна препрека во создавање на националната свест на Албанците...во толку повеќе што теократската држава на Албанците муслимани ги сметрала Турци’...Албанецот Ставро Скенди од петнижили се труди да покаже дека Албанците ги надминале меѓусебните верски разлики ама не може да признае, дека ‘косовските Албанци не биле склони да го напуштат султанот кого го називале баба мбрет- крал отец’. Значи самите косовски Албанци не биле за независна Албанија како национална држава оти таа не им значело ништо. Скенди додава дека насобраните Шкиптари во Урошевац 1908 година, значи само четири години пред крај на османската владевина претставниците на младотурскиот комитет морале да обекаат новиот устав не ќе биде во спротивност со Куранот, дека шеријатското право поново ќе го стави на снага и нарочито нивниот баба мбрет ќе мора да биде недопирлив...Како што вели албанскиот академик Поло: ‘Муслиманите го користеле привилегираниот статус и уживале политички права од кои христијаните биле лишени. Во текот на 18. и 19. век таа класа се претставувала, не како претставник на турската нација, туку како еманција на религиозната исламска држава’. Ама кога почнало со приказната за нацијата во модерен смисол- збор многу од тие ‘турци’ кои всушност Албанци сакаат да бидат етнички Турци. Ставро Скенди за тоа кажува: ‘Скадарските муслимани не сакале албански школи ниту албански јазик и не сакале никаков друг службени јазик освен турскиот’. Затоа додава дека тоа било мошне раширена појава и во Скопје и западна Македонија каде многу албански семејства говореле само турски. Сè тоа кулминирало во текот на I светска војна, кога независна Албанија постои. Тогаш во земјата избива побуна на селаните, значи обичниот народ, кој како еден од основните го поставува барањато за поново обединување со Османовото царство, значи самиот албански народ се одрекува и од својата држава и својата нација во

име на исламот...замислата на нејзиниот шеф Џафери Деве била организација со цел создавање на Велика Албанија како муслиманска држава, која би се ослонувала уз исламскиот свет била брана на комунизмот и словенството...Како посебен важен пример нека послужи следниот чинител. После II светска војна во некои села во Западна Македонија жителите изразуваат желба децата да ги школуваат, како тие рекле, 'на мајчин турски јазик'. Но учителот Турчин, кого власта го испратила да ја обави таа задача, известувал дека се работи за Шкиптари кои не знаат ниту еден турски збор“.

50. Со тоа што тие во 1913 година немале национално чувство (Вилкинсон), шкиптарскиот јазик бил дело само на Австрија, со први школи отворени од Австрија со Италија во 1924 година, а во 1956 година тие се изјаснувале за Турци и се селеле како Турци во Турција, тие несакале свој јазик туку само турски јазик, Арнаутите ќе исчезнат само како арнаутска исламска мешавина- врска со Арапите.

51. Ханс-Лотар Штепан наведува: „Македонските Албанци, во нивната желба за сегрегација, за активен апархејд, не останала само на зборови: се палат куќи, се демолираат цркви, а христијанските Словени се протеруваат, киднапираат, со насилство и убиства се приморани да ги напуштат своите домови. Не масивно и спектакуларно, туку во поедини акции, а сепак систематски и консеквентно- и оттаму во основа со ист исход и српското етничко чистење во Косово“. Ова што досега го правела си продолжува.

52. Ханс-Лотар Штепан (2004) пише: „За да на Македонците и светот им дадат претстава за големината на нивните политики и територијални аспирации, некои радикални Албанци, со досега невидена агресивност, ги нарекоа Македонците 'окупатори'. Окупатори? Словенските Македонци се окупатори на сопствената земја, во која живеат веќе 1400 години! Зарем никој нема храброст да ги запре Албанците и да им каже дека тие, како натрапници во Македонија, се вистински окупатори!?“.

Кристијан Фос пишува: „Во 1946 год. бројот на албанското население во Македонија изнесува 8% (89.000).“ Од ова можеше да се заклучи следново: „Во 1950 год. и 1960 год., албански проблем сè уште го немаше“. Но, како што во летото 2002 год. неофицијално рече амбасадорот Шрамаер: „Кој закон не го прави тоа?“ И сега Албанците во Македонија можат по волја да одобруваат и спречуваат закони албанското малцинство може, без напор, да го мајоризира македонското мнозинство“.

53. Ф.Ј.Фалмерајер запишал, Шкиптарите не биле писмени. Бидејќи тие биле само Турци, ним не им бил потребен шкиптарски јазик и писмо туку само турскиот јазик. Ова било повод, ним да им отворат први школи и тоа само Австрија и Италија, и тоа само во 1924 година, а никако порано. Следи шкиптарскиот јазик бил дело само на Австрија, кој е и монголски (Г.Мајер). Ова е повод Арнаутите=Одме-тниците (Черкези, Татари и Шкиптари) како Турци без родови да грешат со Хомеровите родови- тие се само словенски (Пасоф- 1815), славо-македонски (Чулкас- 1907) и македонски Киндер- Хилгеман.

Шкиптарите дрдорат, шкиптарската азбука ја создало шкиптарското семејство Киријас. Повеќе пати на МТВ- Втора програма на шкиптарски јазик е прикажано семејството Киријас. Шкиптарскиот нови-нар нив ги прашува само на македонски јазик а тие одговараат само на македонски јазик, а разгово-рот е тилтован на

шкиптарски. Бидејќи членовите на семејството Киријас денес не го познаваат шкиптарскиот јазик, семејството Киријас било влашко. Тоа печатело на романска азбука- според авторите, шкиптарската азбука била романска. Пак, во шкиптарскиот има освен грчки, романски, словенски...и татаро-турски зборови (Г.Мајер). Со наводот дека шкиптарскиот не е романски јазик, романската азбука има врска само со Романците (Власите). Таа била од Битола. Меѓутоа, не смее да се забора-ви Елбасан-токму таму за неа продолжило да се расправа итн.Шкиптарите, исто така, дрдорат, нивната азбука била составена во некогашниот објект на Водовот, до Црн Мост. Бидејќи ним им била потребна метрополата Битола, под која била сета Шкиптарија, и за куќата лажат.Таа била „стара куќа во центарот на Битола...„ некогашен турски сарај изграден 1830 го-дина, потоа куќа на семејството Киријас...Сегашниот музеј на албанската азбука не е местото каде се држеа состаноците за кодификација на албанската азбука... Таа куќа беше на семејството Кирковиќ, поточно на намесникот на банот на Вардарската бавновина”. Следи Шкиптарите отсекогаш лажеле.

54.Бидејќи Ѓорѓи Кастриот (таканаречен Скендербег) бил крал на Македонија и Епир,а Шкиптарите во него се крстат- муслиманите не се крстат-, тие морале да бидат она со кои тој владеел. Следи тие би биле само Македонци и Епирци. Да не се изуми, Епир бил македонски, источноримски чиј владетели биле од Македонската династија. Следеле и Комнените, кои биле Македонци (Р.Ланге). Па Арбанија била Комненова, од наследениот имот на Цар Самуил со својата Охридска црква под која била сета Арбанија. Па конечно, само под црквата Св.Димитрија- Битола како соборна православна црква под која биле сите цркви на Елада со селото Атина без важност во вториот милениум во новата ера итн. Арнаутите (Черкезите, Татарите и Шкиптарите) тврдат, тие биле Илири. Замислете си каква лакрдија, и Гегите (Черкези и Татари) биле Илири со кавказко бело капче, од Кавказот каде што била Албанија. Тоа се гледа и во картата на Страбо, која ја презел од Ератостенес. Само Арнаутите Геги и Шкиптари заборавиле дека Албаните се бореле против Александар Македонски, од страна на Персија со Дариј. Она што ЦИА тврдеше, Александар бил Илир а во полза на Арнаутите, е 100% мафијашка дружина...

Бидејќи, според Страбо, Дарданија се допирала до Црн Дрим, а за Марин Барлети Епир бил јужно од реката Црн Дрим, а северно Илирик, а источно Дарданија на изродите на човештвото Арнаутите кои се познати православникрвопијци конечно да одлучат, дали тие се Епирци (100% Арбанија била само епирска), Илирци (Црногорци) или Дарданци (Македонци и Срби), друго нема. Тие ќе мора да запрат да си дрдорат дека Дарданија произлегла од дарда=круша на шкиптарски јазик,затоашто тие не само другите да ги лажат, најповеќе самите се лажат. Од поимот Дардан, според дарда-Дарданија никогаш не била крушарска- недостасува гласот н. Па таа била само митолошка Дардан=дар дан, поими кои и до денес се Хомерови: словенски (Пасоф), па славо-македонски (Чулкас) и само македонски (Киндер-Хилгенман). Време е, Арнаутите да се свртат кон вистината, тие биле и се само Арнаути=Одметници. Ова се потврдува со во Р.Македонија- тие се 100% турски колонисти- биле и се мафијашки тн.народ !

55. Албанската мафија која се бави со трговија со дрога, бело робје и органи со тие крвави пари поткупува сè во Р.Македонија, дури пратеници од опозицијата за да си

ја остварат целта Велика Албанија со половина Р.Македонија и со нивниот монголски шкиптарски јазик на најмало малцинство Шкиптари под 1,5%, со поткуп на пратеници за 2/3 мнозинство на пратеници, ги освоија Преспанската спогодба со Грците Цигани без античката Македонија, договорот со Бугарија без македонска историја сè до 1945 година а и Тиранската платформа за Арнаутите како втор народ иако тие не се народ туку мешавина на Азијати со Европјани, на што му претходеше злосторот Змијкоското Езеро со злосторот Диво Населје, подржано од САД базата Бонстил... за да се бриши сè македонско, кое било Хомерово. Македонците мора да се ослободат од расистичко-фашистички Рамковен договор-реципрочност со Албанија. Таков нема не само во соседството, Европа и Америка, никаде го нема во светот- сверови.

56. Арнаутите како Геги (Черкези и Татари) и Тоски (Шкиптари) само како Турци биле колонизирани на православните простори меѓу Шар Планина и Врање..., тие биле само Турци, порадишто тие не го сакале гегскиот ниту шкиптарскиот јазик меѓусебно не разбирливи, туку само турскиот јазик. Па следи тие само како Турци се селеле во Турција. Бидејќи тие се најголеми носители на исламот, со сила ги исламизирале и протерувале Православните, нивно православно плачкале, масакрирале и убивале... процес кој трае со векови. Бидејќи ним ги подржува Ватикан, САД, Европа и НАТО, со Православните ќе се заврши, православните простори ќе станат исламски на Арапите, и тоа во 21 век- злосторство! 57. Ова се гледа и со доказот што Православните градат цркви вложувајќи свои лични и семејни пари откинати од својата уста, а Арнаутите не дозволуваат да се градат цркви и манастири, тие не даваат никакви средства за подигнување на џамија. Па Арапите финансираат огромни средства да се градат скапо украсени џамии,дури со злато, и во Р.Македонија по џамија има најмал број верници во светот, во секое село никнуваат по една или повеќе џамии..., најправославните простори изгледаат како да се исламски на плодни површини, а и црковни, па со векови црквите се рушеа а врз никнувале џамии. За Арнаутите не постои устав и закони, тие каде сакаат џамии градат, а финансираат само Арапи. Ќе следи најправославните простори да станат арапски, населувајќи се и Арапи, како најголем злостор!

58. Бидејќи Арнаути во Р.Македонија се под 15%, според здравствените исправи, што и тие самите си го тврделе со фатената документација за време на Илирида, тие никогаш не сакале да има пописи- и во последните пописи со лични карти...сè иселено и мртво попишувале. Не само тоа, тие на избори и пописи се истите Арнаути,кои истовремено имаат државјанство покрај во Косово и Шкиптарија, имаат и во Р.Македонија, лажејќи ги пописите во Шкиптарија, Косово и Р.Македонија како мафијашки народ. На сè ова би требало да се надоврзат и други автори со други извори кои за мене не се познати...

**ДО КОГА ВО МАКЕДОНСКОТО СОБРАНИЕ ЌЕ НЕМА ПРАТЕНИК
МАКЕДОНЕЦ ГЛАСНО ДА КАЖЕ, МАКЕДОНЦИТЕ СЕ ДОМОРОДЦИ СО
ХОМЕРОВ ЈАЗИК-АРНАУТИТЕ 100% ТУРСКИ КОЛОНИСТИ?!**

Пратениците се избрани од македонскиот народ,кој има своја историја и традиции.Неговиот јазик бил Хомеров. Ова го потврдуваат повеќе автори: според германскиот лингвист Пасоф (1815), Хомеровиот бил словенски, за грчкиот лингвист Чулкас (1907) славо- македонски и според германските лингвисти

Киндер- Хилгеман (2/2 на 20 век) само македонски, од кого произлегле сите словенски јазици, следи и бугарскиот. Пак, еладскиот јазик катаревуса од 1868 година бил само наследник на македонскиот јазик коине, кој бил создаден во Александрија за време на Птолемејите, со прва граматика и првиот речник создадени само во Александрија, и тоа само од 300-та г.п.н.е. Следи Илијада да се преведе од јонски јазик на коине, само во 3 век п.н.е. За доказ дека коине (19 век т.н. старо-грчки) бил само од 300-та г.п. н.е. е тоа што сите дела на коине биле напишани и преведени само по 300-та г.п.н.е.-ниедно пред таа 300-та г.п.н.е. Бидејќи коине произлегол од семитскиот старо-египетски јазик, со коине и со катаревуса не се разбира-л Хомеровиот јазик кој бил словенски, славо-македонски и само македонски јазик. Како прилог кон ова е и тоа што македонските говори биле од постледено доба, бугарските два говори како јазици од 1/2 на 19 век и 2/2 на 20 век. А па шкиптарскиот јазик бил реформиран во 1972 година кој не го разбирале Гегите во Црна Гора во 1980 година. Бидејќи во Р.Македонија Арнаути (Черкези, Татари и Шкиптари) се под 15%, Арнаутите самите си признале 15% од фатената документација на Илирида, на 90% Геги (Черкези и Татари) и 10% Шкиптари (Тоски), кои меѓусебно не општеле, не стапувале во бракови и сè до денес меѓусебно не се разбираат, тие се само две посебни групи на населенија со две посебни континентални потекла. Арнаутите до 1913 година се без доказ за сопственост на имотите кои се присвоени православни. Тие биле Турци со турски поради што тие грешат со Хомеровите родови.

Во Македонското собрание од 120 повеќерасни пратеници да нема ниеден македонски пратеник кој престатавува еден дел на Македонци како гласачи за македонскиот народ да истакне, Македонците се домородни со Хомеров јазик, Арнаутите се 100% турски колонисти, застрашува. На Македонците им е потребна само своја македонска Р.Македонија, и нема што од нас Македонците со македонскиот Хомеров јазик да бараат Грците Цигани, Арнаутите (Черкези, Татари и Шкиптари) и Бугари=Татари.

ПОСТОЕЛЕ ВЛАСИ, ВЛАСИ=РОМАНЦИ И ВЛАСИ=ГРЦИ-ЕЛИНИКОСВЛАХОС ОСТАНА САМО ЛАГА

Турците не познаваат Албанци или Шкиптари туку Арнаути. Арнаутите биле само Турци, спротивност на Грци припадници на Цариградската патријаршија, наметнато име за време на франкот Отон Први- тој захтевал Македонската династија да ја напушти Јужна Италија која Македонците ја владееле... Па со укинувањето на Охридската архиепископија 1767 година, под која била Арбанија=Шкиптарија, сите цркви во Егејскиот дел на Македонија не се под Атинската црква туку само под Цариградската црква. Следи сè до денес Атинската црква се залага да ги владее црквите, што не може и тоа не се прифаќа. Бидејќи црковното прашање сè уште не е решено во полза на Елада, Македонија сè уште си постои...

Ова се гледа и со Шкиптарската црква со на Власите и Шкиптарите, чиј поглавар е Грк, а не Шкиптар или Влава. Па следи Елиникосвлахос е погрешен назив-има само грчки Власи под Цариград, а никогаш под Атина. Власите во Р.Македонија се Романци и Грци на Романската црква и Цариградската црква. Следи во Битола имало само Романски гробишта на Романија со својата Романска црква во која во

Битола се проповедало само на романскиот јазик, латинизиран словенски јазик (Вотсон) на Романија, во која црковен јазик бил само старословенскиот. Бидејќи, според Дионисиј Халикарнишки, Римјаните говореле само варварски и пелазгиски, само словенски, Власите и Романците не биле романизирани. Наспроти Романската црква со романски школи и романски гробишта, постојат Грчка црква и грбишта, поделени со еден пат, до Зоолошка градина. Во Грчката црква Св.Димитрија се проповедало само на грчки јазик, кој бил коине. Коине бил само македонски јазик од Александрија, и тоа само после 300-та г.п.н.е. Бидејќи коине произлегол од семитскиот староегипетски јазик не се разбира Хомеровиот јазик кој бил словенски (Пасоф), славо- македонски (Чулкас) и само македонски (Киндер-Хилгеман). Со ова се потврдува, хеленско=елинико народот со наследникот на коине од 1868 година е најголема лага:

Па Британскиот патеписец Џорџ Фергусон Бовен во 1849 година ја посетил државата и разговарал со нејзините граѓани. Тој соопштил: „Селаните, како во европскиот дел на Отоманската Империја, така и оние кои живеат на Јонските острови, во прилична мера го беа заборавиле своето потекло и себе не се нарекуваа Грци, туку Романи, т.е. поданици на Римската Империја. Тие, како престолнина на своја нација и религија го сметаа Константинопол, а не Атина“. (Место Грци туку само едно- Хелени, Р.И.)

Не се работело за Грци туку само за Хелени. Исто така, постоеле само Римјани=Романи=Ромејци.

Произлегува дека селото Атина во вториот милениум во новата ера никако немало важност, што го наведуваат и другите автори. А главен град на христијанскиот народ и религија бил Константинопол. Сите тие како граѓани биле само Романи=Римејци-со заклучок, без етнички народ било какви Хелени.

А еве што Х.Р. Вилкинсон говори за „Картата на В. Милер од 1842- Тезите на Ј.Ф. Фалмерајер, 1830.: Филелинистите на неокласичарите беа грубо продрмани од делото на Фалмерајер што се појави во 1830 година. Тој тврдеше дека класичните Грци биле комплетно збришани за време на периодот на варварската инвазија, и дека модерните Грци во никој случај не се наследници на Елините...“.

Се потврдува, во Елада не живееле Хелени туку Словени со словенски акцент- таа била словенска.

Грчкиот автор Димитрис Литоксоу, „Измешана нација...“, пишува: „Фалмераер беше првиот европски интелектуалец кој го подржа на безусловен начин прекиноот меѓу древните и современите Грци. Германецот Раув, Прускиот Wardtholdy и Англичаните Gell и Thornton, кои му претходеа, во споредба со него беа прости ‘гркомрзци’ (Симопулос 1975, стр. 45)“. Ова било само поради тоа што во Елада немало Хелени со јазикот коине туку само Словени со словенски јазик. Вистината за нив е страшна!

Се знае, еладскиот поет Соломос пишувал за употребата на националниот јазик: „Еден јазик кој никој не го зборувал ниту пак го зборува ниту пак ќе го зборува“.

Токму овој вештачки јазик бил создаден од коине (тн.старо-грчки) кој бил прв христијански јазик благодарјќи само на Апостол Павле кој него го познавал како Александријски јазик, што било само по смртта на Александар Македонски.

Апостол Павле не го познавал јазикот кој се употребувал во Атина, што се чита кај Х.Ц.Велс (1929)... Следи кога Ј.Ф.Фалмерајер отишол во Атина итн., тој таму видел

дека таму не се говорел коине туку таму живееле Словени. Следните други, слични како него, заклучиле, Хелените во Елада се одродиле со словенскиот јазик. Доказ бил и италијанскиот пратеник во Атина, Силвестрели- тој во 1904 година забележал, Еладците биле само мешан народ од Словени, Турци и Венецијанци. Бидејќи Турци само Турци, Венецијанци само Венецијанци, а Словени само едно-Словени со својот Хомеров јазик, во Елада немало Хелени кои би говореле со коине (т.н.старо-грчки), Александријски- само од 300 г.п.н.е.

Како е можно во Р.Македонија никој да не е надлежен за бришење на Македонци од нов народ Грци!

Македонците со ДНК блискос на Критјаните, а не на Подунците и Заткарпатците со Хомеров јазик да бидат оспорувани од Еладците Цигани со индиски музички инструмент бузука на населените Индијци во 14- 15 век застрашува. Пострашно е што тоа е и од Власите Хелени, познати како овчари=пастири.

Власите мора да се благодарни што живеат во Р.Македонија, а не да се во служба на Циганите Грци.

Образложение: Власите биле само овчари. А Кавендиш и Линг наведуваат, поимот Власи произлегол од словенскиот бог Велес, кој бил

Волос...:влаи=влачи,власи=власина.Токму за Власите имам повеќе книги, тие биле само одродени Словени со теменвокал ā. Според Г.Острогорски, тие биле пастири...

Па за доказ дека Власите биле Грци само како припадници на Цариградската патријаршија од Мала Азија биле Маџири Кавказци со турски јазик колонизирани во Долна Македонија од 1923 година. Тие до денес се и со монголски одлики, дури со ДНК блискост од Кавказјето каде се населиле и Монголи.

Бидејќи се говори за христијанскиот јазик коине како хеленски, кој бил само македонски, еве дополна:

Во ИНИ се наведува: „До појавата на организираните пропаганди во почетокот на втората половина на деветнаесеттиот век, во Македонија се забележуваат стремежи и обиди за развиток на просветата и културата меѓу христијанското население, кое во големо мнозинство било македонско. Првите отворени училишта биле грчки. Тие во првите децении од XIX век се уште се развивале стихийно и имале слабо изграден кадар. Во Битола, на пример, во 1809 и во 1818 година се споменуваат само едно грчко училиште со по еден учител, мошне малку луѓе меѓу Македонците и Власите (Грци немало) знаеле грчки јазик и писмо. По ослободувањето на Грција се градела политика за експанзија и ширење на грчкото влијание надвор од границите на Грчкото Кралство. Покрај Патријаршијата, сега во грчката пропагандна акција се вклучила и новосоздадената грчка држава со својот материјален, политички и морален капитал. Од ‘туѓојазичното’ православно население (православни Македонци, Власи, Албанци) со сите средства требало да се создадат Грци. Наспрема целокупното население на Македонија грчкото одвај изнесувало 8- 10%“. (Грчко црковно население, Р.И.)

Коине (т.н.старо-грчки) јазик на Цариградската патријаршија бил само странски јазик.

Крсте Битоски, Дејноста на Пелагонската митрополија, Институт за национална историја (ИНИ), 1968, пишува: „Зборувајќи за крајно непријателскиот став на пелагонските митрополити (Грчка црква, Р.И.) кон романската пропаганда

(Романска црква, Р.И.), нужно е да го спомнеме и следниов карактеристичен случај, од кој може јасно да се види до кој степен на омраза стигнале односите на едно исто население како резултат на пропагандите. На 10 јуни 1903 година во Битола умрел Влаот Христо Димитри. Домашните повикале влашки поп за погреб.

Грчкиот митрополит се обидел да ги принуди да земат грчки поп, но не успеал. Се собрале неколку стотини Власи и го принудиле митрополитот да бега преку прозорец. Но попладне се собрале Власи-гркомани, ја опколиле куќата и не давале да се изнесе мртовецот. Месниот градски совет решил да им се дозволи на домашните да одлучат со каков поп ќе го погребат. Но гркоманите не се потчиниле на таа наредба и, окуражени од полицијата, не пуштале никого да се доближи до куќата, а неколку противници биле нападнати и биени. По заповед од Цариград, мртовецот бил погребан со војници, без поп. Другиот ден, фанатизираните гркомани го откопале мртовецот, го опеале со свој поп и пак го закопале.

Интересно е да се наведе и ставот на Митрополијата во врска со погребот на Апостол Маргарит. Како што веќе спомнавме Маргарит бил ‘анатемисан’ од грчката црква и според тоа не би требало да биде ‘достоеан’ да биде сохраниет од грчки православен свештеник. Но не било така. По смртта на Маргарит (6-X-1903), митрополитот Амвросиос не само што предложил покојникот да се опеа во грчката црква, туку готов бил и тој да присуствува. Се разбира, тој одред би се извршил само на грчки јазик. Во исто време, патријаршистите ги презеле сите мерки, така што никој од сопствениците на земјата околу Буковските грчки гробишта не сакал да им продаде на Власите земја за гробишта. Сепак терен бил купен за 75 т. л. малу подолу од грчките гробишта, егзархискиот митрополит ја ставил на располагање мртовечката кола, а од влашките села биле доведени свештеници и Маргарит бил погребан со влашки попови и на влашки гробишта. Со тоа завршила и една фаза од романската пропаганда во Македонија“.

Ова нема ништо влашко туку само романско- сè само од Романија со црква и јазик. Па што биле некои наши битолски Власи ? Тие биле како Власи=Грци и Власи=Романци. Еве и доказ:

Власите од Битола во Ресторанот „Корзо“ се претставуваат за Романци и Грци на сметка на Романија и Елада- кога дојде еладски или романски конзул, амбасадор..., се горди Грци и Романци- жалосно.

Па Власите по род си се школуваат во Елада и во Романија, зашто Елада и Романија финансираат...

Бидејќи ваква била состојбата која е истата во 19, 20 и 21 век,Елиникосвлахос бил само фалсификат.

Како нема да бидат фалсификат Еладците кои биле семитизирани Словени со коине и катаревуса; па Власите се семитизирани Словени со латински јазик кој бил наследник на коине од Лив Андроник-тој не бил Римјанин, ниту Латин туку само Греик=т.н.Грк,кој го создал латинскиот само од 240 г.п.н.е.Како што Еладците не го разбираат словенскиот Хомеров јазик, истото важи за сите романски народи. Еве доказ: словенски теменвокал имаат Шкиптарите (ѐ), Власите, Романците, Французите,Португалците...

Па Власите се со потекло од Епир, „браќа“ на Шкиптарите (Г.Вајганд)- тие се дојденци во Македонија. Наспроти Шкиптарите=Тоските постојат Арнаути како Геги (Черкези и Татари) со кавказко бело кече...

МАКЕДОНСКИОТ ХОМЕРОВ ГЕН ПОСТОЕЛ ВО 1690 ГОД. СЕ ДО ДЕНЕС. И ЗАТОА МАКЕДОНЦИТЕ СЕ ДО ДЕНЕС СЕ ДНК-БЛИСКИ СО ХОМЕРОВИТЕ КРИТЈАНИ ОТКОЛКУ СО ДУНАВ ИЗАТКАРПАТИ

Од ИНИ се наведува: „За време на оваа Австро-турска војна австрискиот цар Леополд I. во текот на 1690 година, упатил неколку апели за помасовно вклучување на христијаните од Балканот на страна на Австријците. Во овие апели на сите балкански народи им била ветувана заштита од моќната империја. На 26 април суверенот на Австрија упатил посебно заштитно писмо, кое се однесувало само за Gens Macedonica. Меѓутоа, целта на овие апели за мобилизирање на христијаните на страна на Австријците не била постигната и тие немале посериозно влијание врз расположението на балканските христијани“.

Стои „Gens Macedonica“. Генот Македонски до денес опстоил, со ДНК- блискост со островот Крит каде се пишело со црти и рецки, венетски=т.словенски руни, но не ДНК-блиски на Подунавјето и Заткарпатите, скитски и руски простори со бог Перун, кој се обожувал од Етрурците со своите руни- создавачи на Рим. Па Римјаните говореле варварски и пелазгиски јазик (Дионисиј Халикарнишки- тој живеел во Рим во 1 в.н.е.)- овој бил само т.н.словенски. Следи Римјаните и романските народи се одродиле од пелазгискиот јазик со латинскиот јазик на Греикот Лив Андроник (240 г.п.н.е.), наследник на семитскиот коине (19 век т.н.старо-грчки), со кого и латинскиот не се разбира-л Хомеровиот јазик- тој бил словенски, славо- македонски и само македонски.

Следи само едно, на Светот да му сте вечни антички=етнички Хомерови Македонци.

ВО ЕЛАДА ВО 19 ВЕК НЕМАЛО ХЕЛЕНИ ТУКУ САМО СЛОВЕНИ СО СВОЈОТ ХОМЕРОВ ЈАЗИК

Сведоци сме какво оспорување доживуваат Македонците од САД, Европа и НАТО, кои како злочинци дејствуваат на потполна штета и истребување на Македонците, сè македонско, што е противуствано и злочиначко, да се уништи Хомеровиот јазик-јазикот според германскиот лингвист Пасоф (1815) бил словенски, за грчкиот лингвист Чулкас (1907) славо-македонски. За Хомеровиот јазик како македонски пишеле Киндер- Хилгеман. Ова се потврдуваат дури со Хомеровите Критјани, кои во 1913 година го разбирале само словенскиот јазик а не грчкиот јазик од 1868 година-тој произлегол од коине (тн.старо -грчки од 19 век). Ова било поради тоа што коине бил наследник на египетскиот, од 300- та г.п.н.е.:

Мартин Бернал „Црна Атена“, вели: „Четири години работев долж овие насоки и останав уверен дека дури една четвртина од грчкиот вокабулар би можела да има семитско потекло. Ова, заедно со 40-50 проценти кои се чинеа како индоевропски, сè уште не нудеа објаснување за една четвртина до една третина на грчкиот вокабулар. Се двоумев дали овој несведлив дел конвенционално да го гледам како ‘Прехеленски’ или да постулирам некој трет надворешен јазик, анадолски или- како што претпочитав- хуриски. Меѓутоа, кога погледнав на овие јазици, тие ми понудија речиси никаков ветувачки материјал. Дури во 1979, кога фрлив поглед низ еден примерок од Коптскиот етимолошки речник на Черни, јас се здобив со можност да извлечам извесен смисол од доцноантичкиот египетски јазик. Речиси

веднаш, јас сфатив дека ова беше третиот надворешен јазик. Во рок од неколку месеци, јас станав убеден дека на преостанатите 20- 25 проценти од грчкиот вокалулар би можел да пронајдам веродостојни етимологии од египетскиот јазик, исто како и за имињата на најголемиот дел од грчките богови и за многу топоними. Ставајќи ги заедно индо-европските, семитските и египетските корени, јас сега верувам дека- со понатамошно истражување- би можело да понудиме веродостојни објаснувања за 80 и 90 проценти од грчкиот вокабулар, што е пропорција која е висока во однос на присутните надежи за било кој јазик. Затоа, сега воопшто не постоеше потреба од ‘предхеленскиот’ елемент“. Следи нема автор во Светот што би го оспорил ова што го напишал М.Бернал за јазикот.

Јазикот коине бил јазик во хеленскиот период, само по смртта на Александар-коине хеленски јазик.

Па Британскиот патеписец Џорџ Фергусон Бовен во 1849 година ја посетил државата и разговарал со нејзините граѓани. Тој соопштил: „Селаните, како во европскиот дел на Отоманската Империја, така и оние кои живеат на Јонските острови, во прилична мера го беа заборавиле своето потекло и себе не се нарекуваа Грци, туку Романи, т.е. поданици на Римската Империја. Тие, како престолнина на своја нација и религија го сметаа Константинопол, а не Атина“. (Место Грци туку само едно- Хелени, Р.И.)

Не се работело за Грци туку само за Хелени. Исто така, постоеле само Римјани=Романи=Ромејци.

Произлегува дека селото Атина во вториот милениум во новата ера никако немало важност, што го наведуваат и другите автори. А главен град на христијанскиот народ и религија бил Константинопол. Сите тие како граѓани биле само Романи=Римејци-со заклучок, без етнички народ било какви Хелени.

А еве што Х.Р. Вилкинсон говори за „Картата на В. Милер од 1842- Тезите на Ј.Ф. Фалмерајер, 1830.: Филелинистите на неокласичарите беа грубо продрмани од делото на Фалмерајер што се појави во 1830 година. Тој тврдеше дека класичните Грци биле комплетно збришани за време на периодот на варварската инвазија, и дека модерните Грци во никој случај не се наследници на Елините...“.

Се потврдува, во Елада не живееле Хелени туку Словени со словенски акцент- таа била словенска.

Грчкиот автор Димитрис Литоксоу, „Измешана нација...“, пишува: „Фалмераер беше првиот европски интелектуалец кој го подржа на безусловен начин прекиноот меѓу древните и современите Грци. Германецот Раув, Прускиот Bardtholdy и Англичаните Gell и Thornton, кои му претходеа, во споредба со него беа прости ‘гркомрзци’ (Симопулос 1975, стр. 45)“. Ова било само поради тоа што во Елада немало Хелени со јазикот коине туку само Словени со словенски јазик. Вистината за нив е страшна!

Се знае, еладскиот поет Соломос пишувал за употребата на националниот јазик: „Еден јазик кој никој не го зборувал ниту пак го зборува ниту пак ќе го зборува“.

Токму овој вештачки јазик бил создаден од коине (тн.старо-грчки) кој бил прв христијански јазик благодарјќи само на Апостол Павле кој него го познавал како Александријски јазик, што било само по смртта на Александар Македонски.

Апостол Павле не го познавал јазикот кој се употребувал во Атина, што се чита кај Х.Ц.Велс (1929)... Следи кога Ј.Ф.Фалмерајер отишол во Атина итн., тој таму видел

дека таму не се говорел коине туку таму живееле Словени. Следните други, слични како него, заклучиле, Хелените во Елада се одродиле со словенскиот јазик. Доказ бил и италијанскиот пратеник во Атина, Силвестрели- тој во 1904 година забележал, Еладците биле само мешан народ од Словени, Турци и Венецијанци. Бидејќи Турци само Турци, Венецијанци само Венецијанци, а Словени само едно-Словени со својот Хомеров јазик, во Елада немало Хелени кои би говореле со коине (тн.старо-грчки), Александријски- само од 300 г.п.н.е. Како е можно во Р.Македонија никој да не е надлежен за бришење на Македонци од нов народ Грци!

Македонците со ДНК блискос на Критјаните, а не на Подунците и Заткарпатците со Хомеров јазик да бидат оспорувани од Еладците Цигани со индиски музички инструмент Бузука на населените Индијци во 14- 15 век застрашува. Кон ова да се додат Маџирите од 1923...година со кавказка ДНК..., е грозно!

ЗАСРАМЕТЕ СЕ МАКЕДОНЦИ, БЕЗ ЕЛАДСКА ДРЖАВА СО ЕЛАДСКИ ЈАЗИК И ЕЛАДСКА НАЦИЈА ДО 19 ВЕК, БЕЗ БУГАРСКА ДРЖАВА ДО 1908 ГОД... И ШКИПТАРСКА ДО 1913 Г. ВЕ ОСПОРУВААТ!

Х.С-Вотсон пиши: „Сè појака врска со Западот ја поттикнала и ширењето на идеата на просветителството меѓу Грците...Запознавањето на образованието на грчката јавност со древната Елада, онака како ја виделе француските енциклопедисти и сентименталните западни филохелени наголемо е дело на Адамантиос Кораис (1748-1833). Роден во Смирна, Кораис, кој провел шест години во Амстердам и шест во Монтпелиер, а од 1788, до крајот на својот долг живот живеел во Парис, бил неуморен автор на оригинални дела, преводи, членци и писма. Се посветил на популаризација на просветителството меѓу Грците и грчките цели меѓу Французите, а изнад сè развој на книжевниот модерен грчки јазик кој валјало да се створи со додавање на класичните зборови на говорниот јазик и системстизацијата на формалната јазична структура. Кораис добро се чувал да не ја нападне верата ни православната црква како таква, ама огорчено се борел против обичаите, институциите и идеите кои ги чувствувал како празноверни остатоци на мрачното раздобје и запрека на повратокот на славната минатост, која во себе истодобно би ја втеловала сета мудрост на новата просветлена Европа“.

„Сега, значи, постоела грчка држава, ама тек валјало да се создаде грчка нација. Тој процес го ометал веќе споменатата поделба на традиционалисти и западњаци. Понатамошни компликации искрснале околу прашањето на јазикот. Кораис намерувал да создаде нов јазик, обогатен со елементи на античката минатост, во што испрво го подржувале либералите, додека традиционалистите му се спротиставувале. Во новата држава новиот вештачки јазик наскоро го прифатил целиот образован горен слој, и прогресивни и конзервативци. Тој ‘чист’ јазик (kathairevousa) на народот, воглавно, му бил неразбирлив, те тој и понатаму се служел со својот ‘демотски’ говор. Разликата измеѓу двата јазика се претворила во класна ра-злика, и уште појако ја истакнала поделеноста на нацијата; или, подобро речено, разделувајќи го грчкото население, се успорувало создавање на грчката нација. Во втората половина на столетието напредните Грци почнале да се залагаат за употреба на демотскиот, и поделбата измеѓу kathairevousa и димотики, која порано се испреплетила со поделбата на левица и десница во политиката, почнало

со неа да се поклопува. Во уметничката книжевност преовладувал демотики, ама во новинарството и во службените исправи предност добил ‘чистиот’ јазик.

Полемиката траела и во третата четвртина на дваесеттото столетие, иако демотики непрестално јачал“.

А никако немало еладска држава за да има било што еладско сè до 19 век...,бугарска држава немало сè до со 1908 година,а шкиптарска сè до 1913 година. Бидејќи државите се создавале со Француската револуција, а балканските држави се творба само во 19 и 20 век никако порано,Македонци засрамете се за тоа сè што е ваше македонско ви ги приграбуваат соседите- си молчите и се самоуништувате ?!

L I T E R A T U R A

Naslovot na knjigava e napi{an spored delata na pove}e avtori. Za knjigava, isto ta-ka, se koristen i delovi od avtorovive knigi:

1. ²Sredozemjeto pradomovina na Evropjanite², format A5.
 - a. prvo izdanie avgust vo 1998 godina, strani 354 (10)
 - b. vtoro izdanie mart vo 1999 godina, strani 519 (10)
 - v. treto izdanie maj vo 2007 godina, strani 621 (9)
2. ²Nov Aleksandar Makedonski² (tn.Skenderbeg=Georg Kastriot)
 - a. prvo izdanie vo mart 2001 godina, strani 159 (9)
 - b. vtoro izdanie vo juni 2003 godina, strani 334 (9)
3. ²Odroduvawe na Makedoncite², avgust 2001 godina.
4. ²Vozobnuvawe na anti~ka Makedonija², april 2002 godina.
5. ²Kavkazko- crnomorski Albanci- Arnauti², juni 2002 godina.
6. ²Vlasite- t.n.Sloveni², septemvri 2002 godina.
7. ²Zavera protiv anti~kite Makedonci², oktomvri 2002 godina.
8. ²Grcite- ve{ta~ki narod², april 2003 godina.
9. ²Ishrana na govedata², maj 2003 godina.
10. ²Slovenite- germanski falsifikat², juni 2003 godina.
11. ²Germancite i Makedoncite- edno isto², juli 2003 godina.
12. ²Evropjanite poteknale od Balkanot i Mala Azija², mart 2004 g.
13. ²Grcite- odrodni Sklavini i Sloveni², juni 2004 godina.
14. ²Makedonskata Komnenova Albanija², avgust 2004 godina.
15. ²Homerova Troja na domorodci- t.n.Sloveni², januari 2005 godina.
16. ²Evreite- t.n.Sloveni², april 2005 godina.
17. ²Homerova=tn.slovenska Makedonija², oktomvri 2005 godina.
18. ²Albancite kolonisti vo Makedonija², januari 2006 godina.
19. ²Atlantida-falsifikat na Solon i Platon², dekemvri 2006 godina.
20. ²Brigitte=Brzjacite bile postari od Egiptjanite², mart 2007 godina.
21. ²Albancite odrodni Brzjaci i Mijaci², maj 2007 godina.
22. ²Bugari=narod bile Tatarite=Arnautite², maj 2007 godina.
23. ²Homerovi=tn.slovenski Morejci=Grci², avgust 2007 godina.
24. ²Od Makedonci=Pravoslavni do Turci=Muslimani², noemvri 2007 god.
25. ²Belcite narod so eden jazik², na germanski jazik, 319 strani, 07.03.2008
26. ²Makedonecot Georg Kastriotis, t.n.Skenderbeg², 15.04.2008.

27. ²Helas², na germanski jazik, 148 strani, 14.06.2008.
28. ²Slovenite falsifikat², 250 strani, 18.09.2008.
29. ²Helenite i Grcite falsifikat², 199 strani, format A5, 13.11.2008.
30. ²Dodunavska Makedonija², 296 strani, format A5, 21.01.2009.
31. ²Etnografija na Makedonija², na germanski jazik, strani 81 format A4, 24.02.2009.
32. ²Od kogo postanavme², strani 256 format A4, 18.05.2009.
33. ²Evropskite zlostorij vrz Makedonija², strani 104, 17.06.2009.
34. ²Grcite, Albancite i Vlasite ve{ta~ki narodnosti², strani 175, 05.08.2009.
35. "Grcite so dvorasen jazik na Belci (Pelazgi) i Crnci (Semiti)", str. 318, 09.10.2009.
36. "Makedoncite so ednorasen jazik na Belci (Pelazgi)", evrejski..., страни 73, 18.11.2009.
37. "Za Prokopij KesarSKI (6 vek n.e.) nema Sloveni", strani 100, 15.12.2009.
38. "Evropa samo makedonska, venetska=sklavinska=tn.slovenska", strani 121, 12.01.2010.
39. "Rusite ne bile Sloveni", strani 74, 29.01.2010.
40. "Srbite ne bile Sloveni tuku Tribali, Trakijci", strani 142, 08.03.2010.
41. "Ednobo`estvoto- zlostor vrz ~ove{tvoto", str. 241, 27.04.2010.
42. "Belcite eden narod so edna ista simbolika", strani 118, 28.05.2010.
43. "Anti~ka=etni~ka Makedonija", strani 226, 09.08.2010.
44. "Aleksandar Makedonski na Rufus- falsifikat", strani 311, 04.10.2010.
45. "Bugarite bile Makedonci", strani 288, 23.11.2010.
46. "Brigiska [ambala", strani 178, 03.01.2011.
47. "Brigiskata mitologija pomestena na jug", strani 115, 25.01.2011.
48. "Evrejski etni~ki narod nikoga{ nemalo", strani 99, 17.02.2011.
49. "Evropejcite i tradiciite od i preku Balkanot", strani 117, 10.03.2011.
50. "Masonska istorija- falsifikat", strani 117, 07.04.2011.
51. "Evropejcite rasnonesvesni- so pove}erasni jazici", strani 122, 10.05.2011.
52. "Makedonomrscite protiv Makedoncite", strani 85, 31.05.2011.
53. "Egipctjanite so slovenska mitologija", strani 139, 14.07.2011.
54. "Evropskata istorija- falsifikat", str. 119, 10.08.2011.
55. "Albancite dvokontinentalen i dvorasen t.n.narod", str. 122, 05.09.2011.
56. "Bez etni~ki narodi", str. 84, 28.09.2011.
57. "Germancite Brigi i Makedonci- dvojno Makedonci", str. 100, 25.10.2011.
58. "Herodotovata istorija sami na tn.slovenski jazik", str. 142, 28.11.2011.
59. "Turcija Frigija=Brigija", str. 98, 21.12.2011.
60. "Makedoncite- domorodci", str. 102, 10.01.2012.
61. "Grcite samo slovenski govor i akcent", str. 54, 08.02.2012.
62. "Makedoncite samo so domorodni tradicii", str. 62, 29.02.2012.
63. "Podunavjeto- bez naselenie", str. 62 (12), 22.03.2012.
64. "Albancite- muslimanski kolonisti", str. 124, 25.04.2012.
65. "Albancite- fa{isti", str. 98, 16.05.2012.
66. "Sklavinite=tn.Sloveni domorodni na Pelopones", str. 62, 26.05.2012.
67. "Makedonci i Ne-makedonci", str. 137, 14.07.2012.
68. "Bibliskite Evrei nepoznati vo istorijata", str. 212, 11.09.2012.
69. "Slovenite- najgolema istoriska laga", str. 66, 01.10.2012.
70. "Germancite so brigisko-makedonski tradicii", str. 192, 04.12.2012.

71. "Tn.Sloveni Pove}ebo`ci- Germancite Hristijani", str. 86, 26.12.2013.
72. "Bez etni~ki germanski narod", str. 190, 18.02.2013.
73. "Germanite odrodeni t.n. Sloveni", str. 115, 19.03.2013.
74. "Gotite bile Mongoli", str. 150, 29.04.2013.
75. "Ilijada-falsifikat", str. 130, 11.06.2013.
76. "Albancite kolonisti- Makedoncite zalo`nici", str. 135, 16.07.2013.
77. "Germanite bile samo Sklavini=tn.Sloveni", str. 134, 19.08.2013.
78. "Anti~kite Makedonci bile Pelazgi (tn.Sloveni)", str. 138, 23.09.2013.
79. "Evropjanite so isto~nosredozemno poteklo", str. 325, 11.12.2013.
80. "Grigor Prli~ev i aziskite Arnauti", str. 192, 30.01.2014.
81. "Evropjanite Balkanci=Iliri=tn.Sloveni", str. 114, 26.02.2014.
82. "Tn.neslovenski Evropjani so pove}erasni jazici", str. 119, 03.04.2014.
83. "Mavro Orbini (1601 god.)- Slovenite samo falsifikat", str. 249, 09.06.2014.
84. "Brigijskiot=brzja~kiot- prajazik na Belcite", str. 110, 02.07.2014.
85. "Albancite vo R.Makedonija- samo od 1780 godina", str. 182, 29.08.2014.
86. "Eladcite (tn.Grci) vo 1904 godina bile samo tn.Sloveni", str. 208, 01.12. 2014.
- A. "Za makedonckite raboti- napisi od FB- stranici", str. 215, 02.06.2015.
- B. "Korumpirano pravosudstvo, antidr`avno obvinitelstvo i nenaroden pravobranitelj", strani 232, 04.06.2015.
87. "Makedoncite domorodci- bez Sloveni i vo "Veda Slovena"", str. 162, 31.08.2015.
88. "Atlantida- prikazna za potopuvaweto na Levantot", str. 132, 08.10.2015
89. "Naroden jazik na Evropjanite bil pelazgiski=tn.slovenski", german., str.153, 05.01.2016
90. "Za vreme na Aleksandar Makedonski nemalo koine (tn.starogr~ki)", str. 190, 07.03.2016
91. "Levantskata krvna grupa A postara od Platonovata Atlantida", str. 106, 09.04.2016.
92. "Evrejskiot jazik kako na Fenikite=Venetite=tn.Sloveni", str. 150, 27.05.2016.
93. "Rimjanite govorele tn.slovenski- Vlasite odrodeni tn.Sloveni", str. 170, 07.07.2016.
94. "Jazikot na makedonskite Vlasi so poteklo od Genova", str. 186, 22.08.2016.
95. "Potekloto na tn.Sloveni- samo tezi i teorii", str. 150, 15.10.2016.
- V. "Za makedonckite raboti- napisi od FB- stranici 2", str. 236, 31.10.2015.
96. "Romeite (tn.Vizantijci)=Hristijani-Sklavinite (tn.Sloveni)=Pove}ebo`ci",260,18.01.
97. "Trakiskiot i ilirskiot jazik makedonski dialekti", str. 204, 30.03.2017.
98. "Dvorasnite Albanci", na germanski jazik, str. 102, 01.06.2017.
99. "Vistinska Troja nemalo", str. 96, 03.07.2017.
- 100."Makedoncite postari od bibliskite Ezdra- Evrei", str. 212, 04.09.2017.
101. "Koine (tn.staro-gr~ki) proizlegol od staroegipetski", str. 230, 17.10.2017.
102. "Bibliskite Ezdra- Evrei kanibalisti i zlo~inci", str. 144, 11.12.2017.
- G. "Za makedonckite raboti- napisi od FB- stranici 3", str. 206, 15.01.2018.
103. "Die Makedonier, Basken und Mayen mit gleicher Sprache", str. 224, 04.04.2018.
104. "Georg Castriota sog.Skanderbeg- der Makedonier", str. 160, 22.08.2018.
105. "Oströmisches Reich (Byzanz in 16 Jahrhundert)", ctp. 192, 23.11.2018.
106. „Slavisches Griechenland“, ctp. 88, 20.12.2018.
107. „Biblische Juden nur seit V Jahrh. v. Chr.“, ctp. 160, 14.02.2019.
- Д. "Za makedonckite raboti- napisi od FB- stranici 4", str. 226, 02.05.2019.

108. "Писмото на античките Македонци- т.н.словенски црти и рецки (руни)", стр. 204, 18.06.2019.

НАПОМЕНА: Knigite pod 25, 27, 31 и др., кои se na germanski jazik, mo`at da se najdat na internet: www.brigien.com. A ova va`i i za Zmejova Dupka, koja e navedena vo `Ilijada` po-kraj Crna Reka, vo Demir Hisar, me|u selata Dolenci i Babino. Istoto va`i i za kniga pod 32, 33, 34, 35, 36, 37,38...i 102 na makedonski jazik.A i ova 108-ta kniga e vnesena vo internet.

Isto taka, na nea se najduvaat dokumenti od 1 do so 9, кои se odnesuvaat za moeto likvidirawe, so montiraniot maratonski sudski proces so vkupno trinaeset presudi, gubej|i go sporot tesno 6 : 7 zaradi korumpiranoto pravosudstvo i obvinitelstvo. Duri i Narodniot pravobranitel, za kogo rabotniot odnos ne bil ~ovekovo pravo. Vme{anite sudii, obviniteli i pravobraniteli bea nagradeni i denes se na najvisoki polo`bi. Sledi izgubiv pravo na vrabotuvawe od 20.05.1991. Ottoga{ samiot opstojuvam bez ni~ija pomo{. Duri sum so niska penzija i so 42% minal trud. Site navodi vo tie devet dokumenti se objaveni vo moite knigi na krajot na knigite kako dodatok. Bidej|i jas ne bev mo}en da se spravam so samovol-nicite i silexiite vo dr`avava, mene mi preostana svojot gnev za moeto uni{tuvawe da go vnesam vo knigite. Otsekoga{ sum gi registriral neprijatelite na makedonskoto zemjodel-stvo, sto~arstvo so veterinarstvo i dr`avnite arami{ta, zlo~inci, samovolnici, silexii...

Pa sudskiот maratonski proces be{e politi~ki- bev ~len i kandidat za pratenik od VMRO-DPMNE, koj trae{e od maj 1991 do noemvri 1996 godina- da se izma~i tu`itelot za toj da umre. Za pobrgu da se zavr{i sudskiот spor, mi go potkupija advokatot- toj `albata ja zakasna samo za eden den da go izgubam sporot. Jas kako neuka stranka i samiot se `aliv do Vrhovniот sud, vra}aj|i go predmetot vo prvobitna sostojba. Mojot predmet vo Vrhoniот sud so godini go krie{e prviot bratu~ed na generalniот direktor na ZIK"Pelagonija"- so nego bevme dvata na konkurs- site sudii ne glasale isto, soop{teno od eden sudija od sudskiот so-vet koj glasal za mene. Bidej|i Direktorot ne podnel programa za razvoj na Kombinatot, go tu`iv. Toj Kombinatot go rasturi i propadna. Negoviот bratu~ed go proglasija za kodo{-se-koj nego mo`e da go pro~ita... Koga zapo~nal da raboti Narodniот pravobranitel, podnesov svoj predmet. Kako dokaz deka sudskiот proces 100% bil politi~ki, Pretsedatelot na Iz-vr{niот совет na R.Makedonija ja zadol`i Trudovata inspekcija- Bitola. Taa mu podnese iz-ve{taj na Kabinetot na Pretsedatelot (akademik prof. Nikola Kqusev),deka nema dokazi i fakti. Namerno od site sudski odluki toj ne postoe{e- jas morav sporot da go izgubam.

Kaj Narodniот pravobranitel me primi edna Albanka, o{tetena na obrazot..., i taa mi re~e: predmetot na akademik prof. Nikola Kqusev bil partiski- taa sega e vo Vladata. Vo nejziniот predmet stoe{e: gubeweto na raboten odnos ne bilo ~ovekovo pravo- a vsu{nost toa bilo najosnovoto ~ovekovo pravo. Predmetot go potpi{a Presedatelot na Narodniот pravobranitel Branko Naumovski. Toj potoa postanal duri i Pretsedatel na Ustavniот sud, pa sledi i da se penzionira. Bidej|i od nego za mene nemalo pogolema sviwa, se dodeka toj be{e vo Narodnoto pravobranitelstvo i Ustavniот sud, tie bile najgolemi sviwarnici. Od ovie yverovi }e ostanev bez penzija- imav pod 15 godini minal trud. Blagodare-j|i ñ na Germanija, kade rabotev kako nau~en sorabotnik vo Bavarskiот zavod za sto~arstvo 4 godini (4.11.1972 do 4.11.1976), a za penzisko samo 3 godini, 3 meseci..., tolku pla}av, jas mo`ev da ispolnam 15 godina za tehnolo{ki vi{ok vo Agencijata za vrabotuvawe na Makedo-nija. Sledi u{te so mojata prva kniga vo 1998 godina da pi{uvam samo za

Evropa- obedineta, kako i za obedinuvawe na 100% Makedonija, da se vratat site Makedonci nazat, da se vratat Nemakedoncite od kade {to bile doneseni, da se registriraat site predavnici, kodo{i itn.

Vo "Dnevnik" ima{e so mene intervju-toga{ soop{tiv deka jas ja tu`iv dr`avava vo Strazburg- toga{ bev prv Makedonec. Isto taka, izjaviv, vo Sviwarskata farma ima ~uma. Od Strazburg be{e prateno pismo so sudski materijal. Me|utoa, pismoto stignalo vo Skopje, vo po{tensko sanda~e na gospo|a-vrabotena vo ZOIL "Makedonija". Bidej{i taa za mene pro~itala vo "Dnevnik" telefonski me pronajde- jas pismoto go zedov od nejzinoto rabotno mesto. Vo Strazburg baraweto ne se prifati: R.Makedonija dotoga{ (april 1997 godina) ne bila potpisnik na konvencijata, pominale 6 meseci od poslednata odluka na Vrhovniot sud.

Bidej{i ostanav bez raboten odnos moj prv bratu~ed osum godini go ubeduvav da proizveduva dobito~na hrana- 4 godini rabotev kako nau~en sorobotnik vo Bavarskiot zavod za sto~arstvo vo Grub do Minhen i doktorirav ishrana vo Viena-mu obezbediv plasman i mnogu ubavo rabote{a. Samo od edna farma zaraboti preku 400.000 GM-me izigra i 100% propadna.

Potoa toj samovolno von {talata izgradi objekt i silosi- tie }e ostanat grobnica.

Vo RO "Bentomak"- Kriva Palanka, so svojot aktiviran bentonit, imav proizvodi so dodatok na urea za proizvodstvo na belkovini vo meso, mleko... kaj pre`ivni `ivotni (go vedo, ovci, kozi); samo so bentonit za spre~uvawe na acidoza i zgolemuwawe na masta na mle-ko kaj pre`ivari; spre~uvawe na prolivi i smrdea od izmetot kaj site `ivotni..., a bea pre-dvideni i drugi proizvodi. Duri proizvodot so urea predlo`en od Zemjodelski fakultet, a toga{ vo nego be{e i Institutot za sto~arstvo, predizvika masovno truewe (naduv...) kaj go-veda za goewe vo ZIK "Pelagonija"- Bitola- farma s. Dobromiri so preku 300 goenici samo zatoa{to bentonitot ne be{e aktiviran, {to jas go spre~iv so aktiviraweto na bentonitot zgolemuvaj{i ja apsorcionata sposobnost na bentonitot. A i Veterinarniot fakultet, so koj be{e i Institutot za veterinarstvo, tvrde{e deka i koko{kite ja koristele ureata za zame-na na belkovinska dobito~na hrana- napolno nepoznatost, laici. Pa taka nie od R.Makedo-nija i R.Srbija ja istisnavme Rafinerijata INA- oddel Kutina so svoi isti proizvodi. Bi-dej{i tie ne mi isplatija ni{to, samo me izigraa..., so niv prekinav- tie 100% propadnaa.

Na moj predolg Fabrikata za kvasec i alhohol- Bitola priprema{e preparat za pot-siruvawe na mlekoto "Kvasko", vo pogolema koli~ina za tvrdo sirewe- masovno vo upotreba.

Navedenite institucii nemaa kadar; jas se nivno prezemav- me mrazea i se odmazdija. Redovno pi{uvav vo "Nova Makedonija" ... deka na nisko stru~no nivo po sto~arstvo, veterinarstvo i polodelstvo... e nastavniot kadar od Zemjodelski i Veterinaren fakultet- Skopje so svoite instituti, a kako i Vi{ata zemjodelska {kola- Bitola. Posebno za sto~ar-sko- veterinarната banda koja so svoi idejni proekti za se i se{to go uni{ti sto~arstvoto. Sledi, prijavuvaj{i se na konkursite, samo zaradi mene, niv gi rasturaa-samovolnost. Samo za pe~atewe do so 21-va kniga sum platil preku 20.000 evra... Slednite knigi se pe~ateni kompjuterski, vo mal tira`, so tro{ok okolu 100 evra. Probav da dobijam sredstva od Ministerstvoto za kultura, za knigite do br. 4. Me|utoa, jas za vlasta koja be{e vo slu`ba na neprijатели na makedonska Makedonija i makedonskite Makedonci bev nepodoben...

Koga po~nav da se bavam i so istorija a i so biolo{ki metodi, mojata nepodobnost i vo istorijata se odrazi. Iako samo jas imav pi{eno za `ivotot na Makedonecot Georg Kastriotis, a Albancite kako falsifiktori neuspe{no go bri{at zavr{etokot -is, Insti-tutot za nacionalna istorija i MANU, za proslavata vo ~est na tn.Skenderbeg, mene ne me povikuvaat, niti dozvoluvaat da u~estvuvam. Sledi od niv da bidam proglasen i za "laik". Od Institutot za nacionalna istorija moite knigi od pod broj 36 bea vrateni nazad, od pod broj 39 pove}e ne gi ispra}am. So niv ne se slo`uvam-nikoga{ nemalo narod Sloveni.

Od DNU-Bitola me isklui vet.lek.od VZ[.Toj so falsifikat doktorat do tn.prof. Ovoj veterinaren lekar so svoite kolegi veterinari od Veterinarniot institut se nositeli na zloto, koga tie si dozvoluvale vo dr`avava da se uvezuvaat bolni od leukemija (leukoza) kravi i junici, na zemjite im gi ~istele bolnite stada. Pa takvite bolni grla nie gi likvidirame.Samo od takvite yverovi nie ostanavme bez kravi-do denes sé u{te kupuvame. Se vinovni i za {irewe na bruceloza kaj ovcite, ~uma, auecki... kaj sviwite i drugi bolesti. Tie likvidirale farma so 200 ovci frizijki i 2.000 izraelski ovci avasi. A i drugi farmi. Tie samo za da zarobotat, iako nemale kuni}i videno, farma so 2.500 majki-rodilki vo s.Qu-bojno- Prespa podignale. Bidej}i ni {to neznaele, 100% porodenite im skapale, pa umrele.

Vo "Dnevnik" izjaviv, deka vo Sviwarska farma ima ~uma, i zatoa sviwite se vakciniraat.Direktorot na Veterinarniot institut se javi do vesnikot, i izjavi deka nema ~uma... Jas ispratitv predmet so kogo potvrduvav deka ima ~uma, koja e zabraneta vo Evropa, a toj so svoite kolegi ja la`at dr`avata- za da zarobotat sviwite gi vakciniraat... Isto taka, toj vo bitolska televizija, ~ij sosopstvenik e }erkata na "vet.lek.od VZ[", me navreduva{e i po-ni`uva{e sè samo za interes, a samo na {teta na dr`avava- vakvi yverovi od du{ata gi mra-zam. Koga Hrvatska ja primija vo Evropa, svinsko meso od nea e zabraneto da se izvezuva. Pa istiot problem e so Srbija. Sledi samo Makedoncite (}e) stradaat od ovie Makedonomrzci.

Pa istite se vinovni za {irewe na stafilokokozata kaj potro{a~ite preku svinsko meso. Sledi od Sviwarskata farma vo Kumanovo vo Kvasarata- Bitola da zabolat preku 24 potro{a~i na svinsko meso i od Sviwarskata farma s.Porodin preku 100 lu|e vo ZK "Pelagonija", od koi dve `eni te{ko- uterus, a Veterinarniot fakultet redovno se slu`i so lagi. Vo 1984 god. bo R.Makedonija od fabrikite za dobito~na hrana ima{e organizirano masovno truewe na dobitokot so zapra{ena p~enka so `iva, a preku sto~arski proizvodi lu-|eto. Jas prijaviv. Pak, protiv mene be{e Veterinarniot institut... i Ministerstvoto za zemjodelstvo- vlata. Toa se zata{ka, a po pravilo se koristi zapra{ena p~enka vo ishrana. Skoro po pravilo ima truewe od aflatoksin i fuzarium od p~enka kupena od Srbi-ja so dolga vegetacija sobirana vo zima i naprolet. Od fuzarium vo Sviwarska farma s. Porodin ~esto zabele`uvav kaj prasiwata doen~iwa vulvovaginitis... {to se zaskriva{e od Veterinaraniot institut- Skopje ili toa ne go znaele. So zamena na p~enkata so na{ ja~men i dodavawe antibiotik za 14 dena iz~eznuva{e pojavata... Bidej}i ja~menot e nezamenliv vo ishrana na sviwite, za niv mora da se proizveduva ja~men vo dr`avava, a taa ne e za p~enka i p~enica.Mora da se vratime na proizvodstvo na na{i kulturi (ja~men,`r`, oves...) od {to na-rodot `iveel, da ne postaneme zavisni od uvoz na semiwa i zabrani genetski smeneta hrani.

Ni e potrebna nezavisna kontrola,a ne zavisna-delovna od Veterinarniot fakultet. Za da se potvrdi deka R.Makedonija ima zemjodelstvo kako vo 19 vek, vo nea nema reonizacija- reon najdobar za govedarstvo bil/e bitolsko-da bide centar, {to va`i i za drugo.

Pod HMS "Stre`evo" ne se proizveduvaat visoko dohodovni kulturi so navodnuvawe ({e}e-rna repka, dobito~na hrana...) tuku ekstezivni mnogu nisko dohodovni kulturi bez navodnu-vawe (p~enica, ja~men, maslena repka, son~ogled...), so {to sistemot se pravi neopravdana investicijata. I na smetka na bitolsko se razvivaat drugi delovi-vkupna {eta za dr`avata.

Osven dobito~na hrana (p~enkova sila`a na celo rastenie- po ha se proizveduva po-ve}e energija i belkovini) da se proizveduva {e}erna repka (steblo za zamena na p~enka kaj sviwi... i koren i list za pre`ivari) i soja koja kako i drugite kulturi zahtevaat povisoka relativna vlaga vo vazduhot, {to postoe{e koga go ima{e Bitolskoto Blato do 1963 godina- od nego so mileniumi naselenieto opstojuvava {e od riba..., ptici, trska itn. Bidej}i vo Bitolsko ima pove}e iljada hektari soleni povr{ini, koi se slaboplodni, tie da se povra-tat so obnovuvawe na Bitolskoto Blato vo ribnici, razvivaj}i go i turizmot vo Bitolsko...

ZIK "Pelagonija" be{e jugoslovenski rekorder po polodelsko proizvodstvo... Sledi po nalog na OK SKM da bide nazna~en direktor po zemjodelie nivno lice-makedonomrzec... od s. Buf. Pa toj na Kombinatot mu go uni{ti sto~arstvoto, ovo{tarstvoto, lozarstvoto itn. Se {to toj zapo~nal se uni{til. Potoa kako funkcioner na SKM postanal generalen direktor, a i samo toj go raspadnal Kombinatot. Ostanal samo zemjodelskiot del- ZK "Pela-gonija". Kako laik za zemjodelskoto proizvodstvo toj go douni{til Kombinatot. So private-zacijata vrabotenite gi izbrka od rabota, Kombinatot se douni{ti i toj se opkla~ka. A bi-dej}i toj nikoga{ ne bil sposoben, Kombinatot drugi go prezele za toj da se douni{ti bez ze-mjodelsko proizvodstvo kako {to se slu~i so AIK "Lozar"- bez lozarstvo i ovo{tarstvo. I mesto Kombinatot da ima najmalku edna krava po hektar pod HMS "Stre`evo", zna~i 20.200 kravi, duri i 60.600 kravi, toj nema da ima ni 5.000 kravi- sporedi i so Indijec 20.000 kravi. Taka mesto od Kombinatot da `iveat preku 5.500 semejstva kako vo 1976 godina, od nego }e `iveat 650...semejstva. Od na~inat na privatizacija najbogata Bitola si postanala najbedna.

Pa od koga toj dojde vo Kombinatot do denes i zasekoga{ }e nema niedna investicija.

Istata grupa na veterinari, vo vrska so s. Porodin, dvapati u~estvuva {e vo podigawe i rekonstrukcija na Sviwarska farma- podigaweto be{e so pogre{na tehnologija i bez tehno{ka povrzanos, a rekonstrukcija napolno proma{ena investicija... Pa novite gazdi na akciite nea ja zatvorile i }e ja prodadat. Tie sredstva, subvencite itn. se nosat von Bitola. Akcionerite se samo pla~ka{i i zlo~inci vrz narodniot imot-}e strada samo Bitola. Dr`avata mora da donese zakon nejzinite sredstva da se samo namenski- investicii. Eve go i dokazot: denes ni{to nema bitolsko- se bilo/e skopsko i na Skopjani- isto-riski Skopje bil bez zna~ewe. Vo Makedonija gradovi bile Solun, Bitola (centar) i Ohrid. Ne samo Evropjanite da ja sozdavale i pi{ele istorijata, toa go ~inat i Makedonci-zlostor. Da ne se izumi deka na Makedoncite im e potrebno Skopsko Pole i Bitolsko Pole za ishrana na slednite generacii, a ne za betonska grobnica Skopja i bitolski grobi{ta na aerodrom vo Bitola, a samo toj imal drena`a- grad i grobi{ta samo na makedonski ridovi. Skoro sekoja godina, od 1990 godina, redovno se javuvav na konkursi na Zemjodelski i Veterinaren fakultet, so Institutot za sto~arstvo, site Skopje, i Vi{ata zemjodelska {kola, Biotehni~ki fakultet- Bitola. Iako tie do denes nemaat kadar, samo poradi mene gi rasturale konkursite ili si izbiraa interni lica, so neobjaveni doktorati, so temi za matura, duri

bez nieden objaven samostoen trud, nitu kniga. Tie se samoupravni interesni zaednici. Sledi Pravosudstvoto, Obvinitelstvoto i Narodniot pravobranitel so mene se ismejuvale. Pak, izborot se vr{i na mangupski na~in- mesto da ima eden stav za izbor na docent, von- i redovenprofesor, ima tri stava. Za podobro prestava na izborot, e slednava postapka: vo prviot stav se bara obrazovan, вториот poluobrazovan i tretiot neobrazovan. Bidej}i vo site tri stava se sodr`i obrazovan, site si gi ispolnuvat uslovite- nie sme kako vo 19 vek.

СОДРЖИНА

Македонија во праисториско време	3
Македонија во стариот свет	6
Александар III Македонски (336-323) Македонија - светска империја	27
Формирањето на Македонското Царство...	33
Македонија за време на римското владеење...	42
Македонија помеѓу истокот и западот (IV- V век)	46
Македонија и Словените...	50

Македонија- јадро на културните и духовните процеси	58
Создавањето на средновековната држава во Македонија	65
Македонија помеѓу византиската и османлиската империја ...	75
Македонија под османлиската власт...	81
Македонија во XIX век	108
Македонците со т.н.словенско писмо- црти и рецки (руни)	122
Македонците имале стар говор- Македонците стар народ	128
Словените потекнале од југот- од Балканот	129
Словенскиот бил првобитен јазик на човечкиот род	130
Т.н.Скендербег за МАНУ и ИНИ бил само Албанец	135
Бидејќи...Македонците постоеле, за нив се расправало 200 години!	137
За Ото фон Бизмарк „не постои албанска нација“...	137
„Султанот се фалеше дека со тоа набил клин“...	138
Македонците се домородци...	138
Бугарскиот и шкиптарскиот народ се нови народи со нови јазици...	139
Бидејќи Р.Македонија е само македонска држава...	139
Злосторите на Албанците врз Македонците...	140
До кога во Македонското собрание ќе нема пратеник Македонец...	147
Постоеле Власи, Власи=Романи и Власи=Грци-Елиникосвлахос лага	148
Македонскиот Хомеров ген постоел во 1690 год. сè до денес...	150
Во Елада во 19 век немало Хелени туку само Словени...	150
Засрамете се Македонци, без еладска држава со еладски јазик...	151